



Ülkemizin eğitim sisteminde, çoğunlukla devleti yöneten kişilerin kahramanlıkları ve tarihte gerçekleşmiş savaşlar üzerinden tarih anlatımı tercih edilmektedir. Bir toplum için ne kadar önemli olursa olsun tarihteki zafer ve hezimetler hiçbir zaman insanlığı keşifler, icatlar ya da o gün için teknolojik yenilik diyebileceğimiz buluşlar kadar etkilememiştir.

Devletler ve savaşlar topluluklar içerisinde güç hiyerarşisini sürekli düzenlerken icatlar tüm insanlığın alışkanlıklarını değiştirme potansiyeli taşır. İlk ortaya konulduğunda "saçma", "insan bunu niye kullansın?" gibi tepkilerle karşılaşsa bile süreç içerisinde öngörülemeyen sonuçlara sebep olabilir.

İnsanlık tarihinde belki hiçbir icat, icat edildiği dönemde bir iğnenin değeri kadar önemli olmamıştır. Çünkü bizleri dış etkilerden koruyacak elbise yapabilmemizi sağlayan o dikici iğnesi sayesinde insanlık buzul çağında soğuktan kendini koruyabilmiş ve insan türünün devamı sağlanabilmiştir.

Sanayi devrimi insanlığı herkesin el örme kıyafetler giydiği dönemden tüm insanların makine işi kıyafetler giyebildikleri bir imkâna ulaştırmıştır. Mülkiyet kavramının gelişmesi, tarım yapma imkânlarının oluşturulması, üretimde makinelerin kullanılması, ürünleri tek tek üretmekten seri üretim yapılarak üretim ve tüketimde standartların oluşması... gibi tüm bunlar ve daha nice teknolojik imkanlar; ülkelerden, sınırlardan, din ve ideolojilerden bağımsız olarak tüm insanlığın davranış ve düşünme biçimlerini kalıcı olarak değiştirmiştir.

Tüm bunlara sebep olan başlangıç ise; insanlığın bilgi paylaşımıyla çoğalttığı bilgileri kullanabilen bir insanın, kendini verili duruma hapsetmeden herkesten farklı düşünebilmesi, teknik anlamda olmayan ihtimali "olabilir" hale getirmesidir.

Toplumlar ortalama insanların, okullarının, okuma yazma bilme oranlarının çok olmasıyla icatlar üretmezler, patent alamazlar, zenginleşemezler. Mucitlik ve kâşiflik herkesten farklı düşünebilen o tek bir insanın zekâsına bakar. Ülkeler ise; o üst düzey zekâyâ sahip, farklı düşünüp teknolojide sıçrama yapabilecek insanın ortaya çıkabileceği her türlü imkânı oluşturup muhafaza edebilmeleri sayesinde geliştirebilirler.

Coğrafyalardan ve toplumlardan bağımsız olarak tüm insanlığı etkileyen, davranışlarını, sosyalleşme alışkanlıklarını, ticaret biçimlerini değiştiren en önemli buluşlardan biri de iletişim ve bilgi/veri aktarma teknolojilerinde, hızlı ve sürekli olarak artan gelişmelerdir.

Bizler Enderun Eğitim Yazıları Dergisi olarak 20. Sayımızda her türden ses ve görüntüyü kişiden kişiye çok rahat bir şekilde aktarabilen bu teknolojilerin insanların duygu, düşünce, davranış, alışkanlıkları ve sosyalleşme biçimleri üzerindeki etkilerini anlamaya ve anlamlandırmaya çalıştık. Konunun önemi ve kapsamı, işin hakkını tek bir dergi içeriğinde verebilmemizi mümkün kılmasa da anlama ve anlamlandırma çabasının önemine inanan insanlarız. Naçizane olarak da tüm okuyucularımızı bu anlamlı çabanın parçası olmaya davet ediyoruz.

**03**  
EY KUDRETİ DÜNYA EHLİNDE HATIRINA  
BIRAKILMIŞ BEŞER  
REYHAN CANTÜRK

**04**  
BİR BİLİNÇ İŞÇİSİ OLARAK ÖĞRETMEN

**08**  
GÜNÜ KURTARMAK İÇİN  
GELECEĞİ HARCAMAK...  
BAYRAM YILMAZ

**12**  
28 ŞUBAT POST MODERN DARBESİ,  
AMAÇLARI, SONUÇLARI  
AV. ALİ ABDULLAH

**14**  
DÜNÜN GÜNEŞİ İLE BUGÜNÜN  
ÇAMAŞIRI KURUTULMAZ  
PROF. DR. AHMET AKIN

**16**  
ENES'LERİ NEDEN KAYBEDİYORUZ?  
YA DA İNSAN NE İLE YAŞAR?  
BAYRAM YILMAZ

**23**  
EMANETTİR EVLÂDIN  
TUBA NUR KAR

**24**  
EĞİTİM, DİJİTAL DÜNYA VE GELECEK  
İSA ÖZÇELİK

**28**  
DİJİTAL ÇAĞDA EBEVEYN OLMAK  
DOÇ. DR. MUSTAFA BOSTANCI

**30**  
NESNELEŞEN ÇOCUKLARIMIZ: DİJİTAL  
AİLELERİN MAHREMİYET PROBLEMİ  
FATMANUR ALSANCAK

**32**  
DİJİTAL ÇAĞIN YENİ PANDEMİSİ:  
EKKRAN BAĞIMLILIĞI  
DOÇ. DR. HASAN HÜSEYİN TAYLAN

**36**  
DİJİTALİZMİN AKIŞKAN CİNSİYET ROLÜNE  
ETKİSİ VE BU DURUMUN FİKHİ BOYUTU  
DR. ÖĞR. GÖR. EKREM KOÇ

**40**  
İNTERNETİN YENİ HALİ: METAVERSE  
MUSA DEMİRKESEN

**44**  
METAVERSE VE FİLMLEİ  
ALPASLAN ARSLAN

**54**  
PARANIN KRİPTO HALİ  
DR. ÖĞR. ÜYESİ BEYHAN YASLIDAĞ

**60**  
ANTALYA ENDERUN AKADEMİ  
ÇALIŞTAYLARI  
RAPORLAŞTIRMA: ALPASLAN ARSLAN

**68**  
DİJİTAL ÇAĞDA EĞİTİMİ  
VE GELECEĞİNİ KONUŞMAK  
HASAN UYAR

**78**  
SUÇ ANALİZİ  
SALIHA ÜLEV

**80**  
POST-MODERN ZAMANLARDA AİLE  
KAMİL ERGENÇ

**86**  
POPÜLER ALGILARIN BASKISINDA  
SAHİCİLİK VE ŞAHSİYET  
ABDULAZİZ TANTİK

**92**  
RAMAZAN İKLİMİNDE DAVETÇİ OLMAK  
ERDAL ŞAHİN

**94**  
YÜKSEKOVA GÜNCEŞİ  
MEHMET GÖZÜTOK

**96**  
KAMİL ERGENÇ KİTAP TANITIMI

## EY KUDRETİ DÜNYA EHLİNDE HATIRINA BIRAKILMIŞ BEŞER

▲ REYHAN CANTÜRK

Kudreti semadan düştü, fikrin dimağımızdaki Kuzhur-u telaşı. Bir küçük ikramın cihan sermayesi kazancıyla kabul buyurduk Hakk'ın huzurundan nazi ve niyazi. Kendimize geldiğimizde sarf ettiğimiz ömrün hararetiyle yetiştik yaradılışın kutlu selametine. Yolun yolculuk kadar kıymetli eklentilerine kavuştuk adım adım. Parmaklarımızdan geçen ilmeklerin düğüm olmaması için sırayla işlediğimiz bu mühim nazarın üslubunu muhafaza ile dirilttik evlatlarda. O evlatlar ki sabrın en katmerli cilvesini taknıp simasına, gelecek imtihanların gül bahçesi, babadan bir hayır kapısı aralar ebediyet yurduna. Var olma hali ile mayalanan mahlûk için isyana muktedir birçok yaratılmışın beşiğine işlenen bu gonca-i keder, evlada vaki olacak mükâfatın yordamıdır. Yol ki insana bin bir cefanın içerisinde ferasete uzanan kışı çetin bir mevsim. Hamid olan vekâletin niyazında durmayı yeğleyen evlat ve dahi şahididir Kudretin.

Büyüyüp elenen nice ellerde cihan anlamını kuşanır etrafında dolandığı bu inadın rivayet buyurduğu asudeyi. Nihayetin lügattaki yerine edep ile ufuk çizer. Kucakladığı bu çehresi nurlu semayı öteden bir iman ile evlada yoldaş eyler. Sözlerin söylentiler kırıştıran çelmeli bakışını çelimsiz bir nefes ile defeder. Öğretidir ki bu haktan ilham almış kulun hüsnüyet ile tebliğkâr tavrına âlem nispetsiz bir iç çeker. Kabulün kudret ile savaştığı bu menzil yer yer boğulur tufanlarda. İzi sürülen cephelerin imarına yetişen evladın avuçlarında kavruk tohumlar filizlenir. Tanımadığı bu mecalin dilini kavrayacaktır yolda. Karıştığı devinimin tekrarı ile tanıtır sünnet-i selam kendini. Mirasıdır sarıp sarmalar acısı ile güllerini. Öyle ki şahidine şehadetin merdivenlerini öncesi merhamet ile kudrette nazar eyleyecekti.

Sırası ile sürdü devranın hüviyetinde itikâd-ı mahlûk. Sefayı seyre tabi kılanı da oldu sefih yıllıklar gibi toprağı katıp karıştıranı da. Yürüyüşün nizamında hizasını seğirtmeden ilerleyen kul cemali hülyaya dalarak neşv-ü nema eyledi. Peki, ne idi yaratılmışı makam-ı süreyya'ya yakıştıran. Ulaştıran ve uzlaştıran varlığın her haliyle. Bakışa âlemler dolusu anlam katıp aratan arzın ve arşın en gölge vakitlerinde. Ruhun barkından evla bir deprem veya bir yanı yokluk ile savrulduğunu sanan sanrılar, karşısında. Kendisinden bir parça mı buldu yoksa parçası mı oldu gün gün artan ilahi şerafetin. Yeniden kabule doğan mana indinde hatırdaki iradi belki de ilk imzası idi.

Aklen kendine geldi mi kalp veya aklı uyandırdığında uykulardan, ilkin bir sarsılış yaşar ölümlü beden. Sonrasında çok da uzun sürmeyen bir diriliş ile deryaya karışan âlimler olarak doğar yeniçağa. Yetiştığı vekâletin sancılarını misliyle kucaklamıştır gelmeden. Gözleri açan kanlı bir gömleği giyinip organlarla bağlar yıllarına. Evlat demiştik, babadan aldı emaneti mirası bölüp ümmet ellere yazdı gün be gün hakka düşeni. Mizan-ı hesaptan kıssaları kısas etti her gördüğüne. Bu dert ile payidar olarak yaşadı, göğünde ve gözlerinde hayaller vadeden ölümü. Vaktin haktan gelen elçileri cömert bir nida ile inince hane-i dünyaya, sıra sıra gebelerin vuslatında kavuştu bayraktarlara. Nizamı, cemali kadar hür kudretin istikrarında bu merhamet ile dönmeye devam ediyor dünya.

*Ey kudreti dünya ehlinde hatırına bırakılmış beşer,  
Varlığın muhatabı ile dünyada evvela diril ve seyrel.  
Hizb'in yanlı güzafına değmeden hissinde muradın,  
Haddin ile doğrult hidayet ufkunda ümmet-i evladi.*

## BİR BİLİNÇ İŞÇİSİ OLARAK ÖĞRETMEN



Enderun Özgün Eğitimciler Derneği Gebze Şb. Başkanımız Ali Erol hocamız 20.02.2022 tarihinde düzenlenen panelin açılış konuşmalarında; bu başlıkta bir panelin düzenlenme gerekçesini "Beşikten mezara kadar ilim öğrenin diyen bir Peygamberin ümmeti olarak ilim öğrenmeyi kendimizi nitelik ve kalite olarak artırmayı bir hayat düsturu haline getirmek amacıyla Gebze'de panel yapmaya karar verdiklerini ve bundan sonrada Gebze'nin kültürel havzası için çalışmalarını devam ettireceklerini..." dile getirdi.

BİR BİLİNÇ İŞÇİSİ OLARAK ÖĞRETMEN panelimizde sırasıyla; "Öğretmenin Entelektüel Sorumluluğu" konusunda Eğitimci-Yazar Kâmil Ergenç, hocamız, "Bilinç İnşasında Edebiyatın İşlevselliği" konusunda Şair Yazar Hüseyin Akın ve "Eleştirel Düşünme Yeteneğinin Gelişiminde Felsefenin Rolü" konusunda da Eğitimci İlahiyatçı Veli Karataş hocalarımız sunumlarını gerçekleştirdi.

**Kâmil Ergenç hocamız** konuşmalarında: Derneği böyle bir meseleyi kamuoyunun gündemine getirmesi yönüyle tebrik ederek bu tarz çalışmaların yaygınlaşması gerektiğini belirtti. Kamuoyu farkındalığının bu tarz çalışmalarla arttığını düşündüğünü, hayatın canlı olduğunu, entelektüel hayat canlı tutulduğunda kamuoyunun manipülasyondan, ayartıdan kolay kurtulacağını dile getirdi. Öğretmen olsa da hepimizin ilgili olduğu toplumu etkileyen bir hayat içinde, öğretmenin bilinç işçiliği yapması toplumun baştan çıkarılmaması, ayartılmaması konusunda önemli bir rolü olduğunu söyledi.

"Gerçeğin ve hakikatin dilini konuşan kişi öğretmendir. Öğretmenin hakikatin dilini konuşması zor, zahmetli ve risklidir. Öğretmenin bilgiyi işliyor olması, bilgi ile doğrudan temas kurmuş olması, bilgiyi üretmek ve iletmek kabiliyetine sahip olması hem kendisini hem muhatabını doğru bilgiyle temas kurması hasebiyle öğretmenlik mesleğin bu yolda en önde gelen meslekler arasındadır."

Kâmil Ergenç, konuşmasına şöyle devam etti: "Küresel bir çağda yaşıyoruz. Küreselleşmenin toplumları esir aldığı, doğru bilgiye ulaşmanın zor olduğu, kafa karışıklığının çok olduğu müşevveş zihinlerin yani karışık zihinlerin olduğu zamanlardan geçtiğimiz için öğretmenler bu kafa karışıklığını gidermek anlamında önemli bir yere sahiptir. Bu noktadan hareketle öğretmenin entelektüel sorumluluğunun doğru bilginin nasıl elde edileceği o bilginin nasıl işleneceği, nasıl fikir inşa edileceği noktasında öne çıktığını düşünüyorum. Bu hususta düzenli bilginin altını çizmek gerekir. **Doğru bilginin nasıl elde edileceğini bilmesi önemlidir. Malumat** yığınlarının içerisinde nasıl kurtulmak gerektiğinin bilinmesi entelektüel sorumluluğun gereğidir. İçinde yaşadığımız zamanın farkında olmak, tarihin nabzını tutmak hem de yarının tarihinin nasıl inşa edileceğine dair bir farkındalığının sahibi olmakla alakalıdır.

Öğretmenin içinde yaşadığı zamanın bütün unsurları ile tanığı olması bu sorumluluğun öncelikli görevleri arasındadır. **Küreselleşme** içerisinde **küreselleşen şeyin ne olduğu**, küreselleşmenin kültür kodlarında şifrelerinin ne olduğu konusunda farkındalık sahibi olmak ve buna karşı direnç noktalarının ne olduğunu bilmek entelektüel sorumluluğu icap ettirir. Tarihin öznesi olmak demek maruz kalmayı kabul etmemek, manipülasyona açık olmamak demektir. Kendi tercihlerinin öznesi olmak demektir. Kendi çabasıyla doğru bilgiyi edinme yollarını bilmek demek, bu doğru bilgi çerçevesinde kendi hayatına istikamet vermeyi yeğlemek demektir...

Bu noktada **doğru bilginin** altını çizerek devam ediyorum. Malumat yığınları içerisinde kalmak bilgi sahibi olmak değildir. Malumat biriktirmek bilgi sahibi olmak değildir. **Entelektüel sorumluluk malumat ile bilgi arasındaki**

**farkı fark edip; bunun muhatabının anlayacağı şekilde temsiliyeti içselleştirme anlamına geliyor.** Malumat yerine bilgeliği tercih etmek, bilgichlik yerine bilgeliği tercih etmek bu sorumluluk dairesi içerisinde yer alıyor. Bu da zamana nereden bakmamız gerektiğini gösteriyor. Zihin işçiliğini zaruri kılıyor. Zihin işçiliğinin zihinsel çabanın, soru sormak ile çok yakından ilişkili olduğuna dikkatleri çekmek istiyorum. **Bir öğretmenin entelektüel sorumluluğu içerisinde muhatabına doğru soruları sorma kabiliyeti kazandırması da var.** Çünkü doğru soruları soran insanlar bunların ardından gidebilir. Doğru soruyu sormak demek olan şeyin **ne oluyor** ile ilgisini değil, **neden oluyor** bilgisini kurmayı gerektirir.

Entelektüel sorumluluğun hangi alanlarla temas kurularak yerine getirileceğini somut örnekler vererek dile getireceğim.

Öğretmenlik mesleğinde branşlaşmanın yoğun olduğu her branş kendi mesleki yeterliliği ile sınırlı bilgiye sahip olmak zorundaymış algısı mevcut maalesef. Oysa ki entelektüel sorumluluk hiçbir branş ayrımı yapmaksızın öğretmenlik mesleğini deruhte eden her feridin kaçınılmaz bir şekilde o yetkinliğe ulaşması ile mümkün olan bir şeydir. Önerilerimizi de bu bağlamda dikkate almak gerekir. Önerileri branş ayrımı yapmadan entelektüel sorumluluğu üstlenen herkes üstlenebilmelidir ancak tespitler nihayetinde yoruma açıktır ve geliştirebilir.

1. **Bilim tarihiyle alakalı her öğretmenin müktesebat sahibi olması icap eder.** Çünkü bugün de bilimin gerçek anlamda ne olduğu ne olmadığı konusunda eleştiri yapabilmek için bilimin tarihine nazar etmekte fayda olduğu kanaatindeyim. Bilim tarihindeki müktesebatı entelektüel sorumluluğun ilk basamağına koyuyorum.
2. **Düşünce tarihi**, felsefe tarihi de denilebilir. Başlığı seçmemizdeki gerekçe ise düşüncenin evrimi, bilinen insanlık tarihinde insanlar hangi dönemlerde ne tür düşünceler yer aldı? Düşüncelerini nasıl temellendirdiler? Farklı düşünmelerine sebep neydi gibi sorularla adını koymak için **düşünce tarihi ile alakalı müktesebat sahibi olmak gerektiğini düşünüyorum.** Bunu yaptığımızda bunu yapan egemen düşünme sisteminin ne olduğunu bilebiliriz. Acaba bugün yeni bir şeyle mi karşı karşıyayız yoksa vakti ile insanlık şu anki düşünme biçimi ile mi düşünüyor? Onu aşta mı yoksa biz o tarihi yeniden mi tekrar ediyoruz sorusunun cevabını vermiş olacağız.
3. **Medeniyet tarihiyle ilgilenmek gereklidir.** Çünkü

takdir edersiniz ki **bir medeniyet bir düşünme biçimine yaslanır.** Her medeniyet bünyesinde bir şehir kültürü, bir eğitim kültürü, bir sanat kültürü, estetik kültürü, mimari kültürü vs. barındırır. Medeniyet dediğimiz şey düşüncenin görünür halidir. Kendisini somutlaştırmış halidir. Medeniyet tarihine nazar etmek demek o medeniyetlere renk veren o düşünme biçimlerini bilmek, onların neden yükseldiğini nasıl düştüğünü nasıl tarihten çekildiğini bilmek hâlihazırda yaşadığımız zamana gerçek anlamda tanıklık etme anlamına geldiğini düşünüyorum. Takdir edersiniz ki biz de bir medeniyetin unsuru olduğumuzu iddia ediyoruz ve küreselleşme, medeniyetleri etkisiz kılmaya çalışıyor. Bu koşullar altında acaba içinde bulunduğumuz dünyaya yeniden söz söylemenin zeminini nasıl inşa edebiliriz sorusu medeniyetler tarihi ile temas kurmaktan geçiyor.

4. **Entelektüel sorumluluğun son ayağı kavram tarihidir yani etimoloji bilgisidir.** Bunun gerekçesini ise şöyle izah ediyoruz. Kavramların tarihine dair farkındalık bizim şu anda kendimizi nasıl ifade edebileceğimiz ile ilgili ayrıcalık sağlayacaktır. Çünkü kavramlarla düşünüyoruz, meramımızı kavramlarla anlatıyoruz. Arzularımızı heveslerimizi, aşkımızı, öfkemizi, kinimizi, sevgimizi, merhametimizi kavramlar yoluyla sunuyoruz. Dolayısıyla kavramların tarihini bilmek demek ilgili kavramların ne zaman ortaya çıktığını, hangi koşullarda ortaya çıktığını, kavramın nasıl içerik kazandığını üzerinden zaman geçtiğinde o kavramın içerik daralmasına mı genişlemesine maruz kaldığını bilmek kavramın şu an hangi anlamda olduğunu bilmek demektir Bu da **ilgili kavramın doğru kullanılması, düşüncenin doğru temellendirilmesini sağlayacaktır.** İthal kavramlarla konuşmak zorunda kalıyoruz. Son yıllarda akademi'nin yüksek lisans doktora tezlerini takip ediyoruz. Literatüre sokulan yeni bazı kavramlar toplumsal dokunun neredeyse bir bütün olarak yeniden değişmesi yeniden biçimlenmesine matuf kavramlardır."

**Hüseyin AKIN hocamız** bilinç inşasında edebiyatın işlevselliği konusunda söz alarak edebiyat ile öğretmen arasında olması gereken hususlar üzerinde duracağını, bu konularda pesimist yani kötümser yaklaştığını söyleyerek yaşadığı durumların kendisini pesimist olmaya sevk ettiğini dile getirdi. Konuşmalarında; "Tüm meslek dallarının entelektüellik ile ilişkisi kurulabilir ama bir alan hariç diyorum. Olmaması gerekir ama öğretmenlik. Öğretmenlik mesleğine şu anki

okullar içinde entelektüel söylemin kabul gördüğünü, düşünmediğini dile getirebilirim. Çünkü entelektüel çaba içerisinde olanlara böyle bir söylemde bulunanlara başka bir gözle bakıldı." Hocamız; Entelektüel bakışın izini hiç görmediğini dile getirdi. "Bu husus konusunda açık konuşmak gerekir. Açık konuşmazsak problemin çözülemeyeceğini söyleyebilirim. 30 yıllık öğretmenim. Entelektüel söylemin okullarımızın içerisinde yer edindiğini görmedim."

"Ne dediğinin çok fazla önemi yoktur hele konu eğitimse. Nasıl söylediğin, nasıl söylemen gerektiği önemlidir. Biz usul geliştirdik mi? Allah ne verirse denilen bir tutumumuz var. Bu anlamda eğitimin sanatsal tarafı, edebi bir tarafı var. Edebi derken her derste şiir okuyalım anlamında demiyoruz. Bizim anlatı inceliklerimiz ilahi kitaplarımızda mevcuttur. Öğretmenliği bir nevi peygamber mesleği olarak bir yönüyle de Tanrı mesleği olarak değerlendirebiliriz. Mürebbi, Rab kelimeleri çıkış itibarıyla aynı kökten gelir. Terbiye edicidir. Bizim yaratıcımız en büyük terbiye edicidir. Kur'an-ı Kerimde terbiye usulleri koymuştur. Hazreti Musa'nın Firavunla mücadelesinde bir usul ortaya koyuluyor; "Ona güzel söz söyle. Umulur ki belki kalbi yumuşar." diyerek bize bir usul öğretiliyor.

Merhamet, sabır, şefkat gibi hasletler uygulandığı zaman bir anda sanat oluşturuyor ve edebi bir kıvam oluşuyor. Bu da sadece şiirle öğrenilecek bir durum değil.

Öğretmenin bakışıyla öğretmenin görev edinmesiyle elde edilen durumlar. Nurettin Topçu, 'Öğretmenin işi öğretmek değildir. Bunu kitaplar da yapıyor kütüphaneler de yerine getiriyor' diyerek öğretmenlik mesleği kılavuzlama işi, yol göstermek işi demiştir.

Öğrencilere sirayet ederken bilişsel ve duygusal dengeyi sağlamaya çalışarak yol yürümek, **moral vermek, motivasyon vermek kendi motivasyonumuzu yüksek tutmak** çok önemlidir. Bir fidanın filizlendiğini görmek, bir koyunun doğumuna şahit olmak çok önemli. Bunu yaşayan öğrencilerimiz hayatı daha anlamlı hale getirecektir.

Eğitimde ezber bozulması taraftarıyım. Öğretmenlerin öğretilmediklerini de öğretmek lazım. Bizim müfredatla sınırlı bir zihnimiz olursa nereye kadar gidebiliriz. İbni Sina dediğimiz değer sadece İslam felsefesinin bir ismi değildir aynı zamanda tıp alanında da önemlidir. Biz bir alana takıldık kaldık. Mesela buraya geometri bilmeyenler giremez diyerek sıkıştık kaldık. Felsefenin geometri ile ne alakası var diye düşünebilir yeni kuşak. Ne alakası yok ki, birçok alakası vardır.

Öğretmenler için dört "M" kuralı var. Yukarıdaki anlattıklarımızla Motivasyon, Moral olarak değindik. Müzik ve Mizah diğer kurallarımızı oluşturuyor. Bizim derste bir müzik havası oluşturmamız gerekiyor. Çok gereksiz bir ciddiyet algımız var. Biz gülmeyi, zekâ fıskıran

mizahı çok gereksiz bir şey olarak gördük. Kur'an-ı Kerim bize mizah yapmış; Sesini ölçülü tut, en çirkin ses eşeğin sesidir diyerek kitap yüklü merkepler diyerek bir karikatür gözümüzün önüne geliyor. Öğrencilerle mizahı yemekteki tuz kadar yapmak gerekir. Ders anlatmanın ne kadar çileli olduğunu bizler biliyoruz çünkü öğrencinin öğrenmek istediği ile hocanın anlatmak istediği çok farklı bir yere giderse öğrenci ilgisiz kalıyor. Bunun yerine çaktırmadan öğretim usulünü değiştirmeyi tercih ederim. Merhameti mi anlatıyoruz başlık atmanıza gerek yok. Çocuklar hazır olun merhameti anlatıyorum diyerek değil, merhameti hayatın içerisinde anlatmamız gerekir. Hayattaki edindiğimiz tecrübeler bize o müfredatı öğretir. Ben merhameti Şişli'deki okulumuzun önündeki mezar taşından öğrendim. Derslerinizi sanatsal bir algıda anlatmazsanız dersiniz size geri tepebilir. Branşı ne olursa olsun bütün öğretmenlerin modern sanatlarla ilgilenmesi gerekir. Sartre: "Dünyadaki değer aşınmaları ve şiirin geri çekilmesi eş zamanlıdır." demiştir. Ne zaman ki şiir geri çekildi, değerler de aşınmaya başladı. Şiirin içinde kadim değerler var. Şiirle neden uğraşayım diyerek biz aslında çocukları değerlerimizden uzaklaştırdık. Sembol kişileri anlatarak yazar-eser ezberleterek edebiyatı veremeyiz. Bu bizi bir yerden bir yere taşımaz."

**Veli Karataş**, eleştirel düşünmenin gereklerini yedi başlık altında toplayarak başlıklar üzerinde konuşmalarını gerçekleştirdi. "Eleştiri nedir, düşünme nedir, eleştirel düşünme nedir, eleştirel düşünme ne değildir, felsefe nedir, felsefi bakış tarzı nedir, bu tarz bize ne kazandırır?" sorularıyla eleştirel düşünme açısından felsefenin rolü nedir başlıklarında konuştu.

Eleştiri kelimesinin anlamlarını bakarak değerlendirmelerde bulundu ve sunumuna şu şekilde devam etti: "Düşünce, kavramlarla işlem yapmak demektir. Nasıl ki matematikte sayılarla ve bazı bağlantılarla işlem yapıyorsak düşünme eyleminde de kavramlarla işlem yapıyoruz. İrtibatlandırma, temellendirme, açıklama, belirginleştirme, dile getirme vs. işlemleri kavramlarla, kelimelerle yapıyoruz.

Alan yazına baktığımızda üzerine düşünülmüş belli bir 'eleştirel düşünme' tarifi yok. Bu alanda biraz da saptırıcı ve yoruma açık tarifler yapıldığı görülmüştür. Bu durumu da ayrıca sorgulamak gerekir.

Felsefe nedir, felsefi bakış tarzı nedir? Felsefenin konumlandırmasını çok iyi yapmamız gerekiyor. Abartılı



bir yüceltmeye gerek yoktur, komplekse gerek yoktur. Bir defa etimolojisine indiğimizde felsefe Hikmet'e göre aşağı seviyededir. Hikmet arayışıdır.

Rasyonel, eleştirel, farklı ve kapsamlı olmak sorgulamak, meraklı olmak, şüphe duymak, hayret etmek, düşünsel olmak, kümülatif olmak, birikimsel olmak, sistemli olmak tutarlı olmak gibi eylemler felsefede olumlu sıfatlar olarak düşünülmüş. 300 yıldan beri felsefede ciddi anlamda tahtından edilmiş bir sultan, bir imparator. Bunu da göz ardı etmemek gerekir.

Felsefi bakış tarzı bize ne kazandırır? Rasyonel olmak tutarlı olmak kapsamlı bakmak bize ne kazandırır? Bunların hepsini sağlam bir okuma yaptığımızda kazanabiliriz. Alan yazında felsefe, kişinin kendini tanıyabilmesi, önyargılardan uzak durabilmesi, yeni fikirler ortaya çıkarılabilmesi, özgürce düşünebilmesi olarak tanımlanıyor. Ne zaman faydalı olur? Kendi tanımı ile özdeş kılındığı zaman faydalıdır. Haddini bildiği ve sınırlarına çekildiği zaman faydalı olur. Özellikle dinle mücadele etmeyi bıraktığı zaman faydalı olabilir. Bilim, metafiziği sınırlarına dahil etmediği için sıkıntı çekmektedir. Hikmet'in emrine amade olduğu zaman, akliselim olarak kullanılmadığı zaman, modern dönemlerin kendi sırtına yüklediği ideolojik ve modern bilimin getirdiği bagajlardan sıyrıldığı zaman felsefe faydalı olabilir. Adalet, hakkaniyeti kendine yüklediği zaman felsefe anlamlı hale gelmektedir. Asli fonksiyonları olan dile getirme, açıklığa kavuşturma, bütünleştirme özelliklerine çıkarıp evrensellik mutlaklık gibi iddialarından vazgeçtiği zaman felsefe faydalı hale gelir...

ENDERUN ÖZGÜN EĞİTİMCİLER DERNEĞİ GEBZE ŞUBESİ'NİN düzenlediği "BİR BİLİNÇ İŞÇİSİ OLARAK ÖĞRETMEN" başlıklı panel konuşmacıların dinleyicilerin sorularına verdiği cevaplarla ve geniş bir katılımcı memnuniyetiyle tamamlandı.



# GÜNÜ KURTARMAK İÇİN GELECEĞİ HARCAMA...

## ▲ BAYRAM YILMAZ

11 Şubat 2022 tarihinde akşamüzeri tüm haber kanallarında önce alt yazı olarak kırmızı zeminde son dakika duyurusu ile "Üniversite sınavında baraj kaldırıldı." diye bir yazı akmaya başladı. Sonrasındaki haber bültenlerinde konu hakkında biraz daha detay verildi. Özetle;

"Yükseköğretim Kurulu (YÖK), 2022 Yükseköğretim Kurumları Sınavından (YKS) itibaren ön lisans ve lisans programlarını tercihte 150 ve 180 olan TYT ve AYT baraj puanları uygulamasının kaldırıldığını duyurdu. YÖK açıklamasında, bazı bölümlerdeki başarı sırası uygulamasının devam edeceği, sınav süresinin uzatıldığı vurgulanırken, "2021-TYT'de alınan 200 ve üzeri puanlar 2022-YKS'de dönüştürülerek kullanılabilir." Ayrıca;

"SAY, SÖZ ve EA puan türündeki sınav puanlarının hesaplanması için gerekli olan ilgili puan türüne ilişkin AYT'deki iki testin en az birinden 0,5 veya daha fazla ham puan almış olma şartı ile DİL puan türündeki sınav puanının hesaplanması için gerekli olan Yabancı Dil Testinden 0,5 veya daha fazla ham puan almış olma şartı uygulanmaya devam edecektir." denildi. Devamında

"Özel yetenek sınavıyla öğrenci alan yükseköğretim programlarına başvurabilmek için adayın TYT puanının

hesaplanmış olması gerekmekte olup taban puan şartı aranıp aranmamasına, aranacak ise en az kaç puan almış adayların başvurabileceklerine ilgili yükseköğretim kurumu karar verecek ve bunu basın-yayın organlarıyla adaylara duyuracaktır.", İlave açıklama olarak da bazı detay bilgileri ile beraber sınav süresinin uzatıldığı da "sınava girecek öğrencilere büyük müjde" spotlarıyla verildi.

Öncelikle acaba sadece ben mi gereğinden fazla tepki gösteriyorum diyerek eğitim camiasının verdiği tepkileri okumaya, anlamlandırma çalıştım. "Sürpriz" sayılabilecek bu karar için takip listemde olan ve eğitim hassasiyeti bulunan hiçbir kimseden "hayırlı olsun" sözünü duymadım, okumadım. Okuduklarım herkesin tahmin ettiği gerekçelerin farkında olarak bu kararın sadece eğitim üzerinden ticaret yapan "esnaf" kesimini memnun edeceği yönünde açıklamaları.

**Mümkün olduğunca derdimizi kısa ve steril** cümlelerle en yalın haliyle anlatmaya çalışalım.

Gelen tepkilerin neredeyse tamamının bu kararın "üniversiteleri yol gecen hanına çevireceği", "özel üniversitelerin boş kontenjanını doldurmak" gibi gerekçelerin gözetildiği ifadelendirilmeye başlandı.

Ayrıca -çoğu emekli- eğitimcilerin istihza ve kaba cümlelerle tepki vermesinden olsa gerek 14.02.2022 tarihinde basın toplantısı düzenleyen Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanı Prof. Dr. Erol Özvar temel amaçlarının daha fazla adayın tercih yapabildiğini belirtti. "Barajın kaldırılması sınavsız üniversite demek değil" dedi.

YÖK başkanı "Bu, puan üstünlüğüne dayanan bir düzenleme. Dolayısıyla en yüksek puanı alabilen öğrenciler ancak programlara yerleşebilecek. Puanları tutmayanların kayıt yaptırma hakkı olmayacak. Tartışmayı bu çerçevede görmek lazım. Daha fazla öğrencinin aslında kontenjanlara ulaşılabilir olması

lazım. Bu açıdan sistem aslında daha dinamik bir sürece girmiş oluyor."

Eskiden tercih yapabilmek için 15 net çıkarmak gerekiyordu. Yürürlüğe konulacak olan düzenlemeyle tek bir net çıkarmanın bile (doğrusu 0.5 net) üniversiteli yapacak böyle bir karar neden alındı? diye sorsak ve sayın YÖK başkanımızın cevap sadedinde kullandığı her cümlede bir hikmet arasak dahi (ki aradım) hiçbir cümlenin bizi ikna etmediğini ifade etmek isteriz.

2020-2021 öğretim yılı verilerine göre yükseköğretimdeki toplam öğrenci sayısı 8 milyon 240 bin 997'dir. Bu öğrencilerin 3 milyon 114 bin 623'ü ön lisans, 4 milyon 676 bin 657'si lisans, 449 bin 719'u ise lisansüstü düzeydedir. Vakıf yükseköğretim kurumlarında 645 bin 79, açık öğretimde 4 milyon 359 bin 34, devlet yüz yüze eğitiminde ise 3 milyon 236 bin 884 öğrenci bulunmaktadır. 2021-2022 öğretim yılında da iki ek yerleştirmeye ve bu yerleştirmelerde baraj puanlarının düşürülmesine rağmen önemli oranda kontenjanların boş kaldığını biliyoruz.

### **Kısa kısa bilgi verecek olursak;**

Yeni sistemde, TYT'de yarım net çıkararak ön lisans programlarını tercih edebilecekken, AYT'de iki testten birinden yarım net alan lisans programlarını tercih edebilecek.

2021 YKS istatistiklerine göre YKS'nin ilk oturumu TYT incelendiğinde sınava giren 2,4 milyon adaydan 789 bin 748'i 150 puan barajını aşamadı. 120 soruda 15 netleri olmadığı için elendiler. Bu sayı 2020 yılında 550 bin 496, 2019'da ise 628 bin 796'ydı.

2021 YKS sonuçlarında AYT'deyse, TYT'ye giren ve sınavı geçerli sayılanlardan 1 milyon 285 bin 525'i 180 puan barajını aşamadı ve puanları hesaplanmadı. Ne mutlu bize ki sınav sisteminde yapılan bu düzenleme (doğrusu değişiklik) ile bizler 2022 yılında eğitimde bu iç karartan "barajı aşamamış öğrenci sayısı"nu ifade eden kötü tabloyu görmemiş olacağız.

YÖK, hukuk, mimarlık, mühendislik, tıp, diş hekimliği, eczacılık, öğretmenlik gibi alanlarda başarı sırası barajını sürdürüyor. Yani bu bölümleri korumuş oluyor ama diğer bölümler için ortada bir koruyucu düzenleme yok. Bu arada özel yetenek için gereken TYT'de 150 puan şartı da artık yok. Yükseköğretim kurumları kendileri kaç puandan öğrencinin başvurabileceğini belirleyecek. Bir yerde üniversiteli olma imkanını özellikle para konusunda endişe duymayan aileler için "parasıyla değil mi?" noktasına evirilebilir. (özür dileyerek benzetmenin

çirkinliği durumunun vehameti ile ilgilidir...) yalnız çok önemli bir şart olarak "kesinlikle sınava geç kalma" çünkü sınavdan 15 dakika önce sınav salonunda bulunma kuralı duruyor. Bu konuda taviz verilmemiştir.

20 Millî Eğitim Şurası hazırlıkları kapsamında düzenlenen bir etkinlikte masamıza teşrif eden ilimizin millet vekiline belki konuşma fırsatım olmaz düşüncesiyle küçük bir not yazdım. Yazdığım notta üç şeyi ifade etmişim. **Birinci olarak** liselerde zorunlu eğitim uygulamasının eğitimin değerini düşürdüğünü ve zorunluluk yaklaşımından vazgeçilmesini, **ikinci olarak** lise eğitiminin 4 yıl yerine üç yılda tamamlama imkânının oluşturulması **son olarak da** özellikle üniversite sınavlarında ülke ihtiyaçlarının çok üzerinde kontenjan oluşturarak **umut tacirliği yapılmamasının** doğru bir yaklaşım olacağını yazılı olarak verdim. Konuşma fırsatını bulduğumda ise özetle "devletin birçok uygulamasında popülist yaklaşımlarla düzenlemeler yaptığın ve kalabalıklardan yana tavır takındığını, örnek olarak; doktorlara karşı hastalardan yana, müdürlere karşı öğretmenlerden, öğretmenlere karşı velilerden yana tavır aldığını bunun da çok yanlış kararlara sebep olduğunu, özellikle eğitimin kısa vadeli beklentilerle düzenlenemeyeceğini, karar **verme süreçlerinde de çoğunluğun değil uzman görüşünün daha çok belirleyici olması gerektiğini ifade ettim.** Örnek olarak da popülist yaklaşımla (2021 yılında) üniversite sınavında 150 ve 180 olan baraj puanlarının hele de sınav bittikten sonra düşürülmesinin çok kötü bir karar olduğunu dile getirdim.

Sayın vekil bu kararı savunurken bunun gerekçesinin "üniversitede dolmamış kontenjanlar varken niye daha fazla gencimiz üniversite imkânından yararlanırmayalım..." diyerek kararı savundu. Naçizane ben bunun imkanla ilgili olmaktan çok yeterlilikle-hazır bulunmuşlukla ilgili üzerinden değerlendirilme yapılması gerektiğini ifadeye çalışırken sayın vekilimiz başka bir programa yetişmek için masamızdan ayrıldı. Sonuçta sayın vekilimizle olan bu muhabbetten bir şey oldu mu bilmem ama "hiçbir şey olmadıysa bile kesin bişey olmuştur"

Kısa bir tebessüm arasından sonra meselenin ülkemizin ve gençliğimizin geleceği nasıl biçimlendireceği boyutu ile devam edelim.

"Geleceği tahmin etmenin en iyi yolu onu biçimlendirmektir." demiş eğitimci Peter Drucker. Gerçi sözün orijinalinde "onu yaratmaktır" diye geçer ama hassasiyetlerimizden sebep kullanmadık.

**Eğitim söz konusu olduğunda ilk cevaplamanız gereken soru "nasıl bir gelecek, nasıl bir toplum inşa etmek**



**istiyoruz?" sorusudur.** Tabii netleştirmemiz gereken bir konu da gelecekte neyi anladığımızdır. Özellikle bugünden ne kadar uzağı için bir projeksiyonumuz var. Ne kadar biz ve insanlık için, ne kadar bizden sonraki kuşaklar için kaygı sahibiyiz. Bu tip isar (başkası için düşünmek onu kendimize tercih etmek) ahlaki çok yüce bir ahlak olup yüksek bir kavramın, yüksek bir tasavvur ve medeniyet ufkunun tecellisi olabilir. Bu biraz da diğergâmlık çoğunlukla da medeniyet ufkumuzla ilgilidir.

Bunun dışındaki alternatif ise bohem bir hayat olup benden sonrası da benden (daraltılmış anlamıyla bizden) başkası da önemli olmayıp anı zevkle yaşayıp (carpe diem) sonrası için hiçbir sorumluluk almama halidir. Ya da daha çok karşılaştığımız kısa vadeli beklenti ve çıkarlar için uzun vadeli gelecek hesaplarını feda etmektir.

İnsanın çok sık karşılaştığı bir durumdur beklentilerin çatışması hali. **Bugünün ihtiyaçları ile yarının beklentileri arasındaki çatışma, istekleriniz ile ilkeleriniz çatışması gibi haller insanoğlunun çok sık karşılaştığı durumlardır.** İnsan duygusallığının kaçınılmaz sonucu da arada kalmak insanı mutsuz eder. Eşiyle annesi arasında kalan mutsuz olur. Mecburiyetleri ile beğenileri arasında kalan mutsuz olur. Arzuları ile meşruiyet referansları arasında kalan mutsuz olur...

Doğru olanı bulma, ortaya çıkarma ve uygulama konusunda hassasiyetleri gelişmemiş olanlar kısa sürede ulaşılanı, daha çok keyifli olanı tercih edip "anı zevkle yaşamak" gibi bir pratik geliştirirler. Doğru olmayan çok şeyi de "herkes yapıyor", "daha genciz", "sen hala orda mısın" gibi aslında bir açıklamadan çok kendini ikna süreci olan cümlelerle "makulleştirme" yoluna saparlar. Doğru olanı anlayabilme ve idrak edebilme konusu biraz zahmet gerektirebilir. Hani denilir ya doğru emek ister, yanlış anlama ise çok kolaydır, biraz cehalet biraz kötü niyet yeter...

Genç arkadaşlarımıza da tavsiye ettiğim Yusuf el Kardavini Öncelikler Fıkhi kitabında çok güzel ifadelendirmelerle ehem-mühim ilişkisini anlatır. Yapılması mümkün ve gerekli olan işler içerisinde hangi işimize daha çok önem vermeli hangisini önceliklerle yerine getirmeliyiz...? Konusunda pratik örneklerde vererek faydalı izahatlar yapar.

Mesela şöyle der; yapılacak hangi işten kimler ve hangisinden daha fazla insan fayda görüyorsa; fayda halesi daha çok olan işe öncelik verilmelidir.

Yapılması düşünülen işlerden hangi işin faydası, kalıcılığı daha uzun süreli ise örneğin bir işin size dönük faydası

yıllarca sürebiliyor ama bazı işler sadece yaparken anlamlı ise daha kalıcı olan işi önemsemek ve öncelikle onu yerine getirmek gereklidir.

Dünya ve ahiret dengesini de bu bakışla daha sağlıklı kurabiliriz. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi kısa vadeli faydalar ile uzun vadeli faydaların çatışmadığı, tercih yapmak zorunda çok kalmadığımız bir hayat en güzeli. Yapılan iş hem yaparken anlamlı hem de yaptıktan sonra ürettiği fayda uzun süreli ise huzurlu bir hayat... "Ne mutlu o kimselere."

YÖK'ün üniversite giriş sınavında barajı kaldırması konusundan buralara geldik lakin konu tam da bu ehem-mühim yani öncelikler fıkhi ile ilgili. İşlerimizi **yaparken en çok popülizm önemsiyorsak kaçınılmaz olarak kısa vadeli beklentiler bizleri yönlendirmeye, yönetmeye başlar. Plan ve projelerimiz ne kadar kalıcı olduğundan çok "ne kadar kısa sürede geri dönüş alır ve menfaat devşirebiliriz?" daha fazla dikkate alınan mesele olmaya başlar.** Bunu fıkra (fıkra diyelimde başımıza bir iş gelmesin) gibi bir örnekle ile anlatalım.

"Bir büyükşehirde -misal benim yaşadığım büyükşehir olsun...- Belediye yolların kesişme noktasına sıkışan trafiği rahatlatmak için "uzaydan bile görülecek" bir dönel kavşak işine girer. Şehir içinde biraz trafikten anlayan (araç kullanan) insanlar "buraya kocaman bir dönel kavşak yapmak yerine daha kalıcı çözüm olarak katlı kavşak yapmak daha mantıklı olmaz mı?" diye naçizane beklentilerini yetkili mercilere aktardığında Başkanın biraz da tebessüm ederek "katlı kavşak seçime yetiştirmiyordu" dediği rivayet edilir."

Bu örnekteki gibi uygulamanın sonuçları yerel kalabilir lakin şehir içindeki trafik ile ilgili böyle bir tercih özellikle politik zeminde insanımızın düşünme biçimini göstermesi bakımından açıklayıcıdır.

Yerel bir tercihin sonuçları özellikle milyonlarca gencin gelecek planlarını etkilemesi, gelecekteki durumlarını, saygınlıklarını, mutlu olma imkanları ile birebir ilgili olan bir sınavın şartlarının belirlenmesi konusunda çok basit kaçır. O yüzden gülmek geçmemek gerekir.

Eğitimin bir ülkedeki vatandaşların hayatını belirlemedeki önemi malumdur, özellikle dünya ölçeğinde ülkelerin rekabet edebilir düzeyde kalabilmeleri bakımında kaliteli eğitim itibar gibi tasarruf edemeyeceğiniz bir olgudur. Burada da kilit bir kavram olarak "kaliteli eğitim" den ne anladığımız da önemli. Eğitimin kalitesini sonuç odaklı mı düşünüyoruz yoksa "Süresi ne kadar uzun o kadar iyi" mi?

Ülkemizde özelinde konuşacaksa ülkemizdeki eğitimin süresi ile doğru orantılı olarak istihdam, katma değer ve mutluluk üretmediği bu ülkede yaşayan herkesin gördüğü bir gerçektir.

2019 yılı verilerine göre Türkiye'de her 1000 kişiden 95'i üniversite öğrencisi. Bu oran Almanya için 1000 kişiye düşen öğrenci sayısı 40. Fransa'da da binde 40. İngiltere'de ise 1000 kişiye düşen öğrenci sayısı 39. Avrupa Birliği ortalaması 1000 kişiye 38 öğrenci. Türkiye bu ortalamanın neredeyse üç katı bir öğrenci sayısına sahip. YÖK'ün yeni kararı ile bu oranın binde 100'ü aşması ve binde 110 civarında bir yere gelmesi bekleniyor Bunun güncel anlamı; genç işsizliğin istatistiklerde en az 7-8 puan gerilemiş görünmesidir.

Resmi veriler Türkiye'de her üç mezundan birisinin istihdam edilemediğini söylüyor. Önemsenmesi gereken bir diğer husus ise istihdam edilenlerin kendi alanlarında istihdam edilme imkanlarıdır. İstihdam ettiğimiz mezunlarımızın kaçta kaçını mezun oldukları alanda istihdam ediyoruz, tam olarak bilemiyoruz. Eurostat'ın 2018 verilerine göre 34 Avrupa ülkesi içinde Türkiye, yükseköğretimden mezun olup üç yıl içinde iş bulma oranı (mezunların %36'sı iş bulamıyor) bakımından 32. sırada.

Her düzeyde olan planlı iş üretme konusundaki zaaflarımız özellikle eğitim süreçlerinde bugün çözüm olarak yapılanların yarın sorunlarımız olmasına neden oluyor. Özellikle yükseköğretim süreci hayatın gerektirdiği niteliklere sahip olmak üzerinden hazırlık aşaması olarak kurulanmıyor. Çıktı temelinde bir planlamadan da çok beklenti (o da kitlenin) baskısıyla daha çok günü kurtarma odaklı kararlar alınıyor isteniyor. En son üniversite giriş sınavından baraj uygulamasının kaldırılması ve YÖK başkanımızın "... Onlar da bu kararı aileleriyle beraber memnuniyetle karşıladığını bizimle paylaşmaktadır" diyerek öğrencilerin beklentileri ve ifadeleri üzerinde olumlaması, bu kararın bir müjde olarak ifade edilmesi; gençlerimizin bir kısmını ilaç içmekten kurtulan çocuklar gibi sevindiriyor! Sürecin işleyişini gözlemlediğimizde işleyiş bir nevi hastanın yönettiği bir tedavi sürecine benziyor... Bu süreçte de en çok tükettiğimiz antibiyotikler değil de ağrı kesiciler oluyor.

İdeolojik, politik ve popülist öncelikler yüzünden eğitim süreci insanımıza yeterli yaygınlıkta ve derinlikte vasıflar, sorumluluk ve ödev ahlakı kazandıramıyor. İlkokuldan üniversiteye kadar ölçme ve değerlendirmede

popülist uygulamalar kısa vadede mutluluk üretse de uzun vadede yeri doldurulamaz **yada zor telafi edilir boşluklar üretiyor.**

Uzun uzun yazabiliriz ama bu karardaki en temel sıkıntı milyonlarca öğrenciyi sahte bir cennet vaadiyle hayatın gerçeklerinden uzaklaştırmak, hayata hazırlanmasını öteleyerek ilk karşılaşmada hazırlıksız yakalamaktır. Özellikle akademik olarak üst düzeyde olmayan gençlerimizin iş ve değer üretme alışkanlıklarının, temel fiziksel becerilerinin kazanabilmesi yaş ile de ilgilidir. Nasıl ki jimnastikçi ya da hafız olabilmek için başlama yaşı önemli ise piyasa koşullarına her türlü ustalık vasfının kazanılabilmesi/kazandırılabilmesi de işe başlama yaşından bağımsız değildir.

Gerçekçi olmayan bir üniversite sürecine giren gençlerimiz bu oryante/uyum imkânlarını kaçırabilecekleri gibi beklenti düzeyleri ile sorumluluk anlayışlarındaki makas da açılacak, yanlış bir kurgunun neticesinde mutlu olma standartları yükselecektir. Sonuç; atanamayan öğretmenler, asgari ücret ile çalışmak zorunda kalan teknisyenler, mühendisler, üniversiteli işsiz sayıdaki yönetilemeyen artış, İş piyasasında sağlıklı olmayan istihdam sorunları gibi onlarca artık çözülemeyen hale gelmiş sorunlar...

Tüm bu sorunların içerisinde en az düşünülmesi gereken sorun ise kamu kaynaklarının katma değer üretmeyecek şekilde kullanılması sorunu da var ki insanımızın yaşadığı sıkıntılar yanında detay kalmaktadır.

O yüzden üç evlat sahibi bir baba, bir eğitimci, bir vatansever olarak istediğimiz ve uyarımız popülist politikalarla gençleri oyalamayın, günü kurtarmak için gelecekte daha büyük sorunlara sebep olmayın. **Yazıktır, günahtır vebaldır...**



## 28 ŞUBAT POST MODERN DARBESİ, AMAÇLARI, SONUÇLARI

▲ AV. ALİ ABDULLAH

28 Şubat 1997 tarihli Milli Güvenlik Kurulunun 406 sayılı kararına ek olarak alındığı söylenen ve 18 maddeden oluşan Ek-A (Rejim aleyhtarı irticai faaliyetlere karşı alınması gereken) tedbirler ile bunların etkileri ve sonuçları etrafında yapılan tartışmalar sonraları post modern darbe olarak anılmaya başlanmıştır.

Hükümetin Refah kanadı irticai faaliyetlere karşı alınması gereken tedbirler hususunun MGK da gündeme getirildiğini, üzerinde tartışıldığını ancak mutabakata varılmadığını sürekli dile getirmiş ise de özellikle asker üyelerin zorlaması sonucu Cumhurbaşkanı Demirel'in bu maddeleri sonradan karara ilave ettirdiği anlaşılmaktadır.

18 maddeden oluşan tedbirler incelendiğinde temelde var olan bir çatışmanın askeri bürokrasi eliyle sürdürülme olduğu görülecektir.

İrticai faaliyetlere karşı tedbirler adı verilen maddelerin ilkinde laiklik vurgusu yapılmakta, ikinci maddesinde tarikat ve cemaatlerin kapatılması emredilmekte, üçüncü maddesinde kesintisiz temel eğitimin 8 yıla çıkarılması ve Kur'an Kurslarının Milli Eğitim Bakanlığına bağlanması talep edilmekte, dördüncü maddesinde hükümete Kemalist din adamları yetiştirilmesi tavsiye edilmekte ve aynı tarz/tonda hükümete talimatlar verilerek Atatürkçülük merkezli ideolojinin bütün kesimlere benimsetilmesi dikte edilmektedir.

Kısaca yapılmaya çalışılan; darbenin öncülerinden Çevik Bir'in de dediği gibi rayından çıkarılmaya çalışılan rejime balans ayarıdır.

Bu çatışma Devlet-Millet çatışmasıdır.

Temelleri daha eski olmakla birlikte 3 Kasım 1839 yılında okunan Tanzimat Fermanından beri bu çatışma devam etmektedir.

3 Kasım 1839 da okunan bu ferman ile birlikte Seküler/Batılı zihniyet devlete hakim olmuş ve değişik biçimlerde bugüne kadar da hakimiyetini devam ettirmiştir. Askeri ve sivil bürokrasi tarafından benimsenen Batılılaşma/Sekülerleşme hedefinden kopma teşebbüsleri uluslararası güçlerin yardım ve desteği ile bastırılmakta bazen açık bazen de örtülü darbelerle hakimiyet perçinlenmektedir.

Seküler zihniyetin Devlet'e hakimiyetinden sonra Devlet-Millet işbirliği yerini çatışmaya bırakmıştır. Aslında 28 Şubat post modern darbesi bir çatışma da sayılmaz. Zira taraflar arasında asimetrik bir durum olduğu gibi taraflardan biri (Hükümet) çatışma istememekte, kendisine dayatılan millet aleyhine olacağını düşündüğü şartları yumuşatmaya çalışmaktadır. Kaldı ki, koalisyon ortağı Doğruyol Partisi kanadı dikte edilen Kemalist prensiplere bağlılığını bildirmektedir.

28 Şubat post modern darbesinin askeri bürokrasi içindeki öncülerinin start vermesi ile sivil bürokrasi, medya ve diğer sosyal örgütler tek bir ağızdan bildik bir şekilde irticaya geçit yok, cumhuriyete ve Atatürk ilkelerine bağlıyız demeye başladılar. Uzun zamandır devam etmekte olan üniversitelerde okuyan kız öğrencilerin başörtüsü sorunu daha da derinleşerek tam bir krize dönüştü. Üniversitelerden sonra ortaöğretimde özellikle de İmam Hatip Liselerinde kız öğrencilerin başörtüsü takıp takmadığı kontrol edilmeye başlandı. Başörtülüler derslere alınmıyor, sınavlara sokulmuyor, kampüslerden zorla çıkarılıyor ve kimi kamu görevlileri azgın bir şekilde Anayasal (AY Md.42) hak olan eğitim alma hakkını gasp etmekte çekinmiyordu.

Bu günleri bizzat yaşamış olan bizler bir yandan ortaöğretim görmekte olan çocuklarımızın hakları için okul önlerinde beklerken diğer yandan yükseköğretimde okuyan kızlarımızın haklarını savunmak için üniversite yönetimleri ve mahkemelerde mücadele etmek zorunda kalıyorduk. Bu yapılanları bugünün gençleri anlamayacağı gibi o günün orta yaş ve üzerindeki de anlamıyordu. Yıllardır babalarından veya dedelerinden askeriyeyi Peygamber ocağı olarak dinlemişlerdi. Şimdi ise Peygamber ocağı denilen yere evlatlarının yemin törenine başörtülü ve sakallı olarak girmelerine müsaade edilmiyordu.

Kamuda da tam bir cadı avı vardı. Her gün ülkenin bir köşesinden memuriyetten ihraç haberleri geliyordu. Özellikle birçok öğretmen başörtüsü takmaya devam ettiği için atılmıştı. İmam Hatip Liselerinde Milli Güvenlik dersine giren subaylar Milli Güvenliğe en büyük tehdit olarak gördükleri başörtülü kız öğrencileri ve öğretmenleri



takibe başlamıştı. Okul idarecileri mürteci damgası yememek için ellerinden gelen gayreti gösteriyordu!

Ordu içerisinde daha sıkı bir takip vardı. Subay lojmanlarına başörtülülerin girmemesi için bütün tedbirler alınmış adeta kuş uçurtulmuyordu. Demokrasi ile yönetildiği iddia edilen ülkenin başkentinde bir tiyatro bahane edilerek tanklar yürütülüyordu. Eşi başörtülü subay ve astsubaylar tespit edilerek ilişkileri kesiliyor, her 30 Ağustosta irtica gerekçesi ile ordudan ihraçlar yapılıyor ve ihraç sayısının çokluğu övünç sebebi sayılıyordu. Uzun yıllar boyunca bu böyle devam etti. Ancak sonradan anlaşıldı ki orduya sızmış bir yapı deşifre olmamak için kendine biat etmeyen Anadolu'nun gariban çocuklarını mürteci diye fişleyip ordudan temizliyordu.

Yargının durumu da içler acısıydı. Yargıtay üyeleri, Danıştay üyeleri, HSYK üyeleri brifing almak için adeta yarışıyor. Çok geçmeden (21 Mayıs 1997) ülkenin en çok oy almış ve halen iktidarda olan Refah Partisi aleyhine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş tarafından "Laik Cumhuriyet İlkesine aykırı eylemlerin odağı olduğu" gerekçesi ile kapatma davası açılmıştı. Nitekim Parti 16 Ocak 1998 tarihinde Anayasa Mahkemesi kararı ile kapatıldı. Mahkemenin kapatma kararına dayanak yaptığı delillerden ilki ve en önemlisi 1989 yılında 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununa 3511 sayılı Kanunun 2. Maddesiyle eklenen ek 16. Maddesinin iptaline ilişkin kendi verdiği karara rağmen Refah Partisi yöneticilerinin başörtüsünü anayasal hak olarak görmesidir. Kararda dayanak şu şekilde açıklanmaktadır. "Okullarda öğrencilerin dinsel kuralların emrettiği biçimde takılan başörtüsü ile bulunmalarının laiklik ilkesine aykırı olduğu kesinleşmiş yüksek mahkeme kararıyla belgelenmesine rağmen, Genel Başkan Necmettin Erbakan dahil, Refah Partisi'nin tüm yöneticileri, kendilerine oy getirdiği inancıyla hemen her konuşmalarında okullarda ve

hatta Devlet dairelerinde başörtüsü ile öğrenim görme ve çalışmanın Anayasal bir hak olduğunu ısrarla iddia ederek halkı kışkırtmışlar, eylemler düzenlemişler, hatta genel başkan Erbakan 'iktidar olduklarında rektörlerin başörtüsüne selam duracağını' bir seçim konuşmasında ileri sürebilmiştir."

**O dönemin siyasi partileri de özgürlük ve demokrasiye sahip çıkma konusunda sınıfta kalmıştır.** Rahmetli Erbakan Hocanın tüm taleplerine rağmen siyasi geleceklerini düşünerek bırakın destek vermeyi bilakis hükümetin bir an önce yıkılmasına çalışmışlardır. **Bunun tek istisnası rahmetli Muhsin Yazıcıoğlu olmuştur.** Nitekim Başbakan Erbakan, 22 Mayıs'ta TBMM grup toplantısında şu açıklamayı yaptı: "Hükümetin önünde iki seçenek vardı. Birincisi ordunun tavırlarına rest çekip hükümetten ayrılmak, ikincisi de uzlaşmayı ve iknayı denemektir. Biz uzlaşmayı seçtik" ve 30 Haziran 1997 itibarıyla Refahyol Hükümeti sona ermiş oldu.

Sonuç olarak 28 Şubat post modern darbesi halka karşı askeri/sivil bürokrasinin gerçekleştirdiği bir darbedir. Bu darbeye başta medya olmak üzere sivil olduğunu iddia eden fakat sivil olmayan toplum kuruluşları, siyasi partiler, yüksek yargı organları ve tüm Kemalist ideoloji aparatları katılmıştır. Halk savunma pozisyonunda kalmış sadece büyük mitingler yapabilmıştır. Zaten halkın en önemli silahı oy kullanmaktır. Her seçimde de bunu isabetli bir şekilde yapmakta ve vesayetçilere dersini sandıkta vermektedir.

Bugün geline nokta ideolojik devlette bir takım gerilemeler olmuş ise de Kemalist İdeoloji halen canlılığını devam ettirmektedir. Şüphesiz 15 Temmuz darbe girişimi bu ideolojinin yeniden güçlenmesinin önünü açmıştır. Şimdi 28 Şubat darbesi döneminden çok daha fazla halk desteğine de sahip olduğu görülmektedir.

# DÜNÜN GÜNEŞİ İLE BUGÜNÜN ÇAMAŞIRI KURUTULMAZ

▲ PROF. DR. AHMET AKIN

Herkes ilk emrin ikra (oku) olduğunu bilir de hikimsenin ikinci emir olan enzir (uyar) olduğuyla pek ilgilenmez nedense. Çünkü okumak konforlu, uyarmak maliyetlidir.

Bu aralar inancını yitirmiş çok sayıda gençle iletişim halindeyim. Ailelerin evlerin durumu içler acısı. Özellikle İslâmî camiamızda ailelerin durumu daha sıkıntılı. Çok fazla çocuk var bu şekilde. Altı ailede 8 inancaşsız çocuk, içlerinde hafız da var imam hatip mezunu da. Yoldan çıkıp yola geri döneni de. Elhamdülillah tekrar inancını kazanan kardeşim kendisi gibi olan kardeşlerimiz için ne yapabilirim derdinde... Ama çocuklarımızla tekrar onarıcı bir şekilde iletişim kurmazsak gidenin kendiliğinden geri geleceği yok! Aileden kopan savruluyor, çocuklar ve gençlerin hiç kabahati günahı yok bu durumda. Aşağıda izah edeceğim. Önce yakın gelecekteki durumumuza bakalım bu gidişle nereye gideceğiz bir bakalım.

Ailemiz göz bebeğimiz, son kalemiz, toplumsal sigortamız ama maalesef aile yapımızın giderek yozlaştığını gözlemliyoruz. En önemli birkaç bulgu şu şekilde. İlk olarak toplumumuzda gençlerin oranı giderek azalırken, yaşlılığın ve yalnızlığın giderek arttığını görüyoruz. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından '2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması' sonuçlarına göre ülkemiz hâlâ genç bir nüfusa sahip ancak yaşlıların toplam nüfus içindeki oranı ilk kez bu yıl %10'a ulaşmış durumda. Bunun nedeni çocuk sayısının azalması, ailelerin daha az çocuğa sahip olmayı tercih etmesi. Yine son 20 yılda Türkiye'deki ortalama hane halkı büyüklüğü ortalama 4.5 kişiden 3.5 kişiye düşmüş. Anne olma yaşının giderek ilerlediği yani artık geç anne olunan ülkemizde sezaryen yöntemiyle doğum, 5 sene öncesine göre %4 düzeyinde artmış durumdadır. Artık doğumların yarısından fazlası da sezaryen ile gerçekleşmektedir. Aile yapımız giderek küçülürken doğurganlık oranı ilk kez durağan konuma gelmiştir. Bunlar önemli işaretlerdir.

Son 5 yıldır özellikle genç kardeşlerimiz arasında virüs gibi yayılan 2 akım mevcut: Cinsiyetsizlik ve inançsızlık. Küresel güçler, gençler üzerinde çok etkisi

olan tüm sosyal medya hesaplarının söylemlerini ve bu işin misyonerliğini yapan öğretmenleri hesaba kattığımızda bunlarla mücadele için anne babalara çok iş düşüyor.

**Bir istatistik: Evlilikte ne kadar bireyselsiz?** Patronumuza "eyvallah", müdürümüze "siz bilirsiniz", amirimize "siz nasıl uygun görürseniz efemim". Eşimize "sen anlamazsın", "işimize fazla karışyorsun", "yeter artık beni kontrol etme" diyoruz giderek. Biz de yaptığımız araştırmada evlilikte bireycilik algısını değerlendirdik ve karı kocanın birbirlerini sınırlayıp sınırlamadıklarına yönelik algılarını sorduk. İlk soruda "Eşinizin sizinle ilgili düşünceleri sizin duygularınızı etkiler mi" sorusuna katılımcıların %18'i evet, %70'i hayır, %12'si kararsızım cevabını verdi. Yani evli çiftlerin beşte biri günümüzde eşim ne düşünürse düşünsün benim umurumda değil diyor. Bunlara bitkisel evlilik diyoruz, yani fiziksel olarak var ama ruh ve duygu bitmiş gibi sanki. İkinci soruda "Harcamalarınızı yaparken eşinizin maddi durumunu dikkate alırmısınız?" sorusuna katılımcıların %85'i evet, %10'u hayır, %5'i kararsızım cevabını verdi. Üçüncü soruda "Sizce evlilik sözleşmesi gerekli midir? diye sorduk. Bu soruya evet cevabı verenlerin oranı beklentimizden oldukça yüksekti. Katılımcıların %22'si evet, %61'i hayır, %17'si kararsızım cevabını verdi. Beş kişiden biri evlilik sözleşmesi istiyor günümüzde. Evlilik ilişkisinde güven, sadakat ve saygının düzeyiyle ilişkili bizce bu oran. Medya, sosyal medya ve diziler o kadar olumsuz örnek sunuyor ki artık insanlar evlerine, arabalarına sigorta yaptıkları gibi evliliklerini de sigorta ile garanti altına almak istiyorlar. Ne dersiniz? Bu işe yarar mı evlilikte? Evlilik maddi boyutu ön planda olması gereken bir şey midir? Cevaplar sizde dostlar.

Dünyanın durumu fena. Pedofilide ABD ilk sırada. Bu konuda ABD'de skandal üzerine skandal yaşanıyor. Batı ensest ilişkileri normal saymaya yönelik yasaları tartışıyor. LBGT'nin +'sında sınır kalmıyor. Evlilik dışı çocuk sayısı giderek artıyor. 2000'den 2020'ye Avrupa ortalaması %25'den %42'ye yükselmiş. İzlanda'da durum vahim, aynı sürede %65'ten %70'e yükselmiş. Fransa'nın durumu çok kötü. Aynı dönemde %43'ten

%60'a yükselmiş. Listede Estonya, Slovenya, Portekiz, İsveç, Bulgaristan, Danimarka ilk sıralarda Kıbrıs Rum Kesimi %3'ten %20'ye fırlamış. İtalya %11'den %35'e. Hollanda %45'ten %52'ye.

**Sosyal medyada, yaşadığımız bu haz ve hız çağı tüm ihtişamlı görüntüsüyle karşılarında duruyorken gençlerin ve bizlerin bundan etkilenmemesi mümkün değil.**

**Anne babalar ilk önce içinde bulunduğumuz durumun vahametini kavramalıdır.** Gücün kimin elinde olduğunu bilip buna göre davranmak durumundayız. Özellikle dindar ailelerin çocukları bu akımdan daha fazla etkileniyor. Anne baba şöyle düşünüyor, biz küçüklüğünden beri çocuğumuzu kurslara gönderdik, dini eğitimi var, temeli sağlam bizim çocuğa bir şey olmaz. Hâlbuki en çok onlar etkileniyor. Hikâyeler hep benzer. Bu çağdaki çocuk bizler gibi sadece kendi mahallesini görmüyor ki tüm dünyayla muhatap oluyor.

Diamond tema, Eren Boz, Flu TV, Efe Aydal ve daha fazlası var bu dünyada. Diskortlar, priv hesaplar vs. Orada entel bir agnostik, prezentabil bir deist ve sanatçı bir ateistin karşısında belki de seçilmiş ama beceriksiz bir müslüman... Tartışmada müslüman pâmâl ediliyor. Bunların dışında birkaç discord sunucusunda 10, 15 kişilik odalardan en fazla 2, 3 müslüman çıkıyor. Diğerleri ya agnostik ya deist ya da ateist oluyor ama bunu ailelerinden saklıyorlar ve bu çocukların çoğunun ailesi dindar.

Anne baba çocuğu dört dörtlük Müslüman olsun istiyor. Namazı vaktinde kılsın, oruç tutsun, akşam ezanında evde olsun, fazla eğlenmeye gitmesin, duruşu ağır olsun, bir davası olsun, her hareketinde İslam bilinciyle davransın istiyor.

Çocuk gitar kursuna gitmek, müzikle ilgilenmek, sporla ilgilenmek, bilim konuşmak istiyor. Anne baba gitara batı müziği diyor veya kursa gidemezsin çünkü kız ve erkek aynı ortamda olmaz, okul gezisine gidemezsin çünkü kızsın, okul futbol/voleybol takımına giremezsin çünkü orada farklı insanlar var gibi söylemlerde bulunarak izin vermiyor.

Diğer taraftan okullarda derhanelerde siz bireysiniz, ailenizin doğruları sizin doğrularınız olmak zorunda değil, siz ne isterseniz yapabilirsiniz, ben size çok değer veriyorum ve ne isterseniz gelin birlikte yapalım ben size her anlamda her düşüncenizde destek olurum diyen ama bir yandan da dini sorgulatan rehberlik faaliyetleri, İslam geleneğini ve alimlerini küçümseyen dini terminoloji ile konuşup gençlerin aklını bulandıran

bir dezenfektan... Alkol ve sigara kullanımını özendirilen ortamlar. Kız erkek ilişkilerinde destursuz kuralı mekanlar... Örf ve ananelerimize yakışmayacak fillerin (artık) kötü olmadığını söyleyen çok iyi görünen kişiler, öğretmenler... Çocuğun kafası öyle bir karışıyor ki toparlayabilene aşk olsun... Böyle bir karşılaşmaya ne ahlaki donanımla nede bilgi/bilinç donanımıyla yeterince hazırlamadığımız gençlerimiz de afallıyor ve çoğu anne baba otoritesini sorgulamanın kolaycı konforuna sığınıyor.

Çocuklarımızı yetiştirme işini başkalarına bırakmayın. Siz basit bir şeye hayır dediğinizde çocuk onu yapmaktan vaz geçmiyor. Gidiyor diğer tarafta alkol alan arkadaşıyla belki de öğretmeniyle yapıyor. Bu yüzden mubah sınırlarını olabildiğince genişletmeliyiz. **Aileler mutlaka çocukları anlamalı ellerinden tek tek tutmalı. Başka yolu kesinlikle yok.** Müzikse müzik, sporsa spor, çocuğunuzun elinden tutun ve birlikte yapın, birlikte eğlenin. Çocuk, anne babanın seviyesine çıkamaz. Ebeveynler çocuğun seviyesine inecek, sadece dini eğitim verip gezmeye götürmekle bitmiyor görevlerimiz. Çocuğun dünyasına girecek onu gerçekten anlayacak, yargılamayacak, doğruları gösterecek, en önemlisi sevgi diliyle konuşacak, bu çağda bize en azından bunları yapmak düşer.

Aksi takdirde tehdit büyük, ateş çemberi giderek daralıyor.

Selam ve dua ile...





## ENES'LERİ NEDEN KAYBEDİYORUZ? YA DA İNSAN NE İLE YAŞAR?

### ▲ BAYRAM YILMAZ

Bir ülkenin sosyolojisini doğru okuyabilmek için birçok verinin çaprazlama olarak incelenmesi, değerlendirilmesi, üzerinde düşünülmesi gerekmektedir.

Bir gazetenin veya yayın kuruluşunun hangi düzeye hitap ettiğini anlamamanın en kolay yolu o gazetenin, reklam verenlerine/reklamlarına varsa bulmacasının zorluk derecesine bakmak gerekir. Haber bültenlerindeki yayın içeriklerine, kimin ne kadar görüldüğüne bakmadan televizyon hangi programları kim ne kadar izlemiş sorusunun cevabı olan reyting raporlarına bakmak size birçok istatistiki veriden çok daha fazlasını sağlar. Toplumun durumunu ve yönelimi hakkında doğru kanaat oluşturmanıza yardımcı olur.

Toplumun yönelimi hakkında bakılabilecek verilerden biri de her yıl anne babaların evlatlarına en çok verdikleri isimler...

2000-2017 yıllarının isim istatistiğine baktığımızda TÜİK'in doğum tarihine göre en fazla kullanılan 100 isim sıralamasında, geçen yıl "Elif" en fazla verilen ikinci kız ismi olurken, bunu sırasıyla "Hiranur, Defne, Miray, Azra, Zehra, Nehir, Ecrin ve Eylül" takip etti. Geçen yıl, "Yağmur, Meryem, Nisanur, Asya, Hira Nur, Belinay, Raiba, Esila, Hira ve Buğlem" de kız bebeklere en fazla verilen isimler arasında yerini aldı.



Erkek bebeklere en fazla verilen isim ise "Yusuf" oldu. En fazla verilen isim sıralamasında Yusuf ismini "Eymen, Ömer, Mustafa, Miraç, Berat, Ahmet, Hamza ve Mehmet" adları takip etti. "Emir, Muhammed Ali, Muhammed, Ali, Çınar, Kerem, Yiğit, Ayaz, Ertuğrul ve Ömer Asaf" da geçen yıl (2016) doğan bebeklere en fazla konulan isimler oldu.

Son derece muhafazakâr olan ve ülkesinin dinle daha barışık olduğunda daha daha güzel bir ülke olacağına inan anne babalar 2020 yılında dünyaya gelen oğullarına/kızlarına ezanla kametle dua ile "1 milyon 91 bin 143 bebek içerisinde erkeklerden 7.540'ına Yusuf, 6.236'sına Miraç, 6.222'sine Eymen; kız bebeklerden de 11.179'una Zeynep, 7.316'sına Elif, 6.335'ine Defne ismi verildi." (icisleri.gov.tr)

Her evlat Yaradan tarafından önce ana babasına emanettir. 2001 yılında anne babasına emanet edilen bir bebeğe de o yıllarda çok popüler bir isim olan Enes ismi verilir. Evlat emanet olduğu gibi aynı zamanda ayetin (Enfal Surasi 28) ifadesi ile imtihan sebebidir.

Enes büyür... Büyürken hem kendi imtihanı hem de ailesinin ve hepimizin imtihanı olur.

Bir insan evladı tek başına hayatını sürdürmediği gibi insan olma (adem olma) sürecini kendi başına tamamlayamaz. Bir aile içerisinde olmak bile tek başına yetmez. Her insanevladı kendi sokağında, mahallesinde, okulunda, devamında farklı sosyalleşme ortamlarının kesiştiği yerlerde büyür.

\*\*\*

Biz bu yazımızda birkaç istatistiki ve araştırma sonuçlarından da faydalanarak içimizi yakan "Kaybettiklerimizi niye kaybediyoruz...? Sorusunun kıymetini anlamaya çalışmak istiyoruz. Yazımızda özellikle gençlerimiz üzerinden değerlendirmek ve genel intihar vakalarının basit bir istatistik olmadığını anlatabilmek için de bir evlat, bir arkadaşı,

bir genç olarak üç ismi anmak istiyoruz. Bunlar Elâzığ'da 20 yaşında intihar eden Tıp Fakültesi 2. sınıf öğrencisi Enes Kara, Kocaeli'nin Darıca ilçesinde Furkan Celep (18) ve daha 16 yaşında kendini asansör boşluğuna bırakan Bahadır Odabaşı... **Bilinsin istiyoruz bu gençler yaşadı ve en büyüğü 20 yaşında intihar etti... İkisinin kanı betona, birinin kanı denize aktı...**

"Elazığ'da kaldığı bir apartmanın altıncı katındaki cemaat evinden atlayarak intihar eden 19 yaşındaki tıp fakültesi öğrencisi Enes Kara'nın üç aydır bu evde kaldığı, cemaat mensubu olan babasının onu bu eve yerleştirirken inançsız olduğunu bildiği, evin bağlı olduğu cemaatin babayı uyarıp, çocuğu için devlet yurdunu önerdikleri, babadan habersiz devlet yurdu için başvuru yapıldığı öğrenildi.



Çocuğunun 'düzilmesi' için evde kalmasında ısrarcı olan baba Mehmet Kara ise "Ben çocuğumun 20 yaşına kadar her türlü ihtiyacını karşılayarak ona hizmet ettim. Hiçbir zaman baskıcı olmadık ama tavsiyelerimiz oldu. Ona namaz kılmasını tavsiye etmek bir baskı değildir. Bir Müslüman, çocuğunun her iki âlemde de mutlu olmasını ister. Hem dünyada iyi bir mesleği olsun, rahat yaşasın, hem ahiretini kazansın istemiştik." (14 Ocak 2022 Haber Siteleri)

"Gelen son dakika haberine göre; Kocaeli'nin Darıca ilçesinde Furkan Celep (18), sosyal medya hesabından intihar edeceğini belirten yazı paylaştıktan sonra

kayalıklardan atlayarak yaşamına son verdi. Gece saatlerinde, Darıca Pirreis Mahallesi Yelkenkaya Caddesi üzerindeki falezlerin bulunduğu alanda ceset görenler polise haber verdi. Olay yerine gelen polis ekipleri ölen kişinin Furkan Celep olduğunu belirledi. İtfaiye ekipleri falezlerden inerek Furkan Celep'in cesedinin Sahil Güvenliğe ait bota alınmasını sağladı. Gencin cesedi kıyıya çıkarılırken, olay yerinde incelemede bulunuldu. Araştırma yapan polis ekipleri, bir kargo firmasında çalışan Furkan Celep'in sosyal medya hesabından intihar edeceği yönünde yazı paylaştığı bilgisine ulaştı..." (24.09.2020 Haber Siteleri)

"On altı yaşındaki Bahadır Odabaşı annesine "dışarı çıkıyorum" diyerek evden ayrılmış, bir daha dönmemiş. Yaşadığı apartmanın 10'ncu katından bina boşluğuna atlamış. Sabah saatlerinde Bahadır'ın cansız bedeni bulunmuş."



**On altı yaşında bir çocuk yaşamına son verdi. On altı yaşında bir çocuk canına kıydı. On altı yaşında bir çocuk umudunu tümüyle kaybetti. On altı yaşında bir çocuk... Er olamadan er kişi niyetiyle uğurlandı.**

Enes Kara, en çok konuşulananın imanı kurtarmak olduğu bir cemaatin yurdunda "artık inancının kalmadığını" kayda alarak, evinden, ailesinden ve geleceğine yönelik belirsizlikten şikâyetçi olup kıydı canına. Bıraktığı mektup açıkça bir ihbar mektubuydu, kıyametin çok da ötelede olmadığını haykıran!

"19 yaşımı asla böyle hayal etmemiştim... İçinde bulunduğum durumda gerçekten tüm yaşama hevesimi, sevincimi kaybettim." diyor. Kullandığı ifadeler, sakinliği ve düşüncelerini ifade ederken kurduğu cümlelerin insicamı, hadisenin akıl sağlığına, psikolojiye indirgenemeyecek bir mesele olduğunu ortaya koyuyor.

18 yaşındaki Furkan CELEP yaralı yüreğinin veda mektubunda herkese bir ders vardı aslında. Hepimize oldukça manidar cümlelerle söyleyeceğini söylemiş Furkan. Kısacık ömrüne sığdırdığı büyük cümleleri veda mektubundan okurken bu kadar güzel yürekli bir evladımızın yüreğinden tutmadığımızın acısı yüreğimizi dağlıyor. Üzüliyoruz... Sadece üzüliyoruz...

Bir hakikat tokmağı gibi kafamıza indire indire gitmiş aramızdan. Kime ne mi söylemiş?



**Ailesine;** "Ailevi duygulardan yoksun büyüdüm hiçbir zaman babamla veya abimle doğru dürüst dertleşemedim, onlardan değer görmedim (bunun için onları suçlamıyorum sadece biraz değer biraz şefkat görmek isterdim sanırım bu iyi gelebilirdi.)"

**Öğretmenlerine;** "Kendi özümü yeteneğimi öğrenemedim, bunun için çok uğraştım ve çaba gösterdim. Neyi sevdiğimi bilmiyorum, ne olmak istediğimi bilmiyorum, ne okumak istiyorum bunu dahi bilmiyorum. Benim yaşamdaki insanlara aramda uçurum var, her konuda benden daha üstünler."

**Çağa;** "Zaman geçtikçe kendi kişiliğimden ayrılmaya başladığımı hissediyorum. Gittikçe yalan söylemeye, argo hatta küfür kullanmaya başladım. İnsanlardan uzaklaşmaya onları önemsememeye, doğaya ve hayvanlara zaman ayıramamaya başladım. Kendimi zamanla duygusuz bir insana dönüşüyormuşum gibi hissediyorum. Bunlar bana göre değil ben böyle olmak, hayatımın geri kalanına duygusuz bir insan olarak devam etmek istemiyorum. Sorumluluk almak istemiyorum. Bir araba, bir ev veya herhangi bir şey uğruna yıllarımı aylarımı harcamak istemiyorum. İş hayatı bana çok yorucu geliyor. Hem içten hem de dıştan yıpranıyorum. Bir şeyler uğruna bunca sorunu yaşamak bana mantıklı gelmiyor. Bunun yerine her şeyi arkada bırakıp gitmek, her şeyi kapatmak daha mantıklı geliyor."

**Düzene;** "Aslında hiçbir şey için yaşamıyorum. Yaşamak için bir nedenim bir amacım yok. İnsanların yoluma sürekli taş koyup beni yoracaklarını biliyorum, bunun için çabalamak istemiyorum."

**Topluma;** "Daha iyi görünmek için, insanların beni sevmelerini sağlamak için kendimi yormak, yıpratmak, ruhumu bedenimi kirletmek istemiyorum. Neden beni böyle sevmiyorlar ki? Düşüncelerimi, fikirlerimi, değer verdiğim her şeyi sırf dış görünüşüm biraz kötü diye kestirip atıyorlar. Bu konuda önemseyeceğim birisini bulmaya çalıştım (değer vermek istedim, değer görmek istedim özel hissetmek istedim) ama her seferinde ters tepti, dostluklar arkadaşlıklar kurmaya çalıştım olmadı."

**Furkan, kime daha ne deseydi ki? Her şeyi fazlasıyla söylemiş. Bizim kendimize söyleyemediklerimizi dahi söylemiş. Anlayabilen herkese yüklü mesajlar vererek gitmiş.**

16 yaşındaki Bahadır Odabaşı ne bir not ne de bir kayıt bıraktı arkasından. Bahadır Odabaşı, daha da genç, on altı yaşında. Babası KHK ile atılmış ve dört yıldır 'tutuklu' yargılanıyormuş. Henüz on altı yaşında bir çocuk sessiz sedasız intihar etti. Çoğu kişinin umurunda olmadı. Kulaklar sağır, gözler görmez oldu. Çünkü babası dört yıldır tutuklu öğretmenlikten ihraç... Anladığımız kadarıyla suçların şahsiliği ilkesi 16 yaşındaki Bahadır'ın pek de bir işine yaramamış. Bahadır, babasının KHK'lı öğretmen olduğunu arkadaşlarından saklıyor önceleri, arkadaşları öğrenince de dışlanıyor, ötekileştiriliyor ve yalnız kalıyor. dışlanmışlık ve yalnızlık, söz yazarı olmak isteyen Bahadır'ın taşıyamadığı bir yük oluyor. "dışarı çıkıyorum" diye evden ayrılıyor, annesi belki gelir diye anahtarı paspasın altına koyuyor. Sabah eve gelmediği fark edilince, kamera kayıtlarından apartman boşluğundaki cesedine ulaşıyor. "Hiçbir

günahkâr başkasının günahını yüklenmez." (Fatır:18) ayeti bizlerden iman tazelememizi bekliyor.

Her ölüm, her ayrılık acıdır. Lakin genç ölümler "gök ekini biçmiş gibi, yanar içim göynür özüm..." acıları yarıştırmak en son düşüneneğimiz ama acının en büyüğü 16, 18, 20 yaşlarındaki gençlerimizin kendi elleri ile yaşamlarına son verebilmiş olmalarıdır. Ve bu gençlerimiz istisna olmayıp 2019 yılı TÜİK Ölüm İstatistikleri rakamlarıyla söylersek – çünkü elimizdeki en güncel istatistik bu yıla ait ve bu da önemli bir sorun- intihar eden 3406 kişiden olmaları. (Bunun 1300 kadarı da madde bağımlısı ve bunlar da bizim çocuklarımız.) Bu rakamı bir kısım İskandinav ülkeleri ile karşılaştırabildiğiniz gibi ülkemizin görece çok daha fazla fakir olduğu dönemlerdeki daha düşük rakamlarla da kıyaslayabilirsiniz. **Mesele biraz da nasıl bir okuma yapmak istediğinizle, okumanızı soruna mazeret odaklı mı yoksa çözüm odaklı mı yaklaştığınız ile de ilgilidir.** Önemine binaen bu rakamlar ölümle sonuçlanmış vaka sayısı. İntiharın eşliğinde dolaşanlar ve bir şekilde intihar teşebbüsünden yaralı kurtulanlar bu rakama dâhil değil. Bir de buraya şair sözü de koyalım; "Ayrılık da sevdaya dahil. Çünkü ayrılanlar hala sevdalı..."

Biraz sakinleşerek devam etmeye çalışalım;

Her intiharın özel nedenleri vardır. Kamuoyunu en son meşgul eden Enes KARA'nın intiharı maalesef gencimizin, hayalleri, hayal kırıklıkları, umutları ve zorlanmışlıkları üzerinden yeterince tartışılmadı. Olayın muhafazakar bir çevrede ve bu çevreye ait bir mekanda gerçekleşmiş olması kötü niyetliler tarafından bu meselenin "ideolojik olarak kullanışlı" bir argüman seviyene indirilmesine neden oldu. **Naçizane tekrar etmiş olalım bizler bu meselede ve her meselede önce insanız ve insani duyarlılığı en temel duyarlılık alanı olarak görüyoruz.**

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 2018 yılında ölümle sonuçlanan intihar sayısı 3 bin 161 kişidir. İntihar edenlerin %75,6'sını erkekler, %24,4'ünü ise kadınlar oluşturmaktadır. Ölümle sonuçlanan intihar sayısı 2017 yılında 3 bin 168 iken, bir sonraki yıl pek fazla bir değişme olmamıştır. Şüphesiz bu spesifik intihar olayının kendine özgü özellikleri olsa da modern toplumda intihar temel toplumsal sorunlardan birisidir ve daha geniş çerçevede ele alınmayı hak etmektedir.

Avrupa ülkelerinde intiharların bize kıyasla daha fazla olduğu bilinmektedir. Örnekler vermek gerekirse her yüz binde Belçika'da 13,9; Finlandiya'da 13,4; Hollanda'da 9,3; Norveç'te 11,8; İsveç'te 12,4; İngiltere'de 6,9; Fransa'da 9,7 ve Almanya'da 8,3 oranında intihar gerçekleşmektedir.



Bu rakamlar bizdekini 2-3'e katlamaktadır.

**Peki, insanlar neden intihar etmektedir?**

İntihar istatistikleri incelendiğinde erkeklerin kadınlardan çok daha fazla intihar teşebbüsünde buldukları ve intihar ettikleri yönündedir. Bunun temel sebebi erkek nüfusun kadınlara göre çok daha fazla zorlanmaya maruz kalmalarıdır.

Yine intihar olaylarının çoğunlukla bireyselleşmenin daha fazla olduğu büyük şehirlerde gerçekleşmesidir. Türkiye'de sırayla İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Antalya intiharların en fazla olduğu illerdir.

Üzerinde en çok durmamız gereken bir olgu da intihar vakası en sık görülen yaş grubunun 15-24 arası olmasıdır. İntihar teşebbüsünün sorunlar karşısında aciz kalma duygusuyla çok yakın ilgisi vardır. Bu bakımdan bu yaş gurubunun içinde bulunduğu duygu durumu üzerinde düşünmemizi gerektirmektedir. Gençler bir yandan ergenlik sorunları yaşarken, diğer yandan da okul, askerlik ve iş sorunlarıyla baş etmek zorunda kalmaktadırlar.

Ve Enesler, Zeynepeler, Furkanlar, Bahadırlar büyürken henüz daha 20 yaşında hayattan yorulmuş, gelecek umudu kalmamış, yaşamaya sebep bulamamış bir halde o umutsuzluk, anlamsızlığın ve cesaretin kesiştiği noktada intihar ederler.

Derince'de intihar eden Furkan çok daha naif ve edebi bir intihar mektubu bırakarak, Enes kısa bir video çekerek, 16 yaşındaki Bahadır tek kelime etmeden sessiz ve derin bir çığığı asansör boşluğuna salarak intihar eder... Furkan yalnızlıktan şikâyet eder, Enes anlayamamaktan, Furkan fakir ve ekonomik olarak mağdur sayılabilir iken Enes in sorunlarının hiçbirini ekonomik değildir. Bahadır derdini anlatabilecek hiçbir imkân bulamaz. En büyüğü 20 yaşında tıp öğrencisi

olan bu üç gencimiz intiharın en büyük günah olduğu bir iklimde büyü(yeme)mişlerdir.

Tüm intihar vakalarında karşımıza çıkan hayatın, sorunların içerisinde derin bir anlamsızlık, bezginlik, yorgunluk, gayret etme iradesinden yoksunluk ve anlamsızlık...

Sorunun kendisi intihar sebebi olmaz iken sorunlar karşısında ne yapacağını, kime müracaat edeceğini bilememe, sığınılacak bir kapı bulamama hali bu teşebbüste tetikleyici olabilmektedir. Belki bu yüzden de bu araya bir ser levha koyalım "Buda geçer ya Hu"

\*\*\*

Her insan evladının kendisi ve içinde var olduğu toplum için umut, mutluluk ve fayda üretebilmesi için yerini yadrigamaması, yerini bulması gerekir. Her türlü sıkışmışlık, yakıştıramama hali sadece rahatsızlık üretmez aynı zamanda gerilim de üretir. Çok fazla gencimiz bir "Enes" düzeyinde olmasa da kariyer hesapları içinde boğulmakta, çevrelerinin mütevazı olmayan beklentileri ile boğuşmakta kapitalizmin çok yukarılara koyduğu mutluluk eşğine ulaşmaya çalışmakta, mutluluğun telefon siparişiyle getirilen bir şey olduğunu sanmakta. Zengin ya da yoksul, dindar ya da deist içinde fırtınalar kopan, açığa vuran veya içine atan sayısız Enes'ler var toplumumuzda... **"Kendi küçük dertlerini, yok edecek veya küçültecek bir el ulaşmayınca, bunları dağ gibi büyüüp içinden çıkılmaz hale getiren azımsanmayacak bir çoğunluk var..."**

Babası Mehmet Kara'nın "Sürekli telefonla oynuyordu. İçine kapanık birisiydi. Fazla konuşmazdı" ifadeleri çok şey anlatıyor aslında... Sürekli izleyen, sürekli takipte kalan, sürekli rakamlara ve reklamlara maruz kalan binler. İletişimden haberdar olmayı anlayan, sıkı sıkı sarılabildiği arkadaşları olmayan, arkadaş olamayan onbinler... Son arkadaşlığı ilkokulda ortaokulda kalmış, profesyonel bakıcılar, rehberlikçiler, ücretli yaşam koçları olan binler. Küçülen ailelerde abisiz, ablasız, teyzesiz, amcasız ve hatta annesiz yüzler... Hafta sonlarındaki faasfood masalarını bir gözlemleyin bakalım orda ebeveynler neyin özrünü ödemeye, neyi telafi etmeye çalışıyorlar?

Plansız şehirleşmeyle hayatlarımızı ve tercihlerimizi değiştirdik. Modern yaşamın bize sağladıkları kolaylıkları arzu ettik, talip olduk. Zamanın ruhu bunu gerektiriyordu "tamam" dedik lakin bizi biz, insan yapan ahlaki ve moral değerlerimizi zamanın hızına göre kurgulamadık, yavaş kaldık. İdrak etmenin, bir anlam sahibi olabilmenin **"durmak" ile durabilmek ile ilgisini kaçırdık.** Dengemiz

bir bozuldu ki pir bozuldu. Ondan sonra ne suç ve ceza arasında denge kurabildik, ne bugünle gelecek arasında. Ahiret ile dünya arasındaki dengeyi ise aramadık ki bulabilelim... Kimimiz aklına estiği gibi davrandı, kimimiz "yüreğinin götürdüğü yere git"ti.

**Bi duralım;**

**Biraz sıkıcı da olsa rakamlar üzerinden gidelim...**

KONDA Araştırma ve Danışmanlık Şirketi tarafından 2022 yılında hazırlanan "Türkiye 100 Kişi Olsaydı" isimli 18 yaş üstü nüfusu temsil eden raporda, cinsiyet ve yaş dağılımı, eğitim seviyesi, medeni durum, etnik kimlik dağılımı, din ve mezhep dağılımı, sosyal medya kullanımı gibi çeşitli başlıklara dair verilere yer verildi.

Bu raporun detaylarına çok fazla girmeden geçmiş yıllarda benzerleri yapılan araştırma verileri ile karşılaştırmalı olarak bazı verileri okuyucularımızla paylaşmak isterim.

Din–mezhep dağılımında her 100 kişinin 94'ü bir dini inancı olduğunu belirtiyor. Bunların 88'i Sünni Müslüman, 5'i ise Alevi Müslüman. **Dikkat çeken verilerden biri ise 'Dini inancı yok' seçeneğindeki artış. 2011'de dini inancı olmayanların oranı yüzde 2 olurken, 2021'e gelindiğinde bu oran yüzde 6'ya yükselmiş durumda.**

Türk toplumu geçen on seneye göre daha yaşlanmış bir görüntü ortaya koyuyor. 18–32 yaş arası nüfus oranı 2011'de yüzde 39 iken, 2021'e gelindiğinde bu oran yüzde 33'e düşmüş durumda.

Toplumun dindarlık seviyesinde özel bir değişiklik göze çarpmasa da kendini 'inançsız/ateist' olarak tanımlayanların oranında belirgin bir artış var. 2011'de yüzde 2 olan inançsız/ateist oranı, 2021'de yüzde 7'ye yükselmiş durumda.

Her 100 yetişkinden 31'i hayat tarzını tanımlarken 'modern' cevabını veriyor. Bu oran 2012 yılında yüzde 27. Kendisini 'dindar muhafazakâr' olarak tanımlayanların oranında ise azalma görülüyor. 2012'de yüzde 27 olan oran, 2021 yılında, yüzde 24'e düşmüş durumda.

Türk toplumunun genel eğitim seviyesi son on senede görünür biçimde artsa da her 100 kişiden 7'sinin hala herhangi bir örgün eğitim almadığı görülüyor.

Toplumun üçte ikisi evli veya evlenmek üzere. Bekarların oranı son on yıl içinde artarak yüzde 20'den yüzde 29'a çıkmış durumda.

Toplum, küçülen birimler halinde yaşamaya başlıyor. Hane nüfusuna 2011 yılında 9 ve daha fazla kişi diyenlerin oranı yüzde 3 iken, 2021'de bu oran yüzde 1'e düşmüş durumda. (15/01/2022)

**İnancım yok diyenler neden arttı acaba?**

İnancı olmadığını ifade edenlerin oranı 2011 de %2 iken 2021 de yüzde 7'ye ulaşmış bulunuyor. Bu eğilim/yönelim hassasiyet taşıyanlar için alarm zili çaldırmasını gerektirir. Sadece kamuoyu araştırmaları değil çıplak gözle yapılan gözlemler de ortaya çıkan tabloyu teyit ediyor. Son dönemde, çoğu kez bir araştırmaya dayanmadan, bazı uzmanların, akademisyenlerin ve tesadüfi gözlemcilerin kanaati olarak yansıyan "Gençler arasında deizm artıyor" iddiasını destekliyor bu yüzde 7 verisi. Bu artışın bir kısmı, 2011'de bu durumunu ifade edemeyenlerin artık etmekte olduğuna da yorumlanabilir. Bu da toplumun kendini konumlandığı ortalama değerlerin ne yöne savrulduğunu gösteriyor.

İnsanın içini en çok acıtan ise; Cumhuriyet tarihinin en dindar ve en muhafazakâr iktidarın döneminde toplumun bu denli farklı yöne gitmesi. Neden? Acaba son zamanlarda her yerde artan şekilcilik, rakam fetişizmi bunun nedeni olabilir mi? Dini eğitim veren kurumlarımızın sayıca artmasına karşılık dini duygunun buna paralel bir şekilde artmamasının nedenlerini konuşsak zülfü yâre dokunur muyuz? Acaba tek düze yaklaşımları bir kenarda tutsak da biraz usul, biraz üslup, biraz hikmet'i biraz da strateji konuşsak. **Konuşmak zorundayız** çünkü dindarlık adına söz ve hüküm irade eden herkes bu tablodan sorumludur. **Geldiğimiz nokta varmak istediğimiz yer mi? Değilse ilk nerde yalpaladık nerde saptık.** Hikmeti gözeterek konuşmalıyız çünkü şurada zaten kaç kişi kaldık ki...

\*\*\*

Mütedeyyin anne ve babalar çoktandır çocuklarına yetememeye başladı. Bunun beklentilerle ilgisi kadar, çocuklarımızın soru(n)larına hazırlıksız olmamızın da etkisi var. Bizleri etkileyen, heyecanlandıran, hüznülendiren kitaplarımızın çocuklarımıza yetebileceği zannı ile davranıyoruz. Belki 80'lerde, 90'larda çevre denilen olgunun mahalle ve okul ile sınırlandırıldığı evrede bu mümkün olabilirdi. Mahalleden, akrabalarından rol modellerimiz vardı. Bugün ise 5.5" inçlik ekranlardan dünyaya açılan, çocuklarımız var. Akıllı telefonlardan sonra işiniz artık daha zor. Lütfen bunu bi idrak edelim.

Bugün için bir çözümün peşinde olacaksak önce neyi yitirdiğimizin farkına varmamız sonra kaybettiğimizin yerine neyi koyabileceğimizi tefekkür etmemiz, önümüze çıkan bedeli de (zaman ayırma olarak, vaz geçebilme anlamında ekonomi olarak, tekrar yaren meclisleri kurarak) ödeyebilme iradesini koyabilmeliyiz.

Soru basit; kendine yetebilen, değerleri, toplumsal

duyarlılıkları da olan mutlu bir evlat mı istiyorsunuz yoksa nispet değeri olan bir çocuk mu?

Eğer varsa kapalı devre çalışan cemaatlerimiz ve tarikatlarımız eyvallah. Kendiniz için bunlara sahip çıkın lakin evladınızın bunlarla yetinmeyebileceğini ve tav olmayacağını da lütfen bir ihtimal olarak kabul edin. "Dinin en temelde bireyin Allah'a karşı sorumluluk içerisinde olmak" gerçeğini önce bizler sonra evlatlarımızın idrak etmesini sağlamaya çalışalım. Bunu yapmadığımız zaman dini terminoloji kullanılarak yapılan her türlü hata ve suiistimal sadece yapana değil bizzat dine de fatura edilebilmektedir.

Dinimizi davranışlarımızda sekülerleştirmeyelim. **Bir inanca mensup olmanın adaletle ve adil olmakla, cesaretle ve cesur olmakla, gerektiğinde dünyaya meydan okuyabilecek bir özgüvene sahip olabilmekle ilgisini bizzat hayatlarımızda gösterebilelim.** Bilelim ki insanlar bir dine ve ideolojiye bizzat o dinin müşahhas rol modelleri üzerinden tav olur, mensubu olur.

Bizzat Kur'an'ın defaatle düşünmez misiniz diye davette bulunduğu bir dinin mensupları olarak düşünceden, felsefeden en uç sorulardan niye korkalım ki? Cevabını bilmediğimiz bir soru olursa da oturur bunu alimiz ve ashabımızla birlikte ararız. Hem sosyal etkinlik olur. Vaktinin çoğunu üniversite kantinlerinde geçiren ülkemin vasatına cami kürsüsü üslubunun yetmeyebileceğini en azından bir ihtimal olarak yanımızda bulunduralım. Menkıbelerle yormayalım birbirimizi. Bugün gençlerimize en çekici menkıbeleri Marvel ve DC stüdyoları anlatıyor zaten...

Dindarlık tanımını tek düze hale getirmeyelim. Müslümanlığın kişinin önce kendisiyle, sonra Yaradan'ıyla ve Yaradan'dan ötürü yarattıklarıyla selam üzere olmasının çok güzel olduğunu bilelim. Mutlaka fıkımız olacak ama önce "gönüller yapmaya geldik" diyen yol göstericilerimize uyup davranıştan önce düşünceyi, düşünceden önce gönüllü inşa edebilmenin yollarına bakmalıyız. Çünkü kişi sevdiğini benimser, sevdiğiyse yol gider...

Yaratan Kitabında insanın nasıl yaratıldığından önce niçin yaratıldığını vaz ediyor. Niçin sorusunu önemseyelim ve bu sorunun cevabını vermeden, bu aşamayı tamamlamadan nasıl sorusunun cevabına geçmeyelim. Bazen niçin sorusunun cevabı çok yalın olabilir. "Allah için"dir mesela. Baktık evladımız bile olsa ikna edici cevap bulunamadı biz hesap görücü değiliz ki herkes "Hesabını sana bana değil, kaçılamayan hesap gününde Rabbimize verecektir." Niye bir Müslüman olarak kendimiz sadece biyolojik

evlatlarımızla sınırlandırıyoruz. Belki senin evladının aklına kalbine giden yolu sen değil de bir başkası bulacak, belki zamanı gelince yollar açılacak. Allah için germenin ne âlemi var ki? Fayda da sağlamıyor zaten.

Tüm anti propagandaya rağmen çocuklarımıza sağlıklı sosyalleşme ortamları sağlayan doğal karşılaşma mekanları önemlidir. Çocuklarımızı bu mekânlarla ve hayırlı bir işin parçası olabileceği fırsatlarla doğallık içerisinde buluşturabilelim. Belki bir halı saha maçı, bir fakir aileye götürülen bir kolinin taşınması çok daha fazla iyi gelebilir. Mümkündür.

İnancımızın bizi sakındırdığı "kazanmak zorundasın" yaklaşımının her yaşta ve her düzeyde sorun ürettiğini hatta abartıldığında bi noktadan sonra bizi insanlıktan çıkarttığını farkında olalım. Tembellik etmeyelim lakin gücümüzün de bir sınırı olduğunu, bu sınırında kişiye özel olduğunun idrakinde bulunalım. 17 yaşındaki kızımızı / oğlumuzu üniversite sınavı için gözleri şişmiş hortlak gibi dolaşmasına neden olmayalım.

İsmail Kılıçaslan'ın bir tavsiyesini apartarak buraya kondurayım (15.01.2022 Y. Şafak) Çocuğunuzun sizin gibi olma zorunluluğu yoktur. Çocuğunuza bir kader belirleyemez, ona bir hayat sipariş edemezsiniz. Her insan kendi karakteri, kendi duyguları ve kendi hayat yoluyla benzersiz bir öykünün benzersiz bir kahramanıdır. Anne-babanın çocuğu için yapabileceği en iyi şey ona gücü nispetince imkan sağlamak, fikri nispetince yol göstermektir. Çocuklarımızın Rabbi değil ebeveyniyiz. Çocuklarımızın patronu değil ebeveyniyiz. Çocuklarımızın kariyer yöneticisi değil ebeveyniyiz. Çocuğumuz üzerindeki sorumluluklarımızın bütünü şunlardan ibarettir: Ona güzel bir isim koymak, onu helal lokma ile beslemek, onu kardeşleri arasında herhangi bir ayrıma tabii tutmamak, ona bildiğimizi öğretmek ve en nihayet ona evlilik çağına kadar bakmak. Çocuğumuzun kim olacağına, neye inanacağına, ne okuyacağına, hangi mesleği yapacağına, hangi insanla evleneceğine karar veremeyiz. İstesek de veremeyiz. Buna gücümüz yetmez, böyle bir sorumluluğumuz da yoktur.

\*\*\*



Enesleri geri getirmek mümkün değil ama onları sıkışmışlığa, intihara, intiharın eşğine, anlamsızlığın girdabına sürükleyen şey(ler)i canımızı yaksa da doğru tespit etmemiz gerekmektedir. Gençleri görmek, duymak, mevcut durumumuzu kendimizi kandırmadan oldukları gibi kabul etmek, bu işin başlangıç noktası.

Sorunlarımızı bireyi, aileyi, toplumu ve toplumsal ilişkileri dışlamadan tüm yönleriyle değerlendirip, nedenlerin vebalinde kime ne pay düşüyorsa açık sözlülükle bunu kendimize itiraf etmeliyiz. Siyasi ve gündelik hayattaki kazanımlar için ahlaki meşruiyetlerin göz ardı edilmesinin yeni nesillerdeki karşılığını görmek gerekiyor. Çözüm olarak düşündüklerimizi de işimize öyle geldiği için değil insanımızın gerekliliklerini merkeze alarak uygulamalıyız. Kısa vadeli çözümlere prim vermeden bugünün çözümlerini yarının sorunları haline getirmeden, insanımızın huzur ve mutluluğunu politik ve dar çevre hesaplarına kurban etmeden birlikte üretebileceğimiz çözümlerin de yeni sorunlar oluşturmadan uygulamak önümüzdeki en büyük hedef olmak zorunda.

Sonu intihara gitmese de insan yüzlerinde karamsarlığın, sözlerdeki kabalığın, duygulardaki hoyratlığın önüne geçmek zorundayız. İnancımızın güzelliklerini elimize-yüzümüze yansıtmalı, tebessümün en çok yakıştığı simalar olmalıyız.

Unutmadan "İnsan umut ile yaşar."

## EMANETTİR EVLÂDIN

▲ TUBA NUR KAR

Penceresi göğe nâzır minik bir yüreğin bin bir çeşit resmi, hayalinde çizdiği bulutların yansımasında "umudu" okur insan!

Dünyanın âh'ını ucuna bağlayıp rüzgara teslim ettiği uçurtması, servinin dallarına dolanınca; bir çift gözün yaş'a doymuş kırılan hayallerinden öğrenir insan; büyüklerin dertlerinin küçükliğini... Topu kaleye doksandan atan çocuğun tebessümündeki heyecana sarılır yeryüzü... Oynadığı sekseğin, yüreğine çizdiği anılarla anlamını bulmuş kelimeleri ziyan etmez çocuklar! Akşam ezanıyla günü kapatıp, evlerinin yolunu tutan o evlatlar; sokaklarının tozuna karışan "kardeşliği" yutar. Hesapsız, çıkarsız, tertemiz zihinleriyle yarının gününe hazırlanırlar. Ellerindeki salçalı ekmeğinden aldıkları ısırığın lezzeti, mahfuz bir çocukluğun şen kahkahasında gizli!

Sanki zaman, tarihin geçmiş dönünde, ömrü çocuk olanların nezâketiyle tamamladı devrini. Kıyası yapılmaz samimiyeti, kalplerinde kekremesi bir hatıra olarak bırakıverdi. Gel zaman git zaman; çocukluklarının ayak izleriyle aşınan sokaklar ve duvarlarında asılı kalmış yaşanmışlıklarının garib kaldığından dem vuranlar; dünün sokaklarına ayak izlerini bırakanlardı.

Ve sonra; çocukluğunun tadı damağında kalanların kabahatiyle dönmeye başladı dünya! Büyüdü çocuklar. Anne oldular, baba oldular, öğretmen oldular...

Sahi! Çocukluklarını sokakların büyüttüğü insanların, çocuklarını büyüten kimdi?

Toprak ve gökyüzüyle bağlantısı kesilen evlatlarının zihnini ve kalbini, dijital bir dadiya teslim etmenin sunduğu konforla, kahvesini yudumlayarak paylaştığı "anlık etkinlikleri" hikayesinden izler oldu insan! Kalbinin sokaklarını dâhi şenlendiren anılarla büyümüş dünün çocuğu; evladının ağlamasına tahammül edemediği her ânda, emzik gibi teknoloji sunmaya müsamaha gösterir oldu adeta! İzni alınmadan sanal bir dünyaya sireti aşikâr edilen o masum çehrenin "instamom"lığını yapan anneye bunun vebali sorulur ise; hangi savunma karşılığını verir ki kaybettiklerinden...



**Yüzlerce çektiği kareye "en çok hangisi beğenilir" kaygısıyla bakarken ekranında, evladının ilk adımlarını kaçırmaz mı mesela?** "Anı kalsın" deyip kamerasıyla kayıta gezerken çocuğuyla "ân'ı kaçırmaz" mı ve daha? Sosyal hayatı dışarı taşınan annenin değişen hayat koşullarına minicik ayağını uydurmaya çalışan çocuğun, yalnızlığının hüznüne sarılmaları kaçırmaz mı mesela? Kiminin izlerken binlerce beğeni gönderdiği karelere çocuklarımızın mutlulukları sığar mı ki acaba?

**Verilecek iki mutluluk pozu için kaçırılan onlarca heyecan, ekranlara sığmaz; o ekran ruhu da yansıtmaz.**

Ve sonra elinden telefonu düşürmeyenlerin, çocuklarına sınır koyma çabası elbet nâfile! Zira sınır önce insanın kendinde! Senin başaramadığın bir şeyi, idrâki senin örneğiyle oluşan çocuğundan beklemek de beyhüde!

Şirazesini bozulmuş bir ömrün muvâzeneyle ayarını tutturmak senin elinde. Bittabi, çağının imtihanı içine doğan yavrunun, fitratındaki biricikliği zedelemeyecek kurduğun denge. Ne hepten terk edeceksin âlemi, ne de ziyâdesiyle kaptıracağını elini...

Sokaklarında çocukluğunu geçirdiğin anıların hatrına, terk etmeyeceksin evladının kalbini. Sanal dünyanın ağlarından kurtaracak senin kurduğun bağ. Dizin dibinde iken, henüz körpecikken; o minicik yüreğe attığın her tohum tutunacak senin toprağına, yeşerecek zamanla ve meyveye duracak bir anda! O minicik evlatlardan kocaman insanlar olurken gözünün önünde, hesabının çetin olacağı o "vakt"e kadar bil ki emanetin elinde...

# EĞİTİM, DİJİTAL DÜNYA VE GELECEK

## ISA ÖZÇELİK

Her din, ideoloji ya da topluma yön vermek isteyen düşünce sistematığı, gücü yettiği oranda toplumu oluşturan bireylerle fert fert temas kurmak yahut genel olarak tüm kitleyle güçlü iletişim kanalları oluşturarak, kendi tasavvurunu onlara aktarmak ister. İletişim olgusu, güç odakları açısından bir tür gözetleme, denetleme ve yönetme aracı olarak işlev görür.

Modern dönemlerde hızla yayılan uzmanlaşma, fabrikalaşma ve şehirleşme gibi olgular eğitim sisteminde de köklü değişimlere sebep oldu. Ulus devletler daha geniş yığınlarla iletişim kurma imkânı elde ettiler. Genel olarak sekülerleşen eğitim kurumları, yeni ulus devletlerin ideolojik aygıtlarından birisine dönüştü. Bu modern okullar; insanları, geçmişin katı toplumsal baskılarından kurtarma görevini üstlendiklerini ilan ettiler.

Çağdaş okullar, insanları aydınlık yarınlara taşıyacaktı. Geleneksel yapıların boyunduruğundan kurtardıkları yeni nesilleri özgür bireylere dönüştüreceklerdi. Ancak zamanla görüldü ki yeni okul sistemi, daha totaliter bir mekanizmayla, körpe zihinleri yeni seküler din ve ideolojilerin kutsal müfredatlarıyla baskı altına almaya başladı. Okullar bir yönden fabrikaya başka bir yönden de hapishaneye benzer bir misyon üstlenmişti. Milyonların ölümüne sebep olan büyük savaşlar, acımasız katliamlar bu modern okullarda yetişen nesillerin ürünüydü.



İletişimin en önemli araçlarından birisi de tarih boyunca medya organları olmuştur. İktidar merkezleri, medya araçlarını; propaganda, manipülasyon, yönlendirme ve eğitim gibi çok yönlü hedefler için araçsallaştırmıştır.

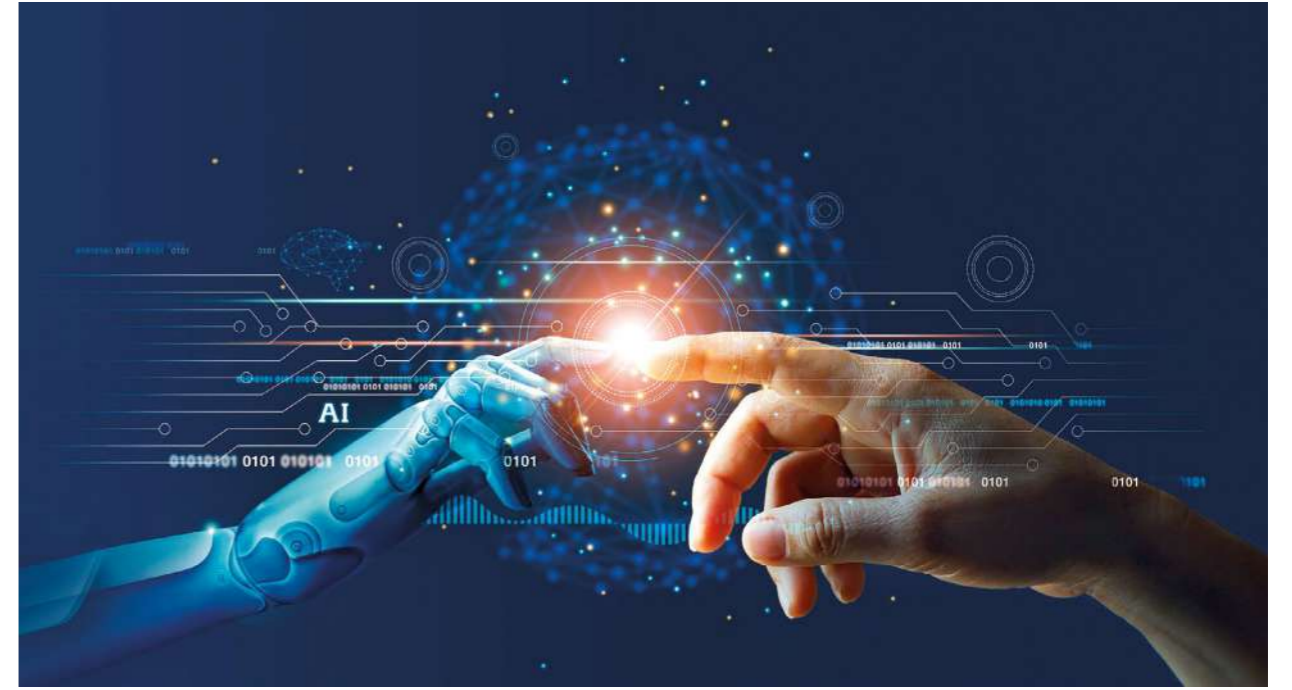
Farklı sosyal, sanatsal ve dinsel kurumlar; hem yatay hem de dikey olarak iletişim, eğitim, sosyalleşme ve denetimin sergilendiği mekân ve olgular olarak, değişken işlevler görmüşlerdir.

İçinde yaşadığımız ancak ne ad vereceğimiz noktada şaşkınlık içerisinde olduğumuz Post-Post....X... dönemlerinde, yukarıda bir kısmını saydığımız iletişim, eğitim, sanat, sosyalleşme, gözetim, denetim gibi hususların yanında ticaret, istihbarat, yeni nesil savaş stratejileri gibi çok sayıda etkinliğin yapıldığı bir dünyayla karşı karşıyayız. İnternet ağı, sanal dünya, dijital evrenden söz ediyoruz.

Tarih boyunca iletişim, eğitim ve sosyalleşme arasında hep yakın bir ilişki var olmuştur. Ancak hiç bir zaman, tüm bunları ve daha fazla unsuru, aynı zaman ve mekansallığı ve karmaşık bir iç içeliği günümüzdeki gibi bünyesinde barındırabildiği bir dönem olmamıştır.

Şimdiden geçmiş eğitim ve öğretim kalıplarının omurgasını çatırdatan bu olağanüstü gelişme, öngörülemez belirsiz bir gelecek bizi baş başa bırakıyor. Teknolojik gelişmeler doğrusal değil, üstsel bir büyüme sergilediği için aslında modern yapılar olarak görülen çoğu kurumlar tarih dışı olmaya doğru sürükleniyor.

Aslında tarih dışı kalmış pek çok kurum, mevcut nüfus yönetimi ve sosyo-ekonomik nedenlerden ötürü tüm hantallığına rağmen ayakta tutulmaya çalışılıyor. Geçmişte matbaaya ya da dokuma tezgâhlarına karşı gösterilen korumacı refleksler, şu an da ulus devletler eliyle kaostan uzak durma kaygısıyla tekrarlanıyor. **Bu umutsuz çabalar büyük oranda zaman kazanmak için yapılırsa da, zamanın hızlandığı bu çağda ne kadar işe yarayacağı meçhul gözüküyor.**



Yaşamakta olduğumuz Covid-19 salgını bu açıdan değerlendirildiğinde, yeni küresel güçlerin yukarıda zikredilen süreci hızlandırmak istedikleri ve ulus devletler kadar sabırlı olmadıkları ortaya çıkıyor. Büyük şirketler görünümü bu karanlık hegemonya, daha önceki iktidarların on yıllar süren kitleleri eğitip kendine bağımlı kılma süreçlerini çok daha hızlı ve yaygın bir şekilde gerçekleştirmiş gözüküyor.

Yakın bir gelecekte çevirim dışı kalabilmenin lüks sayılacağı, hatta daha da iddialı bir tahminle çevirim içi kalmanın yasal müeyyidelerle destekleneceği ya da dolaylı bir şekilde zorunlu hale getirileceği dile getiriliyor.

Şu an için insanlar büyük oranda gönüllü olarak saatlerce vaktini zaten internet ağına bağlı bir şekilde geçiriyor. Birkaç dakikalık bir ihtiyacı karşılamak için girdiği internette birkaç saat geçirip çıkarken ilk başta ne için girdiğini dahi unutmuş oluyor.

Dijital dünyanın bilgi tekeli kırıldığı ve herkese bilgiye ulaşmada fırsat eşitliği sunduğu algısı yayılmaya çalışılıyor. Geçmişte bilgi güçtür anlayışının bazı çevreler tarafından suiistimal edildiği doğrudur. İktidar odakları, dini ve ideolojik üst sınıflar, bilgiyi paylaşmaktan ziyade diğerleri üzerinde bir tahakküm aracı olarak kullanmayı tercih etmeleri yaygın bir gelenektir. Bilginin dolaşıma sokulacağı araçlar sınırlı olduğu için eğitilmiş elitler kişisel statülerini sürdürme

imkânlarını kaybetme kaygısından uzaktılar. Matbaa ve sonraki bilişim ve iletişim devrimleri bu tekeli büyük oranda kırmış gibi gözükse de dijitalizmin oluşturduğu imkânlar bambaşka bir paradigmanın temellerini atıyor. **Bilgi edinme şekillerini kökten değiştirmekle kalmayıp, bilginin kendisini tahmin edilemez, ucu açık bir dönüşüme zorluyor.**

Doğal kaynakların, enerjinin ve paranın yerini verinin aldığı söyleniyor. Whatsapp gibi çok sayıda uygulamanın ücretsiz olması bu iddiayı doğruluyor. Dil öğreniminden, sanatsal etkinliklere, eğlenceden mesleki eğitimlerine, sohbet odalarından ticari platformlara kadar sayısız portalın ücretsiz ya da çok düşük bedellerle hizmet vermesinin sebebi olarak, artık **en büyük verinin insanın kendisi ve uzantıları** olması gösteriliyor.

Dijital dünyada insan; bilgi edinirken de, bilgi üretirken de nesne olmaktan kurtulamıyor. Nitelikli, sağlıklı ve doğru bilgiye ulaşmakla söylendiği kadar kolay olmuyor. Muazzam veri bombardımanına maruz kalan kişilerden çok azı gerçek bilgilere ve ihtiyaç duyduklarına ulaşabiliyor.

Dijitalizmin demokratik devrim başlattığı, bilgiye ulaşmada sağladığı fırsat eşitliğiyle herkese aynı imkânları sunduğu söylemi de çok gerçekçi gözüküyor. Google, Facebook gibi şirketlerin bilgileri sunmada nasıl manipülasyonlar yaptıkları birileri tarafından açığa çıkarılıyor.



Gelişen teknolojiyle, sağlık alanında kullanılmaya başlanan kişileştirilmiş tıp anlayışı, internet ortamında kişisel manipülasyon olarak karşımıza çıkıyor. Tanımlı bilgi yüklemesi, taraflı haber aktarımı, kültürel ve ticari yönlendirmeler, hangi haberi öncelikli okuyacağımıza ya da hangi yerden ne tür alışveriş yapacağımıza, neleri sevip nelerden nefret edeceğimize bu şirketlerin hazırladığı algoritmalar yön veriyor.

Hayatın neredeyse dijital ekrana taşındığı bir süreçte, sabit müfredat, tam/yarım gün okul, sınıf, sıra, öğretmen, öğrenci zincirinden oluşan paradigmanın yeni nesillere cazip gelmeyeceği şimdiden görülüyor. Özellikle orta-üst zekâlı öğrencilerin dijital dünyada çok kısa zamanda edineceği bilgileri uzun yıllar harcayarak elde etmesi anlamsız gözüküyor. Okulların, yalnızca öğretim alanları olmadığı, eğitimin de çok önemli olduğu, ayrıca sosyalleşmenin bu tür mekânlarda kazanılacağı argümanının, her geçen gün ikna edicilik gücü aşınıyor.

Gençleri çok güzel imkânlara sahip doğa ve deniz seyahatlerine götürmek isteyen aile ve öğretmenlerin ilk karşılaştıkları soru; "konaklama alanında internetin olup olmadığı" olarak karşımıza çıkıyor. Hâlbuki bu ortamların eğlence ve sosyalleşmenin meczedildiği cazip yerler olarak kabul görmesi bekleniyor.

Şu an kullandığımız ve teknoloji ile kişiyi birbirine bağlayan kulaklık, akıllı gözlük gibi aletler ya da cebimizde taşıdığımız telefonların insana entegre

edilme süreçleri başlamış gözüküyor. Bazılarınca yapay zekâ teknolojilerinin tehlikelerine karşı duyarlı olmasıyla öne çıkarılan Elon Musk'ın kurduğu Neuralink şirketinin üzerinde çalıştığı proje olan; insan beynini bilgisayar arayüzlerine bağlama teknolojisinin, yalnızca Alzheimer ve beyin felci gibi hastalıklarda kullanılacağını düşünmek çok safça gözüküyor.

Yeni nesiller, sanal gerçeklik, Metaverse dijital dünyasında, artırılmış gerçeklik, hologramlar ve geliştirilmiş his ve koku aparatlarıyla, eğitim-öğretim, eğlence ve sosyalleşmeyi bir arada elde edebileceğinden emin ve buna oldukça istekli gözüküyorlar.

Sağlık sektöründe kullanılmaya başlanan giyilebilir teknolojiler, gelişip çeşitlendikçe, çip ve implantlarla insan vücudu takviye edilip adeta cyborg türü bir makine-insan türüne evrilmesi hızlandıkça, insanlık yalnızca eğitim öğretim değil bunlardan daha varoluşsal sorunlarla karşılaşacak gözüküyor.

Bazı transhümanistler yeni doğan çocuklarına büyük eğitim masrafları yapmayı gereksiz görüyor. Zira yakın bir gelecekte beyne takılacak bir çip ile Harvard'ın tüm müfredatına çok daha ucuza ulaşabileceklerini düşünüyorlar. Teknoloji sayesinde zahmetli dil öğrenme süreçlerinin geride kalacağı iddiasının artık bir kehanet olmaktan çıktığına inanılıyor.

Eğitimde önemsenen, tecrübe aktarımı meselesinin de eski önemini yitirdiği belirtiliyor. Daha doğrusu,

**tecrübe aktarımının büyüklerden gençlere doğru olan yönünün tersine çevrildiği ifade ediliyor. Zira geçmişin tecrübesinden daha çok, geleceğin beklentileri şimdimizi inşa ediyor.** Geleceğe ait bilgilere ise yeni nesiller daha hızlı ve kapsamlı bir şekilde ulaşabiliyor.

Eğitim ve öğretimin ana hedeflerinden biri olan meslek edindirme süreçleri de büyük değişimler geçiriyor. Çok sayıda iş kolu tedavülden kalkarken yüzlerce yeni meslek dalı ortaya çıkıyor. Daha önceki, yalnızca bir meslek sahibi olarak hayatı idame ettirme dönemlerinin geride kalacağı ön görülüyor. 20. Yüzyıla hız çağı da denirdi. Mesleklerin iç bünyesinde oluşan değişimler ve gelişen teknolojilerden ötürü sürekli hizmetiçi seminerlerine ihtiyaç duyulurdu. Ancak şu anki değişim hızı, mesleklerin ve sistemlerin kendisini çok kısa sürede eskimiş hale getiriyor. Dolayısıyla insanlar hayatı boyunca farklı meslekleri öğrenip uygulamak zorunda kalacak deniliyor.

Hastalıkları sorun olmaktan çıkarıp, yaşlanmayı mümkün mertebe geciktirmeyi (ve ölümsüzlüğü) ve güçlendirilmiş insanı hedefleyen transhümanizm, bu hedeflerinin bir kısmına bile ulaşmış olsa, eğitim öğretim ve meslek edinme paradigmasının şu anki haliyle kalabilmesi zaten mümkün gözüküyor. Transhümanist akım biyo-teknoloji, farmakoloji, yapay zeka teknolojileri, nöro-teknoloji ve nano-teknoloji gibi temel alanlarda disiplinler arası bir çabayla bu amaçlarına ulaşma noktasında çok kararlı gözüküyor.

Bu süreçte ortaya çıkması kaçınılmaz gözükken, üst düzey otomasyon sistemleri ve robot/yapay zekâ aktörlerle insan türü arasındaki gerilim, çözümlenmeyi bekleyen en büyük sorun olarak karşımıza çıkıyor. Bu sorun insanlığı, geleceği hakkında doğru kararlar alması için uyarıyor.

"Aletler mi bizim uzantımız, yoksa biz mi makinelerin ürünüyüz? Ya da, makineler bizim dış beynimiz mi, yoksa biz onların dış veri deposu mu olacağız?" Soru(n)ları, insanlığın bu soru(n)lara vereceği cevaba bağlı. Ancak tarihin akışı bu ikisini sentezlemek isteyen transhümanist ideolojiye güç veriyor.

Gelişmiş, genel-süper yapay zekâyâ ve geleceğin

androidlerine karşı türümüzün ancak bu şekilde ayakta kalabileceğini düşünenlerin sayısı hiç de az gözüküyor.

Böyle bir gelişme insan sonrası, gelecek-insan, insan ötesi; yani posthümanizm tartışmalarını zorunlu kılıyor. Tartışma, biyolojik evrimden teknolojik evrime geçmenin kaçınılmaz olduğunu söyleyen transhümanistler ve insan merkezli (beyaz erkek, batılı insan) hiyerarşik paradigmadan kur tutmak için bahsedilen gelişmeleri araçsallaştıran yeni-materyalistler, eko-feministler (posthümanizmin bir yorum türü) arasında bazen ittifak ederek bazen karşıtlık şeklinde ilerliyor.

Hristiyan teologlar, dindarlar, kimi teknoloji karşıtları ve şu anki insan formundan memnun olanlar bu gelişmelere temkinli ve kaygılı bir vaziyette eleştirel yaklaşıyorlar. Ancak **sürecin geri döndürülemezliğine dair güçlü bir kanı** bu gruba da hâkim olmuş gözüküyor. Bundan dolayı süreci daha insancıl kılma ya da yapma imkânımız olsa bile, bazı teknolojik gelişmelerden uzak durulması konusunda gayret gösteriyorlar. Belki de dünya, tarihin bu müthiş kırılma noktasında Müslümanların hikmetli bakış açısına her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyuyor.

Dijitalleşme ve eğitim konusunu konuşurken şimdilik, uzaktan eğitim, hibrit eğitim modelleri, teknolojik gelişmelerin mevcut eğitim modellerine uyarlanması, gençliğin sanal dünya bağımlılığı ve bunun eğitime etkileri, dijital ortamda ortaya çıkan yeni bilgilenme platformları karşısında ulusal eğitim paradigmasının kırılabilirliği gibi konuları konuşmak belki daha elzem gibi gözükse de, yukarıda bahsettiğimiz konuları göz önünde bulundurmadan yapılacak her türlü eğitim hamlesi daha başlamadan güdük kalacaktır.



# DİJİTAL ÇAĞDA EBEVEYN OLMAK

▲ DOÇ. DR. MUSTAFA BOSTANCI

Teknolojik gelişmeler insan hayatına dair sosyal, ekonomik ve politik ilişkileri belirlemede geçmişten günümüze güçlü bir aktör olagelmıştır. Mekanizasyon, buhar ve su gücünün üretim süreçlerinde kullanılmasıyla başlayan sanayi devrimleri, elektrik enerjisiyle ikinci, bilgisayar ve otomasyonla birlikte üçüncü aşamaya gelmiştir. Siber fiziksel sistemler, ağlar ve yapay zekâ ile birlikte endüstriyel süreçlerde dördüncü aşamaya geçilmiştir. Bütün bu gelişmeler bilginin üretimi, işlenmesi, ulaşılabilirliği ve iletimini hızlandırmış ve enformasyonu daha ekonomik hale getirmiştir. Öyle ki dijital bilgi miktarı her beş yılda bir neredeyse on kat artmaktadır. İletişimin en temel tanımlarından biri "kaynak ve hedef arasında bilgi alışverişi" şeklindedir. Geleneksel bilgiye oranla dijitalleşen ve katı formundan çıkararak daha akışkan hale gelen bilginin bireyler, örgütler, kurumlar ve devletler arasında dolaşımı artık anlık olarak gerçekleşmektedir. Birey ve toplum hayatının bu denli merkezinde olan "dijital bilgi" çağın adlandırılmasında sıklıkla telaffuz edilmektedir. Bilgi çağı, bilgi toplumu gibi adlandırmalar akademik ve popüler bilim çalışmalarında tercih edilmektedir.

Toplumun en önemli yapı taşı olan aile bilgi çağında radikal değişimlerle karşı karşıyadır. Şehir hayatının benimsenmesiyle geniş aileden çekirdek aileye doğru yapısal bir dönüşüm yaşanmıştır. **Geleneksel aile yapısındaki bu değişim** çekirdek aileye geçişle sınırlı kalmamış, teknolojinin etkisiyle yalnızlaşan ve **atomize olan bireylerin sayısı artmaya** başlamıştır. Geleneksel aile yapısında bilginin kaynağı ailede yaş olarak diğerlerinden daha büyük ve deneyim sahibi bireyler olmaktadır. Ailenin genç bireyleri karşılaştıkları yeni durumlar ve problemlere ilişkin ebeveynlerinin veya aile büyüklerinin tecrübelerinden faydalanmaktadır. Ailelerin küçülmesi ve teknolojinin de etkisiyle aile büyüklerinden alınan bilginin yerini dijital kaynaklar doldurmaya başlamıştır. Ebeveynler hem güncel bilgi kaynaklarına erişim hem de dijital bir dünyada çocuklarını doğru yönlendirebilme ihtiyacıyla dijitalleşmek zorunda kalmıştır. Sosyal hayatın içerisinde bulunan hemen hemen her olgunun bir dijital halini sunan teknolojik gelişmeler bu noktada dijital ebeveyn, dijital anne, dijital baba kavramlarını ön plana çıkarmıştır.



Bilgi çağında daha çok dijitalleşen insan hayatı birçok fırsatla birlikte çeşitli tehditler ve riskler de içermektedir. İnternet, akıllı uygulamalar, sosyal medya gibi popüler dijital platformlar ebeveynler, gençler ve çocuklar tarafından yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Neredeyse sınırsız bilgi akışına sahip bu platformlar kullanıcılarına sosyalleşme ve eğlenme imkanları sunmanın yanı sıra bireyin kimliğini ve kişiliğini olumsuz etkileyebilecek zararlı içeriklere de ev sahipliği yapmaktadır.

**Aile bütünlüğünün korunması ve özellikle çocukların sağlıklı yetişmesi konusunda görevleri bulunan ebeveynlerin sorumluluk alanları dijital platformlarla birlikte genişlemiştir. Hayatın içerisinde yer alan tehditler ve riskler dijital dünyanın tehdit ve riskleriyle birlikte artış göstermiştir.** Artık dijital ebeveynler için hayatın kendisi sadece gerçek dünyadan ibaret değildir.

Örneğin, bebeğiyle ilgili herhangi bir problemi kendi annesinin deneyimlerine başvurarak çözmeye çalışan annelerin başvuru kaynağı artık internet, arama motorları, bloglar, akıllı uygulamalar ve sosyal medya platformlarıdır. **Dijital ebeveynlik kavramı bu bağlamda iki boyutta ele alınmaktadır. İlki** ebeveynlerin bebek büyütme süreçlerinde ihtiyaç duydukları bilgilere dijital kaynaklardan ulaşmaları boyutudur. Hemen hemen her konuda bilginin yer aldığı internet siteleri, bloglar, sosyal medya platformları bu ihtiyacın karşılanmasında önemli rol oynamaktadır. Özellikle dijital anneler bebekleriyle ilgili farklı kaynakları takip edebilmekte, diğer annelerin deneyimlerinden faydalanabilmekte, kendi deneyimlerini yayınladıkları bloglar veya sosyal medya hesapları aracılığıyla takipçilerine aktarabilmektedir. Bütün bunların yanı sıra bebekte görülen bir olumsuz durum karşısında teknolojinin imkânlarını kullanarak uzman kişilerle canlı görüşme gerçekleştirilebilmektedir. İkinci **boyut ise** çocukların dijital dünya ile ilk tanıştıktan sonra karşılaştıkları durumlara ilişkin ebeveynlerin doğru rehberlik yapabilmesidir. Bu boyut itibarıyla dijital ebeveynlerin bu platformların nasıl kullanılması gerektiği konusunda yeterli bilgi sahibi olması gerekmektedir. Çocuklar genellikle dijital dünyada karşılaştıkları problemler karşısında ebeveynlerinden çözüm üretebilmelerini beklemektedir. Bu beklentinin karşılanmadığı durumlarda ise çocuklar deneme yanılma yoluyla öğrenmeyi veya akranlarıyla bu konuda iletişime geçmeyi tercih etmektedir. Dijital dünyanın barındırdığı fırsat ve tehditler göz önünde bulundurulduğunda



burada yaşanan sorunların çocukların gelişimine önemli etkileri olduğu görülmektedir. Yapısı itibarıyla sosyal medyanın teknik bir takım özelliklerini bilmek, güvenlik tedbirleri almak, yazılım ve donanıma ilişkin çeşitli ihtiyaçları karşılayarak çocukların dijital dünyayı daha dengeli kullanabilmelerini sağlamak noktasında dijital babalar ön plana çıkmaktadır.

**Dijital dünyanın çocuklar açısından barındırdığı risklerin başında bağımlılık gelmektedir.** TÜİK tarafından yapılan araştırmaya göre akıllı telefon kullanan çocukların oranı 2021 yılında %64,4'e, İnternet kullanım oranı %82,7'ye ulaşmıştır. Bu durum çocukların her geçen gün dijital bağımlılığa bir adım daha yaklaştığını ortaya koymaktadır. Bağımlılığın yanı sıra dijital dünyada vakit geçiren çocuklar siber zorbalıkla karşılaşabilmektedir. Dijital ortamlarda bir başkasına karşı sürekli bir şekilde gerçekleştirilen; incitici, zarar verici, tehditkâr ve saldırgan davranışlar olarak tanımlanan siber zorbalığın hedefi olan kullanıcıların sayısı her geçen gün artmaktadır.

Günümüz dünyasında ebeveynlerin sorumluluklarını yerine getirebilmelerinin ve çocuklarına doğru rehberlik edebilmelerinin yolu dijital dünyayı iyi tanımaktan geçmektedir. **Ebeveynlerin tanımadığı ve kullanmadığı yeni bir teknolojik gelişme hakkında çocuklarını doğru yönlendirmesi pek mümkün görünmemektedir.** Hayatın içerisinde çocukları korumak ve kollamanın yanı sıra ekrana sıkıştırılmış bir dünyada da her türlü tedbiri almak ve desteklemek görevi öncelikle yine ebeveynlere düşmektedir. Ebeveynlerin kendilerini birer dijital ebeveyn olarak yetiştirmeleri ve bu konuda dikkatli olmaları gerekmektedir. Ezcümle, **dijital ağların kuşattığı bir dünyada çocukların üzeri eskisi gibi kirlenmiyor belki ama zihinlerinin temiz kaldığına inanmak güç.** İşte tam da bu noktada dijital ebeveynlere her zaman olduğundan daha büyük sorumluluklar düşmektedir.

# NESNELEŞEN ÇOCUKLARIMIZ: DİJİTAL AİLELERİN MAHREMİYET PROBLEMİ

## ▲ FATMANUR ALSANCAK

21. yüzyılın sonlarına doğru ilerlerken aile mefhumunun giderek farklılaştığı, zamanla dönüştüğü ve yeni sosyal sorunlarla yüzleştiği bir süreci yaşamaktayız. Yaşamlarımızın sanallaştığı ve çözülmeye başlayan ailelerin dönüştüğü gerçeğiyle yüzleşmemiz gerekmektedir. Çağın getirdiği gündem ve risk alanlarından biri de **dijital ebeveynlik ve çocuk hakları** konusudur.

Türkiye'de aile yapısının çözüldüğüne ilişkin çeşitli tartışmalar yapılırken bunun ıskalanmaması gereken bir yönü de sosyal medyada ebeveyn olmak ve beraberinde getirdikleridir. **Artık her bir ferdin biricik ve nev'i şahsına münhasır olduğu düşüncesi zamanla herkesin herkesleşmeye başladığı bir noktaya evrilmektedir.** Peki, nasıl oluyor bu dönüşüm; Gerçek hayatın içinde gözbebeği olarak nitelendirilen çocuklar dijital dünyada ebeveynleri tarafından bir paylaşım nesnesi haline gelmektedir. Üstelik bu kadar çocuk hakları vurgusunun yapıldığı bir süreçte göz ardı edilmemesi gereken bu gerçeğe yüzleşmemiz elzemdir.

İlk kez Collins Sözlüğü'nde geçen İngilizce *share* ile *parent* kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşan *sharenting* kelimesi sosyal medyada çocukların her halini paylaşan, paylaşmaktan öte çocuklarını bir vitrin olarak kullanan ve kazanç elde eden ebeveynler için kullanılan bir terimdir. Sosyal medya bağımlılığı ile örtüştürülebileceğimiz bu sorun ailelerin çocuklarını ne kadar muhafaza ettiklerine dair soru işaretlerini akla getirmektedir. Çocuklarımızın gülüşünü, ağlayışını, uykusunu, oyun oynarken yahut banyo yapma halini, şarkısını, sevinçlerini, dertlerini sosyal medyada paylaşırken öte yandan onları istismara açık hale getirdiğimizin farkında olmadan iyi niyetle yapılan tüm bu paylaşımların üstünde gölge gibi bekleyen bir gerçek var: çocuğun istismarı.

Malumunuz üzere çocuk ihmal ve istismarı toplumumuzun kanayan bir yarasıdır. Bu yarayı iyileştirmek ve sorunu ortadan kaldırmak için emek veren eğitimciler, aileler, devlet organları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve diğer tüm örgütler çaba sarf etmektedir. Bununla birlikte sosyal medya platformlarında gizliliğe

ilişkin güncellenen bazı kurallar, günlük yaşamda yaşananları gizlemeyi başaramamaktadır. Çocuğun mahremiyet hakkı günümüz ebeveynlerinin dikkat etmesi gereken hususların başında gelmektedir. Peki nasıl bir mahremiyet algımız olmalı? Evvela kamusal alan/özel alan ayrımı ve özel yaşamın gizliliğini yeniden hatırlamamız gerekir.

Eirik Lokke kaleme aldığı "Mahremiyet Dijital Toplumda Özel Hayat" kitabında mahremiyeti kamusal olanın karşıtı olarak yorumlamamak gerekliliğini vurgular. Sosyal ilişki kurmaya matuf olan beşerin kişisel bilgilerini kamusal alanda da farklı derecelerde paylaşması doğal bir ihtiyaç olarak kabul edilebilir. **Esas mesele özel bilgilerimizi kimlerle paylaşacağımıza kendimizin karar verebilmesidir.** Bu da sosyal rollerimiz ile tanımlanan bir mefhumdur. Sosyal rollerimize bürünürken hangi bilgilerimizi ne zaman ve hangi koşulda paylaşmayı dilediğimize karar verir, dolayısıyla her an şartların gerektirdiği rollere uyum sağlama olanağına sahip oluruz. İşte burada tüm kişiliğimizin, davranışlarımızın, duygu ve düşüncelerimizin özel mi yoksa kamusal alanda mı bulunduğumuza bağlı olması "özel hayat" alanının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Mahremiyet, İngilizce karşılığıyla *privacy*, Arapça (*mahrem*) kavramı özel alana ait olan anlamına gelmekte ve etimolojik kökeni "en derin, iç" manasına gelmektedir. Kişisel otonominin gittikçe zayıfladığı dijital sosyal mecralarda biyografi oluşturup özçekimlerimizi paylaşıyor, aile ve yakın çevremizin kayıtlarını tutuyor, bulunduğumuz mekânı bildirip "anı" biriktirirken neden bunu yaptığımızı pek düşünmüyoruz. *En derin* olana ilişkin tasavvurumuz artık kamusal alana kayıyor, kendi ifşamızı yaptığımız gibi çocukların da ifşasında bulunuyoruz. Fenomen olma uğruna kimseye ihtiyaç duymadan görünür olmanın karşılığında özel yaşamın ifşasını teşvik eden dijital dünyada mahremiyetin neredeyse ortadan kalktığı hissedilmektedir. Instagram, Facebook, Tiktok, Youtube ve benzeri uygulamalar, hala yaygın kullanılan bir kitle iletişim aracı olarak televizyon, internet ortamının getirdiği Netflix vb. dijital platformlar bir dizi gizlilik ihlalleri ile bilişim suçları ve

telif hakları gibi sorunları beraberinde getirmiştir. Bu dünyada çocuklar için yenilikçi ve kolaylaştırıcı birçok imkânın olduğu kuşkusuz yadsınamaz. Ancak bu ortamda denge kurmakta zorlanan insan psikolojisi Giddens'ın ifadesiyle "ötekinin özelliklerini bilmek ve kendi özelliklerini açıkça ortaya koyma" davranışını sergilemektedir. Byung-Chul Han "maddi ve gayri maddi kablolarla delik deşik edilmiş, çatlaklarından iletişim rüzgârının estiği bir harabe" diyerek metaforlaştırdığı şeffaf bir ev tasavvurundan bahsederken iletişim ve enformasyonun dijital rüzgârıyla her şeyin şeffaf hale geldiğini anlatır. Bu şeffaflık toplumunda ifşa bir kontrol mekanizması olarak görülmektedir. Ne kadar görünür olursak o kadar dijital panoptikona hapsolür, kişisel olanın kaybolduğu ve mahremiyetin ortadan kalktığı bir alanda nefes almaya devam ederiz. Burada olan elbette kırılğan nüfusa olacaktır. Dijital mecradaki görünür olma sonucunda istismar faili ile mağdurun sık sık karşılaştığı bu ortamda çocukların mahremiyet hakları ihlal edilmektedir.

Günümüzde medya okuryazarlığı düşük olan *sharenting* aileler çocuğun kişilik hakkı, özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı, unutulma hakkı ve kişisel verilerin korunmasına ilişkin ortaya çıkan ihlalleri düşünmeden paylaşım yapmaktadır. Velayet kapsamında düşünüldüğünde de çocuğun hukuk sisteminin bir öznesi olduğu açıkça görülebilir. Velayet sistemi anne babaya çocuğun madun kılınarak hakimiyet altına alınması hakkı vermemekte, çocuğun yüksek yararının

gözetilmesine vurgu yapmaktadır. **Burada çocuğun dijital mahremiyet hakkının korunması, çocuğun menfaati ve yüksek yararı gözetilerek düşünülmesi gerekli bir hak meselesidir.** Ebeveynler para, ün kazanmak gibi kaygılarla çocuklarının menfaatini kısa süreli düşünmek yerine uzun vadede çocuğun gelecekteki yaşamını riske atmamalıdır. Çocukların dijital kimlikleri daha doğdukları günden itibaren paylaşarak bir nevi aileleri tarafından tasarlanmakta, buna uygun ortam oluşturulmaktadır. Bilgisayar aracılı iletişim çevrimiçi iletişimcilerin cinsiyetini görünmezleştiren bir anonimlik sunmaktadır. Çocuğun kendi bilgilerini aktarmanın ötesinde kimliğini, cinsiyetini, beğenilerini farklı bir biçimde ortaya koyması ve farklı biriymiş gibi görünme eğilimi görülmektedir. Çocuğun kendisine yabancılaşması ile gerçek kimliğini dijital kimliğinin arkasına saklayarak yaşamak kötü niyetli kişilerin de ağına düşmesine neden olabilmektedir. Nitekim bu kimlik yanıltmacası çocukların mahrem bilgilerine ulaşmak için yapılandırılma tehlikesi içermektedir. Çocuğun bilgilerinin üçüncü şahıslarla paylaşılmasında çocuğun anne ve babası, arkadaşı, öğretmeni, komşusu, yabancılar ya da medya sorumluluk almalıdır. Çocuğa bilerek ya da bilmeyerek verilen zararların onda birçok travmaya neden olabileceği unutulmamalıdır. Çocuklarımız kendi hayatlarının öznesi olmaya talip büyümeli ve kendi ellerimizle görsel bir metaya dönüşmemesi gerektiği unutulmamalıdır.





# DİJİTAL ÇAĞIN YENİ PANDEMİSİ: EKRAN BAĞIMLILIĞI

▲ DOÇ. DR. HASAN HÜSEYİN TAYLAN

Dergimizin 15. sayısındaki yazımı: "İnsanlığın, 21. yüzyıldaki gelişmelerle, sosyal, kültürel ve değer değişimleri beklenenden hızlı gerçekleşmektedir. Yeni döneme, hatta dönemlere -Covid-19 Pandemisi ile pek de ilgili değil- hazır olmalıyız." diye bitirmiştik. Bu sayının konusu "dijitalleşme" olduğundan bıraktığımız yerden devam edelim...

## Dijitalleşmede Ne Durumdayız?

Aslında genel olarak teknolojiye ve yazımızı ilgilendiren kısmıyla bilgi ve iletişim teknolojilerindeki değişimler, bütün asırlarda yaşanmıştır. Günümüzü, geçmişten, teknolojiye değişimler bakımından ayıran, hız ve yaygınlıktır belki de. Günümüzün "hız ve haz çağı" nitelenmesi boşuna değil elbet. İronik olan, hız ve yaygınlığın iletişim teknolojileriyle daha da artmıştır. Bir de kendi seyrinde hızla artan dijitalleşmenin, sağlık alanındaki küresel salgının zoraki kapanma gibi tesirleriyle, iş, alışveriş, eğitim ve benzeri alanlarda çevrimiçi etkileşimin zorunluluğunun neticesinde daha da hızla artış kaydetmesi, "dijitalleşme salgını"na yol açmıştır. Dünyanın birçok yerinden gelen veriler bize dijitalleşmenin hızlı biçimde artışına ve yaygınlaşmasına işaret ediyor. Bunun için sıklıkla atıfta bulunulan We Are Social raporlarına bakmak yeterli. Dünya genelinde geçen yıla göre 192 milyon yeni internet kullanıcısı dijital dünyaya dahil olmuş (Küresel salgının -Pandemi- başladığı 2020 yılı ilk ayına göre yaklaşık 530 milyon yeni kullanıcı dahil olmuştur), 424 milyon yeni sosyal medya kullanıcısı zuhur etmiş (Küresel salgının başlarından bu yana 1 milyar yeni sosyal medya kullanıcı dijital dünyaya merhaba demiş), günlük ortalama 7 saatlik bir internet kullanımına ulaşılmış bir dijital dünyadan bahsediyoruz.

Dijital dünyaların esaslı kullanıcıları ya da başka bir söyleyişle "dijital yerli" kabul edilen gençlerdir. Gençler söz konusu olduğunda genelde sosyal medyanın yoğun kullanımı ve de dijital oyun kültüründen söz edilir. Dünya genelindeki (We Are Social, 2022) bir araştırmaya göre, en çok kullanılan sosyal medyalar sırasıyla, Facebook, Youtube, WhatsApp ve Instagram'dır. Tiktok da 6. En çok kullanılan sosyal medya mecrasıdır (1 milyar

civarında kullanıcısı var). Aylık en çok ayrılan zaman daha çok gençlerin kullandığı Youtube'adır (23,7 saat). Sonra sırasıyla Facebook (19,6 saat), WhatsApp (18,6 saat) ve Instagram (11,2 saat).

Sadece sosyal medya değil, dijital alışveriş, hayatımıza hızla ve tüm nüfus kesimlerine yayılarak girmiştir. Bunda normal seyrinde artan dijitalleşme kadar ve hatta ondan da önemlisi "zorunlu kapanma"ların etkisi vardır. Dijital alışveriş sitelerindeki artış, firmaların internet üzerinden alışverişe teşviki, kargo firmalarının talepleri karşılayamaması ve yeni kargo firmaların kurulması, evlere servis yeni firmaların yaygınlaşması, artan dijital alışverişin bazı göstergelerindedir. We Are Social 2022 yılı raporuna göre, dünya genelinde dijital alışverişe ilgi artmıştır. Örneğin elektronik ürünlerin internet üzerinden satışı, 2021 yılına göre, 110 milyar dolar artmıştır (toplamda 1 trilyon dolara erişmiştir). Giyim sektöründe internet üzerinden satış, geçen yıla göre, 134 milyar dolar artmıştır (toplamda 900 milyar dolara ulaşmıştır).

Buraya kadar dijitalleşmenin veriler üzerinden hayatımızda artan rolüne işaret ettik. Ülkemiz açısından da benzer veriler söz konudur. Dijitalleşme bakımından dünya ortalamasından ayrı durmuyoruz. Hatta dünya ortalamasının üzerinde bir dijitalleşme bizi bekliyor. Türkiye'de şubat 2022 yılı verilerine göre, 1 yılda yaklaşık 3 milyon yeni internet kullanıcısı dijital dünyaya katılmış, yaklaşık 9 milyon yeni sosyal medya kullanıcısı katılmıştır. Türkiye'de günde ortalama 8 saat internete ve 3 saat sosyal medyaya vakit harcanmaktadır. Dijital oyuna ayrılan zaman 1 saattir. Televizyon izlemek de ülkemiz için önemli zaman değerlendirme vasıtalarındandır (ortalama 3,30 saat izlenme süresine sahibiz).

Gerek geleneksel medya içerisinde sayılan televizyon, gerekse dijital medya içerisinde sayılan masaüstü bilgisayar, dizüstü bilgisayar, tablet ve özellikle akıllı telefon gibi bilgi ve iletişim araçlarına "ekran", bu araçlarla plansız ve kontrolsüz çok vakit harcamaya "ekran bağımlılığı" kavramları kullanılmaktadır. Ekranlara bağımlılık, artan dijitalleşmenin yanı sıra günümüzde



bu iletişim araçlarının her birinin internet aracılığıyla tek bir araç haline gelmesiyle (çoklu medya) yeme, içme gibi temel insani ihtiyaç; bedenimizin bir uzvu, vazgeçemediğimiz bir aksesuarı gibi, "cep"lerimizin bir parçası haline gelmesiyle, etkileşim zorunluluğu, erişim kolaylığı, hız ve yaygınlığı gibi sebeplerle artmıştır.

Özellikle artan dijitalleşmenin, gençler için bağımlılık, siber zorbalık, artan müstehcenlik kültürü, fuhuş, internet yoluyla taciz, dolandırılma, kumar, aşırı alışveriş, suça bulaşma, saldırganlık, şiddet, aşırı davranışlar, sağlık sorunları, dikkat dağınıklığı, odaklanma ve muhakeme sorunları, sosyal ilişkilerden kopma gibi zararlı ve riskli etkileri söz konusudur. Özellikle gençler açısından, ekran bağımlılığı, diğer zararlı etkileri içerebilmesi ve riskli ortamda kalma düzeyinin yüksekliği nedeniyle üzerinde ayrıca durulmayı hak eder.

## Ekran Bağımlılığı Meselesi...

Gençlerin ekran bağımlılığında, en başta akıllı telefonların, başta sosyal medya ve çevrimiçi oyun olmak üzere sanal sohbet, video/TV/dizi/film izleme, radyo dinleme gibi etkinliklerle yoğun ve durdurulamaz kullanılmasının rolü büyüktür.

Dijital (çevrimiçi) oyunla ilgili yürütülen çalışmalarda, çevrimiçi oyunlarda en çok şiddet içerikli oyunların kullanıldığı, okul öncesi çocukluk çağına kadar kullanımın gerilediği, daha çok erkeklerin oynadığı, oyun oynama süresinin, internet bağımlılığını (ve dolayısıyla çevrimiçi

oyun bağımlılığına) tetiklediği, her geçen gün ekonomik değerini ve pazarını artırdığı, hatta spor olarak bile tanımlandığı (e-spor) vurgulanmaktadır. Özellikle dijital oyun oynamanın, ekran bağımlılığına yol açan nedenlerden görülmesi önemli bir tespittir. Sosyal medya kullanımı da internet ya da diğer bir anlatımla ekran bağımlılığına yol açacak risk faktörlerindedir. Yürütülen çalışmalarda, daha çok gençlerin kullandığı sosyal medyaya yönelimin, internet kullanımının artışına oranla daha yüksek olduğu, sosyal medyaya ayrılan süreyle internet bağımlılığı arasında pozitif bir korelasyon olduğu tespit edilmiştir.

İnternet ve/ya sosyal medya, bugünlerde akıllı telefon bağımlılığı hatta çevrimiçi oyun bağımlılığı, son isimlendirmeye ekran bağımlılığı, artık gözleyebildiğimiz ve bilimsel pek çok çalışmada karşımıza çıkan bir olgudur. Bağımlılık ya da problemler, aşırı kullanım, özellikle gençler arasında hızla yaygınlaşmaktadır.

Ekran bağımlılığının göstergeleri arasında; sürekli çevrimiçi (online) olma isteği, aracın yoğun kullanımı, gündelik hayatın ve sosyal ilişkilerin zarar görmesi, internet bağlantısı olmadığında ya da ekrandan uzak kalınca huzursuz olma ve yoksunluk hissetme, gerçek ilişkilerde ya da gündelik hayatında da sosyal ağlara odaklanma, yüz yüze etkileşimden uzaklaşma vb. gibi belirtiler vardır.

İnternet ya da ekran bağımlılığının, aşırı oyun tutkusu (bilgisayar / online oyun bağımlılığı), sosyal medya

(facebook vb.) ya da web güncellemelerinde (blog) aşırı vakit harcama, aşırı resim/ video/ yazı paylaşma, yükleme, izleme vs. isteği, aşırı mesajlaşma, online olma tutkusunu (cep telefonları), internette aşırı kumar oynama tutkusunu, internet üzerinden alışveriş takıntısı, müstehcen sitelerde kalma arzusu, aşırı video veya resim paylaşma arzusu, gelişmeleri kaçırma korkusuyla çevrimiçi olma, haber takip, uzun süreli bilgi, kişi, resim vb. arama arzusu (stalk), beğeni merakı vb. bir çok alt türü ya da bağımlılığa giden yolda tetikleyici bir çok faktör söz konusudur.

#### Birtakım Zararlı Sonuçları...

İnternet ya da telefon, beyinde mutluluk hormonu olan dopaminin salgılanmasına neden olmakta, haz, keyif ve mutluluk vermekte. Beyin bir müddet sonra o nesneye (telefon, sosyal medya, oyun) bağımlı hale gelmektedir. Aynen uyuşturucu madde bağımlılığında olduğu gibi, kumar bağımlılığında olduğu gibi, beyin, artan miktarda "ekran" kullanımı isteyecektir. Bağımlı olmak en belirgin bir sonuçtur aşırı kullanımın. Ekran bağımlılığının "bağımlılık" kadar başka sonuçlara da yol açtığı araştırmacılarca ve ilgili alanyazın teorisyenlerince belirtilmektedir.

Ekran bağımlılığının yola açtığı sonuçlar kısaca, *ilk olarak*, internet ve sosyal medyanın, yüz yüze sosyal ilişkiler yerine sanal sanal ilişkileri merkezine almasıdır. Yoğun internet ve sosyal medya kullananlar, gerçek ve yüz yüze sosyal ilişkiler kurmak yerine zamanla sanal, siber ilişkileri çok daha fazla kullanmaya başlamaktadır. Bunun da birçok sonucu ortaya çıkmaktadır. İlk olarak, aşırı internet ve sosyal medya kullanan kişiler, *gerçeklik algısını* kaybetmeye başlarlar. *Sosyal ilişkileri* zayıflar. Bu da birçok psikolojik ve sosyolojik sonuçlara yol



açabilir. Örneğin kişi internet yokluğunda kendini çok yalnız ve izole hissedebilir. Gerçek sosyal yaşamında uyum sorunları yaşayabilir. *Evlilik yaşamı* bundan etkilenebilir. Bütün bunlar, hala üzerinde çalışılmaya değer konulardır. Özellikle gençlerin gerçek sosyal ilişkiler yerine sanal ilişkileri merkezine alması, daha da önemsemesi, kimlik edinme çağındaki gençlerde yanlış arkadaşlıklar, hatta internette çoklu kimlikli dostluklar kurbanı olabilir.

*İkinci olarak*, ekran bağımlılığı, gündelik yaşam aktivitelerini aksatabilir. Bir iş yaşamı varsa işiyle ilgili problemler meydana getirebilir. Okulda öğrenciyse, akademik başarısı bundan etkilenebilir. Ödevlerini aksatabilir. Aynı şekilde toplumsal ödev ve sorumluluklarında kesintiler olabilir.

*Üçüncü olarak*, "Sanal/siber zorbalık" dediğimiz internet ve sosyal medya üzerinden kişileri taciz etme, zarar verme davranışına maruz kalma ihtimali yüksektir. Dahası, internet üzerinden cinsel istismara, sanal tacize maruz kalabilir. Dahası başka sanal suçların (nefret suçları, söylemi, kumar, kimlik hırsızlığı, 'hacker'lık, terör vb.) mağduru ya da faili olabilir.

*Dördüncü olarak*, hiperaktivite bozukluğu, dikkat dağınıklığı, vicdan duygusunun körelmesi, depresyon, içedönüklük, yalıtılmışlık, intihar eğilimi, öfkelilik hali gibi ruh sağlığı problemleri yanı sıra obezite, beden (boyun, omuz tutulması, kas sorunları vb.) problemleri, göz kuruluğu, uykusuzluk vb. fizyolojik problemlere ve psikosomatik hastalıklara neden olabilmektedir.

*Beşincisi*, J. Twenge'nin belirttiği gibi artan bir narsizm ve kendini merkeze koyma sorunuyla karşı karşıyayız.

Ekran bağımlılığı gün geçtikçe artan bir oranda devam etmekte ve yeni sonuçlarla karşılaşmaktayız. Başka sonuçlar da şüphesiz eklenebilir. Ancak başka çalışmalarda yeni sözler de söylenebilir. Burada ekran bağımlılığının zararlı sonuçlarına dair son olarak, internette aşırı vakit harcama, gençliklerinden, vakitten, yaşamlarından çalınan zamanlar olduğunu vurgulayarak bitirebiliriz. Ve zaman akıp gidiyor, yıllar geri gelmiyor. Daha değerli uğraşlar yapacakken, zamanını heder etme sonucuyla karşılaşabiliyor. Bitirmeden belki APA'nın (Amerikan Psikiyatri Derneği) internet bağımlılığı alanındaki son çalışmalarına kulak verebiliriz:

#### Bir Ruh Sağlığı Problemi Olarak İnternet Bağımlılığı

Ruh sağlığı alanında akademik ve/ ya mesleki olarak çalışanların, ruh sağlığı bozukluklarını tanılamak için dikkate aldıkları Amerikan Psikiyatri Birliği Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel Elkitabı (DSM), internet bağımlılığını, Goldberg'in önerisiyle, kitabının DSM-5 baskısına, "internet oyun oynama bozukluğu" olarak değiştirerek, üzerinde çalışılmalı vurgusuyla, eklemiştir. DSM-5'te (APA), internet oyun oynama bozukluğuyla ilişkili olarak, beyin (zihnin) internet oyunları ile meşgul olması; internet oyunları oynanmadığında yoksunluk belirtilerinin ortaya çıkması; internet oyunları oynama süresinin sürekli artması; internet oyunlarını oynamayı bırakma girişimlerinde başarısız olunması; keyif alınan aktiviteler gibi diğer hayat faaliyetlerine olan ilginin azalması; tüm olumsuzluklarına rağmen internet oyunlarını oynamayı sürdürmek; internet oyun süresi ve sıklığı konusunda diğerlerine yalan söyleme; kaygı ya da suçluluk duygularını hafifletmek ya da bunlardan kaçınmanın bir yolu olarak internet oyunlarına yönelme; internet oyunlarını oynuyor olmaya bağlı olarak bireyin fırsatları kaçırması; ilişkilerini kaybetmesi ya da tehlikeye sokması olmak üzere, 9 tanı kriteri önerilmektedir.

İnternet oyun oynama bozukluğunun, tam olarak internet bağımlılığını karşılamadığı gibi, hali hazırda çocuk ve gençlerin sıklıkla yaşadığı ruh sağlığı problemlerinden birinin henüz tanımlanmadığını da not etmek gerek. Yani gelişen bir durum söz konusu. Kaldı ki internet bağımlılığı konusunda ilk yürütülen (2000'lerin başları) araştırmalardaki "internet bağımlısı" birey sayısı (ya da oran), yüzde 5'ler seviyesindeyken, şimdilerde yüzde 10-20 bandında bir orandan söz edilmektedir. Belki bir ruh sağlığı problemi olarak betimlemek için erken bile olsa, bir sağlık sorunu olduğu, bir sosyolojik sorun olduğu, kriminolojik bir problem riski doğurduğu konusunda hem fikiriz sanırım.

Peki kullanmayalım mı? Bırakalım mı? Buradan geri dönüş mümkün mü? Tek bir cevapla, hayır. Hatta eskiden olduğundan çok daha ihtiyaç var, internete, dijitale. Başta da belirtmiştik: abartılı olsa da, bizim temel bir ihtiyacımız gibi, bir uzvumuz gibi.



Neden, hayır, vazgeçmemiz mümkün gözüküyor, şimdilik. Neden, hayır: eğitimde, kamusal işlerde, edebiyat, kültür ve sanatta, teknolojiye, bilimde, siyasette, hukukta, ekonomide yhani hayatımızın hemen her alanında ihtiyacımız var ve hayatımızı kolaylaştırıyor. Ülkeler arası rekabette önemli bir alan. Gelişmişliğin önemli kriterlerinden. Zararlarından bahsederken esas vurgumuz, dijitalden kaçılım değil ama aşırı ve denetimsiz kullanımına ve dünyanın, insanlığın, ülkemizin yararına faydalı kullanımına dikkat etmemizedir.

#### Son Sözler ve Öneri: Kullanımı Avantaja Çevirmek

Ekran bağımlılığı, bağımlılık olarak tanımlandığında bir sorun; ama ekranın aktif kullanımı ya da dijital medyanın kullanımı, daha masum bir anlatım. Bağımlılık istenmeyen ama bilinçli kullanım tercih edilebilir bir durum. Üniversitelerde artık Dijital Oyun Tasarımı bölümü açılmakta; İletişim Tasarımı bölümlerinde dijital tasarım öğretilmekte; zaten Bilgisayar Mühendisliği vardı; yanına yeni isimlerle "internet tabanlı" birçok iletişim sistemi kullanımına dayanan program ve bölümler var. Savaş ve savunma teknolojilerinden, ekonomi alanındaki yeni gelişmelere, uzaktan ya da oyunlaştırarak öğrenmeye kadar uzanan eğitim alanına uzanan birçok yenilik, gençlerin yoğun internet ya da dijital teknoloji kullanımına açılmış vaziyette. Buralarda aktif kullanıcı olmak, üretici olmak, yazılımcı olmak temennimiz. Ayrıca dijital materyallerle eğitim almak, okur-yazar olmak, kültür, sanat ve edebiyatın dijitale taşınması, dijitalin olumlu kullanılmasının örneklerinden. Kullanalım ama bağımlı olmayalım. Ne kullandığımızı bilelim. Kontrolsüz kullanımdan kaçınalım.

# DİJİTALİZMİN AKIŞKAN CİNSİYET ROLÜNE ETKİSİ VE BU DURUMUN FIKHİ BOYUTU \*

▲ DR. ÖĞR. GÖR. **EKREM KOÇ**

## Giriş: Dijitalleşme

Sosyal medya, insanların karşılıklı olarak ileti aktarabildiği internet temelli, araçların genel adı olarak isimlendirilmektedir. Dijitalleşme ise yaygın olarak bilginin sayısallaştırılması ve elde edilen verilerin sayısallaştırılarak farklı platformlarda yer edinme süreci şeklinde tanımlanmaktadır. Sosyal medya bir yandan yaşamları ve davranışları biçimlendirirken diğer yandan da yeni bir dil ve buna bağlı bir kültür de oluşturmaktadır. İşte bu yeni sosyal medyan yaygın olarak isimlendirilmiş haline dijitalizm denmektedir. Tüm güvenlik risklerine rağmen, sosyal medyadaki paylaşımlara bakıldığında sosyal medyanın gizliliğinden şüphe duyanların bile sosyal medyayı kullanmaktan vazgeçemediği görülür. Bu açıdan bakıldığında sosyal medya bir taraftan önemli ihtiyaçları karşılarken, diğer taraftan ise güçlü bir bağımlılık oluşturmaktadır.(1)

## 1. Cinsiyet ve Cinsiyet Kimlikleri

Cinsiyet, kişinin fizyolojik, anatomik ve genetik olarak kadın veya erkek olduğunu gösteren yapıdır. Cinsiyet kimliğinin kadın, erkek ve diğer aidiyetlerin psikolojik yönünü yansıttığı ifade edilir. Toplumsal cinsiyet ise kadınsı ve erkeksi rollerin kültür tarafından tanımlanması(2) aynı zamanda erkek ve kadınlığa dair psikolojik ve davranışsal özellikleri ifade eder. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları sıklıkla birbirine karıştırılmakta, cinsellik ve cinsiyet için kullanılan tanımlamalarsa sürekli değişmeye devam etmektedir.(3) Cinsiyet polemikleri bilimsel çalışmalarda farklı disiplinler tarafından yoğun bir biçimde ele alınmaktadır. Bunun doğal sonucu bu alanda terminoloji kavramlarına yüklenen anlam dinamik ve değişken bir yapı arz eder ve kimi zaman işi karmaşılaştırır.

Cinsiyetin kökeni hakkında farklı görüşler mevcuttur; bazı insanlara göre cinsiyetin biyolojik üreme ile alakalı olup diğer bir deyişle erkeği kadından kesin olarak ayırdığı iddia edilen fiziksel, hormonal ve kromozomal farklardır.

Cinsiyete dair biyolojik özcüler, sosyal inşacılar ve performatif (yapılandırıcı) olmak üzere üç ana teori bulunmaktadır.(4) Özcü düşünce kuramına

göre toplumsal cinsiyet farklılıkları, kadın ve erkeğin biyolojik yaratılışındaki doğuştan gelen farklardan ortaya çıkmıştır. Kadın ve erkek cinsinin özü itibarıyla belirli sosyal rollerini etkileyen farklı kromozomal ve hormonal farklardan ileri geldiğini savunurlar.(5) Biyolojik cinsiyet doğuştan gelir, genetik dizilim olarak iki cinsiyet vardır; bu da kadın ve erkekten oluşur. **Yapılan genetik çalışmalarda üçüncü bir cinsiyetle ilgili hiçbir biyolojik kanıt bulunamamıştır.(6)**

Buna karşın Anne Fausto-Sterling ve Cordelia Fine gibi bilim insanları ise hormonal farklılıkları kullanan biyolojik yaklaşımlara karşı çıkmaktadır. Onlar bazı fiziksel ve fizyolojik farklılıkların sanıldığı kadar da net olmadığını, bu düşünceden hareketle de toplumsal cinsiyetin şekillenebilir yani akışkan bir mahiyet arz ettiğini iddia ederler. Cinsiyetin akışkanlığı fikri, toplumsal cinsiyetin biyolojiyle sabit olmadığını; sosyal, kültürel ve kişisel tercihlere göre değiştiğini ileri sürer.

Sosyal inşacı toplumsal cinsiyet görüşü, toplumsal cinsiyet rollerinin tümüyle insan biyolojisi ve evrim tarafından belirlenmediğini, her cinsiyet için bir dereceye kadar içinde yaşadığımız toplum ve kültür tarafından oluşturulduğunu ve idame ettirildiğini ileri sürer.(7)

Toplumsal cinsiyet ile biyolojik cinsiyet arasındaki ilişki ve her ikisiyle cinsellik arasındaki irtibat çok kompleks, girift ve hassas bir yapı arz etmektedir. "Cinsiyetsiz" ifadesinin, erkek ve kadın cinsiyetiyle nitelenmek istemeyen kişiler hakkında kullanılmasının yanı sıra; kadın ve erkeğin dışında bir üçüncü cinsiyet kimliğini savunan kişiler hakkında da kullanıldığı görülmektedir. Cinsiyetsiz ifadesi, insanlar tarafından bir cinsiyet kimlikleri olduğunu hissetmediklerini belirtmek için kullanılır. Tanımları gereği, "skala dışı" olan cinsiyetsiz, aseksüel ve androjen kimlikler hem toplumsal cinsiyet kimliği hem de cinsel yönelimi kişiden kişiye değişebilecek özellikler gösterir.

## 2. Dijitalizm'in Akışkan Cinsiyete Etkisi

Son zamanlarda sosyal medyada "akışkan" veya "gender fluid" gibi ifadeler toplum bilincinde yer edinmeye başladığı görülmektedir. Ayrıca insanlara toplumsal cinsiyetin

sadece (ikili olmayan) kadın ve erkekten oluşmadığı fikri empoze edilmektedir. "Gender queer" ve "cinsiyetsiz" gibi ifadelerde de aynı şekilde ikili olmayan kimlikleri temsil düşüncesinin yaygınlaştığı görülmektedir.(8) "Kendisini tek bir sabit cinsiyetle tanımlamayan" bir kimseyi ifade etmek için kullanılan "akışkan" ifadesi çeşitli sözlüklere girmiş durumdadır.

Toplumsal cinsiyetin karmaşıklığına dair farkındalık arttıkça toplumsal cinsiyetin akışkan olduğu görüşü daha da yaygın hale gelmiştir. Dünyaca ünlü oyuncuların kendi cinsiyet kimliklerini akışkan olarak ifade etmeleri, kendilerine yönelik kadın veya erkek şeklinde bir tanımlamaya karşı çıkmaları ve dünyaca ünlü şarkı gruplarının kadın/erkek cinsiyet ikiliğinin çağdışı olduğunu dile getirmeleri, bu zihin karmaşasının tezahürüdür.

Çocukların ve ergenlerin TV, dergi ve internet gibi mecralarda cinsellikle ilgili okudukları, duydukları veya şahit oldukları kışkırtıcı bir mahiyete sahiptir. Bazı uzmanlara göre medya içinde masum olmayanların başında çocukları erken yaşlarda cinselliğin cazipliğine iten müzik ve reklam piyasasıdır.(9)

Avrupa'da özellikle de İsveç'te toplumsal cinsiyet çeşitliliği nedeniyle özgür politikaların gelişmesi, öğrettikleri her şeyde cinsiyetçi olmayan bir tutum benimsemeleri, ikili cinsiyet ayrımını gözetmeyen anaokullarının açılmasına sebep olmuştur. İsveç'te cinsiyetçiliği ifade etmeyen "hen" kelimesi, İngilizcedeki "he" ve "she" kadar yaygındır.(10) Bu bakış açısına göre çocuklar doğuştan toplumsal cinsiyet çeşitliliğine sahiptir; onlara ikili toplumsal cinsiyet sistemini dayatan sadece toplumdur.

Çocuk çizgi roman ve çizgi filmlerinde cinsiyet karmaşası ön plana çıkmaktadır. Çocuk oyunlarındaki toplumsal cinsiyet klişelerine karşı çıkan, cinsiyet ayrımı gözetmeyen oyuncaklar üretilmekte, ürün kataloglarında geleneksel olarak karşı cinsle ilişkilendirilen oyuncaklarla oynayan çocuk fotoğraflarına yer verildiği görülmektedir.(11) Üretilen oyuncaklar ile çocukların zihinlerine kadın ve erkek dışında orta cins veya cinsiyetsiz/nötr kimlik fikri aşlanmaktadır.

Cinsiyet ayrımı gözetmeyen tuvalet istekleri üniversitelerde yaygınlaşmaktadır. Bu noktada aktivizmin etkileri medya ve farklı sektörlere kadar ulaştığı görülmekte ve ikili olmayan toplumsal cinsiyet temsilleri giderek çoğalmaktadır. Farklı ülkelere ait hava yolları şirketleri yolcularına cinsiyet ayrımını gözetmeyen anonlar yapmaktadır.(12)

Bu mesele dünya gündemine üst sıralarda takip edilen haber olarak yansımıştır. Time dergisi 2014 yılını

"Transgender Taşma Noktası" ilan etmişti.(14) Bir yıl sonra hem Britanya hem de ABD'de medya kaynakları tarafından "Transgender Yılı" ilan edildi.(15)

Britanya'da 2004 "Cinsiyetin Tanınması Kanunu" trans bireylere nüfus kağıtlarını değiştirme ve yeni cinsiyetlerinde evlenme hakkı tanıdı.(16) Trans bireylerin yeni cinsiyetlerini tanıyan kanunlar(17) Avrupa'nın birçok ülkesinde yasalaştı. Avrupa dışında trans birey tanıma yasaları Brezilya, Kanada, Kolombiya, Ekvator, İran,(18) Japonya, Güney Afrika, Uruguay, Hindistan, Bangladeş ve Vietnam'da uygulamaya kondu.(19) 2012 de Arjantin kişinin resmi cinsiyetinin tıp veya hukuk uzmanlarının otoritesi yerine kişinin kendi beyanına dayanarak değiştirilebileceğini açıkladığında dünyanın en trans-dostu ülkesi olarak övgüye değer görüldü.(20) Kasım 2017 de bir Alman mahkemesi kendisini ne erkek ne de kadın olarak tanımlayan bireylerin, interseks bireyler dahil, resmi olarak üçüncü cins olarak(21) kütüğe kaydolabileceklerini hükme bağladı.

## 3. Akışkan Cinsiyete Fıkıhın Bakışı

Fıkıh kaynaklarında akışkan cinsiyet ile ilişkili geçmişteki bilgilerin yeterli olmaması konunun sınırlı olarak ele alınmasına sebep olmuştur. Flu renkte malumatın aktüel haber değerinde olması bir yana üçüncü cinsiyet, akışkan cinsiyet, transseksüel vb. gibi farklı cinsel yaklaşım ve yönelimlerin güncellemesini gerçekleştirdiği günümüzde tıp, genetik ve teknolojinin gelişmesiyle yeniden ele alınması zaruretini doğurmaktadır. Elimizdeki bilgi ve argümanlar bağlamında flu rengi netleştirebiliriz.

Fıkıhın ana kaynağı olan Kur'an'da cinsiyet şu şekilde dile getirilir. "*Ey İnsanlar! Şüphesiz biz, sizi bir erkekle bir kadından yarattık.*"(21) "*İşte ondan (o spermadan) erkek ve dişi olarak iki sınıf var etti.*"(22)

Zikrettiğimiz ve buna benzer ayetlerde, canlılar/varlıklar tasnifinin bir türü olarak insanın yaratılışından bahsedilirken onun iki cinsine temas edilerek, üçüncü bir cinsin varlığının kabul edilmesi bir yana bu tür bir cinsin varlığı dahi ima edilmemiştir. Yaratılış gereği insanın bir erkek ve bir dişiden müteşekkil olduğu dile getirilmiştir. Erkek ve kadın olarak farklı cinsiyetlerde insan neslinin varlığı ve sürekliliği için bu düzen seçilmiş ve kabul edilmiştir.

İslam hukuku kaynaklarında ve literatüründe kadın ve erkek haricinde bir üçüncü cinsiyetin varlığı söz konusu değildir. Bununla birlikte "hünsa/çift cinsiyetli/hermafrodit" kavramı bir üçüncü cinsiyetten ziyade insanda var olan anatomik/cinsel gelişim bozukluğu kabul edilmiştir.(23)



# İNTERNETİN YENİ HALİ: METAVERSE

## ▲ MUSA DEMİRKESEN

İnternet ilk ortaya çıktığında yani Web 1.0 olarak adlandırılan dönemde statik ve etkileşime girilemeyen bir ortamdı. Kullanıcılar sadece okuyucu konumundaydı. Yani o dönemlerdeki internet sitelerinde kullanıcılar yorum yazma, hesap açma, profil oluşturma, alışveriş gibi işlemler yapamıyordu. Bu basit görünümüne internet siteleri 2005 yılından sonra akıllı telefonların yaygınlaşmasının da katkısıyla yerini Youtube, Facebook, Twitter gibi kişilerin kendi etkileşimlerini gerçekleştirecekleri sosyal medya platformları olarak evrildiler. Günümüzde hala devam eden bu Web 2.0 döneminde kullanıcılar etkileşime girebilir, içerik oluşturabilir ve paylaşımında bulunabilir konuma ulaştılar...

İnternetin her ne kadar bir sahibi olmasa da bilgi, merkezi güçler tarafından kontrol edilmekte ve oluşturduğumuz sosyal medya hesaplarında bulduğumuz bilgilere bu merkezi güçler istedikleri zaman ulaşabilmekte ve kullanabilmektedirler. İnterneti merkezîyetçi bir yapıdan kurtarmayı vadeden Web 3.0 dönemi ise kullanıcılara fiziksel dünyadaki süreç ve etkileşimleri dijitalleştirmeyi ve iki boyutlu ekrandan üç boyutlu evrene ulaşma imkanını sunacak. Kendisinden öncekilerin aksine tek merkezden yönetilmeyen, bir hacker saldırısına maruz kalmayacak kadar güvenli bir ortam oluşturması hedeflenen Web 3.0, beraberinde 90'larda bilim kurgu romanlarında karşımıza çıkmış olan ve fiziksel dünya ile dijital dünyanın sınırlarının kalkarak iç içe geçtiği "metaverse (evren ötesi – öte evren)" denilen bir kavramı getirdi. Henüz kavramsal bir aşamada olan ve evrensel olarak kabul edilmiş standart bir tanımı bulunmayan metaverse için birçok insanın kendi sanal temsilleri yani avaturları ile birbirleriyle ve dijital nesnelere etkileşime girebildiği, sürekli açık olan sanal ortamlardan oluşan bir ağdır diyebiliriz. Geleceğin interneti Metaverse, tam anlamıyla henüz var olmasa da internetin halefi ve vizyonu olarak bir yerlerde duruyor.

**Metaverse'ün üç temel yönü bulunmaktadır. Bunlar; varlık, birlikte çalışabilirlik ve standardizasyondur.** Varlık, diğer bireylerle sanal bir alanda bulunma, somutlaşma hissidir. Somutlaşma hissinin çevrimiçi

etkileşimlerin kalitesini iyileştirdiği bilinmektedir. Bu varlık hissi, kafaya takılan VR gözlükleri gibi sanal teknolojiler aracılığıyla elde edilir. Birlikte çalışabilirlik, avaturlar ve dijital öğeler gibi aynı sanal varlıklara sahip sanal alanlar arasında sorunsuz bir şekilde seyahat edebilmektir. Standardizasyon, metaverse'de yer alan platformların ve hizmetlerin birlikte çalışabilirliğini sağlayabilmektir.

### Metaverse Fikri Ne Kadar Gerçekçi?

Metaverse düşüncesinin iyi ya da kötü bizlere sunacaklarının öncesinde dikkate değer bir teknoloji sorunu bizi beklemektedir. Birçok kişi metaverse'ü hem çevrimiçi hem interaktif hem de gerçeğe yakın bir varlık hissi veren bir teknoloji olarak tanımlamaktadır. Birçok teknoloji şirketi metaverse'ü gerçekleştirmek isterken, bu hedefi mümkün kılacak bazı teknolojik yeteneklerden ise henüz yoksunuz.

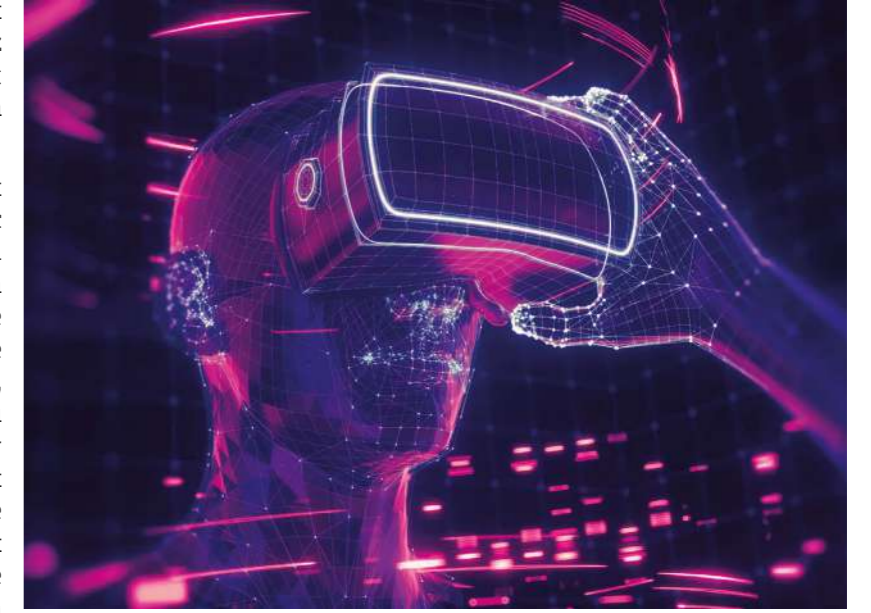
Vadedilen Metaverse yakın bir gelecekte bizi bekliyor ama o kadar da yakın değil malesef. Metaverse'ün gerçek potansiyeline ulaşmak için gereken teknoloji ve hesaplama gücüne sahip olmamız, kimilerine göre 5-10 yıl kimilerine göre ise en az 15-20 yılı bulacaktır, belki de daha uzun sürecektir. Vaat edilen metavers'ün kısıyından köşesinden bir deneyim yaşamak adına piyasada sanal gerçeklik gözlükleri (kaskları) bulunmaktadır. Bu sanal gerçeklik gözlükleri bir süreliğine sizi bulduğunuz ortamda değil de belli limitlerde başka bir ortamdaymış gibi hissettirebiliyor. Ancak pil süreleri, çözünürlük kalitesi, gelişmiş modellerinin bilgisayara bağlı kalmasından kaynaklı hareket alanı sınırlılığı gibi sorunları aşılabilmemiş değil. Evet görsel olarak başka bir ortama gidiyorsunuz ama vücudunuz bulduğunuz fiziki ortamda ve siz gittiğiniz sanal ortamdaki birçok hissiyatı yaşamıyorsunuz ve deneyim hep yarım kalıyor. Bu nedenle toplum tarafından çok da kabul görmüş değil. Günümüz sanal gerçeklik endüstrisi, akıllı telefon ve bilgisayar endüstrilerine kıyasla küçüktür; deneyim ve pazar büyüklüğü açısından sanal gerçeklik sektörünün bu sektörlere yetişmesi biraz zaman alacaktır. Ayrıca sanal gerçeklik ve artırılmış gerçeklik teknolojilerinin, daha

fazla insanın ilgisini çekecek kadar sık ve minimum ücrette olması, sorunsuz çalışacak kadar da sofistike ve basit olması gerekir. Henüz bu noktaya ulaşmış değiliz.

Örneğin bugün bir oyun olarak geliştirilen fotorealistik evrene birkaç yüz kişinin aynı anda bağlanması bir şeydir, birkaç yüz milyon kişinin aynı anda hiperrealistik bir evrende etkileşmesi ve bunun modere edilmesi bambaşka bir şeydir. Bu, on yıllar alacak çok ciddi bir altyapı güncellemesi gerektirecektir. Benzer şekilde günümüzdeki sanal gerçeklik gözlükleri fazlasıyla büyük, ağır ve sıcaktır. Bunları uzun süreli kullanmak oldukça zordur. İnsanlar bu aletlere para vermeyi kabul ederler mi, oyun dünyası dışındaki genel popülasyon, örneğin iş arkadaşlarıyla görüşmek için metaverse'ü seçer mi, henüz bilinmemektedir. Bunun gibi bir dizi teknolojik problem sayılabilir; ama bunların aşılabılır problemler olduğu açıktır. Eğer şirketler bu alanda yeterince kâr kokusu alacak olurlarsa, insanları metaverse'e katılmaya ikna etmek de dahil, önlerine çıkan her engeli aşacaklardır. **Dolayısıyla metaverse ile ilgili asıl problem, teknoloji problemi değildir.**

**Asıl sorun, metaverse'ün inşa edilmiş biçiminin felsefi temellerinde yatmaktadır:** Aşına olduğumuz gerçeklik, tepeden inme bir şekilde var olmuş bir sistem değildir; tabandan tavana inşa olan bir sistemdir. Evrenimiz, sabit yasaların etkisi altında en küçük yapıtaşlarının kademeli olarak karmaşıklaşmasıyla var olmuştur. Ne var ki insanlığın ilk büyük simülasyonunu, yani metaverse'ünü inşa etme çabası, tabandan tavana değil, tepeden inme bir modele dayanmaktadır. **Facebook gibi tek elden yönetilen, insan haklarını ve hukuki sınırları tekrar tekrar ihlal etmiş bir firma, insanlığın ilk metaverse'ünü inşa etme rolüne soyunmaktadır.**

Elbette işin bu erken evresinde bir dolu sanatçıyla, tasarımcıyla, firmayla ve çeşitli ortaklarla çalışacağı söylenmektedir; pazarlama, bu "birliktelik" fikri üzerinden yapılmaktadır. Intel, Epic Games, Roblox, herkes kendi metaverse evrenlerini yaratma peşindedir; ama böylesi büyük bir proje birazcık belirginleştiğinde ve parçalar yerine oturmaya başladığında, ne olacağını tahmin etmek çok da zor değil: Az sayıda firma, ellerindeki salt sermaye gücü sayesinde bu sahayı, yani yeni gerçekliği,



domine edecektir. Dolayısıyla başta "paydaş" olan o diğerleri, hızla dışarı itilecek ve unutulacaklardır.

### Metaverse'ün Sahibi Kim Olacak?

İnternetin gelişiminden düşünün: Şu anda kaç farklı arama motoru kullanıyorsunuz? Aktif iletişim amacıyla kaç farklı sosyal medya aracını kullanıyorsunuz? Video izlemek için kaç farklı site kullanıyorsunuz? Dizi ve film izlemek için? Mail göndermek için? Müzik dinlemek için? Metaverse de farklı bir kadere sahip olmayacaktır.

**Facebook gibi firmaların damarlarında akan kan, verilerimizden oluşmaktadır** ve o kan olmadan, yani siz, hizmetin "ücretsiz" olduğu fikriyle, "size bir kolaylık sağladığı" düşüncesiyle verilerinizi gönüllü olarak paylaşmazsanız, bu devler de ayakta kalamazlar. Yani **bizler, sosyal medyaya ödemeyi parayla yapmayız; ama zamanımızla, verilerimizle, bilgilerimizle, bir şeyler üretme ve paylaşma isteğimizle yaparız.** Bu firmalar, verilerimizi kullanarak bizim bir kimliğimizi yaratırlar ve para karşılığında "reklam" adı altında bizi ve bizden topladığı kimlik bilgilerini firmalara satarlar, bizi pazarlarlar.

İşte Metaverse'ün de şimdi müdahale edilmezse tek elde veya bir azınlıkta toplanacak olmasının nedeni budur: Hiçbir firma, metaverse gibi uzun vadede belki trilyonlarca dolara mâl olacak bir işi, sırf insanlığı ilerletmek için falan yapmayacaktır. Kâr etmek için yapacaktır. Sistemin gelir kaynağı da atası olan sosyal medyadan gelecektir; yani reklamlardan. Bu reklamların sizi ilgilendirecek şekilde gösterilebilmesi için, veri

istifi yapılması gerekecektir. Ama bir düşünün: Dijital dünyaya şu anda olduğu gibi büyük oranda dışarıdan katılmak yerine, bizzat, neredeyse fiziksel olarak içinde yer alacak olmanız, bu tekellerin sizi çok daha etkili bir şekilde manipüle edebilmesi demektir.

Örneğin Mark Zuckerberg, konuşmasında sistemin sizin jest ve mimiklerinizi bile takip edebileceğini anlatmaktadır. Şimdi bir düşünün: internette gezinirken 5 saniyelik bir pizza reklamını görmek bir şeydir; size gerçek gelen bir metaverse içinde, tam da sizin özendiğiniz birine benzeyecek şekilde oluşturulmuş bir avatarın, karşınızda pizza yiyerek size reklam yapması bambaşka bir şeydir. Politik reklam yapması, bambaşka bir şeydir... Şu anda bile insanlara ve topluma zararları konusunda müthiş tartışmalar bulunan reklamlar ve algoritmalar, metaverse içinde çok daha sınır tanımaz olacaktır.

#### Metaverse Devrimi Kime Yarar?

Distopik bilimkurguda kökleri olan metaverse terimi, farklı insanlar için birçok farklı anlam ifade edebilir ve bu nedenle konudan uzak bir kişiye bu terimi açıklamak zor olabilir. Ancak nihayetinde metaverse, onu kullananlar ve "yaratanlar" tarafından tanımlanacaktır. Metaverse yeni bir terim değil ancak son zamanlarda popülerliğinde ve tüm bunların pratikte ne anlama gelebileceğine yönelik tahminlerde artışlar gözlemlenmektedir.

Teknoloji hızla gelişmeye devam etmektedir. Metaverse gibi dönüştürücü potansiyele sahip yeni teknolojiler; politik, kültürel ve sosyal alanlarda büyük bir değişimi beraberinde getirecek ve yaşanan bu değişimin toplumsal ve politik sonuçları olacaktır. Teknolojilerin bu alanlardaki değiştirici özelliği, teknolojik determinizm olarak da bilinmektedir.

Metaverse'ün günümüz internetinin yerini alacağı, teknoloji endüstrisindeki birçok uzman tarafından ifade edilmektedir. **Metaverse, gerçekten internetin yerini alacak olursa, onu kimin nasıl inşa ettiği, ekonominin ve bir bütün olarak toplumun geleceği için son derece önemli olacaktır.** Facebook ya da yeni ismiyle Meta, sanal gerçeklik teknolojilerine büyük yatırımlar yaparak metaverse'ün geleceğini şekillendirmede lider olarak rol oynamayı hedeflemektedir. Meta ve diğer büyük şirketler "bir sonraki büyük şeyi" rakiplerinden önce benimsemeye oldukça kararlı gözükmektedir. Metaverse, Meta gibi şirketler için heyecan vericidir; çünkü yeni pazarlar, yeni sosyal ağ türleri, yeni tüketici elektroniği ve yeni patentler için ya da kısaca daha çok kâr ve dolayısıyla para için yeni bir gelir kapısı açmaktadır.

Metaverse tarzı fikirler, toplumlarımızı daha üretken bir şekilde organize etmemize yardımcı olabilir. Birbirinden farklı sanal dünyaları ve artırılmış gerçeklikleri tek bir açık metaverse'de bir araya getiren ortak standart ve ilkelerin bulunması, insanların birlikte çalışmasına ve tekrarlanan çabaların azaltılmasına yardımcı olabilir.

Öte yandan paylaşım ve iş birliği için benzer iddialar, internetin ilk zamanlarında da ortaya atılmıştı. Zamanla bu tarz erken vaatler, Facebook gibi büyük şirketlerin ve gözetim kapitalizminin egemenliği tarafından bir kenara atılmıştır.

İnternet, dünyanın dört bir yanındaki insanları birbirine bağlamada ve geniş bilgi depolarını barındıran bir tür modern İskenderiye Kütüphanesi olarak işlev görmeye son derece başarılı olmuştur. Ancak bunun yanı sıra internet; kamusal alanların özelleştirilmesini artırmış, reklamları hayatımızın her köşesine davet etmiş, bizleri birçok ülkeden daha güçlü olan ve daha çok kâr hırsıyla yanıp tutuşan bir avuç dev şirkete bağlı hale getirmiş, sanal platformların çevresel zarar yoluyla fiziksel dünyayı sömürmesine yol açmıştır. Daha doğrusu tüm bunlara neden olan internet teknolojisinin kendisi değil; kapitalist sistemdir. Her teknoloji iyi veya kötü amaçlarla kullanılabilir. Teknolojiyi kullanma biçimimiz, daha çok bir toplum olarak oluşturduğumuz politik sisteme bağlıdır.

#### Metaverse'ü Sorgulamak, Teknoloji Paranoyası mıdır?

Boş bir teknoloji karşıtlığından ziyade sosyal ağların ve oyunların mevcut etkilerinden yola çıkacak olursak Metaverse, eğer şimdi denetlenmezse, sosyal ilişkileri sosyal medyadan bile kötü bir şekilde bozabilir. Nesiller arası uçurumu daha da fazla açabilir, daha fazla kutuplaşmaya, daha fazla sömürüye neden olabilir. İçimizdeki tüketimci duyguları daha da kontrolsüz bir şekilde manipüle edebilir.

Basit bir örnek verelim: Örneğin eski nesiller, sanal bir dünyadaki, dijital bir karaktere, pahalı bir giysi almanın ne işe yarayacağını anlayamayabilirler. Çünkü böyle bir dünyaya alışık değiller, böyle bir dünyada yetiştirilmediler ve o dijital nesneye değer vermiyorlar. Bunu ifade edemedikleri için, genç nesillerin aptal olduğunu düşünüyorlar. Halbuki onlara çok daha yakın olan nesil, en son çıkan iPod'u almak, değer verdikleri ürünlerin son iterasyonuna sahip olmak istiyordu. Elimizdeki versiyon bozulduğundan veya işe yaramaz olduğundan mı? Hayır. Sahip olduklarımızın bizi tanımladığı bir dünyada yaşadığımızdan... Sonuçta var olan sistemde, satın aldıklarımızı, ihtiyaçtan veya ürünün mutlak faydası nedeniyle almıyoruz.

Şöyle düşünün: kimse A noktasından B noktasına daha hızlı gitmek zorunda olduğu için bir Ferrari satın almamaktadır. Ferrari, bir statü sembolü olduğu için Ferrari almaktadırlar. Aynı şey, her sosyoekonomik sınıf için tasarlanmış ürün kategorilerinde görülebilir: Mercedes, Apple, Adidas, Starbucks ve diğerleri... Bu firmalar, sadece ürün üretmezler, aynı zamanda bir kimlik üretirler. Bu nedenle Apple gibi ürünlerin tüketicileri, iletişim kurmaya muazzam bir ihtiyaç duydukları için değil, eski telefonları artık çalışmadığından değil, en yeni Apple ürüne sahip olmak bir statü, bir aidiyet sembolü olduğu için yeni ürün çıktığında saatlerce kuyruğa girerler. Bu firmalar, ürünleri etrafında bir kült yaratmış haldedir ve o ürünlere sahip olmak, sizin o gruba, o sosyoekonomik kimliğe aidiyetinizin bir ispatıdır. Kurulu sistem içinde firmalar, sizin tüketiminizi artırmak için kimlik ihtiyacınıza hitap etmektedirler. Siz, ürün aldığınızı sanıyorsunuz ama farkında olarak veya olmayarak aslında bir kimlik satın almaktasınız.

İşte bu "kimlik pazarı"nın kontrolünü kime vereceğimizi çok ama çok iyi seçmemiz gerekmektedir. Çünkü metaverse, sizin sadece dışarıdan dahil olduğunuz bir internet değil, bizzat içinde, dijital bir fizikaliteyle, bütün benliğinizle var olduğunuz bir internet vaat etmektedir. Sosyal medyanın doğumunda yaptığımız hatayı tekrar etmeyip, Metaverse'ü sattığı hayalle değil, potansiyel tehditleriyle, en başından akıl, mantık, bilim, insani değerler etrafında şekillendirmemiz gerekmektedir.

Aksi takdirde, internetin kurucu babalarından Tim Berners-Lee'nin yarattığı canavara bakıp da "Kahroldum." demesi gibi, Robert Oppenheimer'ın atom bombasını gördükten sonra "Ben artık ölüm oldum." demesi gibi, bugün atılacak bir sonraki adımı iyi planlamayacak olan bizler, yarattığımız canavara korku ve endişeyle bakabiliriz.

Örneğin Zuckerberg'ün metaverse tanıtımında, "Sanal evinize girmesini istemediklerinizi engelleyebileceksiniz." deniyordu. Bir an durup düşünün: Bırakın metaverse'ü, şu anda internette sizi taciz edenleri, size zorbalık yapanları ne düzeyde engelleyebiliyorsunuz? Gerçek dünyada asla etkileşmeyeceğiniz kişiler, sizi özel mesajlarla, fotoğraflar göndererek, yorumlarda sataşarak taciz etmiyor mu? Bu etkileşimler, sosyal medya yüzünden normalleşmedi mi? Sosyal medyadaki sahte kimlik ve art niyet sorununu düşünecek olursanız, tamamen içine daldığınız sanal bir evrende etkileştığınız rastgele kişilerin kimliklerinden, güvenilirliklerinden, niyetlerinden nasıl emin olacaksınız?

Şimdi o kişilerin size sadece yazı yazmadığını, bir de

dijital avatarlarıyla size dokunabildiklerini hayal edin. Hadi kendinizi geçin, çocukların yaşayabilecekleri sorunları düşünün. Sosyal medyada bile müthiş güvenlik sorunları varken, fiziksel benliğimizi adeta bir parçası haline getireceğimiz metaverse'te gizliliği ve güvenliği nasıl sağlayacağız? Anket sorularına verdiğimiz cevapları koruyamayan veya korumayan firmalar, jest ve mimiklerimize kadar modellenen avatarlarımızla ilişkili bilgilerimizi koruyabilecek mi? Sosyal medyada büyük oranda yitirilen yasal yaptırım ve yetki sorunları nasıl çözülecek? Ay'ı modelleyen bir metaverse'te yaşanan bir taciz vakasından kim sorumlu, kim yetkili olacak? Hele ki ileride kişilerin size dokunduğunu beyin çipleriyle hissedilmeye başladığımızda doğabilecek sorunları hayal edebiliyor musunuz? Metaverse'ün açacağı yeni pazarlara dünya genelinde; mesela Afrika'da eşit erişimi garanti edebilecek miyiz? Her şeyden önemlisi; beynimiz, biyolojimiz, fizyolojimiz, psikolojimiz, toplumsal ve politik yapımız, böylesi bir dönüşüme hazır mı?

#### Sonuç

Sorulacak çok soru var ve siz sormazsanız ve sürece dahil olmazsanız, birileri bu soruları sorup, cevapları da kendisi verecek. Unutmayın: Metaverse'ü inşa etme işine girişenler, seçim sonuçlarını değiştirdiler, Myanmar'daki Müslüman soykırımının kendi platformlarından koordine edilmesine engel olmadılar, platformları üzerinden yapılan insan kaçakçılığını önleme konusunda doğru düzgün hiçbir adım atmadılar, kız çocuklarının %32'sinin psikolojisini kötüleştirdiğini ve bazılarının intiharı düşünmesini pekiştirdiğini bildikleri halde aynı algoritmaları çalıştırmaya devam ettiler, aşırı karşıtlığı gibi hatalı ve tehlikeli akımlara platform verdiler; sadece 12 sahtekar tarafından yayılan yalanları on milyonlarca kişiye ulaştırarak, belki on binlerce insanın ölümüne göz yumdular; gerçek dünyadaki sosyal ilişkileri ve bağlantıları modellediğini iddia ederken, gerçek dünyada asla karşılaşmayacağımız düzeyde zorbalığı, trollüğü, yalancılığı, sahtekarlığı hayatlarımıza soktular. Metaverse'ün kimseye ait olmayacağını söyleyenler, isimlerini "Meta" olarak değiştirdiler.

Birbirimizle ve evren ile duyularla zenginleştirilmiş böyle bir bağ kurabilmek harika bir fikirdir. Metaverse, harika bir fikirdir. Ancak öte evrenimiz ve gerçeklik algımız, neoliberal kapitalist bir siyasal sistemin üzerine inşa edilecek olursa; eşitsizliği çok daha farklı boyutlarda derinleştirecek bir canavar yolda demektir.

# METAVERSE VE FİLMLERİ

## ALPASLAN ARSLAN

"Meta-evren" in kısaltması olan metaverse, gerçek ve sanalın bir bilim kurgu vizyonunda birleştiği ve insanların farklı cihazlar arasında hareket etmesine ve sanal bir ortamda iletişim kurmasına olanak sağlayan ortam olarak hayatımıza girdi.

Facebook'un kurumsal adını Meta olarak değiştirmesi ile tüm dünyada dikkatler Metaverse denilen sanal evrene çevrildi. Bu dünyada vakit geçirenlerin odağında ise son zamanlarda meta araziler satın almak var.

### Metaverse nedir?

Metaverse kavramını anlamak için öncelikli olarak kelimenin kendisine bakmalıyız. "meta" Yunancada "sonra, öte" anlamına gelen bir kelime. Meta kelimesi ve İngilizcedeki evren anlamına gelen "universe" kelimelerinin birleştirilmesi ile türetilen Metaverse de kısaca "evrenötesi" anlamına geliyor. Peki, "evren ötesi" yani "Metaverse" terimi ile ne kastediliyor? Kısaca açıklamak gerekirse Metaverse, tüm dijital dünyaların birleştirilmesiyle oluşturulan kolektif bir

sanal paylaşım alanına, yani içinde tüm dijital dünyaların bulunduğu **kurgusal evrene** verilen isimdir. Gerçek ve sanalın bir bilim kurgu vizyonunda birleştiği ve insanların farklı cihazlar arasında hareket etmesine ve sanal bir ortamda iletişim kurmasına izin verdiği dijital bir dünya. Pratik anlamda, artırılmış ve sanal gerçeklik ürün ve hizmetlerini ifade ediyor.

Terim; insan topluluğunun avatarlar biçiminde etkileşime girebileceği, fiziksel gerçekliğe paralel bir siber uzayı belirliyor. Konsept, yazar Neal Stephenson tarafından 1992 bilim kurgu romanı "Snow Crash" de ortaya atılmış. Paylaşılan çevrimiçi alan da fiziksel, artırılmış ve sanal gerçekliğin birleştirilmesini ifade eder. Teknoloji blog'u Verge ise, metaverse'in kısmen gelecek için bir rüya ve kısmen de hâlihazırda devam etmekte olan değişiklikleri kapsüllemenin bir yolu olduğunu söylüyor. Bunun en yakın zamandaki örneği, 2018 yılında beyaz perdeye de uyarlanan **Ready Player One** isimli kitaptır. Bu kitapta, insanlar sanal gerçeklik yoluyla dijital bir dünyada

gerçek dünyada yaptıkları gibi zaman geçirebiliyorlar, etkileşim kurabiliyorlardı. Metaverse'e benzer olarak gösterilebilecek bir diğer örnek de **Second Life** isimli oyun olabilir. İnternet tabanlı sanal bir dünyada geçen bu oyunda kendi avatarınızı oluşturabiliyor, insanlarla etkileşim kurabiliyor ve gerçek hayatta yaptığınız şeyleri sanal olarak gerçekleştirebiliyorsunuz. Bazı video oyunu toplulukları, Roblox (çocuklar ve gençler tarafından yaratılan sayısız oyunu içeren bir platform) veya Fortnite gibi, meta-evrenlerin tohumlarını zaten yarattılar. Hatta 2021'in nisan ayında Fortnite'ta avatar olarak karşımıza çıkan rapçi Travis Scott'ın verdiği beş sanal konseri 12 milyondan fazla oyuncu takip etti. İşte Metaverse'ün de bunlara benzer bir dijital evren olması planlanıyor.

### Ne zaman hayata geçer?

Facebook Reality Labs'ı yöneten Andrew Bosworth, "Bu ürünlerin çoğu ancak önümüzdeki 10 ila 15 yıl içinde tamamen hayata geçirilecek" diyor. Ve Snow Crash tarzı bir çevrimiçi dünyayı çalışır duruma getirmek için üstesinden gelinmesi gereken birçok teknik engel olduğunu belirtiyor.

İstenirse peygamberlerin, ölmüş azizlerin, liderlerin bile Avatar'ını yapabilecek. Sanal dünyada, Hz. İsa'yı gökten indirip, Deccal getirilip savaştırılabilir. Mehdi, Mesih bu âlemde her şey mümkün. Eflatun'la İbni Sina gelip, salgını konuşabilirler. Aristo, Marks, Adam Smith bir araya gelip, bugünün ekonomisini konuşabilirler. İbni Sina bu âlemde klinik açabilir. Bazı politik partiler de sanal âlemde şube açabilir, miting düzenleyebilirler. Politik önderler, Avatar'lar fan kulüpleri üzerinden bir şekilde temsil edilecekler. Bankalar, döviz büroları, eğitim kurumları, AVM'ler, müzeler, kütüphaneler, sanat galerileri her şey olacak. Ölmüş bir film yıldızı bu âlemde yeni filmler çekebilecek. Ölmüş bir şarkıcı, yeni bir eseri kendi sesiyle seslendirebilecek, metaverse evreninde örneğin Tokyo'daki bir doktor Berlin'deki bir ameliyata adeta oradaymış gibi girebilecek. Ya da başka bir ülkede ikamet eden biri İstanbul Boğazi'nde kahvaltı yapabilecek. Avrupa'da çok iyi bir üniversitede bugün sadece herhangi bir webcam ile eğitim alınabiliyor ama metaversede tıp eğitiminin bile içinde olunabilecek. Bir kadavra ile öğrenciler uğraşırken, bir başkası da aynı kadavranın üzerinde çalışmalar yapabilecek. Gerekli kıyafetler giyildiği zaman bu çok büyük bir artı olacak.

### Metaverse Arsa Satın Alan Sayısı Arttı

Bitcoin, NFT ve Metaverse derken gerçekliğin ve sanalın birbirine girdiği yepyeni bir dijital evrende hızla

ilerliyoruz. Bu dünyada vakit geçirenlerin odağında ise son zamanlarda sanal oyun platformu MANA'da meta araziler satın almak var.

Michael Gord da meta araziler konusunda çevresinin pek de beklemediği bir parlama gösterdi.

Michael Gord, 2012'de "Bitcoin'in Yükselişi ve Düşüşü" başlıklı Wired makalesini okur. Altı aylık yoğun bir araştırmadan sonra, Bitcoin'in dünyadaki en heyecan verici teknoloji olduğuna karar verir. O zamandan beri Gord, blok zincir teknolojisinin ve kripto para birimlerinin toplu olarak benimsenmesini hızlandırmaya odaklanır, ancak bu her zaman kolay olmaz.

Gord, Insider'a verdiği bir röportajda, "Tüm profesyonel kariyerim boyunca arkadaşlarım, ailem ve herkes deli olduğumu söyledi" diyor.

ABD'de sanal emlak şirketi Metaverse Group, SuperWorld isimli bir sanal alışveriş mağazasına yatırım yaptı. Fakat SuperWorld isimli platformda öne çıkan tarihi yapıların satış fiyatları ise dikkat çekti.

1 milyon dolara yatırım yapılan SuperWorld isimli platformda Central Park'tan Eyfel Kulesi'ne, Çin Seddi'nden Gize Piramitleri'ne kadar birçok tarihi ve önemli yapı ve alan kripto para ile satın alınabiliyor. SuperWorld'un internet sitesine bakıldığında ise Dünya haritası dijital olarak görülürken, artırılmış gerçeklik özelliğinin de bulunduğu görülüyor.

Platformun internet sitesinde öne çıkarılan yerler arasında Türkiye'den de tarihi bir yapı var. SuperWorld'ün öne çıkardığı tarihi yapılardan biri de Sultanahmet Camisi oldu. Bu makalenin yazıldığı sırada 0.1 Ethereum'a (yaklaşık 258 dolar) satışta olan Sultanahmet Camisi'ni satın almak için ise uyumlu cüzdan gerekiyor.

Fakat sitede daha farklı konumlara bakıldığında Türkiye'den başka tarihi yapıların da satışta olduğu görülüyor. Sultanahmet Camisi'nin hemen yanındaki Ayasofya Camisi'nin 100 Ethereum'a (258.871 dolar) satıldığı görülüyor. Öte yandan platformdaki diğer noktaların da 0.1 Ethereum'a satışta olduğu görülürken Türkiye'de Ayasofya Camisi'nin en yüksek fiyata satışta olduğu kayıtlara geçti.

### Facebook, Meta Olduğundan Beri Daha Çok Revaçta

Metaverse arazi satın alma ve satma fikri, Facebook'un kurumsal adını Meta olarak değiştirmesi ve değiştirilemez tokenlerdeki patlama nedeniyle son zamanlarda daha yaygın hale geldi. Sanatçıların performans gösterebileceği, markaların reklam verebileceği ve



işletmelerin toplantılara ev sahipliği yapabileceği metaverse arazileri son zamanlarda rekor işlem hacimleri gördü.

Şirket, bu konudaki yatırımlarına 2014 yılında sanal gerçeklik teknolojisi üreticisi **Oculus'u** 2 milyar dolara satın alarak başlamıştı. Geçtiğimiz aylarda da "**Horizontal Workrooms**" isimli sanal ofislerini tanıtmıştı ve iş dünyasının Metaverse'e taşınabilmesi konusunda önemli bir adım atmıştı. Ayrıca Facebook, geçtiğimiz günlerde Metaverse inşası için **10.000** Avrupalı çalışan alacağını ve şirketin isminin Metaverse'e uygun bir şekilde değiştireceğini duyurmuştu: "Metaverse'ün yeni sosyal, ekonomik, yaratıcı fırsatların önünü açma potansiyeli bulunuyor. Avrupalılar da bunu başlatan insanlar olacak."

Dev şirketin kurucusu Mark Zuckerberg de geçtiğimiz temmuz ayında Facebook'un bir Metaverse şirketi olmasını istediğini belirtmişti. Zuckerberg ayrıca, "Metaverse, insanların etkileşim kurabileceğiniz sanal bir ortam. Bunun **mobil internetin geleceği** olacağını düşünüyoruz." ifadelerini sözlerine eklemişti.

Facebook dışında başka şirketler de Metaverse konusuna oldukça ilgili. Fortnite'ın geliştiricisi olan **Epic Games'in CEO'su Tim Sweeney** de uzun zamandır bu konu hakkındaki hevesini dile getiriyordu: "İnsanlar Metaverse yoluyla beraber oyun oynayabilecek, Netflix'ten film, dizi izleyebilecekler. Gerçek dünyaya çok benzer olacak."

DappRadar'a göre, yalnızca geçen hafta, sandbox (SAND), CryptoVoxels ve Somnium Space dahil olmak üzere NFT'ler olarak 100 milyon dolardan fazla metaverse arazisi satıldı.

Tokens.com'a yüzde 50 hissesini 1,7 milyon dolara satan Gord'un firması Metaverse Group, geçen ay 2,43 milyon dolara bir dijital arazi satın aldı. Yine aynı hafta içinde, bir başka sanal arazi arsası, oyna-kazan platformu olan Axie Infinity'de 2,3 milyon dolara satıldı.

#### Sanal arazilere neden milyon dolarlara satılıyor?

Sanal gayrimenkul yatırımlarındaki ani patlama, birçok yatırımcıyı spekülasyon ve sürdürülemez olarak etkiliyor, ancak Gord, trendin henüz çok yeni olduğunu ve sanal arazi satın almanın, internetin ilk günlerinde bir web sitesinin piksellerini satın almakla neredeyse eşdeğer olduğunu söyledi:

"Reklam alanı yerine, o alanın sahipliğini gerçekten satın alabilseydiniz ve Facebook veya dünyadaki gerçekten baskın ağlar olmaya devam edecek web

sitelerinden gayrimenkul satın alabilseydiniz bu paha biçilemez olurdu."

Gord, bu alanı 2017'deki ilk madeni para arzı çılgınlığı sırasında keşfetti, ancak teknolojinin o sırada olgunlaşmamış olması nedeniyle bu alanda çalışmayı erteledi. 2020'nin başlarında, pandeminin insanları zamanlarının çoğunu çevrimiçi geçirmeye nasıl yönlendirdiğini gören Gord, MANA'yı yaklaşık 2 sentten satın almaya başladı. New York'ta cuma öğleden sonra 4.2 dolardan işlem gören token, CoinGecko fiyatlandırmasına göre geçen ay yüzde 34 ve geçen yıla göre de yüzde 4.493 arttı.

Gord, Facebook, WeChat ve WhatsApp'ı geride bırakarak dünyanın en değerli sosyal ağı olmak için iddialı bir duruş sergiliyor; çünkü onun keşfi sadece bir iletişim aracı olarak işlev görmeyecek. Gord, bu yeni alan için şunları söylüyor:

"Metaverse'de moda şovları, konserler veya konferanslar yapıyorsak, bu kısa vadede on binlerce insanı çekecek. Orta ve uzun vadede, on milyonlarca insanın bu deneyimlere imza atması makul bir ihtimal."

#### 30 Kat Artış Yaşandı

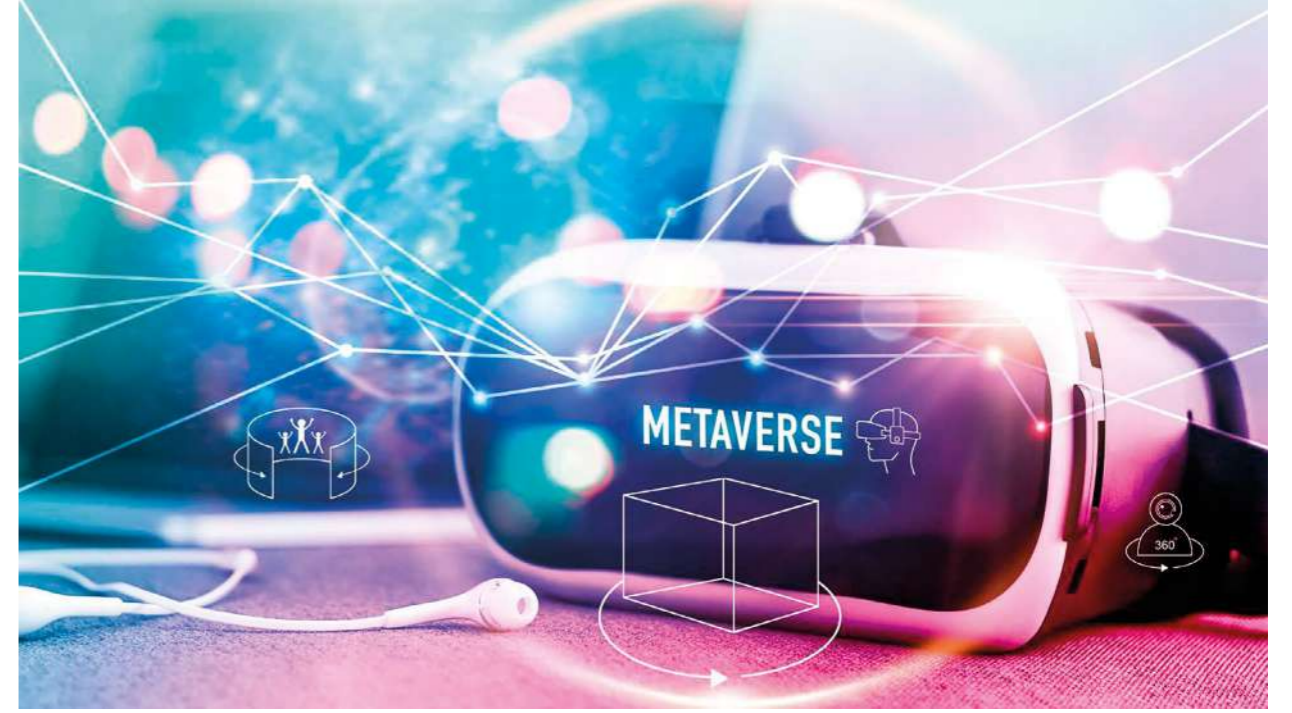
Gord, Decentraland'da kullanıcı sayısının yıl başında 16.000'den Aralık sonunda 30 kattan fazla artarak 500.000'e çıktığını gördü.

Gerçek dünyaya yatırım yapan ticari gayrimenkullerde olduğu gibi Gord ve ekibi, herhangi bir dijital mülk için teklif vermeden önce konumunu, yaya trafiğini, şehir merkezine yakınlığını, geçmiş işlemlerin değerini ve arsaların boyutunu değerlendiriyor.

Şirket, metaverselerde daha fazla moda şovu düzenlemeyi ve NFT giyilebilir ürünlerini sergileyebilecek mavi çipli markalara alanlar kiralamayı planlıyor: "Her gün kiralama konusunda bize ulaşan yüzlerce insan var."

Gord, "Metaverse'deki potansiyelin 16 ayda 200x olduğunu düşünüyorum. Yani, bu en az internet kadar büyük olmalı."

Immutable Holdings CEO'su Jordan Fried, Insider'a "Bu bir balon mu? Kesinlikle. Herhangi bir konut balonu gibi bir balon" diyor. Ve sözlerine şöyle devam ediyor: "Bir NFT olmasa bile birinin Roblox oyununda sanal bir Gucci çantası için 4.000 dolar harcamaya istekli olması mantıksız görünmemeli. Roblox'ta çok fazla zaman harcıyorsanız, gerçek hayatta bir Rolex veya Gucci çantası takmak gibi statü gösteren güzel bir eşyayı gerçekten istersiniz."



#### Metaverse Evrenine Dokunma Duygusu Geliyor

Artık Meta çatısı altına giren Facebook, metaverse'nin geleceğini araştırırken, aynı zamanda onu alternatif bir dünya haline getirmek için daha fazla araç ve ekipman geliştirmeye çalışıyor. Son olarak giyildiğinde kullanıcıların bu alternatif dünyadaki şeylere dokunmasını sağlayacak dokunsal bir eldiven üzerinde çalıştığını duyurdu.

Meta, "Sanal dünyada gerçek dünyadaki kadar hünerli olamayız" itirafında bulunsa da bu eldivenlerle bu durumu değiştirmeye çalışıyor. Bilgisayarın kullanıcının el hareketlerini anlamasına ve yansıtmasına yardımcı olurken, eldivenler ayrıca basınç, doku ve titreşim gibi şeyler için bir dizi karmaşık, nüanslı duyular üreterek kullanıcıya deneyim sağlamayı hedefliyor.

Meta, kullanıcıların eldivenle yaşayacakları deneyimi şu şekilde özetliyor: "Ultra gerçekçi 3D avatarla sanal bir 3D bulmaca üzerinde çalıştığınızı hayal edin. Masadan sanal bir yapboz parçası aldığınızda, parmaklarınızın hareketini otomatik olarak durdurur ve elinizde olduğunu hissedersiniz. Parçayı daha yakından incelemek için tutarken kenarlarının keskinliğini ve yüzeyinin pürüzsüzlüğünü hissediyorsunuz, ardından yerine oturduğunuzda tatmin edici bir çıtırtı geliyor."

Reality Labs araştırma direktörü Sean Keller, duyum yaratmak için birden fazla minyatür motor kullanmak

yerine, mikro akışkanlar kullandığını söylüyor. Bu da malzemenin sertliğini değiştirmede yardımcı oluyor.

Ancak fiziksel bir nesnenin yokluğuna rağmen kendi algısal yeteneklerimizle fiziksel duyum oluşturmamız mümkün. UX araştırma bilim müdürü Sophie Kim beynimizin bu konuda oldukça iyi olduğunu belirtiyor: "Doğal olarak, sadece biraz dokunsal sinyal, birkaç görsel uyarıcı ve bir işitsel sinyal dokunuşu birleştirmek, beyni elimizde gerçekten bir nesne olduğuna ikna etmek için yeterli olabilir."

Metaverse için geliştirilen eldivenleri Mark Zuckerberg de kendi Instagram profilinde paylaşarak şu satırlara yer verdi: "Meta'nın Reality Labs ekibi, Metaverse'de gerçekçi bir dokunma hissi yaratmak için dokunsal eldivenler üzerinde çalışıyor. Bir gün sanal nesnelere dokunduğunuzda doku ve baskı hissedebileceksiniz."

#### Metaverse Ekipmanları Neler?

Sanal gerçeklik gözlükleri, artırılmış gerçeklik gözlükleri, dokunsal eldivenler, kask ve diğer ekipmanlar ile üç boyutlu Metaverse deneyimini yaşamak mümkün. Bu ekipmanlar Google, Facebook, Microsoft gibi dünyanın önde gelen teknoloji şirketleri başta olmak üzere birçok şirket tarafından üretiliyor ve satılıyor. Zaman içerisinde fiyatlarının düşmesi daha çok insanın erişim imkanına kavuşması bekleniyor.



**Microsoft Metaverse Ofisi Kuruyor**

Şirket metaverse dünyasını ofis yaşamına getirmeye hazırlanıyor. Corona virüsü salgınıyla beraber uzaktan çalışma modeli yaygın olarak tercih edilirken, video konferans uygulamaları da sıklıkla kullanılır oldu.

Microsoft, video konferans uygulaması Teams'te sanal ve gerçek dünyayı bir arada kullanacağını duyurdu. Buna göre Teams üzerinden toplantıya katılan çalışanlar, kamera görüntüsü yerine üç boyutlu avatarlarını ya da animasyonlarını kullanabilecek. Kişinin kendi hareketlerini avatar üzerinden sergileyebileceği bu yeniliğin, çalışanların kendilerini daha rahat hissetmesi açısından önemli olduğu belirtildi.

Teams ekibinin başındaki isim olan Jared Spataro, Financial Times'a yaptığı açıklamada, "Dünya genelinde 250 milyon kişi Teams kullanıyor. Avatarların sunumu, metaverse elementlerinin gerçek olduğunu gösteriyor" dedi.

**Metaverse Dünyasının Terimleri**

Metaverse dünyasının kendine has öğeleri bulunuyor. Bunların bazılarını bir süredir aşınayız.

Bu terimlerden bazıları birbirinin yerine de kullanılıyor. Bazı deneyimler gerçekliğin çeşitli versiyonlarını karıştırır; örneğin, Horizon Workrooms, sanal bir toplantıya katılmak için bir Oculus Quest 2 kulaklığı gerektirir, ancak iş arkadaşları video konferans yoluyla da katılabilir.

**Artırılmış gerçeklik:** Bu teknoloji, gerçek dünyayı baz alır ve bilgisayar tarafından oluşturulan görüntüler de ekler. Perakendeciler bunu, yeni bir kanepenin bir müşterinin oturma odasında nasıl görüneceğini göstermek için kullanır.

**Meatspace:** Siber uzayın veya sanal ortamın aksine fiziksel dünya.

**Mixed reality:** Karma gerçeklik, gerçek nesnelere gibi görünen ve hareket eden sanal nesnelere eklenmesiyle gerçek dünyanın bir görünümünü tanımlar. Kullanıcılar hem sanal nesnelere hem de gerçek nesnelere etkileşime girebilir.

**Multiverse:** Çoklu evrenin genel tanımında genellikle birbirinden bağımsız olarak çalışan birçok farklı evrene atıfta bulunulur. Teknoloji/internet/sosyal medya bağlamında bu, Facebook, Minecraft, Instagram, Twitch, Roblox, Fortnite, Discord ve insanların sosyalleştiği, oyun oynadığı, alışveriş yaptığı diğer tüm sanal sosyal medya ve oyun yerleri. Teoride, metaverse tüm bu çoklu evrenleri tek bir yerde toplayabilir.

**Virtual reality:** Sanal gerçeklik, kulaklık gerektiren sürükleyici bir deneyimdir. Kullanıcıları farklı dünyalara götüren sanal gerçeklik oyunları ve gerçek dünyada geçen eğitimler bulunuyor.

**METVERSE FİMLERİ****Avatar, 2009**

Metaverse film önerileri almak isteyen herkese önereceğimiz ilk metaverse filmidir. Jake Sully, Pandora adındaki uzak bir gezegende misyonunun başına geçmeye karar verir. Bu yerde Na'vi adında giderek tükenmekte olan bir halk yaşamaktadır. Jake, kendilerine özgü bir lisanları, dünya görüşleri ve yaşam biçimleri olan halkın arasına karıştığında doğa ile de bütünleşir.

Askeri bir şirket, söz konusu yeri ve oradaki kaynakları mercek altına almak üzere Avatar adında bir program meydana getirmiştir. Bu program insanları kısmen insan kısmen de Na'vi haline büründürerek misyon amaçlı Pandora'ya göndermektedir. Tüm zamanların en çok hasılat yapmış filmidir.

**The Matrix, 1999**

Thomas Anderson (Neo) gerçek arayışında olan sıradan bir insandır. Sürekli sorgulamaktadır fakat

gerçeği görebilmesi için beyaz tavşanı takip etmesi gerekmektedir. Morpheus'un sunduğu haplardan kırmızı olanı seçen Neo gerçeğe uyanır ve sıradan bir insan olmadığını öğrenir. **The Matrix** üstüne saatlerce konuşulabilecek bir felsefeye ve sinema tarihine bıraktığı büyük bir etkiye sahiptir. Basitçe söylemek gerekirse dünyanın en popüler metaverse filmidir. Metaverse film önerisi almak isteyen herkese şiddetle öneririz.

**Ready Player One (Başlat), 2018**

Gerçekleşmesi muhtemel metaverse evrenini bize en iyi şekilde gösteren yapım...

Ailesini küçük yaşta kaybeden Wade Watts, gerçek dünyanın sıkıntılarından kaçmak için zamanını The Oasis adlı bir oyun evreninde geçirir. Oyunun milyoner kurucusu oyun evreninin içine bir anahtar saklamıştır ve öldüğünde tüm servetini ve oyunun kontrolünü bu anahtar bulana vadetmektedir. Wade de bu macera dolu hazine avının peşine düşmüştür. Bir süre sonra her şey bir oyun olmaktan çıkıp acımasız bir rekabete dönüşür. Zira şirket hissedarları ve paragöz oyuncular hazineye herkesten önce ulaşabilmek, diğer yarışmacıları saf dışı bırakmak için her şeyi yapmaya hazırdır... Yönetmenliğini başarılı yönetmen Steven Spielberg'in üstlendiği ve senaryosunu Ernest Cline'in kaleme aldığı Ready Player One'ın başrolünde Tye Sheridan ve Olivia Cooke yer alıyor.

**Surroates (Suretler), 2009**

FBI ajanları (Bruce Willis ve Radha Mitchell) bir üniversite öğrencisinin gizemli cinayetini araştırmaktadır. Bu öğrenci insanların kendilerinin kusursuz robot versiyonlarını sahip olmalarını sağlayan yüksek teknoloji ürünü suret olgusunun yaratıcısı olan kişiyle bağlantılıdır. Sağlıklı, iyi görünümlü ve uzaktan kumandalı makineler olan suretler, insanların yerini almakta ve böylece insanların evlerinin rahat ve güvenli ortamından çıkmadan dışarıdaki hayatı yaşamalarına



imkan tanımaktadır. Cinayet beraberinde cevap arayışını getirir: maskelerle dolu bir dünyada kim gerçektir ve kime güvenebilirsiniz?

**Minority Report (Azınlık Raporu), 2002**

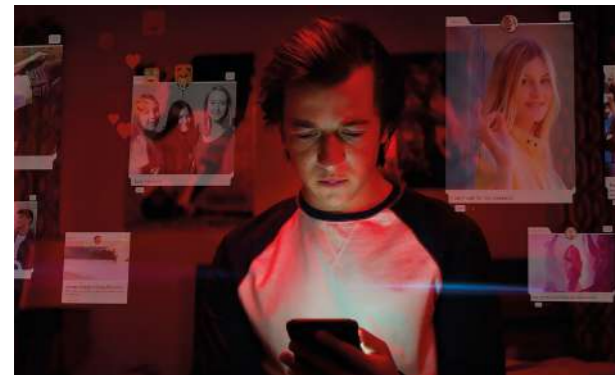
Philip K. Dick'in kısa hikâyesinden aynı adla senaryolaştırılan ABD yapımı Minority Report (Azınlık Raporu) bilim kurgu sevenlerin liste başı filmlerindedir. 2054 yılında geçen filmi hatırlamaya çalışınca gözümüzün önüne o zamanlar için futuristik olan göz tarama teknolojileri, uçan arabalar geliyor. Azınlık Raporu Adalet Bakanlığına bağlı olarak çalışan Pre-cog (bilişsel öncesi) adlı kahinlerin yaşanacak adli olayları önceden bilmesi ve suçlar işlenmeden bu rüya kesitlerinden yola çıkarak suçluların yakalanmasını konu ediyor. Filmde Tom Cruise'in oynadığı şef John Anderton karakteri holografik bir ekran karşısında raporları incelerken, bilgisayarını özel bir ışıklı eldiven ile kumanda ediyor. Bu eldiven, kullanıcının üçüncü boyut üzerinde hakimiyet kurmasına yardımcı olan bir artırılmış gerçeklik ara birimi aslında. Suçun daha işlenmeden cezalandırıldığı bu kurgusal dünyanın yapay zekadan artırılmış gerçekliğe tüm bu öğeleri gerçek anlamda Metaverse'ü işaret ediyor.

**Black Mirror, 2011 – 2019**



Netflix'in en sevilen yapımlarından distopik bilim kurgu dizisi Black Mirror, yapay zekadan sanal gerçekliğe her bölümünde Metaverse'ün bir alanına dalıyor. Ancak özellikle iki bölüm var ki bu teknolojiyi anlamak isteyenler için tekrar tekrar izlenebilecek detaylar içeriyor. Bunlardan ilki; The Entire History of You (Senin Tüm Geçmişin). Bu bölümde insanların gördükleri ve duydukları her şeyi kulaklarının arkasına takılmış bir çip ile kaydedebildikleri bir gelecek konu ediliyor. Hikaye, Liam ile Ffion çiftinin hafıza çipleri ile sürdürdükleri yaşama odaklanıyor. Çiftin, gün içerisinde ne yaşarsa yaşasın gerçekte olanların akabinde yaşananların kayıtlarını izleyerek hayatlarına devam ettiklerine tanık oluyoruz. Black Mirror'ın 3. sezon bölümlerinden Nosedive'de (Dibe Vuruş) sunulan Metaverse dünyasında insanların, içinde buldukları her toplumsal etkileşim için birbirlerine 1 ile 5 arasında puan verebildikleri bir ortam karşımıza çıkıyor. Bu bölümde sosyal puanını yükseltmek için çabalayan Lacie karakterinin davet edildiği gösterişli düğün yolcuğunda başına gelenleri izliyoruz.

**Social Dilemma (Sosyal İkilem), 2020**



2020 yılında yayınlanan Social Dilemma filmi metaverse'ü konu alıyor. Biz instagram'da sadece baş parmağımızı

kullanarak sörf yaparken arka planda kişisel verilerimiz kimlerin elinde kaç milyon dolara dönüşüyor tam olarak bu süreci bize aktarıyor. Üstelik bunu da öyle herhangi birilerinden değil, direkt olarak Facebook, Instagram ve Google gibi dev firmaların yönetici kadrolarında çalışmış kişilerden dinliyoruz. Eğer metaverse'ü anlamak istiyorsanız, bu yeni dünyanın temel taşı olan verilerimizin nasıl şekillerde bizden alınıp, hangi aşamalarda paraya dönüştüğünü görmek isterseniz önce 1 buçuk saatlik bu yapıyı izleyin derim.

**Tron, 2010**



Video oyunları tasarlayıp programlayan Kevin, patronun kendi işlerini çaldığını ispatlamaya çalışırken kendi yazdığı programın içinde esir olur. Burada tüm program ve prosedürler kişilik kazanmıştır. Programcı ve kullanıcılar ise adeta tanrısal varlıklar gibi görülmektedir. Tron filmi yine kült olmayı başarmış ve uzun yıllar sonra bir devam filmi de yapılmıştır. Yine bir oyun üzerinden anlatılan metaverse konseptli hikayesiyle listemizde yer alıyor.

**The Thirteenth Floor (13. Kat), 1999**



Douglas ve Whitney, son çalışmaları bir program yazılımını denemektedirler. Bir simülasyon aracılığı ile Douglas, 1930'ların Los Angeles'ına giderek eşsiz bir

macera yaşamaktadır. Ancak kendisi gerçek hayata döndüğünde tatsız bir sürpriz onu beklemektedir. Şirketin kurucusu ve üretkenlerin esin kaynağı şahsiyet Hannon Fuller öldürülmüştür. Dahası belleğinde boşluklar oluşan Douglas da esas şüphelidir. 1999 yapımı The Thirteenth Floor filmi de sizi sanal bir dünyada gezintiye çıkarıyor.

**Free Guy (Gerçek Kahraman), 2021**



Her gün aynı şeyleri sürekli olarak yapan, çevresinde ve hayatında her gün aynı olayların gerçekleştiği bir yaşam süren Guy, aslında Free City adlı bir oyunun içerisindeki bot bir karakterdir. Bir gün döngü kırılıp bir şeyleri görmeye başlayınca hem gerçekliği hem de kendi varlığını sorgularken bulur. Günümüze daha yakın olan Free Guy filmi metaverse kavramını temeline alıyor ve bunu eğlenceli bir üslupla sunuyor. Listede izleyebileceğiniz en yeni Metaverse filmi olduğunu da belirtmek isterim.

**eXistenZ (Varoluş), 1999**



Antenna Research, oldukça popüler bir oyun şirkettir. Şirket, çok büyük bir heyecanla beklenen yeni oyununu piyasaya sürmek üzere. Oyunun yaratıcısı olan Allegra Geller önderliğinde oyunu test etmek için toplantılar yapılmaktadır. Kendi yarattığı oyunun içerisindeki çlgünlükleri günden güne keşfeden Allegra, oyununun

gerçek ile rüya arasındaki çizginin silikleştirdiğini fark eder. Oyunun piyasaya sürülmesiyle beraber, oyunu oynayacak herkes ve oyunun oynandığı dünya büyük bir serüvene atılmak üzere. Yine varoluş kavramıyla yakından ilgilenen ve korku unsurları da bulunan eXistenZ filmi de izlemenizi tavsiye ettiğimiz başka bir yapımdır.

**Wreck-It Ralph (Oyunbozan Ralph), 2012**



Bir atari oyunundaki körü karakter olan Ralph, rolü gereği her şeyi yıkmak zorundadır. Oyunun diğer karakteri ise onun yıktıklarını tamir etme görevindedir. Oyunu oynayan herkes her şeyi yıkan Ralph'i değil de diğer karakteri sevmektedir. Bu durumdan sıkılan Ralph rolünü terk eder ve başka oyunlar arasında gezmeye başlar. Kazara başka oyunları tehlikeye atan Ralph nihayet kahraman olabilme fırsatı yakalamıştır. Hayattaki rolünü sorgulama, dünyayı daha geniş görme gibi kavramlara sırtını dayayan Wreck-It Ralph da izlerken eğlenebileceğiniz güzel bir animasyon filmi.

**Creative Control (Yaratıcı Kontrol), 2015**



Teknoloji merkezli bir reklam ajansına yönetici olan David, yakın gelecekte, Brooklyn'de yaşamaktadır. Tanıtımını yaptıkları Artırılmış Gerçeklik Gözlükleri, ona gerçek görünen sanal bir dünyanın kapısını aralar. En yakın arkadaşı Wim gibi bir hayat sürmek isteyen

David, onun sevgilisi Sophie'ye aşırı benzeyen bir profil tasarlar ve flörtleşmeye başlarlar. Ancak zaman içinde bu sanallık ile gerçeklik birbirine girer.

#### Her (Aşk), 2013



Theodore, karısından boşandıktan sonra bir apartman dairesinde tek başına yaşamaya başlar ve bir gün karşılaştığı bir teknoloji reklamıyla birlikte hayatı değişir. Kusursuz bir yapay zeka programı sunan yeni bir işletim sistemi, onu son derece çekici bir kadın olan Samantha ile tanıştır. Sanal bir varlık olan ve sadece bir sestem ibaret olan Samantha, Theodore'u dünya ve hayat üzerine sorduğu sorularla birlikte bambaşka bir gerçeklikle tanıştır. Kaliteli oyunculuğu barındıran "Her" filmi de yine metaverse konseptine değinen izlenesi bir yapım.

#### Lucy, 2014



"Beyninizin %100'ünü kullanırsanız ne olur?" sorusundan yola çıkan filmde, kaçırılan ve vücudunun içine kurye olması için bir tür sentetik uyuşturucu yerleştirilen Lucy'nin hikayesi anlatılıyor. Beyninin tamamını kontrol etme ve telekinezi güçlerini kullanma yeteneğini geliştiren Lucy'nin, kafasındaki tüm bilgileri bir bilgisayara yükleyebilmesi, izleyiciye "Acaba zihnimizdeki verileri meta veri tabanında depolayabilir miyiz?" sorusunu sordurarak, Metaverse evrenine göz kırıyor.

#### Person of Interest (İlgili Kişi), 2011



Dizi, dünyadaki her bir insanı cep telefonu, e-posta ve güvenlik kameraları aracılığıyla izleyerek yapılması planlanmış terör saldırılarını tespit edebilen bir yapay zekaya ve bu sistemi inşa eden Harold Finch karakterine odaklanıyor. Potansiyel suçları, daha düşünce aşamasındayken önlemeyi hedefleyen "Makine" olarak adlandırılan bu sistem, yapay zekanın potansiyel gücüne dair çok iyi bir örnek olarak hafızalardaki yerini alıyor.

#### The Lawnmower Man (Bahçıvan), 1992

Brett Leonard'ın yönetmenliğini yaptığı Bahçıvan, Jobe Smith isimli bir kişinin hayatına odaklanıyor. Smith yetişkin bir insan olsa da altı yaşında bir çocuğun zekasına sahip. Olağanüstü bahçıvanlık yeteneği nedeniyle "bahçıvan" olarak tanınıyor. Jobe Smith, teknolojik bir deneyle daha zeki bir insana dönüştürülüyor. Ancak yeni Jobe Smith, saldırgan ve dijital bir varlığa dönüşmeye takıntılı biri haline geliyor.

#### Johnny Mnemonic – 1995



Robert Longo'nun yönetmenliğini yaptığı Johnny Mnemonic filminde başrolü Keanu Reeves üstleniyor. Büyük şirketler önemli bilgi ve verilerini, "veri kuryeleri" aracılığıyla aktarır. Bu kuryeler verileri, kafataslarına

yerleştirilen bir cihaz yardımıyla beyinlerinde depolar ve hedefe götürür. Bu kuryelerden biri olan Johnny (Keanu Reeves), kendini küresel bir komplonun içinde bulur.

#### Virtuosity (Sanal Gerçek), 1995



Brett Leonard'ın yönetmenliğini yaptığı bu filmin başrolünü Denzel Washington ve Russell Crowe paylaşıyor. Filmde, 200 farklı seri katilin kişiliği kullanılarak oluşturulan sanal gerçeklik simülasyonu, sanal dünyadan gerçek dünyaya kaçır. Bu olağanüstü düşmanı alt etme görevi eski bir polis memuruna düşmüştür. Peki sanal dünyada durdurulamayan bu katil, gerçek dünyada durdurulabilir mi?

#### The Gamer (Oyuncu), 2009



Gerçek hayat ile metaverse'ün birleşmesini çok iyi bir şekilde ele alan film, 2009 yılında vizyona girdi. Başrolünde 300 Spartalı filminden hatırladığımız Gerard Butler yer alıyor.

Yakın bir gelecekte insanları beyinlerine takılan çip implantları ile kontrol etmenin yolu keşfedilmiştir. Bilgisayar programcısı Ken Castle tarafından yaratılan bu teknoloji, kullanıcıların diğer canlı insanları kontrol etmelerini sağlamak amacıyla pazara açılır. İnsanlar, para kazanmak için belirli saatler arasında vücutlarını şirkete başkalarının kullanımı için kiralamaya başlar.

Daha da ileriye giden şirket, hükümetle anlaşarak ölüm cezası almış mahkumları da programa dahil eder.

Yaratılan savaş alanında gerçek silahlarla başka oyuncular tarafından kontrol edilen mahkumlar, eğer 30 karşılaşmadan sağ şekilde ayrılabilirse özgürlüklerini elde edecektir. Gerard Butler tarafından canlandırılan Kable karakteri, 30 karşılaşmaya çok yakın olmasına rağmen beyindeki çipin sınırlarını kırar ve bu yozlaşmış sisteme karşı aktivist grup Humanz ile birlikte savaş açar.

#### I Am Your Man (Tam Sana Göreyim), 2021

Alma, yeni araştırması için büyük miktarda paraya ihtiyacı olan bir bilim kadınıdır. Bu fonu elde edebilmek için sıra dışı bir deneye katılmayı kabul eder. Üç hafta boyunca, onu mutlu etmek için yaratılmış bir insanı robotla yaşayacaktır.

#### Replikas (Replikalar), 2019



Başarılı nörobilimci William Foster, işine ve ailesine tutkuyla bağlı olan bir adamdır. Emeklerinin karşılığını almak için uğraşan bilim adamı büyük bir proje üzerinde çalışmaktadır. Bir insan zihnini başarılı bir şekilde bilgisayara aktarabilmenin eşğindeki adamın dünyası, ailesinin hayatını kaybettiği bir trafik kazası ile altüst olur. Onları diriltmek için çaresizce uğraşan Foster, ailesinin klonlarını yaratmak için meslektaş Ed Whittle ile çalışmaya başlar. Ancak kaybettiği 4 kişilik ailesinden yalnızca 3 kişiyi geri getirebilme şansı olduğunu anladığında büyük bir karar vermek zorunda kalacaktır... Bilim kurgu sinemasının temel taşlarından olan Matrix, aksiyon filmi Hız Tuzağı ve özgürlüğü iliklerinize kadar hissettiren Kırılma Noktası gibi yapımlarla akıllara kazınan, son yıllarda ise şık aksiyon John Wick serisi ile sinemalarımızda arz-ı endam eden başarılı oyuncu Keanu Reeves'in başrolünü üstlendiği bilim kurgu filminin yönetmen koltuğunda 2008 yapımı "Hain" filmiyle tanınan Jeffrey Nachmanoff oturuyor.

# PARANIN KRİPTO HALİ

▲ DR. ÖĞR. ÜYESİ **BEYHAN YASLIDAĞ**

## GİRİŞ

Kripto paralar son yıllarda yeni bir alternatif değişim aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kripto paraların temelinde yer alan Blockchain teknolojisinin en önemli özelliği ise merkezi olmayan bir kimlik doğrulama sistemine sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Bitcoin, güvenli şifreleme ile birleştirilmiş blok zinciri olarak bilinen paylaşılan bir defter veri teknolojisi kullanan merkezi olmayan, dağıtılmış ağlar aracılığıyla çevrimiçi olarak var olan kripto para birimleri, dijital para ve ödeme sistemleri olarak bilinenlerin ilki ve en popüler olanıdır.

Son günlerde tüm dünyada giderek popülerleşen kripto paralara ilişkin çarpıcı gelişmeler gelmeye devam etmektedir. Özellikle son yıllarda insanlar tarafından bilinirliği giderek artan kripto paralara yönelik başta devletler olmak üzere düzenleyici kurumlarca önemli adımlar atılmaktadır.

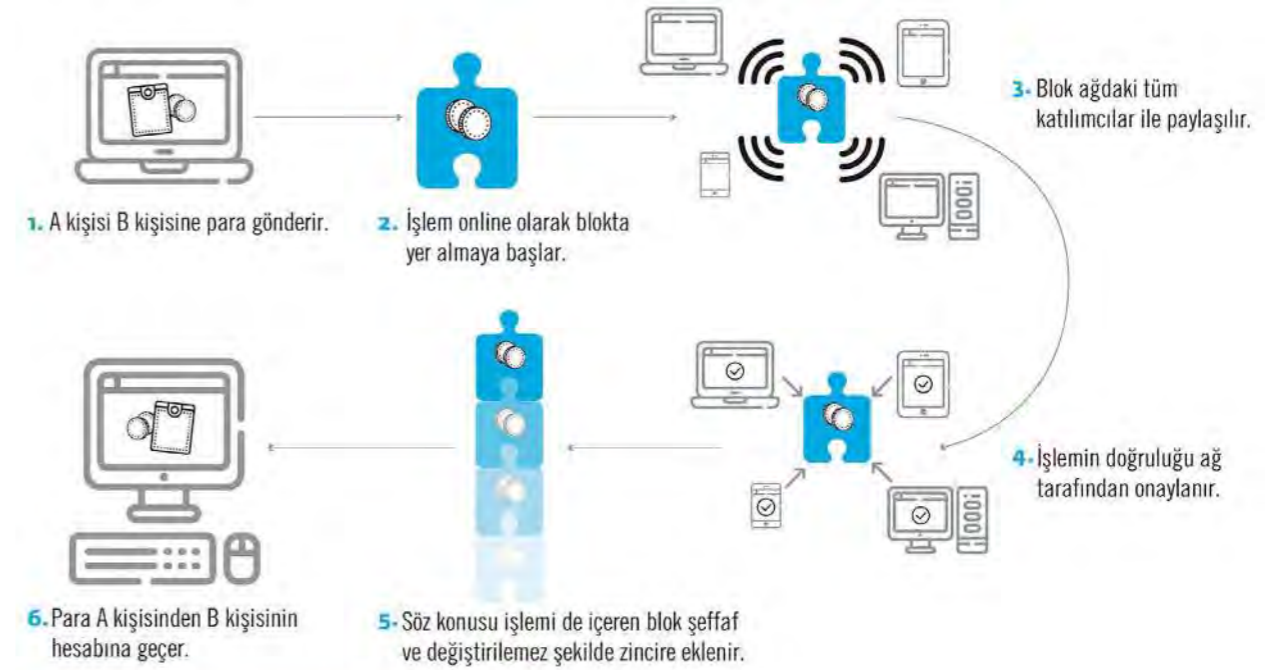
Pandemi döneminde küresel çapta artan enflasyon tehdidinden korunmak isteyen yatırımcıların birikimlerini daha çok kripto para piyasasına kaydırmaya başladıkları gözlenmektedir. Böylelikle yatırımcıların döviz, emtia

ve borsa piyasaları yerine kripto para borsalarında işlem yapmaya başlamaları ise yasal düzenlemelerin eksikliklerinden dolayı beraberinde birçok olumsuz durumu da getirmektedir.

## 1. BLOCKCHAIN

Blockchain, bir merkezi bulunmamasına rağmen ortak bir veri ağının olduğu kayıt sistemi ile belirli bir ağdaki işlemleri kayıt altında tutarken sahip olunan varlıkların kolay takibi, paylaşımı yapıp değişimliliğine izin verilmeyen dağınık bir defter olarak düşünebiliriz. Söz konusu varlıklar; nakit para da olabilir, patent gibi soyut değerler de olabilir. Başka bir deyişle; Blockchain sisteminde işlem gören her şeyin bir değeri bulunmaktadır. Böylece çevrimiçi işleyen bu sistemde yatırımcılar riski azaltarak maliyet giderlerini de düşürmüş olur.

Blockchain'in adından da anlaşılacağı gibi birbirine bağlı blokların adeta zincir halinde tutulduğu ve işlem hacminin kullanıcıların sayısının artması ile giderek büyüme kaydeden dağınık bir kayıt defteridir. Bu yazılım her türlü bilgiyi takip edebilmek için birçok alanda kullanılmaktadır.



## Blockchain'in Çalışma Sistemi

Kaynak: *Financial Times*

Ekim 2008'de Satoshi Nakamoto adında kişi ya da grup tarafından yayımlanan dökümanda BTC altyapısının bütünüyle Blockchain teknolojisine dayandığını belirtmiştir.

Merkezi olsun ya da olmasın Blockchain teknolojisi; bankalar, akıllı sözleşmeler, noter işlemleri, bankalar gibi pek çok alanda kullanılmaktadır. Blockchain teknolojisinin işleyişinin temelinde bulunan özellikler; merkezsiz, anonim, kamusal olmasına rağmen işlenen bilginin değiştirilemez olmasıdır. Öyle ki; veriyi değiştirebilmek için milyarlarca kopyası olan kayıt defterlerindeki blokların da değişmesi anlamına geldiği için böylesi bir müdahalenin olabileme ihtimalini oldukça düşürmektedir.

## 2. BLOCKCHAIN KULLANIM ALANLARI

Blockchain, yalnızca izni bulunan ağ kullanıcılarının erişimine olanak sağlayan anlık ve şeffaf bilgilerin sunulduğu bir sistemdir. Blockchain sisteminde merkezi olmayan dağınık defter sistematığı ile yapılan işlem detaylarına erişim mümkün olduğundan ve kullanıcılar tarafından paylaşımına açık olmasına rağmen hiç kimsenin daha sonra müdahale edemediği, eğer hatalı bir işlem yapılırsa da düzeltilmesi yerine

yeni bir zincir oluşturarak işlem gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Blockchain'in bir diğer önemli özelliği, akıllı sözleşmenin var olmasıdır.

Kripto para işlemlerindeki şeffaflık hususunda her ne kadar kullanıcılar tarafından endişe edilse de işlem yapımcıların kimliğini belirlemek, işlem geçmişlerini bir takım kurallara tabi tutmak gibi düzenleyici faktörlerin bu sistemde etkin rol alması ile kara para aklama yöntemlerini de etkisiz kılmakta olduğu gibi akıllı sözleşmeler sayesinde de seçimlerde kullanılan oylama işlemlerinde de kolaylık sağlanmaktadır. Blockchain teknolojisi; tapular, senetler, dijital imzalar ve değerli kâğıtlar bu sistem içerisinde işlem görebilir. Ayrıca, değerli görünen ve herhangi bir şekilde zarara uğramadan muhafaza etmek ve taşımak istenen her şey Blockchain sistemine entegre edilebilir.

Blockchain sisteminde işlemler anonim cihazlar desteğiyle gerçekleştirilip, dışarıdan yapılabilecek bir müdahaleye izin vermez. Şifrelenmiş işlem bütünlüğü olan bu sistemde, sisteme dahil olan kişi sistemde bulunan iki kişinin gönderimini onaylayarak kaydını tutar. Bloklardan oluşan bu sistemde her blok bir önceki bloka bağlı olmasından dolayı blockchain adını almıştır.



Blockchain kullanıcıları Blockchain'de 'düğüm' olarak nitelendirilir. Sistemin bu kadar adından söz ettirmesinin nedeni etkin kullanılması Blockchain'deki düğümlerin her biri ile çoğalması ve devamlı kendini güncellemesinden kaynaklanır. Bilgiler Blockchain'de gizlilik ve şeffaflıkla sağlanırken kullanıcının kimliği, kod dizisinin ardında işlendiğinden kullanıcı, kimliğini açıklamadığı sürece kim olduğu bilinmez.

### 3. KRİPTO PARALAR

**Kripto para, merkezi bir otorite tarafından kontrol edilmeyen, herhangi bir başka otoriteye ihtiyaç duyulmadan kişiden kişiye değer aktarımına izin veren, çevrimiçi ağlar yani internet aracılığıyla finansal işlemleri gerçekleştirmek için kriptografik işlemler kullanan, bir dijital para türü, değişim ve takas aracıdır.**

Dijital Para, İnternet tabanlı olarak dijital formda bulunan ve yalnızca elektronik ortamdaki işlemler ve ödemeler için kullanılan, işlem hızı ve işlem kolaylığı gibi kendine ait özellikleri dışında geleneksel paranın tüm özelliklerini taşıyan değişim aracıdır. *Dijital paralar, elektronik olarak saklanan ve transfer edilebilen paralardır.* Dijital paralar, elektronik ortam üzerinde bulunan online biçimde ödeme yapmaya olanak sağlayan bir para türüdür. Banka hesaplarında duran paralar dijital paradır. Dijital paralar ile fatura ödenebilir, alışveriş yapılabilir, para transfer işlemleri gerçekleştirilebilir.

Sanal para, ödemelerin işlenmesine yardımcı olan bir

teknolojidir. Sanal para birimi kullanıcıdan kullanıcıya aktarılabilir. Cüzdan veya bulut (E-saklama veya depolama) gibi çeşitli cihazlarda saklanabilmekte ve para birimi takas edilebilmektedir. Sanal para veya elektronik para birimidir. Sanal para birimi herhangi bir banka veya kamu otoritesi tarafından düzenlenmediğinden dolayı herhangi bir geleneksel para birimi ile ilgisi ve bağlantısı bulunmamaktadır. Geliştirilen her sanal para biriminin kendine özgü bir algoritması bulunmaktadır. Algoritmalar açıkça belirtilmiş bir başlangıcı ve sonu olan işlemler kümesidir. Amaca ulaşmak için işlenecek çözüm yolları ve sıralamaları belirlenir ve algoritma bu sırayı takip ederek en mantıklı çözüme ulaşır.

2008 yılından itibaren Blockchain Teknolojisi sayesinde üzerinde bir topluluğun değerli olduğuna ilişkin bir düşünce yada görüş olduğu her varlık, dijital ortamda bir para gibi takas edilebilen, alım satımı yapılabilen, piyasası oluşturulabilen bir duruma getirilebilmektedir. Piyasalarda işlem gören dijital finansal varlıklardan üretimine isteyen herkesin donanımsal, yazılımsal ve finansal yükümlülükleri yerine getirerek ortak olabildiklerine 'kripto para' adı verilmektedir. Kripto paralardan yola çıkarak, dileyen herkes yerine, belirli sayıda firmanın ya da merkez bankası gibi tek bir kurumun üzerinde tam ya da kısmi kontrolü bulunan, piyasaları da sadece bu yetkili kuruluşlar tarafından düzenlenenlere ise 'dijital para' adı verilmektedir. Kripto paralar merkeziyetsiz, dijital paralar ise merkezi dijital finansal varlıklardır.

Kripto Paralar, son yılların en popüler gündem maddelerinden birisi haline gelmiştir. Kripto Paralar yaklaşık 10-12 yıl önce hayatımıza girmiş olmalarına rağmen bu yeni para birimleri bir süre sessiz sedasız geliştirilse de, birkaç yıldır bireysel yatırımcılardan kurumsal büyük yatırım şirketlerine kadar herkesin çok fazla dikkatini çekmiş durumdadır. Günümüzde kripto para birimleri çok geniş bir kitle tarafından duyulmuş ve çok fazla dikkatini çekmiş durumda olan bilinmeyen çok olan bir olgudur.

Kripto Para; işlemleri güvenceye almak için kriptografi yani şifreleme kullanan, çalışma şekli nakite alternatif bir değişim aracı olarak tasarlanmış bir dijital varlık, bir sanal unsurdur. Kripto paralar bir tür dijital döviz, alternatif döviz ve sanal döviz olarak da tanımlanabilmektedir.

Bir kripto paranın;

- Merkeziyetsizlik,
- İşlem ve sahip kayıtları,
- Yeni arz oluşturma kuralları,
- Sahipliğinin kriptografik tekniklerle sadece sahibince ispat edilebilmesi,
- Paranın sadece sahibinin emriyle el değiştirebilmesi
- Aynı anda aynı kripto para için birden fazla işlem yapılırsa sadece birinin yerine getirilmesi, özelliklerini taşıması gerekmektedir.

Kripto paraların çalışma prensibi "kripto/kriptoloji" kavramlarına dayalıdır. Kriptoloji, bir tür özel şifreleme bilimidir. Verilerin özel bir sistem sayesinde şifrenmesi, güvenli bir ortam aracılığıyla alıcıya gönderilmesi ve bu şifreleme sisteminin çözülerek verilerin ortaya çıkmasıdır. .

### 4. KRİPTO PARANIN ÖZELLİKLERİ

Kripto para, takas işlemlerinde kullanılabilen, tamamen dijital, şifrelenmiş, sanal para birimidir. Matematik temelli şifrelenmiş bir yapıya sahiptir. Takas işlemlerini doğrulamak ve güvenli şekilde gerçekleştirmek için

kriptografi kullanılmaktadır ve herhangi bir fiziksel karşılığa sahip değildir. Dünyadaki diğer para birimlerine göre bu kadar çok ilgi görmesinin en temel nedeni ise organik bir yapıda olmasıdır.

Herhangi bir otorite ya da hükümet tarafından yönetilmeyen, yani merkezileştirilmemiş bir sistem olması sistemin daha güvenli olmasını sağlamaktadır. Aslında yıllardır kullandığımız banka kartları, sanal kartlar bir çeşit kripto para olarak vardılar.

**Bankaların kasalarından fiziksel olarak paralar çıkmadan, sanal olarak paraların harcanması sistemlerde rakamsal değişiklikler meydana gelmesi kripto para mantığının temelini oluşturmaktaydı.** İşlem mantığı olarak banka kartları ve kredi kartları ile harcanılan ve aktarılan paralar da sanal paralardır, çünkü bu işlemler sonucunda sadece sistem verilerinde değişiklik meydana gelmektedir. Yeni nesil **kripto paralar da temelde bu mantıkla çalışmaktadır.** Kripto para ve blokzincir teknolojisi neredeyse her sektörde kullanım alanı bulmaktadır. Kripto para türleri kullanılarak işlem yapılmakta olan alanlar arasında, seyahat sektörü, emlak sektörü, sosyal medya, eğitim, bağış ve kaynak -fon bulunması, motorlu taşıtlar endüstrisi, perakende satış, dijital yayıncılar ve reklam, oyun endüstrisi, yer almaktadır.



## 5. KRİPTO PARALARIN AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI

Kripto paraların avantajları arasında; Hiçbir merkez bankasına bağlı olmadığı için ülkelerin ekonomik durumundan etkilenmemesi ve hesabın dondurulması ya da hesaba el konulmasının mümkün olmaması önemli bir yer tutmaktadır. Merkezi otoritenin kripto paralarda kuralları belirleme yetkisinin olmaması kripto paraların en önemli avantajları arasında bulunmaktadır. İnternete erişebilecek bir cihazı olanlar hesap cüzdanı oluşturup hesabını istediği zaman istediği yerde kullanabilmektedir. Kripto paralar, hiçbir merkez bankasının kontrolü altında olmadığından uluslararası işlemler kolayca, saniyeler içinde yapılabilmektedir.

Yatırımcılar açısından ise 7 gün / 24 saat kripto para işlemleri ile kazanç elde edilmeye çalışılması avantaj olarak görülmeyle birlikte kayıplar kısmının da dikkate alınması gerekliliği dezavantaj olarak nitelendirilmektedir. Kripto para alım/satım işlemleri uzun ve karmaşık bir hesap açma / kayıt sürecinden geçmeyi gerektirmemesi, global olarak erişilebilir olması ve işlem limitinin olmaması gibi özellikleriyle yatırımcılar tarafından avantajlı olarak görülmektedir.

Dijital para birimi teknolojisinin karmaşık olması nedeniyle yatırım yapmadan önce dikkatli olunması ve kripto para madenciliği hakkında bilgi ve işlem yetersizlikleri de dezavantajlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Fiyatlarda yaşanan aşırı dalgalanmalar nedeniyle yatırım yapmak riskli olabilmektedir. Kripto paraların güvence merkezi olan yasal bir resmi kurum olmaması tamamen kabul görmesini engellediği gibi siber saldırılara da açık hale getirmektedir. Kripto para temin edilmesi sırasında yanlış cüzdan adresi girilmesi veya gönderirken yanlış cüzdan adresi girilmesi

durumunda kripto paranın yanlış gönderildiği kişi tespit edilmediğinden kayıplara neden olabilmektedir.

## 6. BITCOİN

Bitcoin 2008 yılında Satoshi Nakamoto tarafından başlatılmış, herhangi bir merkez bankası, resmi kuruluş ile ilişkisi olmayan, ancak ülkelerin para birimleriyle alınıp satılabilen, herhangi bir üçüncü parti hizmetine aracı kurumuna gerek kalmadan transferi yapılabilen bir tür dijital para birimidir. Maksimum bitcoin sayısı 21 milyonla sınırlandırılmıştır. Bitcoin herhangi bir devlete veya merkez bankasına bağlı değildir. Bitcoin tamamen sanal olarak üretilen ve temelinde matematik formülü olan bir sistemdir. Bu matematik formülü herkese açıktır ve isteyen herkes bu sisteme dahil olabilir. Bitcoin madenci sistemine dahil olan her birey sistemin güvenliğini sağlamış olmaktadır.

Bitcoin tamamen dijital bir para birimi, ödeme sistemi ve merkezi olmayan bir mutabakat ağıdır. Sistem üzerinde kullanıcılar birbirlerine aracı olmadan doğrudan transferler yapabilmektedir. Transferler merkezi olmayan dağıtık bir kayıt ve mutabakat sistemine kaydedilmektedir. Bu kayıt ve mutabakat sistemi Blockchain'dir. Bitcoin ağı üzerinde transfer edilen değer birimi bitcoin (BTC) olarak adlandırılmaktadır. Bitcoin üretim işlemi madencilik olarak adlandırılmaktadır.

Bitcoin kullanımının çeşitli risklerinin yanı sıra pek çok avantajı da vardır. Enflasyon ve çökme riskinin düşük olması, basit, güvenilir ve iz sürülemez olması en temel avantajlarından. Para transferlerinin geleneksel yöntemlere göre daha güvenli, daha ucuz ve daha hızlı olması Bitcoin'in sağladığı önemli bir avantajdır. Bitcoinlere cüzdan erişimi sağlanabilen her yerden ulaşabilmektedir. Yapılan işlemlerin ve hesap bakiyesinin herhangi bir kişi/kişiler veya devlet ve



banka tarafından bilinmemesi ve kontrol edilememesi de avantajlar sağlamaktadır.

## 7. BITCOİN AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI

Avantajlar arasında;

- Bitcoin'i dünyanın her yerine transfer etmek mümkündür ve kabul gördükçe gündelik ödemelerde kullanılabilir.
- Sistem özel şifreleme yöntemiyle korunmaktadır. Bu yüzden dışarıdan herhangi biri gelip manipüle edemez ya da işlemlerine karışamaz. Bu durum Bitcoin'in tarafsız bir yapı olarak ön plana çıkmasını sağlamaktadır.

- Arz sabittir.
- İşlem ücretleri düşüktür.
- Bitcoin şeffaftır ve yapılan işlemlerin hepsine isteyen kullanıcılar ulaşabilmektedir.

Dezavantajlar ise,

- Piyasa içinde çok fazla hareketlidir.
- Dijital para olması nedeniyle çok fazla bilinmemektedir.
- Yasallığı ile ilgili belirsizlikler vardır.

## 8. BITCOİN TALEBİ

Mart 2020 de Dünya Sağlık Örgütü tarafından ilan edilen Pandemi'nin Kripto Paralara olan talebi arttırmada büyük bir etkisinin olduğu görülmektedir. Pandemi döneminde kripto paralara olan ilginin artmasının nedenleri arasında ise kötüleşen ekonomik durum, artan işsizlik ve düşen alım gücü ile birlikte reklamları da etkisi ile kısa zamanda büyük paralar kazanma konusunda olan eğilimin artmış olması yer almaktadır.

Dünya genelinde kripto paralara yatırım yapanların sayısı 300 milyonu aşarken 18 bine yakın işletme ise kripto parayla ödeme kabul etmeye başlamış durumdadır.

Yıllara Göre Bitcoin Fiyatları

- 2009- Bitcoin fiyatı: 0 \$
- 2010- Bitcoin fiyatı: 0,06 \$
- 2011- Bitcoin fiyatı: 6,05 \$
- 2012- Bitcoin fiyatı: 8,46 \$
- 2013- Bitcoin fiyatı: 189,54 \$



- 2014- Bitcoin fiyatı: 526,02 \$
- 2015- Bitcoin fiyatı: 272,36 \$
- 2016- Bitcoin fiyatı: 567,27 \$
- 2017- Bitcoin fiyatı: 4.001,16 \$
- 2018- Bitcoin fiyatı: 7.558,21 \$
- 2019- Bitcoin fiyatı: 7.196 \$
- 2020- Bitcoin fiyatı: 29.000 \$
- 2021- Bitcoin fiyatı: 44.337 \$

Fiyat dalgalanmaları, ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmeler hızla değişirken kripto paralara olan talep de sürekli olarak dalgalanmakta ve sürekli olarak yeni altcoinler ile karşı karşıya kaldığımız, adını daha sık görmeye başladığımız ve kullanım alanı devamlı gelişen kripto paraların hızla gelişimlerini devam ettiklerini belirtmek mümkündür.

### KAYNAKÇA

- Beyhan YASLIDAĞ, Kripto Paralar – Nedir? Nasıl İşlem Yapılır? Yatırım Stratejileri (Seçkin Yayıncılık, Ekim 2021)
- Beyhan YASLIDAĞ, Forex Piyasası İşlemleri ve Kripto Paralar (Türev Piyasalar – Teknik Analiz) Temmuz 2021 /
- Alp İDA, Bitcoin Hakkında Güncel Her Şey (Bizim Gezegen Yayınları, Aralık 2017)
- <https://coinmarketcap.com/tr/currencies/bitcoin/>
- [http://www.kriptoparapiyasasi.com/\(veriler\)](http://www.kriptoparapiyasasi.com/(veriler))
- <https://tr.investing.com/crypto/>
- <http://www.bloomberght.com/kripto>
- <http://www.kriptopara.org/>
- <https://bitcoin.org/tr/sss>
- Bitcoin Hakkında Güncel Herşey Gezegen Basım İstanbul 2017
- Bitcoin Devrimi Serkan İnci –İsmail Alper Elma Yayınevi İstanbul 2018
- Bitcoin Rehberi Ian Demartino Epsilon Yayınevi İstanbul 2018
- Kriptopara Çağı Paul Vigna-Michail J.casey Buzdağı Yayınevi Ankara 2017
- Ashlee Vance Elon Musk-Tesla SpaceX Ve Muhteşem Geleceğin Peşinde Buzdağı Yayınevi Ankara 2018

# ANTALYA ENDERUN AKADEMİ ÇALIŞTAYLARI

## \*RAPORLAŞTIRMA: ALPASLAN ARSLAN

Camiamızın güzide kurumlarından olan Enderun Özgün Eğitimciler Derneği bünyesinde kurulan **Antalya "Enderun Akademi"** birimi öncülüğünde, öğretmenlerimizi geliştirici ve desteklemek amacıyla çalıştaylar yapmakta olup, bu çalıştayların sonuçlarını ilgili kamuoyu ile paylaşmaktadır.

18 Aralık 2021- 19 Şubat 2022 tarihleri arasında Antalya İMH Yeryüzü Vakfında, eğitim konusunda yetkin ve duyarlı yaklaşık 50 öğretmen ve akademisyenimizle yaptığımız

### 1. "Eğitimcilerin Gözüyle Gençler",

### 2. "Dijital Dünyanın Gençlerin hayatına Etkileri",

### 3. "Günümüz Öğretmen ve Öğrencilerinin Psikolojik Sorunları",

### 4. "X ve Y kuşağının Tedirginliği altındaki Z Kuşağı" başlıklarında yapılan çalıştaylarda öğretmen ve öğrenciler dinlendi, öneri ve eleştirileri alındı, sonrasında

da üniversite camiasından akademisyen hocalarımızın değerlendirme ve sunumları özenle not edildi. ortaya çıkan tespit ve önerilerimizi okuyucularımızın istifadelerine sunarız.

### 1. ÇALIŞTAY, 1. OTURUM:

18 Aralık 2021 tarihinde Doç. Dr. Bahset Karşlı başkanlığında gerçekleştirilen "**Eğitimcilerin Gözüyle Gençler**" temalı çalıştayın tespit ve önerileri:

Bu çalıştayda 25 öğretmenimize öğrenci-öğretmen sorunlarıyla ilgili çeşitli sorular yöneltildi. Öğretmen-öğrenci arasındaki ön plana çıkan sorunlar, öğrencilerin öncelikleri, sosyal hayatları, medya ile olan ilişkileri, aile sorunları, maneviyat dünyaları, yetişkinlerle olan münasebetleri, din-bilim arasındaki ilişkilere bakış açıları, etik değerleri, yetişkinlerin sorumluluklarının neler olduğu gibi konular tespit edildi, konular hakkında öğretmenlerimize bunun çareleri hakkında sorular soruldu, çözüm teklifleri dinlendi, cevapları raporlandı:



## SONUÇ RAPORU:

- Gençlerin dünyasıyla önceki nesillerin dünyası arasında doğmuş olan mesafenin nasıl kapatılması gerektiği üzerinde düşünülüp çalışma yapılmalıdır.
- Bu konuda fayda merkezli bakış açısına sahip gençliğe ilke merkezli bakabilmenin yolları araştırılmalıdır.
- Gençler üzerindeki mevcut aile etkisi en verimli hale getirilmelidir.
- Gençlerdeki sorgulama, araştırma anlayışını olumlu yönde kullanıp bu durumları avantajlı hale dönüştürülmelidir.
- Gençlerdeki bilim ile din arasında ikilemde kalmaları sorunu aşılmalı, gençlere anlatılan dinin daha nesnel veriler üzerinden sunulması sağlanmalıdır. Soyut kavramların izahı daha somut hale getirilmelidir.
- Gençliğin bilgiyi verenin kim olduğuyula değil de bilginin kendisi üzerinde yoğunlaşmasının tesirleri iyice araştırılıp anlaşılmalı, bu durumun avantajlı tarafları irdelenmelidir.
- Çok hızlı düşünen, karar alan, iletişim kuran gençliğin bu durumuna karşı önceki nesillerin de kendilerini hazırlaması en azından onları anlayacak seviyeye gelmeleri gerekir.
- Gençliğin özellikle din-bilim konusunda en çok takıldıkları yaratılış, Hz Adem, evrim, ilk nesil üremeleri gibi konularda öğretilen bilgiler konusunda zihni çatışmaya girmelerinin önündeki engel ve problemler çözülmeli; bu konudaki çalışmalar artırılmalıdır.
- Gençliğin özellikle de kız öğrencilerin erkeksi din anlayışına itirazları konusunda gerekli açıklamaların yapılması sağlanmalı, ikna edici üsluplar geliştirilmelidir.
- Gençliğin hiç tanımadığı insanlarla çok kolay iletişime geçebilmesinin getirdiği olumlu ve olumsuz durumlar iyi irdelenmeli, olumsuz durumlara karşı tedbirler geliştirilmelidir. Özellikle grup çalışmalarının yapılabildiği ziraat, sanayi çıraklığı, zanaatkarlık gibi ortamlarda tutmanın yolları aranmalıdır.
- Büyüklerin gençler konusunda taşıdıkları kaygıları doğru noktalarda odaklanmalı, lüzumsuz kaygılarla gençliği sıkboğaz ederek kendisinden uzaklaştırmak yerine daha doğru kaygılar diyebileceğimiz alanlar üzerinde hesap yapmaları sağlanmalıdır.
- Hızlı yaşamaya ve anlamaya alışan gençlere yönelik bizler de onları etkileyecek kısa, vurucu spot cümlelerle ilgisini çekmeli, kısa videolarla dikkatlerini üzerimize çekilebilmelidir.
- Etik değerler konusunda hizmet eden değil de hizmet bekleyen gençlik modelinin nasıl tekrar bencillikten diğerkâmlığa dönüşebileceği konusunda çalışma yapılmalıdır.
- Gençliği bilgi ve gıda kirliliği konusunda korumanın yolları aranmalı, bu iki faktörün ömür boyu süreceği hesap edilerek **temiz bilgi ve gıda** verilmesi konusunda büyüklerin gayret sarfetmesi sağlanmalıdır.
- Gençliğimizde büyüklerimizin bizlerden beklentisinin az olması sebebiyle kararlarımızın çoğunu kendi kendimize alabildiğimiz gibi, biz yetişkinlerin de gençlerden beklentilerimizi azaltıp, onları kasmadan kendileri hakkında isabetli kararlar verebilmelerinin imkan ve yolları aranmalıdır. Mükemmeliyetçi anlayışlar çocuklar üzerinde uygulanmamalıdır. Büyüklerin hayatta başaramadıkları konuların hasreti çocuklar üzerinde denenmemelidir.
- Çocuklara özgüven aşılmalı, eskiden büyüklerle güvenen ebeveynler nasıl vardysa aynıysa gençlere de uygulanmalıdır. Korumacı, kollamacı anlayışlar terk edilmelidir. "Çim biçme makinesi vasfı"ndan ebeveynler vazgeçmelidir.
- Gençlerin el becerileri geliştirilmeli, hayatta asgari düzeyde lazım olacak sanatlar öğretilmelidir.
- İman, ibadet, kılık-kıyafet gibi kalıplar üzerinden gençliğe bakılmamalı, gençlerin hata paylarının olabileceği gözden uzak tutulmamalıdır.
- Gençlerin kimlik üzerinden aidiyet duygularının çok yüksek olması sebebiyle, bu durumları avantaja dönüştürülmeli, düzgün grup ortamları sunmak noktasında birlikte hareket edip iyi ortamlarda tanışmalar yapmasının önu açılmalıdır.
- Gençleri değiştirmek konusunda fikir üreten büyüklerin, bir taraftan da kendilerini gözden geçirmeleri konusunda özeleştirici kabiliyetlerini artırmaları sağlanmalıdır.

**1. ÇALIŞTAY, 2. OTURUM:**

18 Aralık 2021 tarihinde Doç. Dr. Mustafa Sami Mencet başkanlığında gerçekleştirilen “**Dijital Dünyanın Gençlerin hayatına Etkileri**” temalı çalıştayın tespit ve önerileri:

25 öğretmenimizle medya-öğrenci ilişkileri, gençlerin bireyselleşmesinin ana sebepleri, ebeveynlerin bu konuya yaklaşımları, kaliteli vakit geçirip geçiremedikleri, gençlerin doyumsuzluğu, tüketime yönelik oluşları, iletişim sıkıntısı yaşayan gençlerin durumu, bilgisayar oyunları, şiddet anlayışları, kısa yoldan emeksiz sonuca ulaşma gayretleri... gibi konular tespit edildi, konular hakkında öğretmenlerimize bunun çareleri hakkında sorular soruldu, çözüm teklifleri dinlendi, cevapları raporlandı:

**SONUÇ RAPORU**

1. Gençlerde bireyselleşme, bencillik ve davranış bozukluklarının meydana gelmesi önündeki problemler düşünülüp, çözümler aranmalıdır.
2. Ebeveynlerin yanlış tutumları konusunda çalışma yapılmalıdır.
3. Gençlerin doyumsuzluğu konusunda önleyici bilgilendirme ve davranış geliştirme sağlanmalıdır.
4. Merhamet yoksunluğunun giderilmesi konusunda gençler bilinçlendirilmelidir.
5. Tüketici değil üretici bir gençlik olması konusunda çaba sarf edilmelidir.

6. İletişim sıkıntısı hakkında gençler eğitilmeli, youtuber diliyle konuşmamaları konusunda seviyeli bir üslupla yaklaşılmalıdır.
7. Tehlikeli oyunlar ve sosyal medya açmazlığı konusunda daha kaliteli ve nitelikli öneriler sunulmalı, gençlerin ilgisini çekecek çalışmalar yapılmalıdır.
8. Neme lazımcılık, adamsendecilik hastalığının yayılmasının önüne geçilmelidir.
9. Madde ve mana ilişkisinin sağlıklı yürütülememesi sebebiyle, ikisini birleştirecek bilgilendirme ve eğitim verilmelidir.
10. Gençlerin özgüvensizlik, tahammülsüzlük, şiddetin yayılması problemleri, sonuçları gösterilerek, anlatılarak; gerekirse yanlış yolu tercih etmiş kişilerin hayatları tanıtılarak anlatılmalıdır.
11. Üst akılın planlarına karşı alternatif plan üretmeyişimiz sebebiyle gençlerimizin topluca kanalize olmaları konusunda bizlerin de çok ciddi çalışmalar yapması gerekmektedir.
12. Ailelerin gençlerle kaliteli vakit geçirememesi, zamanın birlikte sağlıklı yaşanmaması konusunda ebeveynleri bilinçlendirecek, gidişatın vahametini anlatacak ortamlar acilen sağlanmalıdır.
13. Aile-okul-çevre arasındaki işbirliğinin düzenli sağlıklı işlememesi sebebiyle oluşan olumsuz neticelerin giderilmesi sağlanmalıdır.



14. Kuşak çatışması sıkıntısının giderilmesi konusunda kuşaklar arası iletişim ağlarının daha açık hale getirilmeleri sağlanmalıdır.
15. En büyük çatışma dijital dünya göçmenleri olan ebeveynler ile dijital dünyanın tüketici yerlileri olan gençlik arasındaki uyumsuzluğun olduğu bilinmeli, iki taraf arasındaki açıklık asgariye indirilmelidir.
16. Gençlerdeki kısa yoldan ve emek harcamadan muvaffak olma zıtlığı ve anlayışına karşı hayatın gerçeklikleri konusunda, ayakların yere basacağı izahatlar yapılmalı, üretmeden tüketmenin hayatı sorunlu hale getireceği ikna edici şekilde anlatılmalıdır.
17. Rutin çalışmalar ile bir yere varılamayacağı, gençlik konusunda daha çok gayret sarf edilmesi gerektiği her kesimin üzerinde durması gereken bir konu olduğu anlaşılmalıdır.

**2. ÇALIŞTAY, 3. OTURUM:**

15 Ocak 2022 tarihinde Doç. Dr. Mustafa Sami Mencet başkanlığında gerçekleştirilen “**Dijital Dünyanın Gençlerin hayatına Etkilerinin Projeye Dönüştürülmesi**” temalı çalıştayın tespit ve önerileri:

Çalıştayda öğretmenlere öğrencilere sorulması istenen 10 soruluk anketin raporların değerlendirilmesiyle başladı. Öğrencilerin hafta sonlarında neler yaptıkları, hangi dizileri izledikleri, hangi youtuber'ları takip ettikleri, internette ya da dışarıda hangi oyunları

oynadıkları, dijital platformda neyle zaman geçirdikleri, hafta içi akşamları neyle meşgul oldukları, aileleriyle dijital olarak en son ne yaptıkları, aktivite olarak arkadaşlarıyla birlikte ne yaptıkları, 3 saatlik serbest zamanları olsa ne yapmak istedikleri, 10 milyon dolarları olsaydı ne yapmak istedikleri şeklindeki 10 soruya 7 okulda anket yapılarak çıkan sonuçlar raporlaştırıldı.

Rapor sunumları sonrasında Akademisyen Doç. Dr. Mustafa Sami Mencet sunumuna geçti. 1. Çalıştay konularıyla ilgili artık elimizde veriler olduğuna göre, ileri aşaması projelenmesine geçilebileceğini söyledi. Proje esaslarına dayanarak HİPOTEZ oluşturma, doğrulama, tespit ve somutlaştırma üzerine bilgiler verdi.

Proje mantığı, sorun analizi üzerine konuştu. Salona soru cevap yaparak eldeki veriler ışığında 4 ana başlık belirledi.

- 1.) Aile içi iletişimsizlik
- 2.) Hedefsizlik
- 3.) Sınav
- 4.) Öykünme (yetinmeme)

Bunlar üzerine seminer ve aktiviteler hazırlayabileceğini söyledi.

- Medya okuryazarlığı
- Velilere dijitali kullanma eğitimi yapılması gerektiğini, kendisinin de (Zoom üzerinden online de olabilir) ders verebileceğini belirtti.





Şekil ve içerikte dahil dijital dünyayı eğitim amaçlı kullanma hakkında nelerin yapılabileceği hakkında önerilerde bulundu.

#### Ankette çıkan vahim sonuçlara göre

- Dinlenip izlenecek youtuber listesi
- Gençlerin ekserisinde görülen yurtdışı hayranlığına karşı Kore, Amerika gibi ülkelerde okuyan öğrencilerin gittikleri ülkeler hakkındaki görüşlerini içeren videolarını isteyenler ile paylaşabileceğini söyledi.

Çıkan soru ve sorunlara çözüm amaçlı çalışma yapılması gerektiği,

Veli-öğretmen planlamalarının acilen oluşturulması gerektiği,

Kaliteli zaman geçirmenin yöntemleri belirlenerek,

Etkinlik odaklı çalışmaların, fonlandırılarak ortak çalışmalarla projelendirilebileceğini belirtti.

Tüm çalışmaların zaman içinde eğitimcilere yaygınlaştırılması hedefini belirtti.

**Planla, uygula, kontrol et** mantığıyla, proje temenni ve isteğiyle 3., 4. Çalıştaylar olmasını talep etti.

#### 3. ÇALIŞTAY, 4. OTURUM:

12 Şubat 2022 tarihinde yaptığımız Doç Dr. Orhan Gürsu Başkanlığında gerçekleştirilen **"Günümüz Öğretmen ve Öğrencilerinin Psikolojik Sorunları"** temalı çalıştayın tespit ve önerileri:

Bu çalıştayımıza 15 kişilik Antalya Enderun Özgün Eğitimciler Derneği yönetimi katıldı. Öncelikle sorunların tespiti belirlenmeye çalışıldı, sonrasında da tespitlerin sonuç raporu oluşturuldu.

#### TESPİTLER:

- Sorunlar arasında yeni bir din dili kurulması gerekir.
- Öğrencilere din anlatmadan önce gönüllere girilmesi gerekir.
- 20 yıllık Siyaset kültür politikası üretememiştir, insan yetiştirme politikası oluşmamıştır. Sosyal medyanın ürettiği görece özgürlük, ve çağın getirdiği bireysellik gençlere daha cazip gelmesi sebebiyle bu durum, dindarların gençlere yaklaşımında engeller oluşturmaktadır.
- Psikolojinin ve sosyolojinin ürettiği bilgi, modern bireyselci/özgür insan tipi yetiştirmektedir.

- Bu psikoloji bilimi Abraham Maslow ile Amerika'da 1950 lerde başlamıştır.
- 1948-1953 yılları arasında yayınlanan Kinsey raporu, Amerika'da 1960'larda "Değerlerin Arıtılması" çalışmasında geleneksel değerlerin yıkılıp, günümüz modern çağdaş değerlerin temellerini atmıştır.
- Bu "Çağdaş" Değerlerin Toplumda Hakim olması Sonucu:
  - ✓ İnsanoğlu hızla bireyselleşti. Bireysel insan yalnızlaşmıştır.
  - ✓ Yalnızlaşan çevre bağlarından koparılan insan Hipnotik telkinlere yönlendirmelere açık hale gelmiştir.
  - ✓ Sosyal medyanın yönlendirmesi karşısında korumasız kalmıştır.
  - ✓ Yalnız başına sorunlarını çözemeyen insan daha çok intihara kalkışmıştır.
  - ✓ Psikolojik, depresif davranışlar toplumda yaygınlaşmıştır.
  - ✓ Özgür insan aslında nefsinin kölesi insanı meydana getirmiştir.

#### SONUÇ RAPORU:

1. En başta ciddi bir teşkilatlanma gerekiyor. Herkesin tecrübesi birikimi vardır. Ancak bu birikimler organizeli bir çalışmayla düzenlenmelidir.
2. Bir teşkilat şeması oluşturulmalı.
3. Günümüz gençliği için İslami camiadan rol model için 14 asır önceye gidiliyor. Ancak günümüzden de rol model örnekler gerekmektedir.
4. Teşkilatlanma yapısında ilk, orta, lise ayrımı yapılmalıdır.
5. Günümüz gençliğe ve yetişkinine nefis ile nasıl mücadele edilmesi gerektiği öğretilmelidir. Nefis eğitimi şarttır.
6. Günümüz gençliğine fitrat eğitimi öncelikli olarak verilmelidir.
7. Bu hususta Ramazan AKSOY'un "Değerler Eğitimi" kitabı her seviyeye uygun olup çok araştırılmış bir çalışmadır. Çalışma İnsan Vakfı eğitim çalışmasından da istifade etmiştir.
8. İrade eğitimi verilmelidir.
9. Okul, kurum ve Resmî ortamlar dışında gençlerle



ilgilenilmelidir. Bu ortamlarda gencin gönlüne giremeyiz. Kurumlarda kurum maskelerimiz var. Bu maskeleri sivil ortamlarda çıkarabiliriz. **Bir genç öğretmen ve idarecisini ancak dışarıda daha iyi tanıyabilir, açılabilir.**

10. Psikoterapi, biri diğerinden biraz daha dertli iki kişinin beraberce yürümesidir. Gençlerle bu anlayışla iletişim kurulmalıdır.
11. Gençleri gönüllü çalışmalara yönlendirmeliyiz. Yardım kuruluşlarının bizzat içinde olmalı. Bu durum gencin başka dünyaların halinden anlamasını sağlar. Ülkemizde var olan bir çok gönüllü çalışmalara öğrencilerin yönlendirilmesi gerekir.
12. Cami buluşmaları yapılabilir.
13. Sanatsal sportif becerilerin kazandırılması gerekir. Okullarda bu yönde de çalışılmalıdır.
14. Akran danışmanlığı yapılmalıdır. Kendisinden 1-3 yaş büyük yetişmiş öğrencilerle alt yaştaki öğrenciler etkileşime sokulmalıdır. Mezun öğrenciler ile alt sınıfların buluşturulması sağlanabilir.
15. Youtuber Altay Cem Meriç, sosyal medyada incelenmeli
16. T modeli şeklinde öğrenci tanınmalı. Sosyal çevresini tanımadığımız çocuğu tanıyamayız, tanımlayamayız. Çocuğun arkadaşlarını, anne babasını akrabalarını, sosyal medyada beslendiği kaynakları da tanımamız gerekir.

17. Modern zamanda tüm çocuklarımız aslında yetim. Çünkü anne baba ilgisinden iletişimsizliğinden gençlerimiz yetimdir. Araştırmadaki bir bulgu da "erkek çocuklar ilgiye daha çok ihtiyaç duyuyor." Çünkü kızlar bir şekilde babalarının ilgisini ve sevgisini kazanıyor. Ancak erkek çocuklar ile daha yakından candan diyalog ve iletişim kurmalıyız.

18. Çağımızda birçok ailede ayrılıklar, kavgalar ihanetler yaşanmakta, çocuklarımız bu sıkıntılar arasında açılmamakta, dertleşecek kimseleri bulamamaktadır. Bizler bu gönüllere girmeliyiz. Bunun için psikoloji ve sosyoloji bilmeliyiz. Danışma Teknikleri dersi almalyız. Bu konuda Doç. Dr. Orhan Gürsu'nun Manevi Danışmanlara Kılavuz kitabı okunmalı. Yine Bağımlılık ve Din Kitabı okunabilir.

19. Bir sonraki çalıştayın ya da sunumun konusunun nefis tezkiyesi ve nefis ile mücadele olması kararlaştırıldı.

#### 4. ÇALIŞTAY, 5. OTURUM:

19 Şubat 2022 tarihinde Doç. Dr. Bahset Karşlı başkanlığında gerçekleştirilen **"X ve Y kuşağının Tedirginliği altındaki Z Kuşağı"** temalı çalıştayın tespit ve önerileri

Bu çalışmaya çeşitli liselerden öğrenciler davet edilmiştir. Bu öğrencilere çeşitli sorular yöneltilmiş, alınan cevaplar üzerinden sorun tespiti ve çözüm önerileri üretilmiştir. Sonrasında da Bahset Karşlı hocamız kendi raporunu sunmuştur.



Bahset KARSLI hocamız öğrencilere şu soruları yöneltmiştir:

Hocalarınızın olmadığını düşünerek kendinizi çok iyi bir şekilde ifade edebilirsiniz, Geçmiş nesil sizden ne istiyor?

Büyüklerle hangi konularda çatışıyorsunuz?

Sosyal medyada neler yapıyorsunuz?

Gençler şu şekilde cevap verdiler:

Genel olarak gençler kendilerinin teknolojinin içinde büyüdüğünü, büyüklerin biraz geriden geldiğini, teknoloji ile fazla ilgilenmenin bağımlılık yaptığını, şiddete yönelttiğini, duygularına müdahale ettiğini, kendi yaşlarının kendilerinden haberdar olmadıklarını, birçok gencin dinini tanımadığını, akılla birçok şeyi yapabileceklerini, aile içinde iletişim kopuklukları olduğunu, gençlerin bilgisayar oyunları ile aşırı oyun oynadığını, aileden kopuk yaşadıklarını, söylediğini yeni neslin düşünmeden söylediğini, geçmiş neslin kendilerinden vatana millete hayırlı bir evlat olmalarını saygılı sevgili iyi bir insan olmalarını beklediklerini, bu beklentinin çok olduğunu, herkesin algısı, becerisi, kapasitesinin farklı olduğunu, insanların birbirlerini dinlemediklerini, büyüklerin yeni nesille genellikle iş ve siyaset konusunda çatıştıklarını, gençlerin dıştan beslendiklerini, doğru beslenme için bir çaba göstermediklerini, gençlerin kendilerine bir çekidüzen

vermesi gerektiğini, ailelerin çocuklarına ders konusunda baskı yaptıklarını, aslında gençlerin ders çalışmaya teşvik edilmesi, sevdirilmesi gerektiğini, **büyüklerin telefonu eline alıp "ders çalış, ders çalış" diye öğrenciye söylenmesinin abartılı olduğunu**, büyüklerin sık sık sürekli aynı şeyleri tekrar etmelerinin rahatsız ettiğini, aşırı korumacılık yaptıklarını, gençlerin de bir şeyler yaptığında aşırıya kaçtıklarını ve bir süre sonra doyumsuzluk oluştuğunu, rol model konusunda fanatikliğe kaçtıklarını, gençlerin aileyi genellikle beğenmediklerini, dışarıya daha çok beğendiklerini, gençler birbirlerinden çok etkilendiklerini, dini sadece haramdan tesettürden ibaret zannettiklerini, sevdiği ünlülerin genelde başka dinden oldukları için onlardan etkilendiklerini, peygamberimizin çok evlilik yaptığını kötü bularak günümüzle kıyasladıklarını, herkesin yaptığı kendisine güzel geldiği için kendilerini çokça sorgulamadıklarını, teknoloji varken kendilerinin önceki nesle uyum sağlayamamalarının normal olduğunu, gençlerin aileleriyle fazla vakit geçirmek istemediklerini, eski nesil ile yeni neslin çatışmasının sebebinin çevrede mükemmeliyetçilik olduğunu, bu nedenle çevrenin gençlere baskıyı artırdıklarını, bunun sebebinin de çocukları için kaygılarından dolayı olduğunu düşündüklerini, büyüklerin kendi yaşam tarzlarıyla şimdiki yaşam tarzlarını kıyasladıklarını, kendi ortamlarını kıyasladıklarını ve şimdiki ortamın onların yaşam tarzlarına müsait olmadığını, bizim

zamanımızda şöyleydi böyleydi dediklerini, büyüklerin gençler hakkında kendilerine benzemelerini istediklerini fakat kendilerinin böyle olmak istemediklerini, aslında büyüklerin dini bilmediklerini fakat dini sevdiğini söylediklerini, kendilerinin de aynı şekilde olmalarını istediklerini fakat bunu doğru bulmadıklarını, eski toplumun geri düşünceli olduğunu düşündüklerini, büyüklerin televizyonla ilgilendiklerini, kendilerini çok gördüklerini hâlbuki pandeminin teknolojiye bağımlılığı artırdığını bunun da mazur görülmesi gerektiğini, insanların kuşağa, yaşına göre değil de aklına göre ayırmak gerektiğini, bir şey söylerken üslubun önemli olduğunu, kendi hayatlarıyla büyüklerin hayatının aynı olmayacağını, kendilerinin de ileride büyükleriyle birebir aynı olamayacaklarını ifade ettiler.

#### SONUÇ RAPORU:

Önceki nesil tahta, çamur, toprak vs. şeylerle oynuyordu. Şimdiki nesil teknolojik oyunlar oynuyor. Gençler din eğitimi aldıkça dinden uzaklaştığı görülüyor. Gençler nefesine sahip çıkamıyor. Bence seçmeli din derslerinin artırılmasından ziyade gençlere güzel ahlakın öğretilmesi gerekir.

İtaati esas alan bir kültüre sahip olduğumuzdan dolayı eleştirme yapılamıyor, bu nedenle bir çatışma oluyor.

Pandemi öncesi ve sonrası diye bir milat oluştu. Alışkanlıklarımız davranışlarımız çok farklı oldu. Öğrenci yeni gençlerin iyi bir yere gittiklerini söyleyemem.

Teknoloji gelişti ama sorunları da çok gelişti. Öğrenciye büyükleri telefona bakma gel yanımızda otur diyorlar. Büyüklerin yapmak istedikleriyle gençlerin işleri karışıyor, bu nedenle çatışma yaşanıyor. Okula gidip gelme saatleri ile işe gelip gitme saatleri farklı olmasına rağmen hep birlikte sofrada olmak istiyorlar. Her iki taraf da karşı tarafı kendilerine benzetmeye çalışıyor.

Büyüklerin geleneksel bir din anlayışına, yeni neslin araştırmacı anlayışa sahip olması nedeniyle çatışma oluşuyor. Ekonomi konusunda çatışma yaşanıyor.

Statünün eğitimle değişebildiği bir ülkede yaşıyoruz. Bu sebeple büyükler eğitime çok önem veriyor.

Genel olarak neslin konusunu ele alırken her neslin farklılıkları olur, x,y,z şeklinde çok ayrıştırıcı olmamak

gerekir. Anlama kaygısı, ekonomik kaygı ile ortaya çıkmış ve sosyolojik boyut kazanmıştır, nesil algısı da başlı başına konuşulması gerekir.

Bir parti gençlik kolları, derneklerin gençlik kolları, gençlik ve spor bakanlığı vs. bir politik durum oluşuyor. Çatışmadan öteye farklılaşma yönüyle ele almak gerekir. Olayı tarihsel süreciyle ele almak önemlidir. X nesli karar alma noktasında merkezi konumda olduğu için dindar orta sınıf x neslinin üzerinde durulması daha önemlidir.

Bu nesil nasıl oluştu? Buradan başlamak lazım. Neyi konuştuğumuzun yanında neyi ve neleri konuşmuyoruz bunun da irdelenmesi gerekir.

Yeni nesil bize göre daha problemlerli bir ortamda yaşıyorlar. **Eskiden sorun çözme kültürü 15 yaşlarında başlıyordu, şimdi üniversite bitince başlıyor.** Evlenme yaşı keza...

Her dönemde iyilikler ve kötülükler olur, dolayısıyla nesli değil sorunları ve çözümlerin konuşulması gerekir. Aslında sorun belli, nedenler belli çözüm için adım atılması bu konuda çalışılması gerekir. Sorun nesilden kaynaklanmıyor, problem ve çözümlerinden kaynaklanıyor. Bu sebeple sorunları ve bu sorunların çözümleri üzerinde düşünelim.

Toplam dört çalıştayın yapıldığı oturumlarımızda, önümüzdeki dönemde yapmayı planladığımız eğitim çalışmalarımızdaki müfredatımızı belirlemek adına verimli sonuçlar elde edilmiştir. Hayırlara vesile olmasını Rabbimizden niyaz ederiz.

\*Raporlaştırma: Alpaslan ARSLAN (Enderun Akademisi Başkanı)



# DİJİTAL ÇAĞDA EĞİTİMİ VE GELECEĞİNİ KONUŞMAK

## HASAN UYAR

Teknoloji geliştirdi...Dünya değişiyor. Dijital teknolojiler hiç olmadığı kadar hayatımızın bir parçası haline gelirken, eğitim sistemlerinde de yapısal değişiklikleri beraberinde getiriyor ya da değişime zorluyor. 2020 yılına hâkim olan salgın krizi bu dönüşümü hızlandırmakta oldukça etkili oldu. Salgının yayılmasını önlemek için insan etkileşiminin azalması gerekliliği ile birlikte, dijital bağlantılarımız arttı ve iş, eğitim, alışveriş gibi birçok yaşam süreci büyük oranda çevrim içi ortamlara taşındı. Bilişim teknolojilerinin hayatımızın her alanında etkin ve yaygın olarak kullanımı anlamına gelen dijitalleşme, teknolojideki hızlı gelişmeye paralel biçimde, 1990'lı yıllardan itibaren, başta bankacılık sektörü olmak üzere, hayatın her alanında hızlı bir gelişim göstermiştir. Dijitalleşmenin etkisinin en fazla, varlığının en çok hissedildiği alanlardan birisi de, eğitim sektörü olmuştur.

İnternet ve bilişim teknolojilerindeki gelişmeler, eşzamanlı ve interaktif eğitim faaliyetlerine imkân veren ve "uzaktan eğitim, açık öğretim, açık ders" gibi adlarla tanımlanan yeni öğretim yöntemlerinin gündeme gelmesini sağlamıştır.

Belirli mekânlarda yürütülen geleneksel eğitimde, ancak belirli sayıda öğrenciye eğitim verebilen bir eğitmen, uzaktan eğitim yöntemiyle milyonlarca öğrenciye eğitim verebilme imkânına sâhiptir. Bu yöntemle, eğitim faaliyetlerinin ulusal ve uluslararası boyutta artırılması artık imkân dâhiline girmiş bulunmaktadır.

2020 yılı Mart ayında Çin'de başlayan salgın krizinde aradan geçen yaklaşık yedi aylık zaman diliminde ülkeler yaşamın bütün alanlarına yönelik farklı önlemlere gitti. Okulların kapatılması dünya genelinde neredeyse bütün ülkelerin öncelikli olarak aldığı önlemlerden biri oldu. Dolayısıyla bu salgının okul öncesinden yükseköğretime milyonlarca öğrencinin eğitim süreci üzerinde etkileri oldu. Eğitim öğretim süreçlerinin tamamıyla değişmek zorunda kaldığı ve öğrenmenin sürdürülebilmesi için hızlı ve etkili önlemlerin planlandığı bu süreçte, mevcut eğitim yaklaşım ve politikaları ve eğitimin geleceği konuları ulusal ve uluslararası tartışmalarda geniş yer bulmaya devam ediyor. Öyle ki artık birçok ülkenin salgında ikinci dalga aşamasını kaydettiği

mevcut durumda hem ülkeler hem de kurumlar bu ani ve büyük değişikliklere zorlayan süreç karşısında stratejilerini güçlendirme ve daha esnek sistemler inşa etme çabasında görünüyor.(1)

Uluslararası salgının dünya geneline yayıldığı süreçte, bu krizin eğitim sistemleri ve öğrenciler üzerindeki etkilerini anlamlandırma ve yaşanan ve yaşanabilecek etkiler karşısında çözümler üretmeye yönelik olarak bir şaşkınlık ve devamında "ne yapmalı?" sorusuna hızlı cevaplar üretme çabası gösterildi. Zamanla salgın hayatımızın bir gerçeği haline geldi ve birçok kurum ve sistemde önemli değişikliklere gidildi. Çalışmaların odağı da önümüzdeki süreçte eğitim sistemlerini nelerin beklediği, salgından hangi derslerin çıkarılabileceği, daha güçlü ve esnek bir yapının nasıl oluşturulabileceği gibi konular ülkemizin ve dünyanın değişmeyen gündemi haline geldi. Geçmişten günümüze, bütün toplumlarda, çok çeşitli sebeplerden ötürü, eğitim talebi sürekli bir artış eğilimindedir. Geleneksel eğitim sisteminin 'eğitim talebindeki artışı' karşılamakta yetersiz kalması üzerine, alternatif eğitim yöntemleri arayışı hızlanmıştır.

**Eğitimi veriyor olmak o eğitimin verilmiş olduğunu yani birinci dereceden muhatap olan öğrencinin o eğitimi almış olduğunu göstermemektedir.** Ülkemizin 18 milyonu bulan öğrenci sayısının homojen olduğunu kimse iddia edemez. Her insanın kapasitesi ve yönelimleri, kişilik özellikleri, öğrenme biçimlerinin farklı olduğu bir gerçektir. Bu gerçeği kabullenmeden de zaten iyi bir eğitmen değil eğitmeni bile olunamaz. Her insanın kişilik ve öğrenme farklılıkları bile kişiselleştirilmiş öğrenme süreçlerini dayatırken buna bölgesel farkları, ekonomik farkları, coğrafya ve lokasyon olarak bilişim altyapılarının farklılığı gibi yüzlerce farklı değişken içerisinde bir standart oluşturmaya çalışmak bu süreçte dünyanın en zor işleri olsa gerek. Bilişim altyapısal bu süreçte eğitimin zorluğu kadar eğitim yönetiminin zorluğu da ortadadır. Bir müdür arkadaşımıza takıldığımız üzere "hocam hangi günahı işledin de müdür oldun" ifadesi idarecilerimizin görevlerinin zorluğunun şaka yollu ifadesidir.



Eğitim anlayışımızın ilkokuldan itibaren öğrenmeyi öğrenci merkezli olmaktan çıkarıp öğrenmeyi öğretmenin sorumluluğuna vermesi, geçmişten gelen isteyenin okula gidip talebe olma iradesi yerine, öğrenci kavramsallaştırmasının ürettiği kültür, zorunlu eğitimin 12 yıl zorunlu olması, sınıflar ve kademeler arasındaki geçişlerin ülke düzeyinde standardının oturtulamaması, yeterlilik şartını ve lise bitirme sınavlarının çok eski zamanlarda kalması, eğitim süreçlerinin sertifikalaştırma, standart yeterlilikleri oluşturup belgelendirme anlayışından uzaklaştırılıp, ilkokuldan üniversiteye kadar çoğunlukla istihdam odaklı olarak planlanması gibi yapısal sorunlarımız, yıllardır bu işleyişin ürettiği bürokratik kültür altyapımıza rağmen hem eğitim bürokrasisinin hem de insanımızın bu sürece uyumlu olmasını zorlaştırmıştır.

Ülkemizin teknik altyapı olarak bazı ülkelere göre iyi durumda olması sürece yönelik hızlı çözüm önerilerini gündeme getirmiş ve uygulayabilme konusunda hızlı refleks gösterilmiştir. Fakat toplumsal yapı ve kültürümüz, öğrenme sürecinin öğretmen – öğrenci ilişkisinin yüz yüze olmadan gerçekleştirme tecrübemizin fazla olmamasından dolayı da süreçte bizleri yavaşlatmış ve sıkıntılarının oluşmasına neden olmuştur.

Teknik ve teknolojik olarak Fatih projesi, Eba uygulamaları,

TRT üzerinden ders anlatım konusundaki imkânlar oluşturulmasına rağmen eğitim sistemimizin öğretmen odaklı olması süreçte öğrencilerimizin bireysel öğrenme ve ders takiplerinin verimli olmasını engellemiştir. Özellikle Ülkemizde Batı toplumlarında olduğu gibi "ödev ahlakı"nın yeterli olamayışı da uzaktan verilen ödevlerin ve uygulamaların sınıf çoğunluğu tarafından yeterli düzeyde takip edilemediğini sahadaki uygulamalardan gözlemlediğimiz sonuçtur.

Bu süreçte uzaktan eğitim konusunu daha ciddiye alan ve bunu sürdürebilecek kültürel ve ekonomik imkânlarla sahip özel okul velileri ve öğrencileri daha ciddi, daha yoğun ve verimli olarak süreci işletebilmişlerdir.

COVID-19 krizi Türkiye'de bütün eğitim öğretim süreçlerini merkezden, her bölge ve her öğrenciye aynı kararların uygulanmasını gerektiren ülke geneli kararlarla yürütmenin zorluğunu ve işlevselliğine ilişkin sıkıntıları daha iyi göstermiştir. Öyle ki yerel yönetimlerin ve okulların bu kriz sürecinde ihtiyaç ve özelliklerine uygun kararlar alıp hayata geçirmekte inisiyatif alanları sınırlı kalmıştır. Merkezi karar ve yönlendirmelere bağlı kalmak pek çok bölge ve okul için süreçte etkili adımların atılamamasına sebep olmuştur.

2020 yılında yaşadığımız salgın krizi nedeniyle ülkeler eğitim sistemlerini yüz yüze eğitimden uzaktan eğitime hızlı ve çok yönlü kararlarla taşımak durumunda kaldı. Bu zorlayıcı süreç birçok ülke için dijital yetersizlikleri ve öğrenciler arası eşitsizlikleri de daha görünür kıldı. Türkiye'de 2020 Mart ortasında görülen ilk vakanın ardından iki hafta sonra gibi kısa bir sürede okullarda yüz yüze eğitime ara verilerek eğitim öğretim süreci uzaktan öğrenme yoluyla sürdürülmeye başlandı. Dolayısıyla okulların dijital alt yapı yetersizlikleri, öğretmenlerin uzaktan öğrenme sürecine ilişkin hazırbulunuşlukları, öğrenciler arası uzaktan eğitime erişim ve imkân eşitsizlikleri, uygun uzaktan eğitim içeriklerinin oluşturulması gibi birçok sorun alanı daha görünür hale geldi.

Salgından önce ve salgının kısmen kontrol edildiği süreçte sadece yeni durum ile ilgili analizler yapıldı. Ülkemizin değişmeyen gündemlerinden biri olan eğitim sistemimizin durumu ve serencamı da konuşulmaya, müzakere edilmeye ve dahi eğitim şuraları düzenlenmeye devam edildi. Bu da eğitim gibi insanlığın değişmeyen gündemini sürekli konuşmak gerekliliğini ve meselenin insanlık tarihi kadar eski, insanlığın kendisiyle mündemîç bir olgu olduğunu bizlere göstermekte/ispalamaktadır.

Şimdi eğitim kamuoyunun üzerinde çalışması gereken asıl mesele, uzaktan eğitimin, eğitim faaliyetinden beklenen asıl işlevleri beklentileri karşılayacak şekilde yerine getirebilmesi için, altyapıdan plânlamaya, personel eğitiminden ölçme ve değerlendirme sistemlerinin geliştirilmesine kadar, neler yapılması gerektiğinin belirlenmesidir. **Uzaktan eğitimin, gelip-geçici bir süreç olmayacağı, eğitimde giderek kendisine daha büyük bir uygulama alanı bulacağına hiç şüphe yoktur.** Bu yöntemin başta gelen özelliği, zaman ve mekân konusunda (özellikle öğrencilere) büyük bir esneklik sağlamasıdır.



Uzaktan eğitimle, iyi plânlanması, doğru sunulması, uygun eğitim kaynak ve materyallerinin kullanılması, öğrenci değerlendirmelerinin uygun biçimde yapılması durumunda, kaliteli eğitim gerçekleştirilebilir.

Eğitimin hangi ortamda nasıl/ne şekilde ve hangi araçlarla yapılacağını tartışmadan önce belki bir kez daha ve defaatle eğitimin en temel meselesi olarak "eğitim felsefesi"ni konuşmamız, yerli yerine oturabilmemiz gerekmektedir. Bugünümüzü anlamak geçmişini anlamaktan, geleceğe sağlıklı bakışlar geliştirmekten bağımsız olamamaktadır.

#### Eğitim Sisteminde Eğitim Felsefesi Sorunu

İyi bir eğitim, "yukarıdan aşağıya" veya "aşağıdan yukarıya" yaklaşımıyla formüle edilebilir. Yukarıdan aşağıya, yönetim gereksinimleri belirler, aşağıdan yukarıya doğru ise ast seviyesindeki çalışan, birincil hedeflerini doğrudan kendi deneyimlerine dayanarak belirler.

Eğitim sisteminin yetiştirmeyi ve görmeyi arzu ettiği insan tipini oluştururken ortaya koyduğu anlayış ve disiplin, o sistemin eğitim felsefesini belirler. Eğitim felsefesinde cevabı aranan ana soru; 'Nasıl bir insan tipinin hedeflendiği?' sorusudur. Türkiye eğitim sisteminde de bu soruya cevap bulmak adına natüralizm, ilerlemecilik, pragmatizm, materyalizm ve idealizm gibi felsefi akımlarının etkisinin olduğu görülse de bu konuda belirli ve istikrarlı bir anlayış ortaya koyulamamıştır. İdeolojilerin ağırlıklı etkisinin görüldüğü eğitim sistemi, gelen giden iktidarların anlayış ve dünya görüşlerine göre şekil değiştirip durmuştur. Hâlbuki bir modelin verimli olup olmadığının anlaşılabilmesi için girdiler ile çıktılar arasındaki zamanın beklenmesi ve tüm değişkenlerin değerlendirmeye tabi tutulması gerekir. Yalnız kısa zaman aralıklarıyla uygulanan ve değiştirilen modellerin farklılığı ve fazlalığı göz önüne alındığında eğitimin bir yapboza dönüştüğü ve istikrarsızlığa mahkûm edildiği gözden kaçmamaktadır.

Dışarıdan ithal edilen yabancı anlayışlar, kendine özgü kültürel yapısı olan bir toplumun sorunlarını çözemediği gibi var olan sorunları daha da girift ve çözümü zor bir hale sokmuştur. Toplumumuzun kadim değerlerle şekillenmiş kültürel yapısı düşünüldüğünde, dışarıdan ithal edilen anlayışların toplumumuzun kültürel değerleri ile bu değerlerin yüreklerinde kök saldığı toplumla çatışacağı ve güveni zedeleyeceği bir hakikattir. Bu güvenin sarsılması eğitimin temel ilkelerine aykırı olduğu gibi eğitimde istenen verimi de veremeyecektir. Mevlâna, eğitilenin kalbini bir kuş yuvasına benzetmektedir. Bu manada eğiticinin o kuş



yuvasına (gönüllere) ulaşması için toplum ile arasında sevgi ve güven duygusunu hâkim kılması gerekir. Hal böyle olunca toplumun güvenini sarsmayan, kültürel değerleri ile uyuşan ve oradan beslenen anlayışların oluşturulması eğitim sisteminin olmazsa olmazıdır.

Toplumlar, kendilerine has yapılarıyla insan bedenine benzer. Her ne kadar toplumların ortak noktaları (evrensel yönleri) olsa da insanların kan grupları gibi kendilerine özgü yanları mevcuttur. Bir bedendeki kan grubu ile uyuşmayan anlayışlar o bedeni besleyemez, ayakta tutamaz, ileriye taşıyamaz ve yaşatamaz. Bu yüzden felsefik anlayışlar, öncelikle içinde buldukları kültürün içinde vücut bulmalı, orada yaşamalı ve sonra ürünü olduğu kültürü destekleyerek onu dünya kültürlerini etkileyecek güçlü bir konuma ulaştırmalıdır. Başka kültürleri etkilemekten kasıt onları dejenerasyona uğratmak anlamında değildir. Her kültürün kendisine has yönü olduğu gibi evrensel yönü de vardır. Başka kültürleri etkilemek, evrensel yönden destekleyip geliştirmeyi ifade eder. Bundan kasıt başka kültürlerin kılık kıyafetlerini, yaşayış şekillerini, gelenek ve göreneklerini alıp kendi toplumuna dayatmak değildir.(2) Eğitim felsefesi, eğitim sistemine ruh veren anlayışlar olup bir ağaca benzerler. İlk önce üzerinde bulunduğu toplumun değerleri içinde kök salmalı, sonra dallarını dünyanın dört bir yanına ulaştırmalıdır. Eğer başka yerlerde kök salmışsa o bizim değil başkalarının eğitim

sistemine dönüşür ve biz de başkalarının gölgesinde var olma mücadelesi veren ve zamanla başkalaşıma uğrayan bir toplum haline dönüşürüz. Öncesi ile bugünü kıyasladığımızda toplumumuzda dönüşümün ve kültürel erozyonun ciddi boyutlara ulaştığı görülecektir. Başkaları gibi giyinen, konuşan, yaşayan ve kendi toplumsal değerlerine, gelenek ve göreneklerine itici gözlerle bakan nesillerle karşılaşmaktayız.

İnsan gibi toplumlar da doğar, gelişir ve ölür. **Kendisi olmayan toplumlar yaşarken ölmüş demektir.** Unutmamak gerekir ki zayıflar, güçlüleri taklit eder. Ya kendimiz olacağız ya da çirkin ördek yavrusu gibi kendimizin güzelliklerinin farkına varamadan yıllarımızı geçireceğiz. Sürekli ithal edilen eğitim modellerinin hiçbiri bugüne kadar tatmin edici bir sistem kurabilmiş gözükmemektedir." Türkiye'de eğitim sisteminin sorunlarının çözümü için öncelikle yaşadığımız toplumun tarihi-kültürel kodlarına uygun bir eğitim modeline ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye'ye özgü bir eğitim düşüncesi ve modeline ulaşma çabaları, alandaki tarihsel tecrübenin ve birikimin yeni bir gözle değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu da kendi ilim düşünce geleneğimizden beslenen bir eğitim düşüncesinin inşa edilmesi ve gerçekten bu toplumun eğitsel sorun ve ihtiyaçlarına dayalı olarak geliştirilen modellerin uygulamaya konulmasıyla mümkün olacaktır."

Eğitim alanındaki başarılarının teknolojideki başarılarına kaynaklık etmiş olan Japonya, İkinci Dünya Savaşından sonra çok kısa bir zaman içinde gelişerek batılı ülkelerle yarışır hale gelmesini, ithal ettiği anlayışlar yerine kendi kültüründen beslenen, o kültür içinde kök salan kendine has eğitim felsefesine borçludur. Bu da öz kültür ve değerlerden beslenmenin önemi açısından dikkate değerdir. Burada asıl dikkat edilmesi gereken mevzulardan biri; gelişmişliğin veya devamlılığın salt şekilsel bir kültür anlayışına bağlı olmayışıdır. Çünkü kültür, topluma öz benliğini kazandırmanın yanında evrensel mahiyette değersel ve ahlaksal bir ruh da aşılır. Tüm kültürlerde aşılması hedeflenen iyi-kötü doğru-yanlış, güzel-çirkin veya insanlığa yarar sunacak evrensel nitelikler mevcuttur. Kültürlerde var olan ve nesiller boyu süregelen hikâyeler, edebi eserler, adet ve gelenekler ile bilimsel gelişmeler, yeni nesillere bu ruhu ve benliği aşılayarak toplumun devamlılığını hedefler. Buradaki devamlılıktan kasıt, kimlikssel olarak var olmak için öze dönük değerlerin; dünya toplumları arasında var olmak için de evrensel değerlerin aşılması sürecidir. Toplumlar ise kültürlerinde bu iki faktörü barındırdıkları ölçüde tarih sahnesinde yer almışlardır.(3)

İthal edilen, kendi kültürlerinin ve evrensel ahlak değerlerinin geri planda kaldığı eğitim felsefeleri, mesleki anlamda başarılı bireyler oluştursa da toplumsal uyumu güçlü, mutlu bireyler meydana getirememiştir.

**'Nasıl bir insan tipi hedeflenmektedir?'** sorusu eğitimin felsefesi, cevaplarından biri ise kültürle alakalıdır. Çünkü eğitim sistemi, merkezine bireyi ve toplumu olarak onların etrafında amaçlar belirler. Kültür de bu



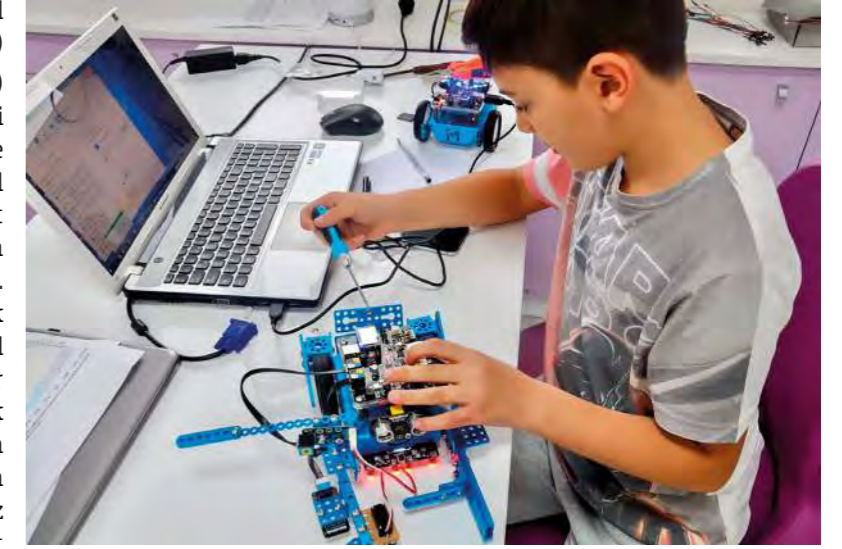
amaçların başında gelir. Bireyin yetişip gelişmesinde hem genetik hem de çevresel faktörlerin rolünün olduğu bilinmektedir. İnsanın, sosyo-kültürel ve psikolojik bir varlık olduğu düşünüldüğünde yetiştiği çevreden ve kültürden kopuk veya o kültürle çakışan bir eğitim politikasının bireye fayda yerine zarar vereceği bir gerçektir. Birey, kültür içinde hayata gözlerini açar ve ölene kadar da o kültürel ortamla ilişki içerisinde bir hayat sürer. Bu yüzden bireyin idealleri, hayalleri ve edindiği rollerin şekillenmesinde kültür en güçlü etkenlerdendir. Birey bu ortamda kök salar ve hayata uyum sağlar. Onu oradan söküüp aldığımız zaman fayda yerine ciddi zarar verirsiniz.

Siyasi öncelikler / anlayışlar, bireyin yetiştiği kültür ve inançla çakışan ideolojik görüşler özellikle bulunduğumuz toplumun kültürel yapısının çok sığ anlayışlarla eğitimde yer edinmesine ve hatta kültürün, eğitim sisteminin raflarında sadece bir aksesuar ve folklorik bir argüman olarak görülmesine sebep olmuştur. Eğitim sistemine ruhundan soyutlanmış ve sadece folklorik olarak yansıtılan kültür, ticaret sektörü olarak da politikalara yansımıştır.

İnsanın, sosyo-kültürel ve psikolojik bir varlık olduğu düşünüldüğünde yetiştiği çevreden ve kültürden kopuk veya o kültürle çakışan bir eğitim politikasının bireye fayda yerine zarar vereceği bir gerçektir. Birey, kültür içinde hayata gözlerini açar ve ölene kadar da o kültürel ortamla ilişki içerisinde bir hayat sürer. Bu yüzden bireyin idealleri, hayalleri ve edindiği rollerin şekillenmesinde kültür en güçlü etkenlerdendir. Birey bu ortamda kök salar ve hayata uyum sağlar. Onu oradan söküüp aldığımız zaman fayda yerine ciddi zarar verirsiniz. Hayatın bir kültürlenme süreci olduğu, bireyin sosyo-kültürel ve boşluk kabul etmeyen yapısı düşünüldüğünde bireyin ya kendi kültürü ile hayata tutunacağı veya başka kültürlerin etkisi ile yozlaştırılarak yoluna devam edeceği bir hakikattir. Başka kültürlerin etkisine bağımlı olarak kendi kültürünün dejenere edilmesi ve yok oluşuna seyirci kalınması ise kabulü mümkün olmayan bir durumdur. Bundan dolayı çevresel ve kültürel faktörlerden kopuk bir eğitim sistemi, bireyi hedeflenen ve amaçlanan düzeye ulaştıramayacaktır. Kültürün bu etkisi, eğitimciler ve psikologlar tarafından zikredilen bir hakikat olmasına rağmen maalesef eğitim sistemimizde gereği gibi yer edinememiştir. Özellikle son

yüzyılda sürekli kendi kültürü ve kültürel yapısı ile çatışmacı bir yol izlenmiştir.(4) Eğitim sistemimizin (ve sistemlerinin) neyi vermek /kazandırmak istedikleri esas mesele olmakla birlikte bu değerlerin, niteliklerin nasıl kazandırılacağı da bireyin şahsiyet kazanabilmesi bakımından asla ihmal edilmemesi gereken husustur. Beceri gerektiren bir niteliği teorik anlatmak ve orada bırakmak, sanatsal bir yeteneği ona uygun olmayan araçlar kullanarak geliştirmeye çalışmak çekilen zahmetin verilen emeklerin usulsüzlüğe kurban olmasına neden olabilecektir. En büyük sermayemiz olan gençlerimizin kendilerine en üst değer katabilmeleri ve ülkelerine yönelik olarak en üst düzeyde toplumsal fayda sağlayabilmeleri için sistem düzeyinde doğru planlamaların yapılması, öğrenci düzeyinde ise genellemelerden uzak kişiye özel rehberlik faaliyetlerinin yapılması dün, bugün ve yarın da önemli olacaktır.

Rehberlik; bireyin bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden kendisini, çevresini ve fırsatları tanıyarak, kendisini gerçekleştirmesine yardımcı olan ve hayat boyu süren aktivitelerin bütününe denir. Rehberlik hizmeti ilk olarak Batıda iş alanlarında mesleki alanda doğmuş ve merhale merhale hayatın birçok evresine dâhil edilmiştir. Rehberliğin amacına bakıldığı zaman, bireyin hayatı için bir dönüm noktası olan eğitimden kopuk olması düşünülemez. Batı ülkelerinde eğitime çok erken yıllarda dahil olmasına rağmen ülkemize kavram olarak 1950'li yıllarda, bir disiplin olarak da 1970-1971 eğitim ve öğretim yılında okullarda hizmet vermeye başlamıştır. Hizmetleri, genelde mesleki anlamda ve yükseköğretime hazırlık alanında olmuştur. 1974'te 9. Eğitim şurasında 9. Sınıf öğrencisinin ilgi ve yeteneklerine göre yönlendirilmesine ve öğretmenlerin formasyon eğitiminin bir parçası olmasına karar verilmiştir.(5) Sahadan gözlemlerimiz PDR hizmetlerinin büyük oranda sorunlu, başarısız ve uyumsuz öğrencilere çare bulucu bir hizmet olarak algılanması, genelde sorun ve kriz odaklı olması, okullarımızda rehberlik birimlerinin masa başı uygulamalarının ağırlıkta olması gibi temel sorunları bulunmaktadır. Proje okulları ve Fen liseleri haricindeki okullarımızda rehber hocalarımız -amiyane tabirle- şeytan taşlamaktan tavaf etmeye yeterince fırsat bulamaktadırlar.



Günümüz eğitim yaklaşımlarında tarihin belki hiçbir döneminde olmadığı kadar ailelerin okuldan ve bir bütün olarak eğitim kurumlarından beklentilerini çoğalmıştır. Bu da ülkemizde formel eğitim kurumlarında günlük geçirilen süreyi arttırdığı gibi yıl olarak da eğitim süresini uzatmıştır.

Günümüzde eğitim; kişilerde güçlü bir disiplin bilgisi, analitik ve eleştirel düşünme becerilerine sahip olmayı gerektiren bilgiyi işleme ve problem çözme kapasitesi oluşturmakla ilgilidir. Bilişsel yeterliklerin yanı sıra eğitim; sosyal ve duygusal beceriler, hoşgörü, başkalarına saygı ile öz-düzenleme ve kendi öğrenme süreçlerini daha iyi anlama kapasitesi gibi daha geniş yeterliklerle ilgilidir. Günümüzde bu yeterliklerin geçmişte olduğundan daha değerli olduğunu söyleyemeyiz. Ancak geçmişte bu yeterliklere sadece toplumun belirli bir üst kesiminin sahip olması beklenirken, günümüzde bütün bireylerin bu yeterliklere yönelik eğitim alması beklenmektedir. Öte yandan, Dünya Bankası (2017) tarafından açıklanan "öğrenme yoksulluğu" verileri gibi ulusal ve uluslararası değerlendirmeler, öğrenciler arasındaki öğrenme farklılıklarını ortaya koymaktadır. Eğitimden beklentilerin artmasıyla okulun eşitlik, nitelikli eğitim ve bireysel ihtiyaçların karşılanması dengesini sağlaması hem zorluk hem de gereklilik olarak daha görünür hale gelmektedir.(6)

Sanayi devrimi ile beraber artan okullaşma ve kitlesel eğitimin ortaya çıktığı zamanlarda geleneksel yaklaşım olarak da ifade edilebileceğimiz okullarda herkes için standardize edilmiş, ezber yöntemlerinin yaygın olduğu, bilgi hatırlamaya odaklı bir eğitim modeli sürdürülmekteydi. Bu anlayış birçok sistemde hala önemli



ölçüde sürdürülse de, bireysel öğrenme ihtiyaçlarının daha fazla önem kazandığı, öğrenmenin çevreyle ve sosyo-duygusal süreçlerle yakın ilişkisinin görüldüğü, iş/faaliyet ortamında, daha çok bireyselleştirilmiş anlayışa doğru evrildiğini görebilmekteyiz. Bu konuda esas konumuz olan teknolojinin bu yöndeki eğilimi kolaylaştırması hatta neredeyse kaçınılmaz hale getirmesinden de söz edilmektedir.

Yine olumlu yönleriyle çocuklarımızın, gençlerin hatta büyüklerin hayatında önemli bir yer tutan internet, olumsuz yönleriyle de büyük bir tehlike olarak görülmektedir. Her türlü bilgiye kolay ulaşım sağlayan internet, aynı zamanda her türlü kötülüğe ulaşmada da bir araç olabilmektedir. Sanal alemde çocukları ve gençleri bekleyen saldırganlık, şiddet, kötü alışkanlıklara özendirme, cinsellik, kontrolsüz alışveriş ve çocukların kötü emeller için kullanılması gibi tehlikeler mevcuttur. Kontrollü bir şekilde kullanmadığı için, sanal alemde oyun ve sohbete dalıp, internet ve bilgisayarın bağımlısı haline gelen ve dünyayla alakasını kesen, ailesiyle ve arkadaşlarıyla diyalogdan kaçan nice problemlili kişiler artık her tarafta görülebilmektedir.

Şunu unutmamalı ki internetteki sanal dünya, tamamen çevresinden soyutlanmış ve toplumsal değerlere kayıtsız bir insan kitlesinin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. O yüzden internetin bizlere sağladığı olumlu yönlerini kullanmaya çalışalım. İnterneti çocuklarımıza tamamen yasaklamak yerine, belirli saat aralıklarında bağlanmalarına izin verelim ve

odaları yerine bilgisayarın evin ortak kullanım alanlarında kullanmalarına müsaade edelim. Kuracağımız aile güvenlik programlarıyla zararlı sitelere girmelerini engelleyelim. Asıl önemlisi de kural koyarken önce o kurallara kendimiz uymalı ve internet, televizyon ve telefon kullanmada örnek olmalıyız.

Bundan belki birkaç on yıl önce eğitimin özerkleştirilmesi, adem-i merkezileştirilmesinden bahsedilirken bu daha çok yerel yönetimlerin eğitim alanında güçlendirilmesi anlamına gelirken günümüzde teknolojinin sağladığı imkanlarla coğrafya ve mekânlar önemini yitirmiştir. Önemli olan "erişilebilirlik" olmaya başlamıştır.

**Bugün uluslararası birçok kuruluşun, toplumun, toplumsal ilişkilerin, tüketim alışkanlıklarının ne yönde dönüştüğünü anlamaya çalışmakta ve bu sürece kendi önceliklerine göre müdahale etmektedirler.** Gelecekte var olmaya ve etkin kalmaya devam etmek isteyen her kuruluş ve devlet(ler)de bu değişime duyarsız kalamazlar. Değişimi yönetme ve yönlendirme kapasiteleri sınırlı ise (ki öyle) bu değişime göre "güncellemeleri" "upload" etmelidirler. Çalışılacak senaryolar geleceği okumaya çalışmak cabası olacağından mutlaka elastikiyetlik özelliği bulunmalıdır.

Günümüzdeki okullaşma verilerinden ve okulların ekonomik ve sosyal işlevlerinden hareketle kitlesel eğitimin devam edeceği yorumlanabilir. Okullar ekonomik boyutuyla, çocuklarla ilgilenerek ebeveynlerin çalışabilmesini ve hem ev hem de iş hayatına sahip

olabilmesini mümkün kılmaktadır. Kültürel boyutuyla ise, giderek çeşitlenen toplumda sosyal bir doku oluşturmakta, ilişkiler kurulmasına, eşitsizliklerin giderilmesine ve toplumsal normların sürdürülmesine imkân vermektedir.(7)

Günümüzde iş süreçlerine ilişkin yenilikler ve çalışma koşullarında bireylerin ihtiyaç ve özellikleri dikkate alınarak esnekliklerin sağlanması gibi eğilimler bulunmaktadır. Dijitalleşme sürerken ve toplumlar iyi olma haline daha fazla önem atfederken esnek koşullara sahip iş koşullarının yaygınlaşacağı düşünülebilir. İş süreçlerindeki bu koşulların ve kişilerin ihtiyaç ve özelliklerinin dikkate alınarak süreçlerin oluşturulmasına ilişkin eğilimden hareketle; eğitim sistemlerinde de giderek daha eğitilmiş hale gelen ebeveynlerin imkânları ölçüsünde geleneksel eğitim sisteminin dışına çıkması ve alternatif seçeneklere yönelmesi mümkün. Bu gelecek kurgusunda, daha fazla dijital öğrenme araçları yoluyla uzaktan öğrenme çözümlerinin oluşturulması ve geleneksel öğretmen rolüne ihtiyacın azalması, öğrenme süresinin güne yayılması ve mekân seçeneklerinin genişlemesi özellikleri bulunur.(8)

Son 10 yıldaki gelişmeler, bir eğitim yöntemi olarak, uzaktan eğitimin kesinlikle göz ardı edilemeyeceğini; söz konusu yöntemin, bazı durumlarda, kaliteli eğitim talebinin karşılanmasında kayda değer çözümler sunma imkânına hâiz bulunduğunu ortaya koymaktadır. Uzaktan eğitimi değerlendirirken yapılabilecek en büyük hatalardan birisi, geleneksel eğitim sistemi ile uzaktan eğitimin birbirlerine rakip sistemler olduğu yanılışına kapılmaktır. Araştırmaların pek çoğunda, öğretmen ve öğrencinin hazır bulunuşluğu, ders içeriklerinin ve altyapının yeterliliği, plânlama, öğretmenin uzaktan eğitim tekniklerine ve kullanılan cihazlara hâkimiyeti, öğrencinin özdisiplini ve kendi kendine öğrenme yeteneği, ebeveynlerin konuya yaklaşım biçimleri gibi unsurların, öğretim sisteminin başarısında etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Bu itibarla, her iki eğitim sisteminin birbirine rakip olmaktan ziyade, birbirini tamamlayan sistemler olduğu gerçeğinin kabul edilmesi, son derece önemlidir.

Öğrenciler yaşları büyüdükçe eğitim süreçleri daha fazla bireyselleşir, özelleşmiş öğrenme platformları ve yönlendirme hizmetleri daha fazla yer bulacaktır. Diğer birçok dijital platformun yükselişiyle birlikte, sınıf

eğitimi sunma eğilimi de azalıyor. Bu çağdaş yaklaşım daha düşük maliyet aşımalarına neden oluyor ve hem öğretmenler hem de çalışanlar için uygun bir platform sunabilmektedir.

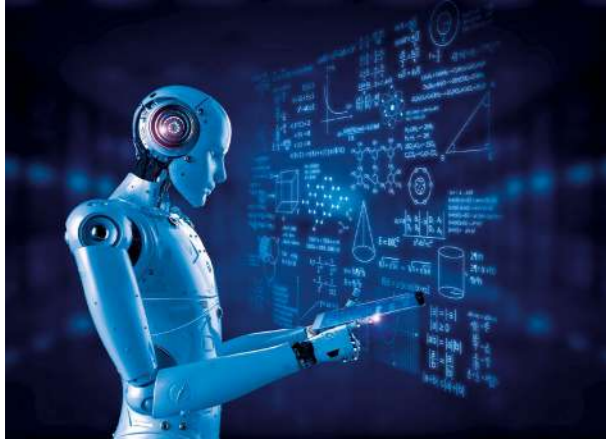
Bu tespit, geleneksel eğitim yöntemlerine eğilimin tamamen sona erdiği anlamına gelmez. Bazı şirketlerde, oturumlar hâlâ gruplar halinde yapılır ve burada bir öğretmen birebir eğitim verir. Ancak bu tür eğitimlerde bile beyaz tahtaların yerini akıllı TV'ler ve diğer elektronik cihazlar almaktadır. Öğrenmede en yaygın kullanılan 'hareket halindeyken/mekandan bağımsız' yaklaşımı, mobil cihazları kullanmaktır. Mobil cihazlardan kolayca erişilebilen eğitim ve gelişim uygulamaları bugünün en yaygın seçenekleridir.

Günümüzde resmi eğitimde sağlanan diploma ve not dökümü gibi belgelerin yeterli göstergesi olma konusunda geçerliklerinin zayıfladığı söylenebilir. Öyle ki bazı küresel şirketler resmi eğitimde tanımlanan yeterlik belgelerine sahip olmasa bile deneyim ve beceri setlerine bakarak kişileri istihdam edebiliyor.

Günümüzde dijitalleşme ve yapay zekâyâ büyük ilgi gösterilmekte ve yatırım yapılmaktadır. Teknolojideki son gelişmelerle birlikte teknolojinin hayatımıza daha fazla yerleştiğini görmekteyiz. Dijital asistanlar, akıllı oyuncaklar ve giyilebilir cihazlar, günlük yaşamlarımızda öğrenme ve teknoloji ile etkileşim şeklimizi değiştirdi.

**Dijital çağın belirgin niteliği;** Eğitimin her yerde her an gerçekleşebilir olmasıdır. Dijitalleşme sayesinde Formal ve informal öğrenme arasındaki geçişlik dijital platformlar lehine genişlemektedir. Bugün artan bir şekilde resmi okul sistemi dışında bazı öğrenme ve beceri edinme deneyimleri örnekleri günümüzde çoğalmaktadır.





Bugün öğrencilerimiz internet üzerinde eğitim videolarını, platformlarını kullanarak konu bazı öğrenme faaliyetlerinde bulunmaktadır. Öğrencinin öğrenmeye yönelik kullandığı bütün kaynaklar açık ve yasadır. Bu öğrenme faaliyeti için takip edilen/izlenen ders videolarının bir kısmı ücretli olup bu alanda ciddi bir sektör oluşmaktadır. Bazı eğitim platformlarında yaşam boyu bireysel yapay zekâ asistanları bulunmaktadır ve kişinin ihtiyacı ilgisi ve özellikleri doğrultusunda öğrenme seçeneklerini, bilgi-beceri açığını belirlemekte kişiye özel programlar çıkarmaktadır. Özellikle bu tip uygulamalar üniversiteye hazırlık sürecinde hızla yaygınlaşmaktadır. Dijital platformlarda her türlü etkinlik zaman ve mekan serbestliği sağlayabildiğinden eğitim, iş ve serbest zaman alanları ve zamanları arasındaki ayrımlar azalmıştır.

Öğrencilerin kendi öğrenmelerini yönlendirmede yetkin olduğu, her yerde ve her an öğrenmenin gerçekleşebileceği ve zengin öğrenme fırsatlarına ve bilgiye erişimin mümkün olduğu bir toplumda artık öğretmenlik mesleği de eski kutsallığından önemli ölçüde feragat etmek durumunda kalacaktır. **Eğitimde dijitalleşmenin üreteceği özgürlük alanları eğitimin ideolojik niteliği bağlamında sistem için zorluklara (?) sebep olabilecektir.**

Birçok ülke için mevcut görünüm incelendiğinde, eğitime katılım ve eğitimde geçirilen sürelerin artması, örgün eğitimin yanı sıra yaygın eğitim süreçlerinin de insan yaşamında daha fazla yer bulması, öğretmenlerin rollerinde dönüşüm ve öğretmene yönelik politikaların daha da öncelik kazanması, yerel yönetimlerin yetki alanlarının genişlemesi gibi eğilimler bulunmaktadır. Hâlihazırda dijital dönüşümün de etkisiyle okul sistemleri ve öğretimdeki bazı eğilimlerin hızlandığı görülmektedir. Bunun yanı sıra, 2020 yılında yaşadığımız salgın krizi nedeniyle ülkeler eğitim sistemlerini yüz

yüze eğitimden uzaktan eğitime hızlı ve çok yönlü kararlarla taşımak durumunda kaldı. Bu zorlayıcı süreç birçok ülke için dijital yetersizlikleri ve öğrenciler arası eşitsizlikleri de daha görünür kıldı. Türkiye'de 2020 Mart ortasında görülen ilk vakanın ardından iki hafta sonra gibi kısa bir sürede okullarda yüz yüze eğitime ara verilerek eğitim öğretim süreci uzaktan öğrenme yoluyla sürdürülmeye başlandı. Dolayısıyla okulların dijital alt yapı yetersizlikleri, öğretmenlerin uzaktan öğrenme sürecine ilişkin hazır bulunuşlukları, öğrenciler arası uzaktan eğitime erişim ve imkân eşitsizlikleri, uygun uzaktan eğitim içeriklerinin oluşturulması gibi birçok sorun alanı daha görünür hale geldi. COVID-19 salgınında ortaya çıkan zorlayıcı unsurlar yüz yüze eğitimin ve okullardaki öğrenme ortamının önemini bir kez daha hatırlattı. Bu anlamda salgın sürecinin de etkisiyle uzaktan öğrenme platformları okul eğitiminin bir alternatifi olmaktan çok tamamlayıcısı ve destekleyicisi olarak kabul gördü. Öyle ki, uzaktan eğitim yüz yüze eğitimin yerini alamaz düşüncesiyle salgın devam etmesine rağmen 2020-2021 yılı eğitim öğretim yılının başlamasıyla Türkiye'nin de dâhil olduğu birçok ülkede kademeli olarak yüz yüze eğitime geçiş kararları verilmektedir (UNESCO, 2020).

**Sonuç olarak,** küresel düzeyde eğitim sistemlerindeki mevcut eğilimleri izlemek ve ulusal görünümün bununla hangi noktalarda benzer ve farklı olduğunu anlamlandırmak politika yapıcılar için süreç yönetiminde daha etkili kararlar almayı sağlayabilir. Türkiye de dünya genelinde olduğu gibi salgın krizinden hayatın her alanında etkilendi. Salgın krizinin eğitimde yarattığı büyük tahribat göz ardı edilemez. Ancak bu etkiler eğitim sisteminin özellikle nitelik ve eşitlik bağlamında güçlendirilmesine yönelik tartışma zeminini destekleyebilir ve iyileştirici müdahaleleri hızlandırabilir.

**Dijital dünyanın imkânları bir özgürlük imkânı olarak pazarlanırken insanlık tarihinde görülmediği kadar yaygın bir bağımlılık ilişkisi de üretmektedir.** Bu konuda "ekran bağımlılığı", "İnternet bağımlılığı" gibi isimlendirmelerle resmi anlamda da bir bağımlılık sorunu olarak tanımlanmış hastalık halinden gençlerimizi ve kendimizi kurtarmadan daha doğru ifadeyle teknoloji ile kontrollü bir ilişki kurmadan teknolojiyi eğitimde sağlıklı kullanımını da tam olarak gerçekleştirme imkanımız olmayacaktır. Teknoloji bağımlılığı küçük çocukları çok daha riskli bir hale getirdi. Küçük yaşta çocukların sigara, alkol ve uyuşturucu gibi madde bağımlılığına bulaşma ihtimali neredeyse yok. Ancak teknoloji bağımlılığı her çocuk için mümkün hale

geldi. Özellikle evde daha çok yalnız kalabilen anne baba ayrı veya ebeveynlerin her ikisinin de yoğun çalıştıkları ve eve yorgun geldikleri ortamlarda her çocuğumuz internet bağımlılığı potansiyeli taşıyor. Özellikle çocukları ve gençleri bu bağımlılık türlerinden uzaklaştırmak için en başta ailelere büyük görevler düşüyor. Çocukların fiziksel beslenmelerinden çok daha fazla ruhsal beslenmelerine önem vermeliyiz. Sosyal ağlar bütün dünyada çığ gibi artıyor. İnternet üzerinden herkes birbiriyle görüşüyor. Ancak "çevrimiçi" yalnızlıklar hızla artıyor.

Uzaktan eğitim konusunda bizleri en çok endişelendiren hususlardan birisi de, eğitimin mekanikleşmesine yol açması ihtimalidir. Eğitim faaliyetinin kendisinden beklenen işlevleri yerine getirebilmesi için, varlığına en çok ihtiyaç duyulan hususlardan birisi, öğrenen ile öğretene arasında sürekli, sağlıklı ve yeterli etkileşimin tesis edilebilmesidir. Bilhassa sosyal alanlarda, öğrenilen akademik bilginin özümsemesi, öğrencilerin tartışma, muhakeme, yorumlama, soru sorma, görüş oluşturma gibi yeteneklerinin gelişebilmesi için, sınıfta yeterli tartışma ortamının tesis edilmesi büyük önem taşımaktadır. Eğitimin, en yetkin araç ve yöntemlerle öğrenciye bilgi aktarımından ibâret olduğunun düşünülmesi, eğitim konusunda yapılabilecek en büyük hatalardan birisidir.

Öğrenci-öğretmen etkileşimi, öğretmen bakımından da çok önemlidir. Öğretmenin kendisini geliştirebilmesi için de gereklidir. Kameraya konuşan öğretmen öğrencisiyle yeterli etkileşim kuramaz. Bu durum, en önemli özelliklerinden birisi (insana) sürekli kendisini yenileyebilme arzusu ve yeteneği kazandırmak olması gereken eğitimin, canlılığını yitirmesi ve mekanik/ ruhsuz bir faaliyete dönüşmesine sebebiyet verebilir ki, gelecekte bunun vahim sonuçları olabilir. (9)

"Uzaktan eğitimde, verimli bir öğretim için, öğrencilerin "zamanını planlama, derse hazırlanma, dikkatle dinleme, gerektiğinde dersi (yeterli öğrenmeyi sağlayınca) kadar (tekrar etme, anlayamadığı hususları belirleme, bu konular hakkında eğitime soru sorma ve kendi kendine öğrenme" gibi yetenekleri kazanmış olmaları büyük önem taşımaktadır.

Öğrencilerin, plânlı çalışma, kendini disiplin altına alabilme gibi yeteneklerinin yanı sıra, bilişim teknolojilerini kullanma, verileri analiz etme, siber saldırılardan ve casus yazılımlardan korunma, zamanı

etkili kullanma gibi yetenekleri de kazanmaları gerekmektedir. Öğretmenlerimizin bilişim teknolojilerini kullanma konusundaki yeterlilikleri artırılmalıdır. Eğitimcilerden kaynaklanan sorunların en aza indirilmesi için, bundan böyle bütün eğitim fakültesi öğrencilerine, bölümlerine bakılmaksızın, bilişim ve internet araç ve teknolojileri konusunda gerekli nitelikleri hâiz bir eğitim verilmelidir.

Günümüzde, bilişim teknolojilerindeki gelişmeler sonucunda yaygınlaşan sosyal medya uygulamalarının, insanları/öğrencileri, mobil cihazlar aracılığıyla "uzaktan" etkileşim içinde bulunmaya yönlendirdiği; bu durumun, son yıllarda pek çok toplumda, önemli psiko-sosyal sorunlara yol açtığı gözlenmektedir. Uzaktan eğitimin, bu olumsuz gidişatı daha da şiddetlendirmesi muhtemeldir. Eğitimin asıl işlevlerinden birisi, değer sahibi bireyler yetiştirmektir. Mevcut hâliyle, uzaktan eğitimin bu işlevi yerine getirebilmesi mümkün görünmemektedir." (10)

#### KAYNAKLAR

- 1) TEDMEM (2020)Eğitimin Geleceği- OECD Gelecek Senaryoları Raporu
- 2) SDAM Türkiye Eğitim Sistemi Sorunları Raporu, İstanbul, 2022
- 3) SDAM Türkiye Eğitim Sistemi Sorunları Raporu, İstanbul, 2022
- 4) SDAM Türkiye Eğitim Sistemi Sorunları Raporu, İstanbul, 2022
- 5) SDAM Türkiye Eğitim Sistemi Sorunları Raporu, İstanbul, 2022
- 6) TEDMEM (2020)Eğitimin Geleceği- OECD Gelecek Senaryoları Raporu
- 7) TEDMEM (2020)Eğitimin Geleceği- OECD Gelecek Senaryoları Raporu
- 8) TEDMEM (2020)Eğitimin Geleceği- OECD Gelecek Senaryoları Raporu
- 9) Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı Prof.Dr. Özden TEZEL, 27 Mayıs 2020 günü, Eğitim Fakültesi Çevrimiçi Konferanslar dizisi çerçevesinde "Koronavirüs Sürecinde Hızlanan Dijitalleşme Bağlamında Uzaktan Eğitimin Geleceği" konulu konuşmasından
- 10) Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı Prof.Dr. Özden TEZEL, 27 Mayıs 2020 günü, Eğitim Fakültesi Çevrimiçi Konferanslar dizisi çerçevesinde "Koronavirüs Sürecinde Hızlanan Dijitalleşme Bağlamında Uzaktan Eğitimin Geleceği" konulu konuşmasından bir bölüm



## SUÇ ANALİZİ

### ▲ SALİHA ÜLEV

Yıllar önce Halit Akçatepe'nin hastalandığına dair bir habere rastlamıştım. Spiker haberi sunarken rahatsızlıktan bahsetti ve kinayeli bir şekilde ekledi: "Bazıları vefasızlıktan diyor". O an içimde alacalı bulacalı bir üzüntü hissettim. Sonra da kendi kendime dedim ki: "Yahu ne oluyor? Şimdi Halit Akçatepe'ye vefasızlık göstermiş ve hastalığının sebebi ben mi olmuş oldum? Ben ona nasıl vefa gösterebilirdim ki?" Yersiz bir şekilde üzerime alınmıştım. Neyse ki kendime gelmem(!) uzun sürmemişti.

Fakat bu durum bende şöyle bir düşünce uyandırdı: Sürekli bir şeylerden dolayı suçlanıyorduk. Gereksiz yere, gerektiğinden fazla suçlanıyorduk. Bu da bizde kronik bir suçluluk duygusu oluşturuyordu. Nasıl olsa ne yaparsak yapalım bu sonu gelmeyen suçlardan azat olmak mümkün değildi. Biz de bunu kabulleniyor ve gerçekten üzerimize alınmamız gereken noktalarda duyarsızlaşıyorduk.

Şöyle bir düşününce, sabahtan akşama kadar sosyal ya da değil tüm medya araçları tarafından bir şeyleri yaptığımız ya da yapmadığımız için suçlanıyorduk. Buna bir de ailemiz ve çevremiz eklendiğinde baş edilmez bir döngünün içine giriyorduk.

Televizyon programlarında sağlıklı beslenmediğimiz için suçlanıyorduk. Artık milletçe obez olmuştuk. Hastaydık. Alternatif tıp diye bir şey vardı. Otu çöpü kaynatıp şifa bulabilirdik de neden üşeniyorduk? Neredeyse evimizde zencefil bulunmuyor diye üzülecek



duruma geldik. Psikolojiniz mi bozdu? Psikoloğa gidiyor ve dertlerinize Müslüman olduğunuz halde baş edemiyor muydunuz? İnanmıştınız da şifayı başkasından mı arıyordunuz? Kendi kendinizi telkin etmeyi bilmiyor yoga ya da meditasyon yapmıyor muydunuz? Her gün yürüyüşe de çıkmıyor muydunuz? Olamazdı. Kızartma mı yiyordunuz? Şeker bir zehirdi ise, nasıl hala zehirli çay içebiliyordunuz? Zaten çay, demiri alıp götürüyordu. Kahve çarpıntı yapıyor, et damarları tıkiyordu. Sebzeleri az haşlamalıydınız. Suçluydunuz işte, çünkü diyaframdan nefes almayı beceremiyordunuz.

Suçlandığımız konular ve kategoriler bitmiyordu. Namaz kılarken ellerinizi düzgün bağlayamamış, doğrulurken ellerinizden güç alarak kalkmıştınız. Namazınız da olmuyordu ki... Boşuna kılıyordunuz. Bir şeyleri düzeltmek için tek başına yapabileceklerinizi yaptığınız halde yeterlilik psikolojisinden kurtulamıyordunuz. Yapabildiklerinizden yeni yollar açamıyor, daha iyiye gidemiyordunuz. Çünkü ne yapsak yetmiyormuş, duyarsız bir Müslüman'mışız ve daima günahkârmışız izlenimine kapılıyordunuz. Bu yeteri kadar yapmıyorsunuz mesajı, "madem cennete gidemiyoruz bari cehennemi hak edelim" gibi bir mantıksızlığa itebiliyor ya da yaptığınız her şeyi insanların beğenisine sunup sürekli kendinizi kanıtlama çabası içinde olmanıza yol açabiliyordu.

Tıp, bir sektör haline gelmişti. Çocuklar zehirleniyordu. Onlara aşı vurdursa mıydınız, vurdurmasa mıydınız? Vurdurursanız da suçluydunuz artık vurdurmasanız da. Ateşini sirkeyle mi düşürmeye çalışıyordunuz? Artık bu yanlıştı. Birkaç sene sonra tekrar doğru olabilirdi ama şu an yanlıştı. Bebeğinizi kundaklamak geçen senelerde çok zararlıydı mesela, şimdilerde kendilerini huzurlu hissettirdiği için tavsiye ediliyor. Siz dikkate almayın, ne desek yalan. Belki tam tersi, belki hala farklı görüşler vardır. İhtimal ki araştırmalar hala sürüyor. Malum İsviçreli bilim adamları boş durmuyor.

Öyle istatistikler vardı ki ülkenizin bir türlü yüzü gülmüyordu. Trafik kazalarında ön sıralarda yer alırken kitap okuma konusunda son sıralardaydınız. Fakir bir ülkeydiniz. Gelişemiyordunuz. Yarısından fazlası açlık



çekiyordu bu ülkenin. Asla refah ülkesi olamayacaktınız. Hep geri gidiyordunuz. Bir kere en baştan böyle bir ülke vatandaşı olduğunuz için suçluydunuz.

Bugün ya yemek yapamamıştınız ya akşam yemeğini yetiştirememiştiniz ya da ocakta sütü unutmuşunuz, taşmıştı. Neden unuttuyordunuz? Çocuğunuza iyi bir anne olamıyordunuz. O her şeyi bilen sabır abidesi duyarlı annelere bakınca çocuğunuzla kaliteli zaman geçirmedeğinizi anlıyordunuz. Onlar bağırıyordu, siz bağırıyordunuz nasıl anneydiniz siz?

Siz nasıl bir eştiniz de güllü dallı romantik masalar kurmuyordunuz. Siz nasıl bir eştiniz de bütçeniz sevgililer gününde eşinize tek taş almaya yetmiyordu.

O kadar suçluyduk ki anlatamam. Suçlu bir Müslüman, suçlu bir vatandaş, suçlu bir ebeveyn, suçlu bir çocuk, suçlu bir insandınız. Hayatınızda net olan şeyler o kadar azdı ki. En iyi ihtimalle her zaman iki şık oluyor ve birinden birini tercih ettiğinizde yine suçlu sayılıyordunuz.

**Buraya kadar gelmişken şunu da soralım: Neden böyle oluyordu? Cevabı çok basit: Her türlü bilgiye çabucak ulaşabildiğimiz için.** Doğru bilgiyi süzmek imkânsız olduğu için. Önceleri kaynak göstermek konuşmanızı desteklemeniz için yeterli olabiliyordu. Şimdi kaynağın da kaynağına inmeniz gerekiyor. Şimdi her şeyi bilme imkânına sahibiz. Fakat doğruyu yanlıştan ayırt edebilme imkânı ancak gerçek ilim

sahibi insanların başarabileceği bir husus halini aldı. Ne yazık ki Google, bize sunduğu bilginin gerçekten hangisinin doğru olduğunu ayırt edebilen bir özellik geliştiremedi.

Peki, eğiyle doğruyu ayırt edemeyip, sürekli kendimizden şüphe ettiğimiz/ ettirildiğimiz için Google yeni özellikler keşfedene kadar beklemeye mi niyet edelim? Dileyen buyursun beklesin. Dileyen de kendine yeni bir filtre edinsin. Bu öyle bir filtre olsun ki doğruyu yanlıştan tek bir cevapla ayırt edebilsin, öyle sağlam bir dayanağı olsun ki içimizde hiçbir şüphe bırakmasın, öyle bir kaynak olsun ki ömür boyu bize yetsin de artsın. Bu filtre özel biri tarafından ömür boyu kullanılıp uygulanmış olsun. Teorik pratikle desteklenmiş ve muazzam bir sonuç garanti edilmiş olsun. Google nasıl da cazibesini yitirdi değil mi?

**Evet, sorular karmaşık ama cevaplar aslında basit. Zor olansa uygulamak.** Fakat iyi haber şu ki her şey bizim çabamıza bağlı kılındı. Çabaladıkça uygulamakta kolaylaşacak. Kafa karışıklığından kurtulup net bir zihne sahip olmak için her sabah bir bardak limonlu su içmeyeceğiz. Ufuk çizgimizi Allah (c.c) rızası olarak belirleyeceğiz ve her şeyin sağlamlasını buradan yapacağız. Etrafımızdaki bütün karmaşık yolları onun rehberliğinde çözeceğiz. Kolay elde edilen kıymetli bir şey var mıdır? Bilmiyorum. Bildiğim rahmet ve zahmet arasında bir nokta kadar fark olduğu.



# POST-MODERN ZAMANLARDA AİLE

## ▲ KAMİL ERGENÇ

Hayata gözlerimizi açar açmaz kendisiyle temas ettiğimiz gerçekliğin adıdır aile. Öncesi de vardır elbet. Henüz dünya ile tanışmazdan evvel anne karnında geçirdiğimiz uzunca bir varediliş sürecini de aile "bağ"ından bağımsız düşünmemek gerekir. Nitekim bebek henüz dünyaya gelmemişken bile anneye bağlıdır. Bu bağ doğum sırasında kesilir. Ancak manevi olarak hayat boyu devam eder. Bir hukuka/yasaya/şeriata/nomos'a istinaden birlikte olan kadın ve erkeğin oluşturduğu yapının ifadesi olarak aile ontolojik bir boyuta sahiptir. İnsanlık tarihinin başlangıcı bu boyutun tezahürü olarak okunabilir. Adem ve Havva insanlık "ailesinin" babası-annesi olarak tavsif edilirken esasında bütün insanların birbiriyle olan münasebetine dair vurgu da belirginleşir. Renk-ırk-kabile-soy-sop farklılıklarına işaret ederken mübarek Kur'an'ın "tearüf" sözcüğünü kullanması boşuna değildir. Tanıma-tanışma anlamında tearüf/muarefe insan-insan ilişkisinin mahiyetine dair önemli bir içeriğe sahiptir. İnsan sözcüğünün "cana yakınlık" manasında ünsiyetle olan anlam ilişkisi de bu bağlamdan bağımsız değildir. "Hepiniz Âdem'densiniz Âdem ise topraktandır" sarıh beyanı insan türü olarak aynı ontolojik kökene sahip olduğumuzu vurgular. Kadın ve erkek olmak üzere iki cins olarak yaratılan insanın fitratında içkindir aile kurmak. Bu içkinliğin hukukunu ilahi otorite peygamberler/nebiler/rasuller aracılığıyla beyan eder. Yasanın/şeriata ihlal edildiği yerlerde/zamanlarda aile bütünlüğü zaafa uğrar ve nesillerin manevi-içtimai selameti tehlikeye girer.

Modern biyoloji insanın "varoluş sürecine" dikkat çekmekten yanadır "varedilişine" değil... Spermin yumurtayı dölemesi determinist bir sürecin sonucu olarak anlatılır. Döllenmiş yumurtanın bir takım safhalardan geçerek olgunlaşması ve nihayet bebek olarak dünyaya gelmesi neden-sonuç ilişkisinin (zorunluluklar zincirinin) son halkasıdır. Yarat(ıl)maya yabancıdır modern biyoloji... Her ne söylüyorsa kutsaldan arındırılmış (ve bu nedenle tuğyanı besleyen) bilgiye yaslanarak söylemektedir. Binaenaleyh "ona ruhumdan üfledim" beyanından (kasten) habersizdir. İlahi iradenin

yaratılışa müdahil olduğu hakikatini "bilimsellik" ten uzak bulduğu için sadece neden-sonuç ilişkisine bağlı bir perspektifin ikamesine gayret eder. "Rahimlerde size dilediği şekli veren O'dur" beyanı modern bilimin ruhuna yabancıdır. Bu "yabancılık" temelde vahiy ve nübüvvet bilgisinin muteber kabul edilmemesinin sonucudur. Deney-gözlem-inceleme-araştırma yol ve yöntemlerini yegane bilgi edinme vasıtaları olarak tespit eden modern bilimin, vahiy-nübüvvet bilgisine (rasyonel olmadığı, aklileştirilemediği ve tarihsel olduğu için) mesafeli duruşu bilginin sekülerleşmesine sebep olmuştur. Katolik geleneğin ceberut doğasıyla yüzleşmenin yolu olarak tercih edilen seküler bilginin modern paradigmanın inşasında oynadığı rol hayatidir. Bu bilgiyi referans alarak temelleri atılan sosyal ve beşeri bilimler insanın kutsalla olan bağı kopartarak mutlu olacağı varsayımına dayanıyordu. Mustafa Özel'in ifadesiyle söyleyecek olursak Hıristiyanlık "üç babaya" isyan ederek iç reformunu başlattı. Birincisi gökteki baba(yani tanrıydı). İkincisi yerdeki baba (yani kraldı). Üçüncüsü ise "evdeki baba" yani evin reisiydi.

Roma Hukukunda evin reisi olarak konumlandırılan "baba"nın ailesi üzerinde mutlak tasarruf hakkı bulunuyordu. Dilerse öldürebiliyor (hatta) satabiliyordu. Yani baba ailenin sahibiydi. Birçok dilde aile anlamında kullanılan "familia" kelimesinin kökeni olan "famulus" un evcil köleler; "familia"nın ise, Latince, köleleştirilmiş insan topluluğu anlamına geldiği hatırlandığında(1) Roma-Hıristiyan kodların "baba" ya biçtiği rolü anlamak daha da kolaylaşır. Roma'nın bu anlayışı (ne eksik ne fazla) Katolik Hıristiyanlığa da miras kalmıştır. Katolik gelenek babayı olağanüstü yetkilerle donatarak onu evin denetim/kontrol "memuru" olarak vazifelendirdi. Ailesi üzerindeki mutlak tasarruf hakkını korudu. Baba(lar) ev(lerin)i, kilise ise toplumu denetim altında tutuyordu. Böylece tanrının yeryüzündeki temsilcileri, yani gökteki babanın yerdeki izdüşümleri, olan din adamlarıyla aile reisi olan babalar arasında zımnî bir ittifak oluştu. Bu sürecin en çok zarar göreni ise hiç şüphesiz kadın(lar)dı. Katolik geleneğin şeytanla eş tuttuğu kadının denetimi evin erkeğinden sorulurdu.

Erkek ise elindeki mutlak tasarruf hakkını (çoğu zaman) "şiddet" yoluyla kullanmaktan çekinmiyordu.

Feminizmin ortaya çıkışında bu geleneğin tesiri görmezden gelinemez. Ailenin hem klasik hem de modern/post-modern feminist söylemde adeta "düşman" olarak kodlanması boşuna değildir. Baba (Romalı-Hıristiyan kültür kodlarından dolayı) eksiksiz bir biçimde "kötücül" bir semboldür. Ataerkilliğin/patriarkanın/pederşahi kültürün simgesidir. Bu nedenle aile "şiddet","tahakküm" ve "kontrol" demektir. Din ise bu ataerkilliğin sürdürülmesine yardım eden bir tür afyondur(!) Devlet aygıtı din adamlarıyla el birliği yaparak aile üzerinden kadınları ve çocukları (nihayetinde toplumu) denetim altına almakta ve onları bio-politik emellerine hizmet ettirmektedir. Katolikliğin hegemonyasını temin eden üç baba(tanrı-kral-ev reisi) fırsat buldukça tekrar işbirliği yapmaktadır(!) Feminizmin anti-aileci söyleminin ana istinatgahı olan bu gelenek, 20. yüzyılın başından itibaren halkı Müslüman beldelerin geleneksel gerçekliği(ymiş) gibi sunulurak "kamusal alanda" Avrupa'yla benzer adımların atılmasına çalışıldı. Hala çalışılıyor...

Modern kent kültürünün de hızlandırıcı etkisiyle ailede meydana gelen aşınmanın önüne nasıl geçileceğine dair, Türkiye özelinde, Müslümanların zihinsel berraklığa sahip olduklarını söylemek güç. Yaklaşık iki asırdır Protestan burjuva kültür kodlarıyla (ve bu kodlardan ilham alarak oluşturulan siyasi-iktisadi-hukuki-içtimai gerçeklikle) iç içe yaşamak zorunda kalan Müslüman toplumlarda aile, Avrupa'daki gibi bir evrim geçirecek mi? Son kırk yılda yaşadığımız sosyolojik değişime bakılırsa bu soruya hayır demek zor. Binaenaleyh post-modern zamanlarda en ciddi aşınmanın ailede olacağını söylemek kehanet olmasa gerek. İstanbul Sözleşmesi'nin "hane içi şiddetin" kamusal suç olarak takibini sağladığı gerekçesiyle ilga edildiği iddiası üzerinden aileyi anti-feminizmin bir olayı ve "kadın düşmanlığı"nın bayrağı olarak görmek(2) yukarıda da işaret etmeye çalıştığımız üzere, Müslümanların geleneğini Hıristiyanlığın tarihsel tecrübesi zaviyesinden okuyan yaklaşıma müzahirdir. Öte yandan "sıcak aile ortamının" her düzlemdeki demokratikleşmenin önünde engel olduğu (çünkü) "birbirini sahiplenme,



yardımlaşma himmeti, yazılı olmayan bir "her şeyi içerde halletme" protokolüne, nizam-intizamın sıkı sıkıya gözetilmesine ve katı bir hiyerarşiye bağlı(lığı) imlediği, ailenin koruyucu olduğu kadar kısıktır sarıp hiç bırakmadığı tespitinin(3) "bağ"lı olmayı edilgin/nesne/pasif olmakla eş tutan feminist söylemle ve post-modern paradigmayla irtibatı görmezden gelinemez. Nitekim bu irtibat "aile bağı"nın kamusalığın, toplumun, toplumsallığın iflasına sebep olduğu tespitiyle (4) daha da görünür olmaktadır.

Modernite merkeze pozitivist bilimi koyarak kendince bir kesinlik iddiasında bulunmuştu. Bilimin hilafına konuşmak kabul edilebilir değildi. Hurafe yoğunluğu bakımından zirveyi temsil eden Hıristiyanlığın Katolik kanadıyla başka türlü başa çıkmak mümkün görünmüyordu. Ancak post-modern zamanlarda bilim artık eskisi kadar muteber değil. Görelilik/İzafiyet teorisiyle birlikte bilimsel bilginin de kuşkulu olduğuna dair anlatı her geçen gün güç kazandı. II. Dünya Savaşı'nın yarattığı yıkım ise bu kuşkuları daha da katmerli hale getirdi. Artık bilimin tiranlığından bahsediliyordu. Türkiye gibi henüz modernliği bile organik anlamda teneffüs edememiş (iyi ki de edememiş) bir ülkede post-modernliğin içselleştirilmesi zaman alacak gibi görünüyor. Hala pozitivist ilkeler doğrultusunda (bilimin tek gerçek mürşit olduğuna işaret ederek) mevzi kazanmaya çalışanlar olsa da, artık macun tüpten çıkmış durumda... Sadece son bir yıldır hararetli bir şekilde sürdürülen aşı tartışmalarına bakıldığında bile bu gerçeği görmek mümkündür. Her iki tarafta bilimin verileri ışığında ve fakat birbirinden tamamen zıt yönlerde konuşuyorlar.



devleti icat etti. Şimdilerde ise ulus-devletten de kurtulmak için "ulusaltı gruplar" "mikro milliyetçilikler" ihdas ederek daha kolay manipüle edilebilir yapılar oluşturmak istiyor. Benzer süreci ailenin de yaşadığı inkar edilemez. İmparatorluklar bünyesinde geniş aile modeli mer'iyette iken ulus devletle birlikte çekirdek aileye geçildi. Post-modern zamanlara şahitlik ettiğimiz şimdilerde ise aile "otorite" bunalımına sürüklenerek sapkın/sapık/marjinal grupların "hemicsin birlikteliğini" de içeren "daha geniş(!)" bir bağlamın konusu yapılmak isteniyor. Sabitesizlik /merkezsizlik terviç edildiği için

"otorite" olgusu bütünüyle "kötü" addediliyor. Önce Tanrı, sonra devlet ve en nihayetinde ise aile otoritesi "birey olmanın önünde engel" olarak vazediliyor. Böylece Tanrı dahil hiçbir otoriteye boyun eğmeyen Prometheus(laşmış) fertler türüyor. Türkiye özelinde Müslümanlar,1990'lı yıllarda, Kemalist bürokratik oligarşinin korunaklı surlarında gedik açabilmek için post-modern literatürün "özgürlük/ emansipasyon/ demokrasi/ insan hakları" söyleminin gölgesine sığınmıştı. Yüce Kur'an'ın ve nebevi geleneğin soylu sözcükleriyle muhalefet etmek yerine tercih edilen bu yol, şimdilerde yakinen müşahade edileceği üzere, ilmi/ entelektüel/hikemi/irfani derinlik yoksunluğuna sebep oldu. Sadağındaki bütün okları 19.yüzyıl pozitivizminden ilham alan ideolojilerin mağlup edilmesi için kullanan İslamcı havzanın post-modern paradigmanın akışkan/amorf/sabitesiz/merkezsiz öğretisi karşısında inkılabi söylem ve eylem pratiği üretme zafiyeti yaşadığı aşıkâr...

Post modern zamanlarda aile, modern dönemin çekirdek aile modelinden de uzaklaşarak daha da atomize olma tehlikesiyle karşı karşıya. Modernitenin parçalara ayırma ve her parça için ayrı bir değer sistemini öne çıkarma yaklaşımı post-modern zamanlarda da devam ediyor. Geleneksel modelde dede-nine-amca-hala gibi büyüklerin tecrübeleriyle (ve yakın temasıyla) iç içe yürüyen ailenin yerini sekülerliğin rahmi olarak kabul edilen kentlerde kapitalist/neo-liberal sistemin çarklarını daha iyi döndürmek için piyasa şartlarına teslim olmuş aileler almış durumda. Çarkın sorunsuz dönmesi için çalışma hayatının ona göre düzenlenmesi

ve artık teke düşen çocukların kreş-yuva gibi özel/steril mekanlarda oyalanması gerekmektedir. Sistem bir yandan kadının ve erkeğin emeğini sonuna kadar sömürürken diğer yandan çocuğun bakımını "üzerine alarak" sömürüsünün fark edilmesini engelliyor.

Özellikle son iki yıldır salgın münasebetiyle maruz kaldığımız gerçeklik ailenin daha da şeffaflaşmasına ve hatta evlerin özel-mahrem mekanlar olmaktan çıkarak (modern sosyolojinin parçacı perspektifinin sonucu olarak ortaya attığı) "kamusal alan" haline gelmesine sebep oldu. Gerek uzaktan eğitim modelinin dayattığı gerçeklik gerekse home-ofis tarzında çalışma yönteminin benimsenmesiyle birlikte evler/aileler zaten önemli oranda aşınan mahremiyetlerini daha da kaybettiler. Dolayısıyla post-modern zamanlara şahitlik edenlerin kaçıp sığınacakları bir evleri kalmayacak gibi görünüyor. Abdurrahman Arslan'ın 1997'de yaptığı "eve dönüş" çağrısı (5) Türkiyeli Müslümanlar tarafından yeterince anlaşılmamış olacak ki evler (imiz) her geçen gün kapitalist/neo-liberal düzene entegre oluyor. Evin mahremiyetini yitirmesinde dijital kültürün rolü inkar edilemez. Kamera ve fotoğraf makinesiyle hayatımızın her anını "görsel malzeme" haline getiren bu kültürle (henüz daha ne olduğunu anlamadan) uzlaştık. Oysa ki "Göz"ün merkezde olduğu bir toplumun düşünsel kabiliyetleri zaafa uğramıştır. Resmin ve videonun muteber kabul edildiği toplumlar "söz"e yabancılaşır. Ve şayet bir toplum söze yabancılaşırsa orada tefekkür ve tezekkür imkanı ortadan kalkar. Resim ve video (fotoğraf makinesi ve kamera) bilincimizin dumura uğramasına/iğdiş edilmesine aracılık ediyor. Muazzez Kur'an'ın "sözü dinlerler en güzeline uyarlar" beyanında da açıkça fark edileceği üzere anlama-idrak-muhakeme-yorum-kavrama melekelerinin selameti "söz"le mukayyettir. "İşittik ve itaat ettik" beyanında ise (dikkat buyurunuz "gördük ve itaat ettik" değil) söz(kelam), itaate vesile olması yönüyle (ki anlamadan-kavramadan-muhakeme ve idrak etmeden itaat mümkün olmayacağı için) dikkat çekicidir. İştihap edenler de olabilir elbette. Her işitenin itaat etmesi gerekmiyor. Burada dikkat çekmek istediğimiz husus sözün(kelamın) itaat ve isyan üretecek bilincin inşasında oynadığı roldür. Aynı rolü "göz" oynayamaz...

Dijital kültür her geçen gün etki alanını daha da genişleterek insan-insan ilişkisinin mahiyetini dönüştürüyor. İslam'ın birliktelik biçimi olarak önerdiği cemaatin yerini önce modern sosyolojinin önerdiği ulus-devlet yurttaşlığı aldı. Burada yurttaşlık ulus devletin

kutsallarını takdis ve tebcil eden, onu yeniden üreten, bilimi yegane referans olarak sosyal gerçekliğini inşa eden bağlamı havidir. Ancak yurttaşın yerini yavaş yavaş "dijital sürüler"(6) alıyor. Görüntü aracılığıyla ayartılan zihin, sözün hikemi-irfani doğasından haberdar olamıyor. Duygular "meta"laşıyor. Yapay zeka tarafından kayıt altına alınan hayatlar, organik zekanın hafızasından kayboluyor. Gündelik hayatı kolaylaştırdığı gerekçesiyle adımıza karar(lar) alma imtiyazı kazanan makineler, irademizin mahvolmasına yol açıyor. Böylece düşünen değil nasıl düşünceği önceden belirlenen bireyler haline geliyoruz. Aygıtlar üzerinden kurulan ilişkiler insani yanımızı çürütüyor. Ölüm gibi en sarsıcı haberler bile görüntüler arasında kaybolup gidiyor. "İzleyici"(dikkat buyurunuz "şahit" değil) ibret almaya fırsat bulamadan bir başka görüntüyle karşılaşılıyor. Böylece bir yandan "zihinsel teşevvüş" hali ortaya çıkarken diğer yandan akletmenin ana karargahı olan kalp katılaşıyor.

Kalbin katılaşması ailenin velayet hukukuna dayanan karakterini örseleyerek adeta bir şirket ortaklığı gibi algılanmasını sağlıyor. Kadını ve erkeği birbirinin velisi olarak gören ilahi öğretinin yerini "tahakküm ve sömürü ilişkileri" odaklı yaklaşımlar alıyor. Böylece aile kapitalist/neo-liberal perspektifin dümen suyuna girmiş oluyor. Bu noktadan sonra yapılan tüm çözümlenmeler "sistem içi" olmakla malül hale geliyor. Ailenin şeriatın ilke ve prensipleri doğrultusunda tanımlanması-konumlandırılması çabası anında kriminalize edil(ebil)iyor. Katolik geleneğin Roma müesses nizamıyla işbirliği halinde asırlarca yürüttüğü ataerkil yaklaşım üzerinden, İslam'ın da bu kültürle aynı özellikte olduğu algısı oluşturulmak isteniyor. İslam'ın erkeğe biçtiği rol ile Katolik Hıristiyanlığın "baba" figürü aynileştirilmeye çalışılıyor. Böylece aile tıpkı Hıristiyanlıkta olduğu gibi bireyselleşmenin önündeki en büyük engellerden biri olarak görülüyor.

Bütün otoriteleri reddederek bağımsızlaşma arzusu "ev(ler)in" mahiyetini de değiştiriyor. İçinde huzur ve sükuna kavuşulan ev tasavvuru tahrif ediliyor. Onun yerine kontrol/denetim/tahakküm mekanı olan "dört duvar arası" geçiyor. Böylece hapis haneye yüklenen misyonla ev benzeşiyor. İç-dış ayrımının kalmadığı "transparan ev kültürü" öne çıkarılmaya çalışılıyor. Evde olup bitenlerin tüm ayrıntılarıyla (pornografik biçimde) kamuoyunun dikkatine sunulması vakayı adiyeden kabul ediliyor. Hatta eviçinin görünür kılınması için oldukça sinsî adımlar atılıyor. Din ve gelenek tarafından istismar edildiği ve eviçi şiddeti

görünmez kıldığı iddiasıyla mahremiyet olgusu "suç"la eşitleniyor ve yerine şeffaflık öneriliyor. İnsanın bir yere ait ya da bağ(ım)lı olmasının kabul edilemezliği "özgürlük" söylemi eşliğinde müdafaa ediliyor. Post-modern kültür insanın herhangi bir yere bağ(ım)lı ya da ait olmasını istemiyor. İllaki bir yere bağlanacaksa bunun "arzuları" olmasını öneriyor. Annelik-Babalık gibi ulvi değerlerin arzuların tatmin edilmesi önünde engel olduğu tezini öne sürerek, ailenin ontolojik doğasına savaş açıyor. Anneliğin değil kadınlığın öne çıkmasını istiyor. Böylece doğurganlığın dışarıda tutulduğu bir aile modelini parlatmaya çalışıyor. Binaenaleyh sapkın/sapık/marjinal gruplar tarafından dillendirilen kadın-kadın ya da erkek-erkek evliliğinin meşruiyetine zemin hazırlıyor.

Öte yandan anneliğin fitri olmaktan ziyade "öğrenilebilir" olduğu yönünde psikoloji disiplini aracılığıyla üretilen argümanlar ailenin uzmanlar tarafından işgal edilmesinin de önünü açıyor. (7) Dini kodlar taşıdığı için feminist havzalar "fitrat" sözcüğünden her zaman nefret etti. Onlara göre bu sözcük geleneksel kadın algısının (ve elbette ki ataerkil/pederşahi kültürün) ikame edilmesine yardımcı olmaktan başka bir işe yaramıyor. Ayrıca (fitrat sözcüğü) insanın erkek ve kadın olmak üzere iki cins olarak yaratıldığı ve her cinsin kendine mahsus özellikleri olduğu hakikatini hatırlatıyordu ki, bu durum "eşitlik" ilkesine aykırıydı(!) Bu nedenle "fitrata" savaş açıldı. Böylece hem sapkın/sapık/marjinal grupların kamusal meşruiyeti için literatürel katkı sağlandı hem de eşitlikçi söylemin argüman ihtiyacı karşılandı. Anneliğin fitri değil öğrenilebilir olduğuna dair söylem üzerinden "uzmanların" aile içine müdahil olması sağlanarak ev(ler) şeffaflaştırıldı. "Çocuk eğitimi" anne-babaya bırakılmayacak kadar mühim bir iş olarak tanımlandı ve anneden ayrı da olsa, çocuğun nitelikli eğitim alabileceği algısı oluşturularak, kapitalist/neo-liberal sistemin çarklarının sorunsuz dönmesi sağlandı. Çalışan kadınların çocuklarına nitelikli eğitim veren kreş-yuva gibi yerler "uzman" eşliğinde faaliyet göstermenin sağladığı imkanları kullanarak yaygınlaştı. Zorunlu eğitimin sürekli aşağıya doğru çekilmesinde de ( yakın zamanda Milli Eğitim Bakanlığı 5 yaş grubunun da zorunlu eğitim kapsamına alınabileceğini duyurmuştu) kadınların çalışma hayatının kolaylaştırılması düşüncesi olduğu söylenebilir. Kreş-yuva kültürünün yaygınlaşmasıyla doğru orantılı olarak sayıları artan huzur evlerini de ailenin geçirdiği yapısal evrimin sonucu olarak hatırlamakta fayda var. Post-modern kültür "bakıma muhtaç" olanları olmayanlardan ayırarak (onlara özel

ve fakat gözden irak mekanlar inşa ederek) arzuların tatmin edilmesinin önündeki tüm engelleri (ki ibret almak ta bu engellerden biridir) ortadan kaldırmaya çalışıyor. Enformasyon devrimiyle birlikte tecrübelerine ihtiyaç duyulmayan ve bildiklerine adeta "çöp" muamelesi yapılan yaşlılar, post-modern kültür tarafından "toplumsal atık" gibi görülüyor. "Yanınızda yaşlandıklarında anne-babalarınıza rahmet kanatlarınızı gerin ve "öf" bile demeyin" buyruğunun muhatabı olan Müslümanların bu sosyal gerçeklikle uzlaşmaları mümkün ve kabul edilebilir değildir. Demek ki vahiy ve nübüvvet bilgisinden ilham alan bir aklın "hevayı ilahlaştıran" post-modern paradigmayla barışık bir hayat yaşaması düşünülemez.

İslam, tarih sahnesine çıktığı gün gerek Hicaz yarımadasında gerekse Roma-Pers uygarlıklarında yürürlükte olan (kabul gören) insan-evren-tarih-zaman-mekan-tabiat-aile ve İlah/Rab/Tanrı tasavvurlarını altüst ederek kendi değer sisteminden mühlhem bir sosyal gerçeklik inşa etti. Kisraların-Kayserlerin-Şehinşahların-Kralların sultası altında şahsiyeti/ferdiyeti/benliği örselenen, tahrip edilen mazlum-mustazaf halkları tek İlah olan Allah(c.c)'a kulluğa çağırarak tüm zamanların en müstesna inkılabını gerçekleştirdi. Hicaz Yarımadası'nın cahiliye kültüründe aile-soy-sop-kabile oldukça önemliydi. Atalar kültü revaçtaydı. Öyle ki kabileler atalar ile anılır, saygınlıkları buna göre belirlenir ve tuttukları yolun meşruiyetine delil getirmek istediklerinde atalara referans verilir. Atalarını hangi yol üzere buldularsa o yolda devam edeceklerini söyleyen Mekke müşriklerine yüce Kur'an "ya atalarınız yanlış yol tuttuysa" diyerek mukabelede bulunmuş; şayet bir ataya tabi olunacaksa hiç şüphesiz ki bu (ata) nebevi geleneğin şanlı elçisi İbrahim(a.s) olmalıdır mesajını vermiştir. Vahiyle tanışmazdan evvel Arap kültüründe Roma-Hıristiyan kodlarda içkin baba figürüyle benzerlik görülebilir. Baba ailenin sahibi gibidir. Dilediği gibi tasarrufta bulunabilir. Kız çocukları utanç kaynağı olabileceği endişesiyle öldürül(ebil)mektedir. Yönetim erkinin içinde (Dar-ün Nedve'de) kadın yoktur. Bu sosyal gerçekliğe vahyin müdahalesi sarsıcıdır. Roma'nın ataerkil kültüründen etkilenen Hicaz Yarımadası'na mü'min/mü'mine kadın ve erkeğin birbirinin velisi olduğu beyan edilir. Tarla-tohum benzetmesi üzerinden nesil selameti teminat altına alınır. Birlikte olmanın(mübaşeretin) koşulu olarak şeriatın/yasanın belirlediği ilke ve prensiplere dikkat çekilir. İmran Ailesi üzerinden Hanne-Meryem gibi müstesna iki kadın öne çıkarılır. Öyle ki aziz Kur'an Meryem(a.s)'in, tevhibi hakikate olan sadakati ve

bu uğurda tavizsiz duruşu nedeniyle alemdeki bütün kadınlara üstün kılındığını sarih bir şekilde duyurur. Nebevi gelenekten ilham alan mümin-mümine zihinler de bu örneklikleri çoğaltır.

Eve ve aileye yüklenen anlam vahyin sarsıcı müdahalesiyle yeniden inşa edilir. Aile vahyin-nübüvvetin tecessüm ettiği bir yapıdır artık. Şeriatın ilkelerine riayet ederek bir araya gelen kadın ve erkek ilahi rızaya muvafık eylemliliklerin üretildiği yer olarak görürler evlerini. Çocuklar ilk terbiyelerini burada alır. Ferdiyetleri/şahsiyetleri ilk olarak burada filizlenir. Cemaat olmanın ne anlama geldiği burada öğretilir. Aile olmanın sadece kan bağıyla değil bunun yanında itikat bağıyla da teşekkül ettiğine dair "mü'minler kardeşler" düsturuyula burada tanışılır. Böylece ferdi ve cemaatsel sorumluluklarının farkına varır. İlahi sınırlara riayet etmenin ehemmiyetine burada şahitlik eder. Ev adeta cennetten bir köşe olarak anlam kazanır mümin-mümine kişilerin nezdinde. Oranın mahremiyeti mühimdir. İzin alınarak ve selam verilerek girilir. İzin alınarak çıkılır. Şeffaf değildir. "Sır"ları vardır. Ev içinde olup bitenlerin anlatılması (kamuya mal edilmesi) hoş karşılanmaz. Buradaki "sır" modern/post-modern feminizmin zan ve iddia ettiği gibi "aile içi şiddet" görünmez kılmak için değildir. Bilakis aileyi (sadece kendileri biliyor olduğu için) birbirine "bağ"layan, "ait" kılan, "özel" kılan, "güvenilir" kılan, "sığınak" olmasını sağlayan mahrem bilgi(ler)dir. Ancak modern/post-modern paradigma hiçbir şeyin gizli kalmasını istemiyor. Biliyor ki gizli kaldığı müddetçe denetim/kontrol mekanizması işle(ye)meyecek. Ne kadar çok bilirse o kadar kolay tahakküm kuracak, denetleyecek. Bilginin güç olarak tanımlanması boşuna değildi... Her şeyi tüm ayrıntılarıyla bilme arzusunun Katolik gelenekten miras alındığı gerçeği ise görmezden gelinemez. "İtiraf" ritüeli aracılığıyla Kilise, asırlarca en mahrem bilgileri elinde tuttu. Bu bilgi(ler) sayesinde siyasal-iktisadi-hukuki tüm alanlarda tartışmasız "tek hakim güç" oldu. Hıristiyanlık her ne kadar radikal bir iç reform geçirmiş olsa da, asırlara balığ geleneğinin etkisinden kurtulamıyor. Modern/Post-modern feminizm, Katolik geleneğin itiraf ritüeliyle elde ettiği eviçi mahrem bilgileri, özgürlük-emansipasyon putlarına sığınarak elde etmek istiyor. Böylece farkında olmadan (ya da olarak) Katoliklikle benzeşiyor. Celladını taklit ediyor...

Ev ve aile sükuna delalet eder aynı zamanda. Hareketin ziddi olarak sükun, hız ve haz eksenli dayatmalara



itirazdır. İlahi beyan "Kendisiyle teskin olabilirsiniz eş(ler) yaratıp, aranızda sevgi(meveddet) ve rahmet var etmesi, O'nun varlığının delilidir. Bunlarda düşünen(tefekür eden) bir toplum için dersler vardır" buyurur. Kadın ve erkek arasında şeriata/yasaya uygun birlikteliğin (aile olmanın) sükunu temin eden boyutu, her yeni güne "şiddet" haberleriyle uyanan bir toplumda özellikle gündemleştirilmelidir. Modern/post-modern feminist söylemin adaleti değil eşitliği öne çıkaran yaklaşımı "sükuneti" imha etmeye dönüktür ve şüphesiz ki bu imha süreci ailenin dinamitlenmesi anlamına gelmektedir. "Eril Tahakküm" adı altında kadın-erkek mübaşeretini(birlikteliğini) aktif erkek-pasif kadın imgesi üzerinden "eşitlikçi olmayan" bağlamda sorunsallaştırarak, erkeğin kadın bedeni üzerinde tahakküm kurduğu (işgal ettiği) ve bu tahakkümün "sahip olma" arzusunun yansımaları olarak belirginleştiğini iddia eden bu söylem, nihayetinde erkeğin kadını kendine ait kılmak suretiyle "erotikleşmiş tahakküm"(8) ürettiği tezini öne sürerek sözünü ettiği sükun gerçekliğini imha eder. Böylece fitri olan mübaşeret arzusu, eril tahakküme dönüşür ve aile yıpratıcı iktidar savaş(lar)ının kurbanı olur.

#### YARARLANILAN KAYNAKLAR

- 1- Bkz.Eylem Ümit Atılğan/ Ailelerin Hukuku, Hukukun Ailesi/Birikim 387-388
- 2- Tanıl Bora/ Aile Neyimiz Olur?/Birikim 387-388
- 3- Tanıl Bora a.g.y
- 4- Tanıl Bora a.g.y
- 5- Abdurrahman Arslan/ Yeni Bir Anlam Arayışı/ Bilge Adamlar Yay./I.Baskı/ İst.2013
- 6- Fatma Barbarosoğlu&Nazife Şişman/ Karantina Günlerinde Evin e-Hali/ İnsan Yay./I.Baskı/İst.2020
- 7- Fatma Barbarosoğlu&Nazife Şişman/ Adı Konmamış Çağda Yeni Anne Babalar/ İnsan Yay./I.Baskı/İst.2021
- 8- Pierre Bourdieu'dan aktaran Eylem Ümit Atılğan/a.g.m

# POPÜLER ALGILARIN BASKISINDA SAHİCİLİK VE ŞAHSİYET

## ▲ ABDULAZİZ TANTİK

İnsan, kendi var oluşu üzerine derin bir yanılgı yaşayabilir mi? İçinde var olduğu kültür kodları, eğer onu yanılgı üzerine bina etmişse kaçınılmaz bir şekilde yanılacaktır. Yanılmanın bir insan eylemi oluşu üzerine çokça düşünülebilir. Elbette ki insan, insani bir zemin üzerinden yanılgıya kapılabilir.

**Yanılmak ile yanılgıya itilmek arasındaki derin farkı gözler önüne sermeliyiz.** Bugün sorunumuz, yanılmakla sınırlı değil! Bilakis, yanıltıcı bir zeminde var olmanın şartları ile sürekli bir yanılma içinde varlığını sürdürme zorunluluğudur. İnsan, istemese de kendi şartları dışında bir yanılgı içinde var olmaktadır. Hayatı kuşatan kültürün kendisi bizzat bir aldatma aracına dönüşmüştür. Propaganda ve reklam faaliyetleri ile aldatma ve aldatmayı masum bir çerçeveye indirgediklerini gözlemliyoruz. Küresel kapitalist sermaye ve finans aktörleri, süreklileşen bir medya, sosyal medya ve haber/iletişim ağları ile sürekli insanları aldatmaya dönük faaliyetlere çok ciddi meblağlar ayırmaktadırlar. Öne çıkardıkları rol modelleri üzerinden önce onları kabule şayan kılıyorlar, sonra onlar üzerinden propaganda ile kendi doğrularını insanlara dayatma adına onlar için de doğru olduğu görüşü pazarlanmaktadır. İşte böylece süreklileşen bir aldatmayla karşı karşıya kalan insanlık, aldatıldığının farkındalığını kaybederek sürüklenmektedir.

İçinde yaşadığımız kültür, süreç içinde bir aldatma psikozu taşımadan aldatmaya devam etmektedir. Bu durum aldanışı masum bir karaktere dönüştürmekte ve sorun olmaktan çıkarmaktadır. Bu da insanı kendi çıkarı uğruna yalan söylemeye, yanıltmaya, doğruyu gizlemeye itmektedir. Bu durum yaygınlaştıkça da ahlaki çürüme giderek artmakta ve ahlaksızlığın bir ahlaki konum kazandığı bir zemine doğru sürüklenmektedir insanlık...

Burada aldatmadan söz ederken, sıradan, bayağı, tekil bir durumdan söz etmiyoruz. Bir kişi, bir başka kişiyi aldatabilir. Bu tekil bir durum olarak kaldığı sürece onu düzeltme imkânı bulunur. Çünkü o olayın dışında kalan her insan tekil bir aldatmanın varlığını açığa çıkarabilir. **Ancak aldatma ve aldanış komplike, sistematik**

**bir durum kazandığı zaman o aldatmayı, aldanışı, deşifre edecek vasatı elden kaçırmış oluyor insan...** Çünkü aldatma ve aldatma kurumsal ve toplumsal bir karakter taşıdığı zaman ikna etmenin imkânını da elinden geçiriyor. Örneğin; A firması, bir ürünü pazara sürüyor. Bu ürünün önemini, gücünü, yararlılığını vesaire överek tüketemiyor. B firması ise başka bir ürün pazara sürüyor. Aynı alanda iş görüyorsa, bu sefer B firması, kendi ürününü pazarlama adına kendi ürününü övüyor, propagandasını yapıyor. Her iki ürünün de kendisine göre zaafı veya artıları söz konusu olabilir. Bu en iyi ihtimalle, olumlu yaklaşıldığı zaman öyledir. Ama alıcı açısından her iki ürünü kullansa bile o ürünlerin birbirlerine olan üstünlüğünü anlayacak bir bilgiye sahip olmadığı açıktır. Ve tüketiciyi koruyacak bir kanun ise (varsa da) uygulama sahası bulmakta zorlanacaktır. Bu yüzden aldatma bir profesyonel ağ içinde kendi varlığını idame edebilmektedir.

İki önemli noktada aldatma çok profesyonel bir zemin üzerinden işlemektedir. Birincisi siyasi arenada bu çok rafine bir şekilde yapılmaktadır. Siyasi rakiplerin birbirlerine yönelik itham edici tavır ve söylemleri ise aldanışı derinleştirmekten öte bir işleve sahip olmamaktadır. Siyasi erki elinde bulundurma arzusu, her türlü yalan, desise ve sahtekârlığı sıradan kılmaktadır. Aslında iktidar ve muhalefeti ile birlikte, hatta sivil toplumu, iktidarın sağladığı rantı paylaşma konusunda bir çekişme içinde oldukları için sürekli birbirlerine karşı üstünlüğü sağlama adına kamuoyunu yanına çekme ve onların gücünü arkasına alarak bir üstünlük sağlama arayışı durmadan devam etmektedir. Benzer bir durum ise sivil toplum kuruluşlarında da söz konusudur. Bürokratik çevre ile yargı, askeri bürokrasi vesaire ile sivil zeminde haklar mefhumunu dile getiren kurumlarda da benzer durumlara şahitlik etmeye devam etmekteyiz.

Ülkemizde ise daha büyük bir garabet yaşanmaktadır. Bu ülkenin geleceğine dair söz sahibi olma arzusu taşıyan ideolojik grupların, süreç içinde devletin kendi zemini içinde eritildiklerine de şahitlik ettik. Sol, ülkücü ve İslamcı akımların süreç içinde devletin

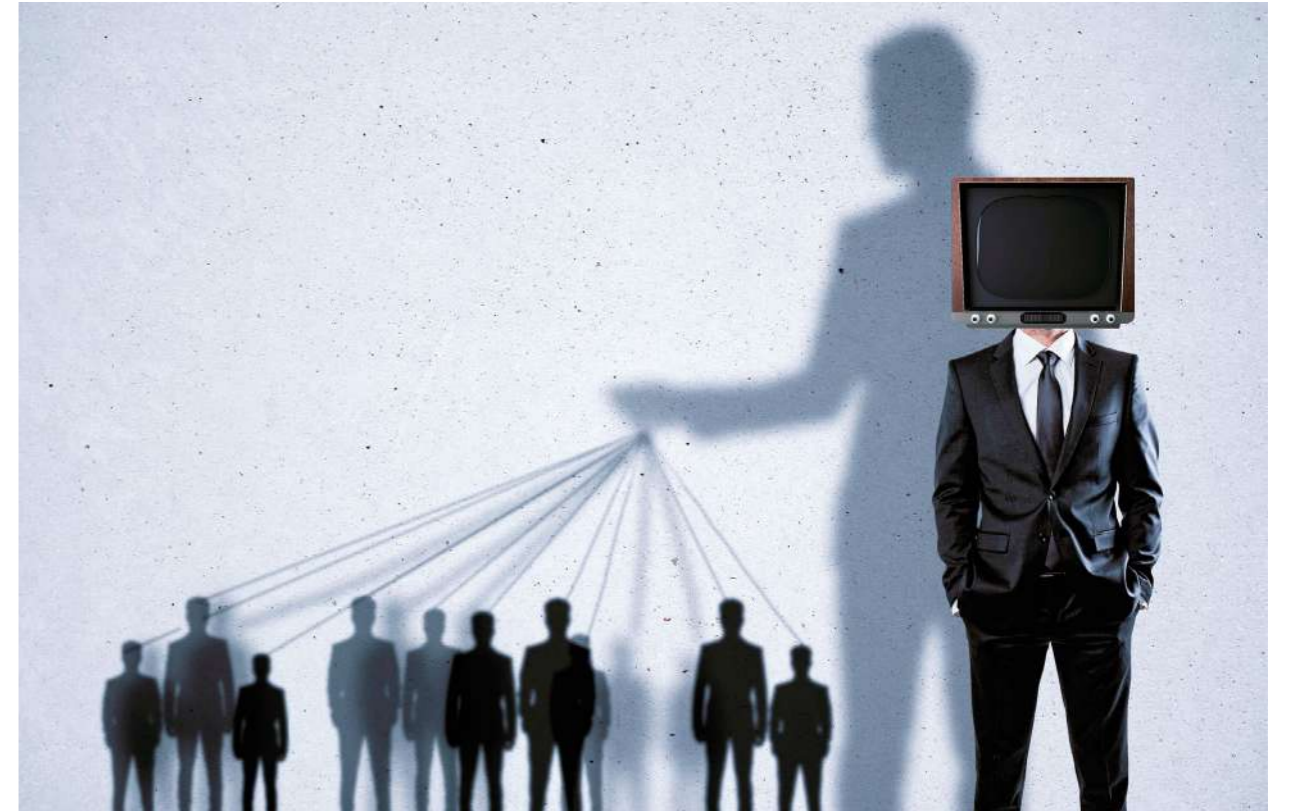
kendi beka sorununu çözüme kavuşturmada yer almanın bedeli olarak kendilerini inkâr edebilecek bir pozisyonu makulleştirerek kabullendiler. **Yani her siyasi akım, bizatihi kendi siyasal erkleri tarafından yapı bozumuna uğratıldılar. Bu da aldanışın derin bir mekanizmaya sahip olduğunu göstermesi açısından önemli bir veridir.**

Daha derin bir mesele olarak modernleşmenin bizatihi kendisi zaten bir aldanış psikozu inşa etmektedir. Başka toplumların modernleşmesini sağlama adına tarihin yeniden kurgulandığı bilinmektedir. Kurgu ise sürekli bir aldanışı sağlam bir zemine yaslanmaktadır. Özgürlük ve haklar mefhumu üzerinden kopartılan fırtınaya bakıldığı zaman; sonuç itibarı ile ortada ne özgürlüğün kaldığını, ne de hakların bir hak olarak varlık kazandığını gözlemleyebiliyoruz. Elbette ki Avrupa kendi vatandaşları için kısmi de olsa bir özgürlük ve hak mefhumunu geçerli kılmaktadır. Ama hepsi o kadar.

Baskın bir kültürü inşa eden modernlik, doğal olarak kendi dışında kalan dinleri ve kültürleri kendi bakışı içinde yeniden inşa ederek onları aldanışa sürüklemekten kaçınmamaktadır. Müslümanların şiddet ile özdeşleştirilmesinin arka planına bakıldığı

zaman sömürü ülkelerin kahir ekseriyetinin Müslüman olduğu görülür. Bu yüzden onları kendi dinlerinden uzak tutarak aldatmayı kolaylaştırmaya çalışmaktadırlar. Müslümanlar ise kendi içlerinde birden fazla parçaya bölündükleri için ve sürekli kendileri ile didiştiklerinden dolayı bu aldanışı öne çıkarmakta zorlanmaktadırlar. Öne çıkarıldığı bir zeminde ise onlara yönelik öyle bir kara propaganda oluşturulmaktadır ki başlarını kaldıracabilecekleri bir sosyoloji bırakılmamaktadır.

Bu durumdan bir kurtuluş umudu yok mu? Elbette ki var... Ama bu kurtuluşu sağlayacak olan şey gerçek anlamda bir yüzleşmeyi başarabilecek bir entelektüel zemine ihtiyaç her zamankinden daha fazladır. **Artık sadece doğru sözü söyleyerek bir şeyleri değiştirme imkânı kalmamıştır. Bu doğru sözün görülür kılınabileceği bir sosyal yapıya olan ihtiyaç her zamankinden daha çok önem kesbediyor. Çünkü içinde var olduğumuz psiko-sosyal zemin ve gerçeklik iştimize değil, bilakis görmeye dayanmaktadır.** Bu yüzden sahip olduğumuz doğruları etkileşimin dışında kalarak onu olduğu gibi görülebileceği bir vasatta yaşayarak gözler önüne sermeliyiz. O zaman kendi gerçekliğini inşa eden bu doğru, toplumsal bir karakter taşıma konusunda bir öncelik kazanabilir.



Doğayı teknik olarak tasarıma tabi kılarak üzerine kurulan hegemonya gibi sosyal bilimlerden toplum ve bireyin de tasarıma tabi tutularak yeniden kurgulandığını ve algılar üzerinden sürekli istenilen siyasal ve toplumsal zemine doğru bir sürüklenişe mazur bırakıldıkları görülmektedir. Bu meseleyi doğru anlamadan mevcut algıların oluşumunu doğru anlamakta zorlanmak asıl olacaktır. Yani meseleyi doğru anlamamanın yolu; toplumsal sürüklenişe doğru okumak ve bu sürüklenişe sağlayan grup veya ideolojik akımın nihai hedefine dair bir bakışa sahip olmaktır.

Toplumsal ve siyasal olaylarda temel yapı taşı oluşturulan şey; siyasallık üzerinden toplumsallığı inşa ederek ekonomik gücün siyasal gücünü pekiştirmek ve toplumsallığı bunun üzerine bina etmeye çalışmaktır. Yani meydana gelen siyasal ve toplumsal tartışmalar ile ideolojik tartışmaların arka planını doğru okumadan anlamlandırmak mümkün değildir. **Bu yüzden meydana gelen bir tartışmanın asıl hedefine dair doğru bir yöntem ve muhakeme ile bir fikre sahip olmak onu doğru anlamaya taşır.**

Bu meselede sağlıklı bir yöntem ulaşmak için önceliğimizi salt kendi ülkemizde olup bitene değil, uluslararası sistem açısından meselenin neye tekabül ettiğini ve yeni felsefi yaklaşımın yeni ekonomik yöntem ile bağını da doğru bir zeminde anlamlandırmalıyız. Modern düşüncenin sistematik olarak ekonomi, siyaset ve etik üzerine kurulu olduğu bilinir. Meselenin temeli ekonomiktir. Bu, olup bitenin ekonomi ile ilişkisini kurmadan onun siyasal karakteri üzerine doğru bir yoruma ulaşmanın ihtimal dışı olduğunu işaret eder. O zaman yeni ekonominin yeni bir felsefi yaklaşımı

da içerdiğini bilmeliyiz: örneğin; post hümanist ve post truth gibi kavramların yapay zekâ ile ilişkisini dikkate alarak düşünmeliyiz. Bu bize ekonominin artık paradan bitcoine yönelik yürüyüşünü de işaret eder. Sanal para meselesi anlaşılmadan hakikatin sanal bir karaktere bürüneceği meselesi de anlaşılabilir! Bu da bugün kendi ülkemizde tartışmaya başladığımız ateist ve deist tartışmasının arka planını bize doğru zeminde konuşmamıza engel olur.

Meselenin püf noktası, yeni felsefi bakışın 'bütünsel bağlantısallık' üzerinden dünyada mevcut her şeyin birbiri ile ilişkili olduğu bakışı üzerinden yaşamın kutsallığını dile getirerek yeni bir dünya kurulurken insanın inşa edilmiş kurucu hegemonyasının muhtemelen başka bir yeni tür üzerinden alaşağı edilmesi ve yeni üst insan/ insan tanrı lehine değiştirme çabasıdır. Ama her ülkede kendi kültürünün alaşağı edileceği ve bu yeni yaklaşımın makulleştirilerek kabulünü sağlayacak yeni psikolojik ve sosyolojik vasatı inşa etme adına çok güçlü yatırımlar yapıldığını bilmemiz ilk başlangıç adımdır. İşte Türkiye'de son dönemde Z kuşağı tartışmaları, gençlerin deist ve ateist oluşunu gündeme taşıma ve bu gündem üzerinden ise muhafazakâr, Müslüman dindar insanlara yönelik **kısmi haklılığı taşımakla birlikte ama haksız ithamlar**; farkında olunsun veya olunmasın, bu uluslararası stratejik aklın hegemonyasına güç taşımaktadır.

'On beş Temmuz'dan bu tarafa cemaat, vakıf, sivil toplum üzerinden İslamcılığa yönelik yapılan eleştirilerin bu bağlamı dikkate alarak değerlendirilmesi şart olmuştur. Dindar ve Müslüman kavramlarının temsil ettiği iki kategorik sosyolojik yapıyı da dikkate alarak liberal, Kemalist, sol jargon ve sol İslamilik bağlamında ele alınan eleştirilerin dikkat çektiği nokta da bu çerçevede yeniden değerlendirilmelidir. Dindara yönelik dini dar veya sağcılık üzerinden muhafazakâr diyerek onun dini ahlaka yönelik kaygısızlığını dillendirerek kendi suçluluğunu bastırarak bir haklı pozisyon içinden eleştiriler yöneltmek meseleyi asli veçhesinden uzak tutarak 'stratejik akla' sadece zemin hazırlamaktan öteye geçmemektedir. Siyasal İslam üzerinden hem uluslararası zeminde ve hem de ülkemizde yapılan sert eleştirilerin ise yeni zeminin önündeki engelleri kaldırmaya matuf yine kısmi doğrulara yaslandırılmış bir politika



olduğu aşikârdır. Bu politik tutumu görmeden İslamcılığa yönelik itham ve eleştirilerin bir karşılığı olamaz! Siyasal İslam'ın antiemperyalist yapısını göz ardı ettirerek onu mahkûm etme çabaları, kendi yandaşları eliyle siyasal İslam'ın iflasını yazanların, bugün bunu daha yüksek sesle haklılık pozisyonu içinde dillendirmeleri de öyle masum bir karaktere sahip değildir.

Meseleyi olgu düzeyinde ele alırken, son altmış yılın post modernist yaklaşım tarafından üretildiğini unutmamalıyız. Modernlikten post modernliğe geçişte nelerin olduğunu bilmeden olup biteni sağlıklı bir zeminde algılamak imkânsızdır. Önce monist yaklaşımdan çoğulcu yaklaşıma ve oradan da mutlak bir göreliliğe yönelik ilerleyiş; bu ilerleyişin ise mutlak iyi olduğunu dikkate alarak sanal gerçekliği hesaba katmalıyız. Sanal gerçekliğin hesaba katılmadığı hiçbir politik tutum bir umut olma özelliği taşımaz! Yenidünyanın, yeni felsefi yönelimini hesaba katmayan her adım o adımların güçlendirilmesine yaramaktan başka bir işe yaramaz! Bu yüzden meseleyi kendi öznel yapısı içinde tanımlamak bir yere kadar kısmi doğruyu verir. Ama bu kısmi doğru sizi bir adım öteye taşıyacak beceri ve güçten yoksun olacaktır.

Şimdi tekrar dönelim ve bugün ülkemizde tartıştığımız konulara yönelelim: örneğin, Müslümanların kendi ahlaki zeminlerine sahip çıkamadıklarını ve bu konuda gayriahlâki davrandıklarına dair bakışın gerçekliğini ele alalım: Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan beri İslami camia ve ahlaki referansları sürekli aşağılanan ve reddedilmesi zorunlu bir kategori olarak düşünülmüştür. Onlara yönelik yumuşak yaklaşım ise sadece oylarını devşirerek kendi iktidarlarını sağlama almak veya 'beka' sorununu çözmeye yöntemlerinden istifade edilmesi gereken bir kategoriye dönüştürülmesi bağlamında ele alınmaktadır. İktidar olma hülyası karşılığında iktidara yönelirken kendine ve ahlaki zeminine ihanet etmeyi zorunlu bir koşul olarak dayatan devletin bu konuda yaptığı katkıyı dikkate almakla yükümlüyüz. Elbette ki bunu kabul etmekle yükümlü değildi bu Müslüman politik adamlar, ama iktidara ulaşmanın tek koşulu olduğu ve iktidar üzerinden ancak bir değişim gerçekleşeceği hülyası ki bu da modern bir siyasal tasarıma dayalı idi. İşte sonucu belirleyen olguyu sundu...

AK Parti iktidarı ve Müslüman ahlakının zaafa uğraması ise bir gerçeklik olarak önümüzde durmaktadır. Ama bu konuda da sadece **yerel şartlarla bağımlı bir yaklaşım nelerin olup bittiği konusunda bizi sadece kısmi gerçekliğe taşıyabilir. Bu yüzden meselenin daha üst**

**zemininde dünyada neler olup bittiği üzerine de kafayı çalıştırmakta yarar var.** Arap baharı ile başlayan süreç ve El Kaide, Daiş gibi örgütlenmeler üzerinden kopartılan fırtınalar, medya ve iletişim aygıtları üzerinden elde edilmiş portreler üzerinden din psikolojisine yönelik oluşturulan baskının birey üzerindeki etkisini tartışmaya gerek yok sanırım... Müslüman ülkelerin birbirlerine yönelik çatışma zeminlerini, Müslüman örgütlerin, cemaatlerin birbirlerine yönelik çatışma alanlarını da buna eklediğimizde sistemli, disiplinli ve stratejik bir akıl üzerinden çok güçlü bir propaganda ile birlikte Müslüman zihninin değişimine kapı aralanmıştır.

Televizyon tartışmalarının yanında, gazeteler, dergiler, filmler ve reklamlar aracılığı ile sürekli Müslüman zihne bir baskı uygulamaya devam ederken, değişime uyan Müslümanların önlerinin açılması ile birlikte diğerlerinin de tek şartlarının bu değişime açık hale gelmelerinden başka bir seçenek ile yaşama imkânını bulamayacakları algısı pekiştirilmektedir.

O zaman temelde çok güçlü bir ahlaksızlığın vuku bulduğu bir toplumsal yapıda sadece Müslümanların suçlanması ve onların ahlaksız oluşuna yapılan vurguyu çok samimi bir durum olarak algılamamız sadece aldatılmışlığımızı/ aptallığımızı gösterir. Çünkü ahlaki zaafa uğrayan kişilerin yanında kendi ahlaki yapısını sağlam tutan ve ödün vermeyen Müslümanların bu aygıtların ve kurumların dışında kalmaları ve bilinçli bir şekilde gündem dışı tutulmaları da dikkate şayan bir olgu olarak ortada durmaktadır. Ayrıca, modernist ve gelenekçi yaklaşım içinde din tartışmalarına kapı aralamak, bunu medyatik bir üslup içinde köpürtmek, gerekli psikolojik vasatı inşa etmede çok yararlı bir işleve sahip olmaktadır. O zaman gençler bu propaganda karşısında yenik düşerek kendilerine dayatılan algıyı kabule açık hale gelmektedirler.

Ama tarih boyunca meselenin özü şudur: gençlik her zaman yeniliğe açıktır. Yeniye olan açıklığı, yeniye kabul etmeye ve eskiye uzak durmaya neden olmaktadır. Ama o gençlik doğruyu gördüğü zaman hemen ona yanaşmaktan da uzak durmamaktadır. **Bu yüzden gençlik doğru bir şahitlik/ tanıklık üzerinden kendi dini kodlarını öğrendiği zaman yeniden durup düşünecek ve kendi gerçekliğini hesaba katarak doğruya yönelik bir yönelime/ eğilime sahip çıkacaktır.** Bunun izlerini gözlemlemek mümkündür.

Bütün mesele, ele alacağımız herhangi bir sosyal olayı, sosyal olguyu kendi dinamikliği içinde betimlemek ile onun küresel kültürel kodlar eşliğinde oluşan karakterini dikkate alarak değerlendirmeye yönelik

bir irade beyanına olan ihtiyaçtır. Parça bütün ilişkisi bağlamında parçanın kendi şartlarını dikkate alarak onun bütün içindeki karakterini de dışlamadan değerlendirme yapacak bir kültürel zemin inşa etmek meseleyi doğru analiz etmenin temel koşuludur.

Samimi entelektüel ve aydın insanların gündemlerine taşınan olayları değerlendirirken bu geniş pencereden meseleye bakmaları ve olası farklı değerlendirme biçimlerini dışlamadan anlamaya yönelmeleri hakikatin sanalın banallığından kurtulmasına zemin oluşturur.

Yarın bizi aldattılar diye ağlamamak için bugün uyanık olmak ve neler olup bittiği konusunda ciddi bir çaba ve gayrete olan ihtiyaç çok fazladır. Aldanmasaydınız sözünü duymamak için aldanmamak lazımdır...

İnsan bir şahsiyet olarak anlam kazanır...

Her varlığın biricikliği kendine mahsus bir güzelliği içinde taşır. İnsan ise bu biricikliğini irade ve şuur üzerinden kendi özgünlüğünü ve hürriyetini oluşturarak kendi olma imtiyazı kazanan yegâne yaratılmış varlık türüdür. Bu özelliği sayesinde insan, kendisi olma, kendi sorumluluğunu üstlenme ve kendine hedefler koyarak o hedefe doğru emin adımlarla yürüme imkânını kullanarak var olma özelliği kazanır.

İnsanı, diğer insandan ayırtan ve kendine özgünlük üzerine kendini inşa ettiren şey şahsiyet sahibi oluşudur. Şahsiyet, kişinin kendi sınırlarını belirleyerek bu sınırlara önce kendisinin, sonra da diğerlerinin de bu sınırlara hürmet etmesini sağlayacak olan temel bakışı, tutumu, duruşu ve ilişkiler ağının anlamını içerir. Şahsiyet, insanın kendisini bir bütün olarak varlık skalasına yönelik etkileşimini içinde taşıyan bir özelliği olarak öne çıkar. Şahsiyet, bir bütünlük hissiyatı oluşturur. Bu bütünlük aynı zamanda insana karakter kazandıran ve kendisini diğerlerinden ayrı kılan ama aynı zamanda o bütünlük hissi içinde kendi dışına doğru da bir bütünlüğü oluşturma iradesi ve şuurunu da taşıyan bir konumu ihtiva eder.

Şahsiyetin üzerine bina edildiği temel zemin ise; hürriyettir... Hürriyet ise kişinin kendisi olma halinin var olma halini derinleştirerek kendisi olma zemini sunar. Bu insanın irade beyanında kendi hürriyeti içinde kendisi olma halinin de açığa çıkarılması sayesinde kendi sorumluluğunu üstlenmesini sağlar. Çünkü hürriyet, ancak sorumluluk ile taçlandırıldığı zaman kişinin kendi şahsiyetinin kurucu özü olacaktır. Hürriyet, herhangi bir etkileşim sürecinde hakikatin/doğrunun/iyinin/adaletin ve erdemın varlığını gözetten bir duruşu içselleştirmiş olmayı garanti eder. Etkileşim içinde

kendi varlığının şahsiyetini gözetten ve bu her iki tutumu iç içe disiplinler olarak kabullenerek birbirine kurban etmeden birlikte var olmalarını sağlama almayı hürriyet sağlar.

Hürriyet, iç içe daireler haleleri gibi yaşamın bütününi kuşatan ve her parçanın kendisi olma halini varlık sahasında makbul kıldığı gibi aynı zamanda kendi bütünlüğünü de oluşturan ve bu ikili yapıyı birbirine kırdırmadan birlikte var olma hallerini oluşturan bir ilahi meşiettir. Hürriyet ancak ilahi emre mebni ve ilahi rızaya matuf olarak varlık sahasına çıkacağını basiret üzere bilmek insanın şahsiyet sahibi olma yolculuğunda gerekli bir bakışı içerir. Oluş ve bozuluş üzere kurulu yaşamın kendi gerçekliğini varlığa çıkarırken, insan ve varlık kendi hürriyeti çerçevesinde birlikte var olma hülyasını gerçekleştirirken sahip olması gereken şey; irade sahibi bir varlığın/insanın hürriyetin varlığını garanti etmesi gerekir. İşte insanın hürriyeti ile varlığın hürriyeti arasındaki derin ayrım bu noktada tezahür eder. İnsan, hem kendi varlığının hürriyetini, hem de varlığın hürriyetini sağlama alma konusunda kendi iradesinin ilahi irade ile bütünleşmesini sağlayarak gerçekleştirme imtiyazı elde eder.

**Hürriyetin sağlam bir karakter taşıması bağlamında ise sorumluluk, hürriyetin varlığının teminatı olur.** Sorumluluk ise insanın kendi şahsiyetinin kurucu unsuru olarak kendi şahsiyetinin dışa dönük görünüşünü de teminat altına alır. Sorumluluk, insana kendisi olma hakkı sağladığı gibi şahsiyetin hürriyet üzerinden varlık kazanmasına da imkân tanır. Bu, sorumluluğun birkaç boyutu dile getirilebilir. En büyük sorumluluk; uluhiyete dair duyulması gereken sorumluluktur. Yaratılmış bir varlık olarak varlığın ilk sorumluluk duygusu, kendisini yaratan ve varlığını idame edecek bütün şartları oluşturan Yaratıcıya yönelik olması temel ve bütün sorumluluk alanlarını kuşatan bir sorumluluk alanıdır.

İkinci sorumluluk alanı ise kişinin kendisine karşı duyması gereken sorumluluk alanıdır. Kişi, kendi varlığını gerçekleştirirken, kendi hedefine doğru yürürken ve kendisine yönelik yüklenen ilahi amacı gerçekleştirmeye çalışırken duyması gereken kendi sorumluluğudur. Bu sorumluluğu üstlenen kişi kendi şahsiyetini sağlam bir zemine kurar ve bir başka sebep ile yokluğa tevdi edilmesine engel olunmuş olur.

Şahsiyetin kendinden dışa doğru bir seyrüsefere yönelmesi ise irade sayesinde gerçekleşecektir. Her şahsiyetin bir özü vardır. Bu öz ile kendi varlığını kurar. İrade bu varlığın kurulmasında temel bir

aksiyomdur. İrade, hürriyet üzerinden kendisi olma hakkı kazanır ve sorumluluk üzerinden ise kendini güçlendirir. İrade kendi özü üzere varlık kazandığı zaman hem sorumluluğunu üstlenir ve hem de hürriyetini kuşanarak kendi karakteristik yapısını etkileşimde kendisi olma zeminine kavuşturur. Böylece hem kendi biricikliğini ve hem de kendi dışında kalan bütünselliği içselleştirerek kendi varlığının baskın karakterini inşa etmiş olur. Böylece insan, şahsiyet sahibi bir varlık olarak öne çıkar.

Şahsiyetin özü ile buluşmasını sağlayan şey ise erdem/iyilik üzere oluşudur. Erdem ise bir arayışı, anlam arayışını zorunlu kılar. Şahsiyet, erdem ve anlam arayışı çerçevesinde kendini geliştirme ve kemale doğru yürüyüşünü sürdürmekte zorlanmaz. Bu noktada ise insan, kendi şahsiyetini sağlama alırken, kendi içine doğru bir eleştirel bakış/süreklî bir tövbe halini içselleştirme ve dışa dönük ise kötülüğü engelleme ve iyiliği yayma çabalarına aralıksız devam etmelidir.

Arayış, hem anlam arayışının ve hem de doğru bir zeminde ve doğru bir zamanda en iyisini yapabilmeyenin istidadını kazanma arayışını da içermektedir. Bir anlam arayışı ise neyin iyi ve neyin kötü oluşuna dair süreklî bir uyanıklık hali üzere bulunmayı sağlar. Uyanıklık hali, arayışın sağlıklı bir zeminde yürütülmesine imkân tanır. Böylece hem uyanıklık hali ve arayışın kendi doğal hali üzere varlığını idameye insan katkı sağlayarak kendi şahsiyetinin tamlığını aramaya devam eder. Bu da insanın tam bir şahsiyet sahibi oluşunun teminatıdır.

Şahsiyeti yapı bozumuna uğratan temel nokta ise; tepkisel davranışlardır. Bu tepkisel davranışlar, kişinin yanlış ve uca doğru savrulmasına zemin oluştur. Denge bu savrulmanın önüne geçilmesine set olmaktadır. Denge, varlığın kendi zemininde varlık kazanmasına ve kendi zemininde ilişkiler ağını sürdürmesine mekân olur. İnsan bu denge sayesinde kendi şahsiyetini koruma altın alır ve ilişkilerde kendisi olarak varlık kazanarak kendi ilişkilerinin niteliğini artırır.

Bütün bu süreçler, şahsiyetin üzerine bina edileceği öz ve bu özü taşıyan ruhu gündeme taşır. İnsan, ruh, öz ve beden gibi karmaşık bir yapıya sahiptir. Ruh, özü ve bedeni belirleyerek kendi şahsiyetini somutlaştırır. Ruh olmayana bir şahsiyetin varlığı tartışılmaya açık hale gelir. Meselenin özü ruhu olan insanın kendi özü üzerine doğrularak kendi şahsiyetini oluştururken ruhunun emrinde iradesini hayata geçirmesi ve bu irade ile sorumluluğunu şuur üzerinden damıtarak varlığına anlam yüklemesidir.



Şahsiyetin üzerine temellendirileceği zemin ruh ve şuur olma halidir. İrade bu şuur üzerinden hürriyeti sağlar ve hürriyet kişiye sorumluluk yükler. Bu temel bakışı gözden kaçırdığımızda insanın sürekli yaralanmasının nedenini de izahtan yoksun hale gelir. Şuur, ruhun soyut alandan somut alana yönelik bir seyrüseferidir. Bu yolculuk şahsiyetin adım adım işlenerek varlık kazandığı bir olguyu işaret eder.

Ruh, varlığın her alanında kendi varlığını duyumsatır. Bu duyumsamayı hissedebilmek için ise kalbe ihtiyaç olduğu bedihidir. Kalbi olmayanın ruhu açığa çıkmaz! **Kalp, soyut ve somutun bütünleşik bir yapı arz ettiği makamdır. Bu yüzden insan, kalbi kadardır.** Ruh, insanı şahsiyet kılan her olgunun kendisi olarak varlık kazanırken ona şuur yükleyerek kendisi olma imtiyazını kazandırır. Ruh sahibi olmayan bir şahsiyet, şahsiyet olamaz, o ancak bir cesede sahip olur.

Şuur ise şahsiyeti oluşturan arayış, anlam, erdem, iyilik, adalet, hakikat ve gerçeklik gibi temel kavramların yerli yerine kavuşturulması için gerekli ve yeterli bir şeydir. Özellikle bu şuur ilahi meşietini anlayacak ve ilahi yardımı celbedecek bir özellik taşımalıdır. Şuur, hakikatin insan zihninde damıtılarak varlık kazanmasına aracılık eder. İnsan, şuur üzerinden hareket ederek şahsiyet sahibi olur.

Şahsiyetin oluşum serencamını dile getirirken dikkat çektiğimiz her kavramın kendi içinde farklı anlam katmanlarına sahip olduğu bilincine sahip olmamız gerektiği gibi birbirini farklı katmanlar muvacehesinde besleyerek şahsiyeti kemale doğru taşıdığını bilmemiz de elzemdir.

Rabbim, şahsiyet sahibi müminler olarak varlık kazandığımız günlere erişmemizi ve ümmet olma şuurunu bu şahsiyet sahibi müminler olarak gerçekleştirdiğimiz günlere eriştirmesini dilerim...

# RAMAZAN İKLİMİNDE DAVETÇİ OLMAK

## ▲ ERDAL ŞAHİN

Öncelikle hangi çağ ve zamanda olursa olsun, gerçek anlamda tevhidî bir anlayışa sahip olan ve buna iman eden insanların yerine getirmekle yükümlü oldukları davet gibi olmazsa olmaz bir görevleri bir misyonları vardır. Bu davet görevi bireylerden başlayarak toplumlara kadar tüm insanlığı takva ekseninde dönüştürmek için herkesi Allah'ın tevhit dini ve insanlık için yegâne kurtuluş yolu, her iki dünyanın huzur ve mutluluğu demek olan İslam dinine davettir.

Davet ameliyesi İslam'ın en önemli yönlerinden ve konularından biridir. Ve davet İslam'ın yaşanması ayakta kalabilmesi ve yayılması çağları zamanları aşır her bir taraftaki ve her çağdaki insanlara ulaşabilmesi için olmazsa olmaz bir emir, Müslümanın sorumlu olduğu bir görevdir. Bu aynı zamanda Müslüman için varlık sebebi bir konudur. Maalesef bizler İslam'ın yaşanırılığı ve insanlara ulaşması için; hayati bir öneme sahip olan davet konusunu hakkıyla yerine getirmiyoruz, ihmal ediyoruz, gereken önemi vermiyoruz.

İslam'ı kendisine yaşam tarzı olarak seçip ona inananlar onu yaşayanlar, dava edinenler onu başka yerlere başka gönüllere de ulaşması için bir çaba bir gayret içerisine girerler, girmeliler. Bunu kendine dert edinen ve bunu gerçekleştirenlere davetçi denir. Aslında bu yönüyle her Müslüman aynı zamanda İslam'ın doğal bir davetçisidir. Müslümanlar ne zaman ki gerçek anlamda davetçi olup bilinçli bir şekilde davet görevlerini yerine getirmişlerse başarılı olmuşlar medeniyetler kurup insanlığa yön vermişler. Ne zaman ki bu ibadeti ihmal etmişler hakkıyla yerine getirmemişler o zaman da zilletten ezilmişlikten kurtulamamışlar. Tarih bunun canlı örnekleriyle doludur.

İslam'ın en önemli emirlerinden olan emr-i bil maruf ve nehy-i anil münker ameliyesi İslam'ın her Müslümana yüklediği bir davet emridir. Bu anlamda davet ve davetçi hakkında İslam'da davet fıkhı denilen başlı başına sistemli bir alan da oluşturulmuş durumda. Davet görevini şayet herkes yerine getirmese bile, Müslümanlar arasında özel olarak birilerinin (bir topluluğun) mutlaka yapması gerektiği farzı kifaye olan bir ibadettir. "İçinizden iyiliği emreden kötülüklerden de sakındıran bir topluluk

bulunsun işte kurtuluşa erenler de bunlardır". (Ali İmran 104) Şayet toplum içerisinde kimse bu görevi icra etmezse toplumun tümü bundan sorumludur ve bunun acısını da hep birlikte çekerler.

Müslüman davetçi gerçek kurtuluşu davette bilecek, bu anlamda bir kişinin hidayetine vesile olmanın dünya ve içindekilerden daha değerli olduğunu ve cennete götürmeye vesile olan bir amel olduğunun bilinciyle hareket edip bu şuurla insanları Allah'a, Allah'ın dinine davet edecek. Bu davet karşılığında hiçbir maddi amaç makam mevki şan şöret gütmeden sadece ilahi rızayı gözeterek İlay-i Kelimetullah için bunu yapacak. Davetçi davet ettiği kişileri kendi mezhebine, meşrebine, cemaatine, derneğine, vakfına, partisine, hizbine davet eden gerçek anlamda İslam'ın davetçisi olamaz, bu taassupları içinde barındıran bir davet olur.

**Davetin zamanı mekânı ve özel bir muhatap kitlesi yoktur. İslam davetçisi her zamanda ve her yerde her şart altında İslam'ı davet etmekle onu tebliğ etmekle yükümlüdür.** Her İslam davetçisi en büyük cihadın zalim bir yöneticiyi bile hakka davette bilen bir davet şuuruna sahip olmalıdır.

Gönderilen tüm peygamberlerin en önemli vasıflarından birisi, hepsinin aynı zamanda birer davetçi oluşlarıdır. **Yani davet evvela bir peygamber işidir, görevidir, mirasıdır, sünnetidir.** Bu anlamda davetçi insan bir peygamber sünnetini icra eden yerine getiren kişidir. Bütün peygamberler bu görevlerini her türlü zorluğa rağmen bazen de canları pahasına bu görevlerinden biran geri durmamışlar geri adım atmamışlar, bu konuda hiç taviz vermemişlerdir. Sabah akşam gece gündüz ömürlerinin sonuna kadar gönderildikleri insanları toplumları davet edip durmuşlar. Bunun için her davetçi de davet işini peygamberlerin görevi olan kutsal bir görev bilip, bu şuurla davet yapmalıdır.

Seküler bir dünyada davetçi olmanın özellikle İslam davetçisi tevhidin davetçisi olmanın zorlukları çoktur. Zira tevhidî davetin muhatabı olan insanlar toplumlar şimdi dünyevileşmenin dibini yâda zirvesini yaşıyorlar. Bir de günümüzde insanlar çokbilmiş olduklarını ve

gerçek bir yol üzerinde gerçek bir yaşam tarzına sahip olduklarını düşünmeleri kendilerini öyle sanmaları bu işi daha da zorlaştıran bir durum. Elbette bu hakkı hakikati kendine dava edinenlerin onları buna davet etmekten alıkoyacak bir durum değildir. Zira davetçi sadece davet etmekle yükümlüdür. "Sen insanları Allah'ın dinine tevhide davet et ve sakın şirk koşanlardan olma." (22.67) emri gereği hareket eder, elbette davet edilenin davete icabet edip etmemesi onu emeğinin değerini eksiltmez "...Sen sadece bir davetçi ve bir uyarıcısın her toplumunda bir yol göstereni vardır" (Rad 7) ilahi emri buna işarettir.

Elbette İslam davetçisi olmak kolay bir iş kolay bir görev değildir. Bu her şeyden önce insana büyük bir sorumluluk yükleyen, büyük ve zor bedeller gerektiren bir yoldur. Zira İslami temsiliyetin yükümlülüğü çok ağırdır. Her şeyden önce dosdoğru olacaksınız ve her konuda parmakla gösterilen kişilik ve şahsiyet sahibi bir insan olacaksınız. Zaten en büyük ve en etkili davet söz ile değil öz ile olandır. Yani kal diliyle olanı değil hal dili ile olanı...

Söz ve eylem birlikteliğini oluşturamamış, her şeyiyle güzel bir ahlak örneklilik sergileyememiş bir davetçinin başarıya ulaşması mümkün değildir. Aslında günümüz dünyasında Müslümanlar olarak "neden gerideyiz neden başarılı değiliz, olamıyoruz? Hep ezik halde, yenilgi psikolojisindeyiz?" Sorularının cevabı da bunda yani iyi bir örnek olamamakta, buna bağlı olarak tebliğ ve daveti hakkıyla yerine getirememekte yatıyor.

Her müslümanın insan bir dava ve iddia sahibi insandır. O başkaları gibi hayati boşuna yaşayan gaye ve amaçsız biri değildir. O sahip olduğu davayı başkasına yani bundan bihaber olan insanlara da ulaştırmakla görevli ve sorumluluğunu bilendir. Tebliğ davet görevi herkesin harcı değildir, güçlü bir irade ve büyük bir sabır gerektirir. Bunun her dönemde kendisine göre zorluk ve sıkıntıları olmuştur.

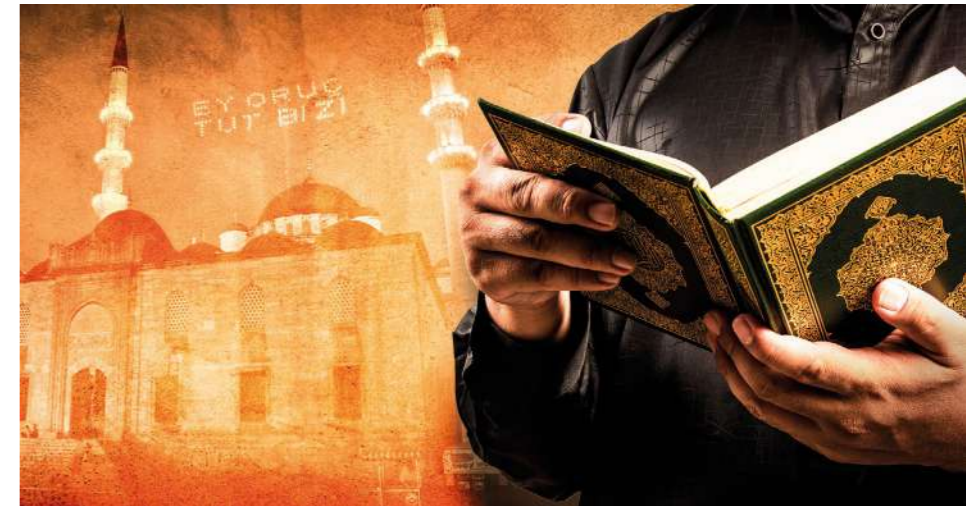
Günümüz modern dünyasında insanlar, kendilerini davet eden davetçilerin gerçek anlamda neye davet ettiklerini pek düşünmüyorlar, araştırıp sorgulamıyorlar. Davet edilen şey doğrumu yanlış mı, hak mı batıl mı buna fazla dikkat etmiyorlar. Daha çok çağrının albeniliğine, kendilerine maddi bir getiri yâda toplumsal bir statü kazandırıp kazanmadığına, bir zevk verip vermediğine bakıyorlar. **Bugün televizyondan sosyal medyaya**

**modern dünya baş döndürücü bir hızla insanların kafalarını, gönüllerini çok çabuk etkisi altına alabilmekte, İnsanı huzun ve hazzın etkisi altında varoluş amacından uzaklaştırabilmektedir.** Hedefi insanları bireysel ve toplumsal, dünyada ve ahirette gerçek kuruluşa ulaştırmak olan İslam'ın davetçilerinin karşısında böylesi güçlü ve etkili rakipler var.

Bugün dünyayı dolayısıyla insanları en çok etkisi altına alan yaşam felsefesi sekülerizm ve dünyevileşmedir. Tamamen materyalist temeller üzerine şekillenmiş bir felsefesi olan sekülerizm günümüz dünyasında adeta altın çağını yaşıyor. Bu albenisi yüksek bütün insanları etkisi altına alan onları ontolojik hakikatlerinden yani gerçek varoluş amacından uzaklaştıran bir hastalıktır. Bu hastalıktan tek dünyalılar etkilenmiyor aksine çift dünyalı dediğimiz ahrete iman edenleri de çok etkileyen bir hastalıktır dünyevileşme. İnsanı hiçleştiren fitratından özünden uzaklaştıran bu yaşam tarzına karşı durmak bununla mücadele etmek insan için, İnsanlık için hayati bir konudur.

Dünyanın geçici bir konaklama yeri ve bir imtihan salonu olduğu şuuruna sahip ve daima bu bilinçte olan, her türlü dünyevileşmeye ve dünyevileştirilmeye karşı güçlü bir duruş sergileyebilen kişi ancak gerçek bir davetçi olabilir. Ancak güçlü bir kişilik oluşturmuş kişiler gerçek anlamda dünyevileşmeye karşı koyabilir, bununla mücadele edebilir. Davet zor olmakla birlikte aynı zaman da şerefli ve sonu cennetle neticelenecek kutsal bir görevdir. Davetçi bu görevi her zorluğa rağmen boynunda bir şeref madalyonunu taşıyor gibi taşıyabilen insandır.

**Ne mutlu gerçek davetçilere, ne mutlu onların davetine gönülden icabet edenlere.**



# YÜKSEKOVA GÜNCESESİ

## ▲ MEHMET GÖZÜTOK

Yağmura hasret kalmış topraklar kana kana kavuşurken maşukuna, yüreği ümmet için atan gönül dostlarıyla yolculuk zamanı dedik ve Van'a doğru yola çıktık. Sözün en güzeline endekslenmiş saatler çok hızlı geçse de muhabbetin demi her geçen saat bizleri mest ediyordu. Ziraatten ticarete, politikadan sanata, sağlıklı yaşamdan spora doyan dimağlarımız, Van'daki dostlarımızı görünce daha da açıldı. Çayla bereketlenen, otlu peynir ile şenlenen mütevazı ama mükellef soframız iki kadim kültürün fıkraları ile damaklarımızda ayrı bir tat bırakıyordu. Yolculuk planımız gereği geceye kalmadan Yüksekova'da olmamız lazımdı. Çünkü gezi süremiz çok azdı ve biz Yüksekova'yı gündüz gözüyle görmek istiyorduk. Yönümüz Yüksekova'ya doğru olunca hep haberlerin tanıttığı, gazetelerin siyah manşetler attığı, gözyaşı ve hüznün derinden yaşandığı bir yer aklımıza geliyordu. Bilinçaltı uyarılarımız bizi biraz etkilese de coğrafyanın güzelliği ve yol kıyısındaki muhteşem tarihi eserlerin ihtişamlı duruşları olumsuz duygularımızı yavaş yavaş siliyordu. Zap Suyu'nun duruluğu, durgunluğu bizi adeta sarıp sarmalıyordu. Yüksekova'ya yaklaştıkça her 10-15 dakikada bir kimlik sorgulaması ve burada ne işiniz var bakışları esprilerimize konu olsa da doğanın güzelliği hayretlerimizi artırıyor. Nihayet Yüksekova'ya varmıştık. Televizyon haberlerinde çokça duyduğumuz Şemdinli, Çukurca, Dağlica, Irak sınırı ve İran sınırı artık parmakla işaret mesafesindeydi. Özellikle kaleme çizilmiş sınırların ne kadar sıkıntılı ve insafsız olduğunu görüyorduk. Irak sınırı ve İran sınırında yaşayanların akrabaları ile arasına çizilen sınırların ne kadar basit ve gültünç olduğuna şahit oluyorduk.

Yüksekova'daki İnsan ve Medeniyet Hareketi bünyesindeki Ters Lale Kitap Kafe'ye gençlerin gönül sofralarına, muhabbet bağlarına girdik. Gönül dünyamızı derinden etkileyen sohbetlere şahit olduk. Dakikalar geçmesin istiyorduk. **Takva eksenindeki dönüşüm için** küçük ama etkili dokunuşları hem de bütün imkânsızlıklara rağmen bizi çok ama çok derinden etkiliyordu. Aşkımızı ve ahdimizi yeniden tazeliyorduk. Karanlık çökmeden 120.000 kişilik nüfus oranıyla bağlı olduğu Hakkâri'den bile daha çok nüfusa sahip olan ilçe merkezini gezmeye çıktık. Sanki yılların vermiş olduğu acıyı, hüznü ve

sabır yükünü taşıyor gibi olan Yüksekova Çayı durgun durgun akıyordu. İran ve Irak'tan gelen malların satıldığı çarşıdaki renk cümbüşü hepimizi hayretler içerisinde bırakıyordu. Esnafın bize olan ilgisi bizi ziyadesiyle mutlu ediyordu. Yüksekova'da misafir iseniz ve çay içmeyi çok seviyorsanız, yaşadınız. Çünkü içtiğiniz çaylardan ücret alınmıyor. Zorla ücret ödemeye çalışıyorsunuz.

Geziden sonra akşam ezanı ile birlikte kalacağımız kitap kafeye doğru yola çıktık. Namaz kaldıktan sonra tanışma ile başlayan muhabbetimiz yörenin kangrene dönüşmüş iç ve dış kaynaklı sıkıntılarını dinlerken ah vahlar eşliğindeki cümleler bizi derinden yaralıyordu. Ki sözü hak için söyleyen, sözünü ve gözünü budaktan sakınmayan Ahmet Ağabey mutedil düşünmenin dengeli bir ümmet olmanın şifrelerini satır aralarında birer birer paylaşıyordu. Çözüm odaklı ve oldurucu hak arayışı örneklerini ortaya koyan Abdulmelik Abi bizi daha fazla ümitlendiriyordu. Fuat Abi'nin spor kulüpleri ile ilgili anlattıkları, Fethi Hoca'nın, Orhan Hoca'nın ve Yahya Hoca'nın feraseti bir yaşam için gerekli olanlar ile ilgili verdiği örnekler hazirunu derinden etkiliyordu.

Ters Lale Kitap Kafedeki bir avuç gencin şeytani ideolojilere karşı verdikleri mücadele, kuşandıkları dava bilincinin tüm Yüksekova'yı kuşatacağına emin olmuştuk. Bölgedeki ümitsizliği, güvensizliği yenmenin çok büyük projelerle değil de gönülden ve ufak dokunuşlarla nasıl çözüleceğine dair gecenin ilerleyen saatlerinde çözüm önerileri bile geliştirdik. Bu satırları okurken nasıl sorusu aklınıza gelebilir. Silahların sustuğu bir dönemde bir an evvel insani çok hızlı adımlar atmamız gerekiyor. Sınır ticareti ile ilgili bölge halkına önemli kolaylıklar sağlanırsa göç ve kaçakçılık gibi çeşitli sorunların önüne geçilebilir. Sürgün edilmişler yerine, ne dediğini bilen söyledikleri ile yaşadıkları aynı olan özel haklar ve özlük hakları hakkıyla verilen devlet yetkililerinin bölgeye tayinleri ile Yüksekova'da 10 yıla kalmaz sorunların çözüleceği balçıkla sıvanamayacak kadar gerçektir. Muhabbetimizi yörede yetişen meyveler ile taçlandırırken uykunun habercisi olan esnemeler başlayınca dinlenmeye çekildik. Sabah ezanı ile birlikte Yüksekova merkez çarşıda bulunan İhsaniye Camii'ne doğru yürümeye



başladık. Namaz sonrası camide gençlerin ikram ettiği leziz çorbayı içtikten sonra cemaatle muhabbet etmeye başladık. Yürek yorgunu cümlelerin omuz omuza saf olunca nasıl da ümide çevrildiğine bizzat şahit olduk. Fıkralarla yaşanmışlıklarla ilgili konuşmalar, dün akşamki memurlar ile ilgili tespitimizin ne kadar da doğru olduğunu bir kez daha gözler önüne seriyordu.

Yüksekova'ya öğretmen olarak atanan birisi derse girer girmez Kürtçe konuşmayı yasaklıyor.

Öğretmen Kürtçe konuşmayı yasaklayınca sınıftan çıt çıkmıyor. Biraz süre geçtikten sonra öğrencinin biri bu sessizliğe dayanamayıp gültüyor. Gültümsemeyi duyan başka bir öğrenci parmak kaldırıyor. Ayağa kalkarak "**öğretmenim arkadaşımız Türkçe güldü.**" Diyor. Hatasını anlayan öğretmen yaptığı için çok yanlış olduğunu anlıyor. (Öğretmenin tayini çıkmasına rağmen her fırsatta bölgeyi ziyaret etmeye devam ettiğini de arkadaşlar bizimle paylaştı.) 2016 yılındaki hendek olayların psikolojik etkilerinin halen devam ediyor olması çok üzücüydü. Anlatılardaki yürek burkan yaşanmışlıklar insanı insanlığundan ediyordu. Bu hislerle dönüş yoluna revan olduk. Bir kez daha işimizin vaktimizden çok olduğunun farkına vardık. Yollardaki 10-15 dakikada bir yapılan aramalar daha da can sıkıcı bir hal almaya başlıyordu. Çünkü bu, bölgede çözüm odaklı değil de sorun odaklı çalışmalar yapıldığının remzi gibi...

Coğrafyanın güzelliği hayranlığımızı ve bölgeye hayretimizi artırıyor. Can sıkıntımızı böylece üzerimizden atıyorduk.

Yol üzerindeki Hoşab Kalesi, tarihe meydan okuyan yapısı ve ihtişamlı görünümüyle tam karşımızdaydı. Taşlarının dile geldiği giriş kapısındaki oymalar, işlemler hepimizde çok büyük hayranlıklar uyandırıyor. Tam kale kapalı diye geri dönecekken kaleye gönüllü rehberlik yapan arkadaş geldi. 6 tonluk Türk yıldızı ile bezenmiş demir kapıyı açmak çok heyecan vericiydi. Kale içerisindeki arenalar, sarnıçlar, odalar ve haşmetli surlar tarihi güzellikleri adeta bizim kulağımıza fısıldıyordu. Kaleden görülen Hoşab Çayı kelime dağarcığımızda olan ve yemeklerden sonra soframızın süsü hoşafın anlamını kavramamızı sağlıyordu. Tatlısu demek olan hoşaf, kadim medeniyet dillerden biri olan Farsçadan geçen Kürtçe'de ve Türkçe'de kullanılan kelimelerden biri.. Sofralarımızı süsleyen hoşafın anlamına vakıf olmak güzel kazanımlarımızdan biri oldu.

Van'ın Edremit ilçesine varınca Kız Kalesi'nden Van'ı bir kez daha temaşa ettik Van Denizi'nin nazlı nazlı salınımları bize artık veda etmek vaktinin geldiğini derinden hissettiriyordu. Van'daki davet okulunda yapılan muhabbetimizin ardından dolu dolu geçen iki günden sonra Erzurum'a doğru yola koyulduk.

Foto: Yüksekova Cilo Dağları Sat Buzul Gölü





Y3ZLESME

**B**u kitaptaki yazıların ortak noktası, 17.yüzyıldan itibaren geleneksel dünyanın bilgi-insan-evren-tabiat-tarih-zaman-mekan ve Tanrı tasavvurunu yerle bir eden "aydınlanma paradigmasının" (ki eksiksiz bir şekilde Yahudi-Hıristiyan referanslardan ilham alır) özelde Müslüman genelde ise Avrupa dışı tüm uluslara uyguladığı "epistemik şiddet"tir. Bu şiddet 19. yüzyılda "beyaz adamın misyonu" klişesine yaslanarak Avrupalı olmayan ulusların medenileştirilmesi için sömürgeci emellerine meşruiyet kazandırırken; 20. yüzyılda demokrasi, insan hakları, emansipasyon, bilimsel özerklik gibi albenili sözcüklerin gölgesinde palazlandı, semirdi ve kendisini tahkim etti. 21. yüzyılın ilk çeyreğini geride bırakmaya hazırlandığımız şu zamanlarda ise bilimsel bilginin yaşadığı (görece) iktidar kaybının zorunlu sonucu olarak ulus-devlet yapıları çatırdamaya başladı. Dezavantajlı grup hakları adı altında "mikro milliyetçilikler" ve "cinsel sapkınlıklarıyla maruf marjinal hareketler" meşruiyet hakkı kazandı. Bu durum Türkiye gibi henüz modern paradigmayla bile gerçek anlamda yüzleş(e)memiş, özgün kültürel üretkenlik zaafıyla malül olduğu için ciddi kimlik bunalımı yaşayan bir ülkede ağır sosyolojik krizlerin yaşanmasını mümkün kılıyor. Bu kriz, hiç şüphesiz ki, sadece Türkiye'ye özgü değildir. Şayet bir çıkış yolu

bulunacaksa (bu yol) krizi yaratan ve yaşatan "araçsal akıl"dan teberrî edip yeniden "hikemi-irfani aklı" merkeze alarak mümkün olacaktır. Bilgiyi kâr, güç, denetim/kontrol aracı olarak konumlandıran "araçsal akıl" insanlığın geleceğini tehdit ediyor. Küre ölçeğinde yaşananlara nazar ettiğimizde görüyoruz ki, kadim medeniyetlerin neredeyse tamamı sözünü ettiğimiz krizin çözümünü, ne yazık ki, o krizi üreten araçsal akla yaslanarak bulmaya çalıştı/çalışıyor. Ortodoks Doğu Hıristiyanlığının ve Budist-Konfüçyus geleneğinin içinde bulunduğu durum bunun delilidir. İslam Dünyası toplumları ise bu krizin farkında olmakla beraber, maruz kaldıkları oldukça yoğun "epistemik şiddetin" sonucu olarak belirginleşen zihinsel sömürgeleşme halinden henüz kurtulamadıkları için, çıkış yolu hakkında dişe dokunur bir şeyler söylemeleri şimdilik oldukça zor görünüyor.

Bu kitap belki sistematik anlamda bir çözüm önerisi sunmuyor fakat neye maruz kaldığımızın anlaşılması noktasında mütevazî bir katkıda bulunuyor diye düşünüyorum. Yahudi-Hıristiyan referanslar temelinde yükselen burjuva Protestan uygarlığının özelde Türkiye'ye genelde ise İslam Dünyası toplumlarına nasıl nüfuz ettiğine dair çözümleme yapmaya çalışıyor.